

DALIBOR M. KRNO

**A BÉKÉRŐL TÁRGYALTUNK
MAGYARORSZÁGGAL**

Budapest
1992

6

Dalibor M. Krno

A békéről tárgyaltunk Magyarországgal

ISBN 963 8105 02 X

Budapest
1992

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000830125

DALIBOR M. KRNO: Jednali jsme O MÍR S MAĎARSKEM

Fordította: Käfer István

A fordító tudatosan arra törekedett, hogy a szövegűség érdekében a lehető legteljesebb mértékben szószerint adja vissza a cseh eredetit. Ennek érdekében vállalta a mai magyar nyelvhasználatban szokatlan szavak és mondatszerkesztések használatát is.

Sz. 191: V C 11024

TARTALOM

Előszó	5
I. A konferencia előfeltételei	6
II. A konferencia környezete és szervezete	7
III. A nemzetközi kapcsolatok a második világháború után	12
IV. A párizsi konferencia problémái	17
V. A legyőzöttek a konferencián	19
VI. A tárgyalás a magyar szerződésről	21
A. Preambulum	29
B. A bécsi döntés semmissé tétele	33
C. A pozsonyi hídfő	45
D. A revizionista tevékenység betiltása	54
E. Az áttelepítés	58
F. A jóvátétel – A Duna	84
G. Záróvita a konferencia plenumán	98
H. A párizsi konferencia eredményei Magyarország tekintetében	116
VII. A párizsi konferencia után	117
Mellékletek: I. Fegyverszüneti egyezmény Magyarországgal	125
II. A párizsi konferencia által a Külügyminiszterek Tanácsának ajánlott, Magyarországgal kötendő békeszerződés-javaslat	129

ELŐSZÓ

Közvéleményünk nagy érdeklődéssel figyelte a tárgyalások menetét és a párizsi konferencián elért eredményeket. A sajtó híreiből és a rádió tájékoztatásaiból mindenki a lehető legteljesebb képet igyekezett alkotni a konferencia munkamódszereiről és problémáiról. Azt hiszem, mindezek mellett most is érdeklődés tart számot egy olyan kiadvány, amely áttekinthetően és a lehetőség szerint összefoglalóan érinti legalább a főproblémákat, a vitákat és azok eredményeit. Annál is inkább, mivel közvetlenül érintik a párizsi konferencián tárgyalt legalapvetőbb érdekeinket, azaz a Magyarországgal kötendő békeszerződés feltételeinek megszabását. E rendkívüli érdeklődésünk Párizsban Magyarország iránt érthető. Az öt ország közül ugyanis, amelyekkel 1946-ban a békeszerződéseket előkészítették, Magyarország egyedül határos velünk közvetlenül, és a múltban sok bajt okozott nekünk.

Nem kétséges, hogy a csehszlovák delegáció párizsi tevékenységének teljes anyagát — hivatalos kiadványban — minél előbb célszerű lesz közzétenni. Elsősorban a teljes anyagot, valamennyi ügyiratot, feljegyzést, jegyzőkönyvet és beadványt — legyen az a miénk, a magyaroké vagy másoké — amennyiben érintik a magyar békeszerződést. Számunkra ugyanis ez volt a legfontosabb. Ezenkívül valamennyi iratot a csehszlovák delegátusok más bizottságokban kifejtett tevékenységéről is. Így fel kell dolgozni az olasz, a román, a bolgár és a finn békeszerződés problémáinak főbb pontjait. Egyrészt abban az esetben, ha közvetlenül érintik érdekeinket, másrészt akkor, ha nem is világ- de legalább európai politikai jelentőségűek.

Az egyik is és a másik is, mind a teljes tájékoztatás a magyar szerződésről folytatott tárgyalás eredményeiről, mind egy teljes és részletes dokumentum-gyűjtemény már azért is szükséges, mert közvéleményünk a konferencia tartama alatt — és megkezdése előtt még kevésbé — nem lehetett részletesen tájékozódni Csehszlovákia valamennyi előkészületéről, tervéről, inspirációjáról és céljáról. Ez magából az intézmény természetéből következik. Ugyanígy nem voltak mindig teljesen kimerítő információk más szövetséges és baráti államokról és politikájukról. Ez ma is érthető. Akkor is, ha a világon új erők kísérik meg a lehető leghamarább letörni a régi, feudális és dinasztikus kabinetdiplomáciai hagyományait.

Nálunk Csehszlovákiában azért is rendkívül szükséges ez az utólagos részletes tájékoztatás, mert sajtó- és közéleti okokból, amelyeket itt nem kívánok részletezni, részben vagy helytelenül vagy felületesen tájékoztatásunk szennyezésével vagy tendenciózusan tájékoztatott. Meggyőződésem, hogy ez nem mindig szándékos volt. Inkább azt az álláspontot védem, hogy a csehszlovák sajtó hiányossága a párizsi konferencia idején, vagy a tárgyalt kérdések lényegének nem kielégítő ismeretéből vagy hanyagságból, esetleg az erőfeszítésből és fáradtságból is következett. Mindenképpen jó lesz azonban, ha idejében tárgyilagosan tudomásul vesszük ezek a hiányosságok és azok okait, a jövőben pedig elkerüljük a hasonló hibák megismétlődését.

Örülni fogok, ha a következőkben sikerül majd eléggé áttekinthető és ugyanakkor részletekkel megragadhatóan terhelte képet adnom a békefeltételek meghatározásáról Magyarország számára az "1946-os Párizsi Konferencián". Ezért szándékosan nem említek sok apró részletet, epizódot, kisebb kérdéseket, szócsatákat stb., amelyekről a hazai vagy a világsajtó amúgy is beszámolhatott. Egy adott pillanatban bizonyára nagy érdeklődésnek látszottak. Jelentőségük azonban nem tartott tovább néhány órával időközben. Különösen két ok miatt nem említem és elemzem ezeket. Egyrészt azért, mert számos részlet néhány hét távlatából teljesen elvesztette jelentőségét. Más részletek pedig — a válasz minden miatt, hogyanra — egész fejezeteket igényelne. Teljes elemzés a könyvben sok helyet foglalna el, ami teljességgel nem állna arányban tényleges jelentőségükkel.

Az ilyen nem említett részleteket idővel bizonyára tudományos munkában értékelik majd. Talán valamilyen monográfiát is ír majd a békekonferenciáról. Abban valószínűleg nem fogják értékelni az ilyen epizódok politikai jelentőségét vagy történelmi horderejét. Az eseményeket a konferencián rájuk fordított idő és felhasznált papírmennyiség arányában tárgyalják majd. Így persze alaposan elrajzolt kép születik.

E könyv távolról sem lép fel a teljesség igényével. Még kevésbé óhajt tudományos munka lenni. Szerkesztéskor sem akarok nyújtani csupán önállóan gondolkodó polgártársaimnak. Sokaknak, akik annyira elfoglaltak, hogy nincs idejük okiratgyűjtemények tanulmányozására, de melegen érdeklődnek állami és politikai problémái iránt. Nekik szeretnék segíteni, hogy helyes és egységes képet alkothassanak a környezetről, a körülményekről, a munkafeltételekről, a különféle hatásokról stb., egyszerűen mindarról, amit "Conference"

Paris 1946"-nak nevezték, ami a 21 szövetséges és társult nemzet párizsi tanácskozását alkotta a béke feltételeiről Olaszországgal és a hitleri Németország négy volt csatlósával.

Azt hiszem, rövidebb idő alatt jutunk el a kitűzött célhoz, ha a lehető legbősebben idézzük az eredeti anyagot: saját és idegen államférfiak beszédeit, a beadványokat és memorandumokat; magam csak a legszükségesebb magyarázatokra szorítkozom. Nagyon egyszerű lenne a vitázás a szövegben és az idézetek között, megjegyzések tétele, idegen nézetek visszautasítása stb. Nincs szándékomban ezt tenni. Hiszem, hogy a figyelmes olvasó helyesen látja és érzi majd meg, mi az, ami a mi beszédeinkben és az idegenekében vagy a dokumentumokban maradó és jelentős.

I.

A KONFERENCIA ELŐFELTÉTELEI

A háború még távolról sem fejeződött be, amikor a Szövetségesek elhatározták, hogy a teljes győzelem, vagy a feltétel nélküli kapituláció után különböző mércét alkalmaznak majd egyfelől Németországgal és a német nemzettel, másfelől európai szövetségesceivel és csatlósáival szemben. Ez a differenciált eljárás első ízben Olaszország 1943. évi kapitulációjakor vált nyilvánvalóvá. Badoglio kormányának nemcsak azt a lehetőséget adták meg, hogy felbontsa a szövetséget Hitlerrel, hanem egyenesen felszólították a részvételre a hitleri Németország elleni harcban. A Szövetségesek nem csupán a kapitulációt tették lehetővé Viktor Emánuelnek, hanem a fegyverszüneti feltételek megtárgyalását is. Így vált Olaszország 1943 őszére ugyan aránylag kis katonai hozzájárulással a 3. sz. ellenségből ha nem is szövetségessé, de legalább többé-kevésbé elismert együttműködő államává. Hasonló eljárást követtek a következő események során is, amikor 1944 augusztusában a román nemzet áttért a Szövetségesek oldalára. Rögtön ezután szeptemberben Bulgária. Kissé később, szintén több-kevesebb katonai hozzájárulással Finnország. És végül formálisan Magyarország is.

Németországnak nincs kormánya és ma még nem kötött semmilyen fegyverszünetet. Nem volt senki, aki Németország nevében megkötötte volna. A német hadsereg — tulajdonképpen egyes alakulatai — egyszerűen feltétel nélkül kapitulált. Ezzel szemben Olaszországnak és Hitler csatlósainak már a kapituláció pillanatában is volt a Szövetségesek által elismert kormányuk. A kapituláció eredményeként valamennyiükkel fegyverszünetet kötöttek. Ez a fegyverszünet egész sor olyan adminisztratív, katonai és gazdasági rendelkezést tartalmaz, amelyet az e csatlósokkal szemben megállapított különleges álláspontra és eljárásra való tekintettel dolgoztak ki. A Szövetségesek ténylegesen vagy látszólag elvárták, hogy Olaszország, Románia, Bulgária, Magyarország és Finnország kormánya hozzájárulást fog jelenteni a végső katonai győzelemhez Hitler és hadserege fölött. Ennek az elvárásnak másképp feleltek meg például a románok és a bolgárok és másként a magyarok. Tudjuk, hogy a románok és a bolgárok jelentős ember-és anyagi áldozatokat hoztak, mintegy bizonyítva a vezeklés őszinteségét. A magyarok, vagy legalább jelentős részük, ténylegesen még éjfél után öt perccel a Wermacht oldalán harcoltak.

Az egykori Tengelyhatalmak mind az öt államának, Olaszországnak, Romániának, Bulgáriának, Magyarországnak és Finnországnak volt ugyan fegyverszüneti egyezménye, de eléggé tisztázatlan viszonyban voltak a Szövetségesekkel. A fegyverszüneti egyezmények nem tartalmaztak nagyon sok olyan rendelkezést, amelyek nagyon fontosak, hogy az alapoktól el lehessen kezdeni az új élet építését. A fegyverszünet mindig csak fegyverszünet. Soha nem helyettesítheti a békeszerződést, nem teremtheti meg az igazi béke feltételeit. A fegyverszünet mindig csak átmenetet és bizonytalanságot jelent. Ezért volt nagy megkönnyebbülés mind az öt volt ellenséges államnak, amikor a potsdami konferencia, Sztálin, Truman és Attlee döntése a 10. cikkelyben nyilvánosságra hozta a győztes hatalmak terveit velük szemben. Közvetlenül ezután kezdtek beszélni a békekötés előkészítéséről Németország ún. "csatlósáival". A békeszerződések kidolgozásával a potsdami deklaráció 2. cikkelye alapján létrehozott Külügyminiszterek Tanácsát bízták meg. A Külügyminiszterek Tanácsa először 1945 őszén ült össze. Egyidejűleg a külügyminiszterek képviselői is ülésezni kezdtek Londonban. Ezeken a tanácskozásokon azonban a békeszerződések tényleges előkészítése, úgy tűnik, egyáltalán nem került a tárgyalások napirendjére. A külügyminiszterek londoni konferenciája 1945 őszén minden kézzelfogható eredmény nélkül ért véget.

Végül 1945 karácsonyán a Szovjetunió, az USA és az Egyesült Királyság Külügyminiszteri Tanácsának moszkvai ülésén határozták meg a csatlósokkal folytatandó békekonzferencia részleteit. E megállapodás alapján a békekonzferenciának legkésőbb 1946. május 1-ig kellett volna összegyűlnie. Eddig az időpontig szerette volna a Tanács, illetve kellett a "képviselőknek" előkészíteni az öt békeszerződés-javaslatot, amelyek később a konferencia alapjául és irányvonalául szolgáltak volna.

A Németország 1945. május 9-i kapitulációjától terjedő időszakot számos tárgyalás töltötte ki Potsdamon, Londonon, Moszkván és Párizson keresztül 1946 júniusáig. A külügyminiszterek — Bevin, Byrnes, Molotov és Bidault — kitartóan üléseztek, csaknem állandóan. Az egész időszak alatt csupán rövid szünetekkel dolgoztak képviselőik is. Ezt az időszakot a hivatalok és a diplomaták lázas tevékenysége is kitöltötte: intervenciók, memorandumok átadása, mindazon Egyesült Nemzetek államférfiainak megbeszélései, amely nemzeteknek elsőrendű érdekük volt és ma is az a készülő békeszerződések tartalma. Valamennyi érdekelt szövetséges és társult hatalom kormányának természetes törekvése volt, hogy fő követeléseiket, mint a nagyhatalmak által már jóváhagyott rendelkezéseket iktassák be a békeszerződés-javaslatokba. Ezért érthető, hogy az öt vesztes állam is minden lehetőt megtett, hogy a szerződések előkészítését befolyásolja.

Maga Csehszlovákia csak kevés nagyobb követelést támasztott. Mégpedig csak Magyarországgal szemben. Ezekről még a potsdami konferencia előtt, majd minden alkalommal tájékoztatta a nagyhatalmakat és szövetségesceit. Problémáink világméretűekhez képest csekélyek voltak, úgy tűnik, az a körülmény is bizonyítja, hogy egyiket sem sikerült a tárgyalások napirendjére tűzni. A Nagy Hármassal számos potsdami ülésnek egyik napirendjére sem. Sem a külügyminiszterek vagy képviselőik üléseinek napirendjére. Problémáinkat a tárgyalásról-tárgyalásra halasztották. Mindig későbbi időpontra, egészen a párizsi konferencia összeüléséig.

A nagyhatalmak részletes tájékoztatást kaptak. Tudtak alapvető követeléseinkről. A hídfő-kiszélesítésről éppúgy, mint az áttelepítésről. Tárgyalásukat azonban halasztották. Így történt, hogy Csehszlovákiának a Külügyminiszterek Tanácsa által kidolgozott magyar békeszerződés-javaslatához készült javítások, kiegészítések, módosító javaslatok, ún. "amendementek" formájában kellett problémáit a 21 egyesült nemzet párizsi békekonzferenciájára elé terjesztenie.

Az információinkra kapott reakciókról arra lehetett következtetni, hogy néhány követelésünkben nem számíthatunk biztosan Anglia és az USA egyetértésére és támogatására. Különösen a maximálisan 200 000 etnikai magyar Csehszlovákiából Magyarországra telepítése ügyében befolyásolták a Nyugatot különböző látszólag távoli momentumok.

A nagyhatalmak közül csak a Szovjetunió válaszolt világosan, nyilvánított teljes egyetértést valamennyi követelésünk iránt, és helyezkedett következetesen minket támogató álláspontra. Ezt először Gottwald miniszterelnök, Masaryk külügyminiszter és dr. Clementis államtitkár 1946 júniusi moszkvai látogatása után kiadott nyilatkozatban fejezték ki nyilvánosan.

II.

A KONFERENCIA KÖRNYEZETE ÉS SZERVEZETE

A petaini kapituláció után valamennyi kétségbeesett francia vágya teljesült. Franciaország fokozatosan munkával elérte, hogy Párizs és Franciaország ismét egy világkonferencia színhelye. Az első békekonzferenciát a második világháború után. Párizsban a győztesek Franciaországgal együtt állítják össze a békeszerződések és a volt ellenségek számára.

Amde sem Párizs, sem Franciaország nem az még, amiben ezek a jó francia hazafiak reméltek és hittek. A politikai viszonyok tisztázatlanok. Vég nélküli a harc az alkotmányért. Viták a koalíció összetételén és fenntartásán. Az egyébként kétségtelenül rendkívüli érdemeket szerzett és tisztelt de Gaulle tábornok gyakori de nem mindig szerencsés politikai beavatkozásai. A nagy gazdasági nehézségek különleges helyzetben tartják Franciaországot. Ez a helyzet távolról sem hasonlít azokra a dicső időkre, amikor Clemenceau Lloyd George- és Wilsonnal készítette elő a békeszerződések a legyőzött "Központi Hatalmak" részére. Úgy tűnik, hogy 1946 Párizsa csupán építészetiileg hasonlít 1919-1920 Párizsára.

Az újságok, a francia sajtó napról-napra kevesebb figyelmet szentelt a békekonzferenciának. A figyelem különböző szennációk hívják fel magukra. Állandóan új és nagy korrupciók és különböző kellemetlen ügyek

derülnek ki. Ez jobban érdekli a közvéleményt, mint a 21 nemzet konferenciája. Sok a belső probléma is. Ezek súlyosak és megoldásra várnak. Nem nyújtanak alkalmas környezetet a figyelem összpontosítására olyan, Franciaországtól távoli problémákra, mint a békefeltételek Románia, Bulgária, Magyarország vagy Finnország számára.

Nagyobb érdeklődés a békekonferencia iránt csak azon a néhány napon nyilvánult meg Franciaországban, amikor az ünnepélyes megnyitó folyt vagy az ünnepélyes Versailles-i fogadás. Vagy amikor a francia-olasz határkiigazításról döntöttek.

A lassan, de állandóan fokozódó infláció, a rendezetlen pénzgazdálkodás és az ezzel összefüggő drágaság nagy súllyal nehezedett Franciaországra. Sok a mindennapos gond. Ha nincs is éhínség, nehezen beszélhetünk a legszélesebb rétegek jólétéről. A nemzet erkölcsi csődje 1940-ben — Franciaország összeomlásakor — a négyéves megszállás, a nyomor, az éhség és a terror, az állam kizsákmányolása a megszállók által, valamint a megoldatlan szociális problémák, mindez rányomja bélyegét a párizsiakra. Az emberekben még nincs meg a természetes vidámság, ami korábban Párizst "Párizsá" tette. Nincs meg az a könnyedség, amely mindenkire áterjedt és különös varázst kölcsönzött ennek a városnak. A házak elhanyagoltak, sok a rosszul öltözött ember. Ugyanakkor szembeötlő a feketézők fényűzése. Franciaországban virágzik a feketepiac.

Lépten-nyomon szövetséges katonák. Több amerikai, mint angol. Van azonban már itt sok tengerentúli turista, civil. Az autók száma majdnem annyi, mint békében. A termelés csaknem minden ágban korlátozott. A munkateljesítmény gyenge. Szén-és elektromos energiahiány van.

Párizs a vendégeket díszkivilágítással köszöntötte, aminek a konferencia idején ki kellett emelnie a város szépségét. De amikor az angol megszálló hatóságok váratlanul leállították az áramszolgáltatást Németországból, az emlékművek és a középületek ismét sötétbe borultak.

A széles francia közvéleményt a konferencia vajmi keveset érdekelte. Az átlag franciától távol álló problémákról tárgyaltak, különösen akkor, amikor minden lépésnél a maga francia birodalmának megtartásáért vívott súlyos és nem mindig reményteljes küzdelmet kellett figyelnie. Csak a külügyminisztérium hivatásos diplomatai és néhány rajongó törekedett eredményesen arra, hogy főleg Bidaultnak köszönhetően, sikerüljön Franciaországot ismét a nagyhatalmak közé sorolni, és ha hatalmi szempontból nem is, de legalább erkölcsileg visszanyerje egykori pozícióját.

A 21 nemzet delegátusai számára aránylag kevés társasági összejövetelt rendeztek a békekonferencián. A delegátusoknak valójában nem is volt sok idejük a társasági életre. Az ún. "reprezentáció" keveseket érdekelt. Volt sok konkrét munka. Nemcsak a közvetlenül érdekelt delegációk számára, hanem rendkívül elkötelezettek voltak a távoli tengerentúli vagy csendes-óceáni államok delegátusai is. Bizonyára nem túlzok, ha azt állítom, hogy sem a delegációk vezetői, sem a delegátusok, de még a delegációk személyzete sem tudta, mikor van ünnep-és hétköznapi.

A franciák kezdetben próbáltak szervezni különböző társasutazásokat, kirándulásokat és fürdőhelyi üdülségeket. Néhány kísérlet után a delegációk teljes érdektelensége miatt felhagytak vele.

Kevés Párizsban a két világháború között rendezett minden nemzetközi konferencián megszokott nem közvetlenül résztvevő érdeklődő, a konferenciák élőködő, szenzációhajász vendége. Még mindenütt nagy nehézségek vannak az utazás, az elszállásolások, a vízumok és a szükséges devizák beszerzése stb. terén. Még az a némely jelentős politikussal való közkedvelt kézfogás sem volt sem könnyű, sem kellemes a párizsi konferencia tempója és a bevezetett biztonsági intézkedések mellett.

A világsajtó újságírók és tudósítók százait küldte Párizsba. Adatok szerint 2 000 újságíró tartózkodott ott a világ minden részéből. Néhány delegáció vagy ambiciózus politikus igyekezett ún. "jó sajtót" szerezni. Ennek segítségével akarták befolyásolni a világközvéleményt. Megszerezni a közvélemény támogatását gondolataik vagy követeléseik számára. Interjúk, levelek és válaszok látnak napvilágot. Az újságírók számára különböző fogadásokat és sajtóértekezleteket rendeznek. Mindezt azért, hogy a sajtó segítségével megszerezzék a közvélemény támogatását és azután a közvélemény nyomását felhasználva elnyerjék bizonyos delegációk megértését részletproblémájuk számára. Ámde az újságírók eljöttek és végighallgatták őket. Ez volt minden. Különösen a jönnévű, ún. nagyok nem hagyják befolyásolni magukat. A maguk módján írnak, saját elveiknek megfelelően. Úgy írnak lapjuknak, ahogy azt szerintük olvasóik kívánják. Vagy amint tudomásuk szerint laptulajdonosuk, vagy főszerkesztőjük elvárja.

Az ún. propagációs kiadói tevékenység — brosrákban, könyvekben stb. — a konferencia csaknem 12 hete alatt viszonylag kicsi volt. Csupán néhány állam, közöttük elsősorban a legyőzöttek árasztottak el minden delegációt különböző térképekkel, memorandumokkal, tanulmányokkal, képeskönyvekkel stb. Jelentős propaganda anyaggal dolgoztak például a magyarok és a románok. Az Egyesült Nemzetek közül például

Jugoszlávia adott ki néhány igen szép kiállítású publikációt Triestről és Friuliról. Ezzel szemben a csehszlovák memorandumok a pozsonyi hídfő és az etnikai magyarok Csehszlovákiából való kitelepítése ügyében — röviden és egyszerűen, néhány oldalon nyomtatva — nagyon szerénynek tűntek. Talán éppen ezzel hatottak meggyőzően.

Igaz, megjelent néhány eléggé furcsa memorandum és petíció is. Közép-európai szémszögből nagyon érdekes volt — akkor is, ha teljesen visszhang nélkül maradt —, de tényként meg kell említeni Bécsben letelepedett, Magyarországról áttelepített németek valamilyen szervezetének memorandumát. Azt bizonyították benne, hogy ők osztrákok, nem németek, ártatlanul szenvednek, és kérték Franciaországot, emeljen szót érdeklükben.

Némely állam szükségesnek tartotta Amerikába kivándorolt egykori lakosainak mozgósítását. Amikor például az amerikai albánok és görögök jelentkeztek, nem maradhattak mögöttük az amerikai magyar szervezetek sem. Nem tudom, hány és hány különböző értelmű táviratot kapott Byrnes úr. Bizonyára csak jelentéktelen mértékben hatottak elvi állásfoglalására. Sőt, még érvelésként sem használta fel soha az efféle memorandumokat és táviratokat.

Jelentkeztek új politikai emigránsok különböző csoportjai a Tengelyhatalmak államaiból. Az ő kérelmeik iránt semmivel sem volt nagyobb az érdeklődés, mint a többi memorandum iránt. Az az őszinte törekvés, sőt feltétlen szükségesség, hogy a már amúgy is létező nézeteltéréseket oldják meg, úgy látszik, mindenkinek elvette a kedvét bármitől, ami szaporíthatta volna a problémák számát.

Jelentős tevékenységet fejtettek ki a zsidó cionista szervezetek. Ám ez is többé-kevésbé észrevétlen maradt. Talán nem is azért, mintha senki sem akarta volna figyelembe venni, hanem egyszerűen az idő rövidsége miatt. A saját, kisebb-nagyobb problémákkal való túlterheltség következtében.

Nekünk, Csehszlovákiának, akik közvetlenül érdekeltek voltunk ezekben a békeszerződésekben, valóban sok volt a gondunk és a munkánk. Néhány állam viszont, közvetlen és saját gondok hiányában szinte szándékosan talált ki magának munkát. Például az ausztrál küldöttség több mint 70 módosító indítványt nyújtott be mind az öt előkészített békeszerződéshez. Ezeket a módosító javaslatokat (amendementeket) a bizottságokban meg kellett indokolni és sorsukat figyelemmel kísérni. A bizottsági tárgyalásokon meg kellett őket védeni. Célszerűségükről meg kellett győzni a többi delegációt is. Ha a végén csaknem minden ausztrál javaslatot visszautasítottak, vagy önkéntesen visszavontak is, azt hiszem, a boldog állam delegációja kimerülten és agyondolgozva távozott Párizsból.

A 21 egyesült nemzet békekonferenciáját 1946. július 29-én a déli órák után Bidault, az ideiglenes francia kormány elnöke nyitotta meg ünnepélyesen, reflektorokkal, fotósokkal és filmesekkel, a köztársasági gárdával, újságírókkal, fanfárok stb. A francia kormány az egész Luxemburg-palotát a konferencia rendelkezésére bocsátotta. Egy becses reneszánsz építészeti emléket. Királyok és császárok, később a francia szenátus székhelyét.

A Luxemburg-palotában székelt a konferencia főtitkársága és az összes segédhivatal. A szenátus tanácstermében az összes bizottságot helyezték el. Az épületben postahivatal volt. Fordítók egész törzskara. Helyiségek az újságíróknak telefonokkal és frószobákkal. Felszerelt berendezés a rádiószervezők szolgálatára. Kávéház és étterem a delegátusok, újságírók, hivatalnokok stb. számára. A konferencia elnöki tisztében öt külügyminiszter váltotta egymást. Elsőként az USA, a Szovjetunió, az Egyesült Királyság, Kína és Franciaország képviselői elnökölték a plenáris ülésen, illetőleg látták el felváltva a konferencia elnökeinek tisztét. Egyik a másik után, mindig három egymást követő napon. Ez a körforgás állandóan ismétlődött, függetlenül attól, hogy összeült-e a plénum vagy sem.

A hitleri Németország csatlósáival kötendő békeszerződéseket előkészítő párizsi konferencián a moszkvai határozat értelmében (a három külügyminiszter 1945. XII. 27-i nyilatkozata 1. cikkelyének 2. pontja) a Tanácsban képviselt négy nagyhatalmon és az ötödik Kínán kívül részt vettek annak a 16 szövetséges és társult államnak a képviselői is, amelyek "jelentős katonai erővel tevékenyen részt vettek az európai ellenségekkel szembeni háborúban". A 21 nemzet, "mint társult és szövetséges hatalmak" (Puissances Alliées et Associées) teljes joggal üléseztek — az USA-n, az Egyesült Királyságon, Franciaországon, Kínán és a Szovjetunióon kívül — Ausztrália, Belgium, Fehéroroszország, Brazília, Görögország, Hollandia, India, Kanada, Új-Zéland, Lengyelország, Norvégia, Ukrajna, Csehszlovákia, Etiópia, Jugoszlávia és a Dél-Afrikai Unió is.

A konferencia folyamán még további államokat hívtak meg. Vagy szövetségeseket, mint Mexikó, Kuba, Irán és Egyiptom, amelyek nem küldtek hadsereget a fasizmus leverésére, vagy olyan államokat, amelyek még a

9
fegyveres világkonfliktus kirobbanása előtt váltak a német és az olasz támadások áldozataivá. Nem voltak külföldön kormányaik, ezért még formálisan sem üzentek hadat sem Olaszországnak, sem Németországnak. Egyikük, Albánia, egész idő alatt kemény harcot folytatott a betolakodók ellen. Az albán partizángységek komoly szerepet játszottak a Balkán nyugati részén. A másik így meghívott állam, Ausztria, a megszállás egész ideje alatt sem otthon, sem külföldön nem mutatott hajlandóságot, hogy önerejéből megszabaduljon a megszállóktól. Népe ugyancsak nem törekedett arra, hogy bármilyen módon támogassa a felszabadítókat.

A konferenciának az volt a feladata, hogy vizsgálja, tárgyalja, kiegészítse és kézbesítse a Külügyminiszterek Tanácsának végleges jóváhagyásra az Olaszországgal, Romániával, Bulgáriával, Magyarországgal és Finnországgal kötendő békeszerződések javaslatait.

A konferencia munkájának alapjaként megkapta a Külügyminiszterek Tanácsától a "békeszerződések tervezetét". E békeszerződés-tervezetek nagyrészenek intézkedéseiben a négy nagyhatalom képviselői már megállapodtak. Azokban az esetekben azonban, amikor sem a külügyminiszterek képviselői, sem maguk a külügyminiszterek nem tudtak megegyezni valamelyik intézkedés végleges szövegében, a javaslatokban különböző szövegváltozatokat közöltek. Alternatív módon, a szükséges megjegyzésekkel.

Az egész konferencia alatt érvényesítették és többnyire betartották azt az alapelvet, hogy a négy nagyhatalom delegációinak védelmezniük kell az indítványozott szövegeket. Lehetőség szerint nem volt szabad megengedni a már jóváhagyott — ún. megszavazott — szövegek változtatását. Maguk nem nyújthattak be módosító javaslatokat a jóváhagyott szövegekhez. Csak abban az esetben szavazhattak egy más állam által a jóváhagyott szövegekhez benyújtott módosító javaslatról (amendment), ha a négyek küldöttjei előre megegyeztek ilyen változtatások megengedésében. Ezzel szemben a négy nagyhatalom küldöttségeinek teljes tárgyalási szabadsága volt, ha olyan rendelkezésről tárgyaltak, amelynek szövegét nem szavazták meg. Ugyanígy a teljesen új, az eredeti szerződésjavaslatban nem érintett alternatív javaslatokról vagy amendmentekről. Habár ezt az eljárást lényegében be is tartották, a nagyhatalmak között mégis sok vitára került sor, vajon valóban teljesen új határozatról van-e szó, vagy inkább csak egy már jóváhagyott szöveg megváltoztatásáról, vagy kiegészítéséről.

A nagyhatalmak a béke szavatolóinak tekintik magukat. Ezért akarják fenntartani maguknak a döntést a békeszerződések végleges szövegéről. A konferenciának a többi tizenhat országgal, amelyek aktívan részt vettek a második világháborúban, a Tengelyhatalmakkal vívott nehéz harcban, inkább tanácsadó-jóváhagyó szerepe volt. Az öt békeszerződés-javaslat különböző határozatainak megtárgyalása, illetve kiegészítése után javaslatokat és ajánlásokat terjeszthettek elő a Négy Külügyminiszter Tanácsának.

Ezt a békekonferenciát hivatalosan nem is békekonferenciának nevezték. Egyszerűen csak "Conférence de Paris 1946"-nak. Nem alkotta meg végérvényesen a békeszerződéseknek sem a szövegét, sem a formáját. Tulajdonképpen feladata azon problémák megvitatása volt, amelyeket a négy nagyhatalom egyáltalán meg sem vitatott. Olyan kérdésekre keresni választ, amelyekben a Tanács nem egyezett meg. Az ún. "megszavazott szövegeken" azonban nem volt szabad változtatni és valóban igen kevés változás is történt. A megszavazott szövegekben legfeljebb egy-két szó változott, esetleg törölték.

A javasolt változtatások és kiegészítések jóváhagyását és a békeszerződések végleges szövegének megformálását tehát a Külügyminiszterek Tanácsa magának tartotta fenn. Megállapodtak azonban, hogy a Tanács a konferencia ajánlásaihoz igazodik majd. De a Tanácsban érvényes a vétó alapelve. Ez azt jelenti, hogy legalább az egyik nagyhatalom kifejezett kívánsága ellenére semmi sem kerülhet be a végleges békeszerződésekbe. A konferencia szótöbbséggel hozott határozatait is felülvizsgálják. Nem utolsósorban megvizsgálják majd, mit érnek a pro, vagy kontra szavazatok. Egész sor olyan eset fordult elő, mint pl. a Duna kérdése, amelynél a közvetlenül érdekelt államok egy kérdésről egységesen szavaztak, de kisebbségben maradtak. Leszavazta őket a távoli államok kompakt, néha kétharmados többsége. Ezért volt olyan fontos az a látszólag vég nélküli és meddő vita a bizottságban, amely a konferencia tárgyalási rendjét (règlement) dolgozta ki. Sok kérdés és pozíció tisztázódott itt. Ezzel nem egy jövőbeni félreértést előztek meg. Magát az ügyrendet a plénumon csak a nyolcadik ülésen, augusztus 9-én hagyták jóvá. Nem egyhangúan, hanem küzdelmes szavazás után; 15 szavazattal 4 ellenében, míg Lengyelország és Csehszlovákia nem szavazott.

A Külügyminiszterek Tanácsa a konferencia 21 nemzetének plenáris ülése elé terjesztette az öt békeszerződés-javaslatot (tervezetet). A plénum részletes általános vitát folytatott. A plénum meghallgatta az említett hat társult vagy nem ellenséges állam véleményét, amelyek nem vettek részt a konferencia tulajdonképpeni munkájában. Kifejtették nézeteiket és megjegyzéseiket a plénumon a békeszerződés-

javaslatokkal kapcsolatosan mind az öt legyőzött, volt ellenséges állam képviselői is. Ezután a konferencia plénuma kilenc bizottságnak osztotta ki a békeszerződés-javaslatokat részletes tárgyalásra.

A szerződések határozatait politikai-területiekre, katonaiakra és gazdaságiakra oszthatók. Eszerint tagozódtak a bizottságok is. Öt területi-politikai bizottságot alakítottak. Egyet-egyet minden állam számára, amellyel békeszerződést kell kötni. Mind az öt szerződés gazdasági határozatait két bizottság dolgozta ki. Az olasz gazdasági bizottság és egy gazdasági bizottság Románia, Bulgária, Magyarország és Finnország számára közösen. Ezt a második bizottságot így nevezték: "gazdasági bizottság a Balkán és Finnország számára". Mind az öt szerződés katonai klauzuláját egyedül a katonai bizottság tárgyalta. A kilencedik a szerkesztői-jogi bizottság volt. Az egyes bizottságokban annak a 21 államnak a delegációi ülészttek, amelyek ténylegesen hadiállapotban voltak az illető volt ellenséges állammal. A munka koordinálását és az esetleg felmerülő alapvető kérdéseket a tizedik, az ún. főbizottságnak kellett tárgyalnia. Ez azonban az alakuló összejevetelen kívül egyáltalán nem ült össze.

A bizottságok néhány speciális kérdés részletes kivizsgálásának feladatával ún. albizottságokat bíztak meg. A bizottságokban folyó tárgyalások idején sok ilyen albizottság dolgozott. Így például a Magyarországgal kötendő békeszerződés területi-politikai bizottsága négy kérdés kivizsgálását bízta albizottságokra: a bécsi döntés következményeinek megsemmisítését, a pozsonyi hídfo kiszélesítését, levéltárak és nemzeti emlékek visszaadását és végül az áttelepítés kérdéseit.

A békeszerződés-javaslatok kétszer járták meg az utat a békekonferencia legmagasabb és legalacsonyabb szervei között, a Tanácstól a plénumon át a bizottságokig, esetleg egészen az albizottságokig és vissza. Az albizottság kivizsgálta a problémát és jelentést tett bizottságának. A bizottság jóváhagyta vagy elvetette a jelentést és a benne foglalt javaslatot. Esetenként más bizottságnak továbbította, mint például a bécsi diktátumot érintő indítványunkat. A bizottságokban minden cikkelyről szavaztak. Ezután a bizottság munkájának eredményét a bizottság jelentésével benyújtotta a plénumnak. A konferencia plénuma ugyancsak minden egyes cikkelyről döntött és szavazott. Ha a szükség úgy kívánta, szavaztak egyes bekezdésekről és mondatokról is. Az így megtárgyalt és kiegészített szerződés-javaslatok nyújtanak majd alapot a végső döntéshez a négy nagyhatalom Külügyminiszteri Tanácsának. A Nagy Négyes akkor szövegezi majd meg véglegesen a békeszerződéseket. A már korábban elfogadott határozatokon kívül csak a bizottságokban és a plénumon egyhangúan jóváhagyott és ajánlott kiegészítéseket foglalják be csaknem biztosan a szerződések végleges szövegébe.

A konferencia ilyen tagozódásának fő jelentősége nem is annyira a munka decentralizálásában rejlett, hanem inkább abban, hogy a javaslatok első elbírálását ezzel az eljárással azoknak az államoknak tartották fenn, amelyek közvetlen hadiállapotban voltak az illető csatlóssal. A plénumon 21 nemzet szavazott. A Románia, Bulgária, Magyarország és Finnország számára összeállított politikai-területi bizottságokban vagy a Balkán és Finnország gazdasági bizottságában viszont egyenként csak 12, illetve 14 állam képviseltette magát.

Mindjárt a konferencia kezdetén megegyeztek, hogy lehetőség szerint minden tanácskozás és ülés nyilvános lesz. A konferencia egész munkájának közvetlenül hozzáférhetőnek kellett lennie a sajtónak és a megfigyelőknek. A tárgyalások nyilvánosságának alapelvét igen lelkiismeretesen betartották. A közönséget csak néhány albizottsági ülésről zárták ki, ahol indokolt volt az aggodalom, hogy a tárgyalás nyilvánossága veszélyeztethette a kívánt eredmény elérését.

Még a konferencia megnyitása előtt Molotov javasolta, hogy a konferenciával párhuzamosan tartson összejevetelt a Külügyminiszterek Tanácsa is. A nyugati hatalmak képviselői eredetileg nem fogadták el ezt a szovjet javaslatot. Nemsokára azonban bebizonyosodott, hogy 21 nehezebben állapodik meg, mint négy. Ezért Bevin, az Egyesült Királyság külügyminisztere már augusztus elején javasolta a Négyek ülését. Ezek után Byrnes, Bevin, Bidault és Molotov miniszterek és helyetteseik elég rendszeresen találkoztak. Megállapítható: nem biztos, hogy a konferencia — a Külügyminiszterek Tanácsa és képviselőik egy időben tartott ülései nélkül — a kitűzött határidőre befejezte volna munkáját. Sőt kérdéses, hogy egyáltalán elért volna-e valamilyen eredményt.

A szövetségesek részéről már a háború éveiben állandósult a nemzetközi konferenciák kétnyelvűsége. Elég csak Tcheránra és Jaltára gondolni. Az angol és az orosz tehát mindenfajta nemzetközi értekezlet hivatalos nyelve. Angolul és oroszul fogalmazzák a legkülönbözőbb nemzetközi dokumentumok eredeti szövegeit. A franciát még szintén gyakran használják, de inkább csak kiegészítő nyelvként. A francia nyelvnek e használatából,

főként azonban annak hatására, hogy a konferencia Párizsban folyt és Franciország ún. vendéglátó ország volt, háromnyelvűség alakult ki. Valamennyi okmányt három nyelven sokszorosították. Oroszul, angolul és franciául. Valamennyi beszédet azonnal lefordították a konferencia két másik nyelvére.

Sok résztvevő és megfigyelő nagyon panaszkodott erre a háromnyelvűségre. Rámutattak, hogy a fordítás nagyon lassítja az egész tempót és komplikálja a konferencia főtítkárságának munkáját. Ez bizonyára így igaz. A háromnyelvűség nyilván nem egyszerűsítés a múlthoz képest, amikor a francia diplomáciai nyelvként dominált. De az is igaz, hogy a vég nélküli fordítás jelentős mértékben nyugtatón hatott. Volt idő a megfontolásra és esetleg a válasz jó előkészítésére. A viták bizonyára nem voltak annyira élénkek, mint egyetlen nyelv használata esetén lettek volna. Biztos viszont, hogy sokkal tárgyyszerűbbek voltak. Nem hangzott el sok beszéd és elő nem készített válasz. Azt hiszem, általában kevesebb kárt okoz, ha valamit esetleg nem mondanak meg, mintha mindent megfontolás nélkül, azonnal megmondanak.

A konferencia plénuma 1946. VII. 29-től X. 15-ig összesen 48-szor ülésezett. Egy plenáris vagy bizottsági ülés általában 3 1/2 – 4 órát tartott. A feldolgozásra szánt anyag terjedelmétől függően némely bizottság naponta, mások hetente háromszor üléseztek.

Az olasz területi-politikai bizottság 43-szor tanácskozott.

Az olasz gazdasági bizottság 34-szer.

Románia, Bulgária, Magyarország és Finnország gazdasági bizottsága 51-szer tanácskozott. E bizottság nemcsak az ülések számával ért el rekordot, hanem egy tanácskozás hosszúságával is. Amikor a konferencia utolsó szakaszában a Bulgária által fizetendő jóvátételekről tárgyaltak, estétől szünet nélkül másnap délutánig ülésezett.

A katonai bizottság 37 ülésen vitatta meg az öt szerződés katonai határozatait.

A román politikai-területi bizottságnak 12 ülése volt.

A bolgárnak 16.

A magyaroknak 20.

A finn politikai-területi bizottság csak 8-szor ült össze. Elsőként készült el feladatával.

A jogi-szerkesztőbizottság csak a konferencia végén kezdett dolgozni. Még így is 15-ször ült össze.

Mindazt, ami elhangzott, még meg kellett ismételni a másik két nyelven. Ugyanígy mindazt, ami a konferenciára, illetve a főtítkárságra beérkezett vagy onnan kikerült, angol, orosz és francia változatban kellett leírni és szétosztani. Nem csoda tehát, hogy egyes delegációkat és delegátusokat igazi papírtenger borított. A konferencia befejezése után nyilvánosságra hozták, hogy maga a főtítkárság kb. 150.000 kg papírt használt fel. Azt, hogy mennyi papírt írt és nyomtatott tele a főtítkárság, a 21 nemzet delegációi, a meghívott hat állam és nem utolsósorban az öt vesztes csatlós állam delegációi a konferencia egész időtartama alatt – több mint 11 héten át – nehéz megállapítani. Elképzelni azonban könnyű.

Ilyen körülmények között a delegációk tagjainak igen gyorsan specializálódniuk kellett. Részletesen csupán azt kellett és voltak képesek figyelemmel kísérni, ami közvetlenül azt a bizottságot érintette, amelyben üléseztek. A jegyzőkönyvek, a döntésekről szóló jegyzetek, az indítványok, az elnökhöz érkezett vagy általa írt levelek, a főtítkárság megbízásai és utasításai, a legyőzött államok észrevételei, a memorandumok, brosrák és tudományos munkák az egyes problémákról – és nem utolsósorban a saját delegáció tagjainak részletes referátumai valamennyi egyéb bizottságból – mindez, ha csak egy nyelven is, elég munkát adott.

III.

A NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ UTÁN

A fasiszta veszély a háború idején egyesítette a világ szabadságszerető nemzeteit. Igyekeztek a legkevesebb ellentétet megengedni egymás között. Figyelmén kívül hagyták az egymás közötti ideológiai, gazdaságsszervezési és egyéb különbségeket is, nehogy ezek esetleges megállapításával veszélyeztessék a közös front szilárdságát. Mindent a támadók visszaverésére összpontosítottak. Minden a fasiszmus és a nácizmus vereségére irányult.

A háború után, amikor megszűnt a közös veszély egységesítő nyomása, azonnal ellentétek mutatkoztak a nagy és a kis szövetségesek között a felfogásban és a célokban. Egycsek a háború előtti korokhoz kívántak visszatérni, mások a világ újabb és modernebb módszerek szerinti szervezésére törekedtek.

Az csak természetes, hogy az ENSZ-be tömörülő több mint 50 állam között sok különbség volt és van. A nagyhatalmak között is voltak és vannak alapvető nézetkülönbségek. A legtöbb már korábban és a háború alatt is létezett. De mindaz, aminek hatása van egy állam politikájának meghatározására, teljes mértékben és nyíltan csak a háború után jelentkezett. Sok, a háború alatt elfojtott vagy elhallgatott befolyás és érdek egyszerre jelentkezett. A megmaradás és a háború mindenáron való megnyerésének célja helyére a béke és a világ saját elképzeléseik szerinti szervezésének célja lépett. A katonai szükségletek már nem elsődlegesek. A belpolitika a külpolitikában keres kifejezést. Ezért az olyan államok politikája, amelyeknek nincs teljesen világos belpolitikai irányvonaluk, kifelé is nem eléggé világosnak és egyenesnek kezd látszani.

Az állami politika a fő irányvonalakban javarészt meghatározott. A legkülönbözőbb, egymást kölcsönösen ki-egyenlítő tényezők credője – és tudatosan credőnek kell lennie, ha helyes és tartós akar lenni. A nemzet és állam politikájára ugyanúgy hatással van a földrajzi helyzet, mint a történelmi reminiscenciák, a belpolitikai fejlődés foka, a társadalom szociális struktúrája, az egyének és az átlag fejlettség; ugyanígy hatással van rá a kormányzati hatalom egykori és jelen szervezete.

A nemzetek közötti viszony barátságban, ellenségeskedésben, néha közömbösségben nyilvánul meg. Rokonszenven és ellenszenven. Valamiféle összefonódás érzéseiben és érdektelenségben. A nemzeti egocentrizmusban vagy a szélesebb emberség érzésében stb. A nemzetek közötti barátságra vagy ellentétekre jelentős hatással vannak a vezető tényezők és diplomaták személyes képességei (hiúság, szerénység, személyes vagy nemzeti ambíciók stb.). Ugyanígy bizonyos nemzeti meggyőződés-túlsúlya. És nem utolsósorban olyan valami, amit egy nemzet jellemvonásának lehetne nevezni. Teljes konzervativizmus vagy haladás, ingatagság vagy állhatatosság. Szorgalom vagy tétovázás.

A nemzetek szövetségében, együttműködésében, közös fellépésében éppúgy, mint az egyénnél, nem kis szerepet játszik az ilyen tények hasonlósága. Nagy jelentősége van esetleg a nyelvi vagy jellembeli rokonságnak. A nép érzelmvilága hasonlóságának. Természetesen ugyanígy az eszmék és célok hasonlóságának vagy azonosságának. Ahogy a közös élmények összekapcsolják az embereket, úgy kapcsolják össze és tömörítik szövetségbe a nemzeteket és államokat is. Azok az emberek, akik együtt voltak a háborúban, még ötven év után is közel állnak egymáshoz. A veszély és a nehézségek jobban és tartósabban kötnek össze, mint a megelégedettség és a gondtalanság.

Sok európai nemzet, sőt tulajdonképpen valamennyi – néhány semleges és magán a németen és csatlósain kívül – 1938-1945 között hasonló, csaknem egyformán szörnyű és nehéz éveket élt át. Valamennyiünket megszálltak. A szlávok ráadásul még az "Ausrotten", a kiirtás törekvésének tárgya voltak. Ugyanúgy, ahogy például az angliaiakat egyesítették, a "Blitzu" vagy a repülő bombák közös élményei, a Hitler uralma alatti Európában ezek a koncentrációs táborok, a gestapo, a front, a bunker, az illegális és hasonlók voltak. Ezek összekapcsolták és közelhozták az embereket és nemzeteket. Reméljük – tartósan.

Az ilyen politikai realitások is fontos előfeltételek az egyes államok politikája számára. De nemcsak ez. Ezekkel a tényekkel mindenki számol, aki ítéletet formál bármely állam politikájáról. Aspirációiról, céljairól és valószínű eszközeiről. Számolnia kell velük és ugyanígy számolnak mind a barátok, mind az ellenfelek.

Mindez nemrégiben még ismeretlen volt. Nem számoltak vele. Az emberek úgy vélték, hogy az államok külpolitikája holt anyag, amely tetszés szerint formálható. Igérni és nem betartani. Szövetségekre lépni a természetes ellenséggel és szembeszállni a természetes szövetséggel. Azt hitték, hogy a modern demokratikus világban is lehetséges a középkori kabinetpolitika a maga mosolyaival és komorságával, szónoklataival és hallgatásával.

Ma viszont az állampolitika döntő összetevői közismert tények. Számolnak velük. Az államoknak mérsékelt külpolitikai céljai vannak. Tudnak róluk és nem titkolják. Csak taktika kérdése lehet, milyen eszközökkel igyekeznek elérni ezeket a célokat.

Néhány összetevő az idők folyamán megváltozhat. De a külpolitikának vannak bizonyos alapelvei. Ezeket nem lehet változtatni. Egy állam nem költözik át Európából Amerikába. Nem pusztítja el múltját. A nemzet nem változtatja meg vezényszóra nyelvét. A nemzeti jellem igen hosszú idő alatt változik. Az egyetlen, ami gyorsan megváltozhat, azok a politikai ideálok. Esetleg az elképzelések az eszközökről, amelyekkel meg lehet azokat valósítani.

A kormányok különböző okokból néha a nemzet legsajátabb érdekeivel ellentétes politikát is folytatnak. Jól emlékszünk azokra az időkre, amikor a nyugati demokráciák minden ok nélkül, értelmetlenül és saját alapvető

9
érdekeik felfogása nélkül feláldozták Csehszlovákiát. Hasonlóképpen a feudális Magyarország sok generáción át támadó, ellenséges magatartást folytatott a szomszédok ellen. És mégis sok magyar tudta, hogy ez nem a magyar nemzet saját érdeke.

Ma még szóba kerül, hogy néhány kisebb vagy kis állam "orientációt keres". Ez napjainkban kimondottan anakronizmus. A régmúlt feudális idők csökevénye. Az orientáció keresése nem egyéb, mint önmagunk, nemzetünk és államunk jövője eladásának finom kifejezése. Azonnali személyi előnyökért vagy morzsákat remélve valamilyen Hitler vagy Mussolini asztaláról "készül" a politika. Eladják a saját kis befolyást, tekintélyt, esetleg a hadsereget stb.

Ma már mindenki számára világos kell legyen, hogy a világ egy és oszthatatlan, akár benne a béke és a jólét. Ugyanúgy, ahogy minden háború. Éppen az elmúlt háború vagy a távoli jövő háborúja feltétlenül totális volt és lesz. Tudják ezt az államférfiak és tudja vagy érzi ezt a nép is. Ezért a világ valamennyi felelős emberének érdeke, hogy a békét tartósan szervezzék. Ámde átmenetileg minden állam a maga módján akarja megszervezni. Saját elképzelései és saját tapasztalatai szerint. Vérmérséklete és saját hajlamai szerint. De nem minden embernek és nem minden nemzetnek vannak azonos elképzelései és azonos tapasztalatai. Ezért igazán érthető, hogy napjainkban különböző elképzelések léteznek a békéről és szervezetéről. Az emberek különböző módon igyekeznek egymást meggyőzni. De meggyőződésüket sem nem erőltetik egymásra, sem nem képesek erre.

Így a párizsi békekonferencia is olyan helyzetbe került, amelyben különböző államcsoportok kristályosodtak ki és nyilvánultak meg. Ezek nem voltak mindig teljesen azonos csoportok. Az egyes nemzetek elképzelései a jövő békéjéről, feltételeiről és a hozzá vezető útról nem mindig fedték egymást. Itt inkább csak a csírái voltak azoknak a tömböknek, amelyekről mindenkinek az volt a meggyőződése, hogy nem kellene kialakulniuk. De ha szervezett tömbök nem is, legalább is kölcsönösen és különböző szempontokból egymáshoz közeli államok kisebb-nagyobb csoportjai valóban léteztek.

A közös múlt, a nyelvi rokonság, a közelmúlt tragikus eseményeinek élménye és a célok hasonlósága lehetővé tette a szláv államok számára, hogy a konferencián olyan egységesen lépjenek fel, mint ahogy eddig a szlávok talán még sohasem léptek fel. Ez sok nyugati újságírónál a Szovjetunió csatlósai elnevezést eredményezte számukra. Azzal gyanúsítottak bennünket, hogy kénytelenek vagyunk úgy tenni, ahogy teszünk. Hogy a szovjet hadsereg megszállt bennünket. Hogy nincs szólásszabadságunk, saját akarataink stb. Főlegesen lenne védekezni az ilyen gyanúsítás ellen. Vagy rosszindulatból, vagy meg nem értésből fakad. Az ilyen rágalmozás ellen csak egyetlen orvosság van: a szilárd és világos irányvonal. Az idő és a távolság majd lehetőséget ad a kölcsönös megértésre.

A párizsi konferencián megmutatkozott, hogyan képes a közös múlt összekovácsolni és egyesíteni nemzeteket. Legyen az jó vagy rossz. Másokat a jelen kötelezettségei és érdekei kötnek össze. Bennünket, Közép-és Kelet-Európa államait a múlt keserű tapasztalatain kívül összeköt a szebb, jobb és biztonságosabb jövő elképzelése is.

A különféle jövő-felfogásokat, és a múlt-élmények különbözőségét lehetett megfigyelni a résztvevő közép-európai és nyugati államok viszonyának különbözőségében Romániával, Bulgáriával, Magyarországgal és Finnországgal szemben. Az olyan állam, mint Románia és Bulgária, amelyek energikusan elhagyták a fasiszta rendszerek régi irányvonalát, a konferencián lelkes támogatókra találtak egykori ellenségeikben, a Szovjetunióban, Ukrajnában, Csehszlovákiában és Lengyelországban. Ezzel szemben volt mit kifogásolnunk Olaszországgal vagy Magyarországgal szemben. Ez a két állam, amelyben a fasiszmus mély gyökereket vert, csak lassan szabadulnak meg múltjuktól. És mégis pártfogókra találtak a nyugati hatalmakban akkor, amikor azok képviselői egyidejűleg élesen felléptek Romániával vagy Bulgáriával szemben.

A távoli országok és a szomszédok e viszonyának jellemzője a volt ellenséggel szemben a fasiszta szervezeteket és propagandát betiltó javaslat sorsa. Ezt a — bizonyára helyes — rendelkezést befoglalták a román, a bolgár és a magyar szerződésbe. Azt a javaslatot viszont, hogy a fasiszmus betiltását az olasz szerződésbe is felvegyék, elvetették, pedig Olaszországot több mint húsz évig fertőzte a fasiszmus.

Éppen így a többség döntött Olaszország együttműködéséről és utasította el a hadviselő társ tényének elismerését például az új, demokratikus Romániának. Meg tudjuk érteni a románok fájdalmaát e nem tárgyilagos döntés fölött. Hiszen csak Csehszlovákia területén 20 000 román katona áldozta életét a mi szabadságunkért és Németország vereségéért.

Ugyanilyen a Duna esete is. Valamennyi, a Dunától távolabb fekvő ország szavazott nemzetközivé tételére, ellentétben a Duna menti szövetséges államok egységes fellépésével. A Szovjetunió, Ukrajna, Jugoszlávia és Csehszlovákia álláspontját csak Lengyelország és Fehéroroszország támogatta.

Ennek ellenére azonban úgy vélem, megállapítható, hogy a békekonferencián nem léteztek tömbök — sem nyugatiak, sem keletiek — sem kapitalisták, sem kommunisták, liberálisok, haladók vagy konzervatívok. És reméljük, belátható időn belül nem is jönnek létre. Tagadhatatlan tény marad viszont, hogy államok és nemzetek csoportosultak az őket tömörítő vagy megosztó különböző körülmények szerint. Az eltérő szociális felfogás. A hűbértartás vagy gyarmatok birtoklása. Amennyire az ilyen hűbértartás vagy gyarmat képes az államokat közelíteni, ugyanígy el is távolíthatja őket egymástól.

Egyetlen szláv nemzetnek sem volt például soha semmiféle gyarmata. Lengyelországtól eltekintve egyetlen szláv nemzetnek sem volt a közelmúltban odahaza tényleges nemzeti nemessége. A szlávoknak mindig csak saját munkájukra és saját erejükre kellett támaszkodniuk. A szlávoknak csaknem mindig kétszercsen kellett harcolniuk. A szociális és a nemzeti szabadságért egyszerre.

Napjainkban már kevés ember kételkedik abban, hogy a történelem fordulópontján élünk. Különböző filozófiák vannak, amelyek igyekeznek leírni és jellemezni az elmúlt és az eljövendő korszakot. Nem szeretném ebben az összefüggésben sem elemezni, sem magyarázni ezeket az elméleteket. Tény, hogy mindenki, aki képes és akar látni, megállapíthat valamit a nagy világpolitikában, amit talán a hagyományos rend és nézetek valami újjal való küzdelmének lehetne nevezni. Ez a küzdelem nemcsak államok és nemzetek között folyik. Ugyanígy létezik államok és nemzetek keretében. A világ csaknem valamennyi államában látjuk ezt a háború utáni belpolitikai viszonyok alakulásában.

Hosszú ideje, csaknem emberemlékezet óta érvényes az emberek és az államok között a relatív erő alapelve. Ez azt jelenti, hogy azt az államot, kollektívát vagy egyént tartják erősnek, illetve annyival erősebbnek, amennyire sikerül neki egy másik államot, más közösséget, szomszédot, felebarátot gyöngeségre tartania vagy egyenesen meggyengítenie. Csak legújabban kezdik emlegetni és megérteni a világ feloszthatatlansága, a béke és a jólét alapelveinek helyességét, a kollektív szabadságot és erőt. Ez azt jelenti, hogy az emberiség és a világ annyival erősebb lesz, amennyivel erősebbek és egészségesebbek lesznek alkotórészei. Tehát már soha többé: oszd meg és uralkodj rajta, hanem: szövetkezz és uralkodj magad!

Nemrégiben még vagy új területeknek az állam kötelékébe csatolásában keresték a gazdasági jólétet, vagy legalábbis állandóan újabb és újabb "szabad piacok" szerzésében. A XIX. században az USA gazdasági jólétét az állam állandó terjeszkedése elvére alapozták. Anglia, Franciaország, Hollandia és más nyugati államok, részben Németország és Olaszország gazdasága tengerentúli tartományok, gyarmatok szervezésén alapult. Legújabban már nemcsak egy állam vagy nemzet jólétét igyekezünk biztosítani. Az emberiségnek mint egésznek kell eljutnia az általános jóléthez a termelés és az értékesítés megszervezésével. A szociális igazságosság érvényesítésével, szociális intézményekkel, racionalizálással, a teljesítmény növelésével rövidebb munkaidő alatt stb.

A szabadság nemrégiben még teljesen ellenőrizetlen vállalkozó- és kereskedelmi tevékenységet jelentett. A szabadság követelményét legújabban a tőke szabadságának elve elé helyezik az egyén és az emberi közösség számára. Egyre jobban felfogják az ellenőrzés szükségességét, a termelés szervezését és tervezését és az áruclosztás minden fajtáját.

A fasiszta hódítók által előidézett második világháború fegyveres kísérlet volt a XIX. század eszményeinek és formáinak ráérőszakolására a XX. század emberére. A Lebensraum létrehozása, a nagy térség szervezése, a nemzetek osztályozása felsőbb és alsóbb rendűkre, a parancsolás és a vezetés jogának kisajátítása az egyik oldalon és a mechanikus, nehéz fizikai munka kiosztása a másik oldalon, mindez lényegében a piacokért vívott harc volt és szembeszegülés a modern eszményekkel.

1946 őszére Párizsban kidolgozták az Olaszországnak és a Tengely 4 csatlósának szánt békeszerződés-javaslatokat. Ezt azonban kezdettől fogva csak előjátéknak gondolták. A németországi és a csendes-óceáni viszonyok tényleges rendezéséről folyó tárgyalások előkészítésének. Ezért a különböző elképzelések a németországi viszonyok rendezéséről és a japán kelet-ázsiai nagy-térség felszámolásáról érthetően árnyékot vetettek a párizsi konferenciára. A valamelyik csatlósának szánt békeszerződés-javaslatok számos rendelkezése érthetetlennek tűnik. Vagy szigorúnak, vagy mérsékeltnek. Azonnal világossá válik azonban értelme, ha tudatosítjuk a hangsúlyt, amit a világpolitikában az úgynevezett precedensekre helyeznek.

Csehszlovákia az 1918-as felszabadulás után a tények helyes értékeléséből indult ki külpolitikája fő irányvonalának meghatározásakor. A cseh és a szlovák nemzet sohasem vágyott hódításra. Mélyen demokratikus beállítottságúak. Nem kerestek nemzeteket, amelyek számukra dolgoznának. Sohasem félték a munkától, és képesek voltak dolgozni. Csak egyet akartak: békét, szabadságot és gazdasági jólétet. Az első köztársaság húsz évének története azon törekvések története, hogy minden néprtegnek jóléte legyen saját munkája alapján, a vágyakozás története ezen állam szabadságának és önállóságának biztosítására.

A Duna-medence viszonyai szoros együttműködést kényszerítettek ki a románokkal és a jugoszlávokkal, akikkel olyan sok minden kötött össze bennünket a múltban és a jelenben is. De az egész időszak alatt nem sikerült szívélyesebb viszonyt kialakítani Csehszlovákia északi és déli szomszédjával, Lengyelországgal és Magyarországgal. A Németországgal való viszony javítására, különösen miután az egész német nemzet egységesen Hitler irányvonalához csatlakozott, gondolni sem lehetett. Amint a francia külpolitika és a mi belső viszonyaink változásai következtében lehetségessé vált, igyekeztünk a kis közép-európai nemzetek természetes szövetségére — a Szovjetunióra támaszkodni a berlini, a római és a budapesti támadókkal szemben.

Az 1918 előtti hasonló tapasztalatok a német és az osztrák-magyar megszállásról, valamint az a világos felismerés is, hogy a fasiszta aspirációk elsősorban keletre, ellenük irányulnak, igazolhatták volna egy erős szövetségi rendszer kialakításának reményét valamennyi, a Berlin-Róma tengelytől keletre lévő nép és állam között. A mindenféle aggályok nélkül dolgozó szülátókörű kormányoknak és a hitleri diplomáciának sikerült lehetetlenné tennie egy ilyen tömörülést.

1938 őszének és 1939 tavaszának borzalmas eseményei mindenki számára megmutatták, hogy Csehszlovákiának másképpen kell bebiztosítania az újra kiharcolt szabadságot, mint München előtt. Ebben az értelemben működött külpolitikánk is a második világháború időszaka alatt. Az első cél a szabadság visszaszerzése volt. A csehek és a szlovákok alaposan kivették részüket a közös harcból külföldön éppúgy, mint odahaza. Harcoltak valamennyi fronton és csaknem valamennyi Szövetséges hadseregében. Az 1944. augusztus 29-én széles alapon kezdett hazai fegyveres ellenállás szakadatlan harcokban nyomult előre az állam egész területén, és 1945. május 9-én teljes győzelemmel fejeződött be. Elsőként ragadtunk fegyvert és utolsóként tettük le. De éppen ezért akarjuk és kell biztosítanunk magunkat, hogy ne ismétlődessen meg semmi ebből a történelemből. Ugyanúgy biztosítani kell magunkat egy esetleges támadás, mint az elhagyottság és a magunkra maradás megismétlődése ellen.

Külpolitikánk a háború után világosabb, logikusabb és egyenesebb, mint azokban az időszakokban lehetett, amikor még különféle előítéletek és propagandák uralták a világot.

A második világháború után is eszménk marad a szabadság, a béke és a jólét. Ezt a célt akarjuk elszántan és következetesen követni. Ezért mindig újra tudatosítanunk kell, hogy Németországtól keletre fekvő állam vagyunk. Nyugaton ezt nagyon jól tudják és számolnak vele. Ez azt jelenti, hogy egy németlakta terület választ el bennünket az angolszász országoktól és az ún. Nyugattól. Mintegy 70 milliónyi ún. birodalmi lakossal és 3 milliónyi, a Szudéta-vidékről kitelepített némettel.

Északon születőben van az új demokratikus Lengyelország. Bár délen Magyarország van, az is demokráciára törekszik. 200 km-re délre Jugoszlávia. Földrajzi helyzetünk, nyelvi és jellembeli rokonságunk a világos szláv irányvonal követését diktálja számunkra. A Kárpát-Ukrajna átadásáról szóló egyezményvel kiküszöböltünk mindennemű vitalehetőséget köztünk és Ukrajna között. Stratégiailag és a közlekedés szempontjából előnyös helyeken közös határokat nyerünk nagy és leghűségesebb szövetségünkkel. Bármiféle kisebbségi jog megszüntetésével és a csehek és szlovákok nemzeti államának építésével védekezünk egy jövőben lehetséges belső veszély ellen. A revizionizmus és az irredentizmus esetleges felújítása ellen.

Csehszlovákia a jövőben is jó viszonyt akar fenntartani a világ összes demokratikus államával. Elsősorban összes szomszédjával. Ugyanúgy háborús szövetségeseivel és barátaival. Ebből következik az a törekvésünk is, hogy odaadón és önzetlenül együttműködjünk az ENSZ-ben és másutt a béke építésében. Az új, szabad világ békéjében. Érdekünk a nagy és kis szövetségesek lehető legmélyebb egyetértése. Egyenesen megyünk a magunk útján és elutasítunk mindenféle egyensúlyozást. Ezért törekszünk arra, hogy problémáinkkal ne terheljük a nemzetközi kapcsolatokat. Orientációnk elvszerűen pozitív.

Ezekből az alapokból és irányelvekből alakult ki a csehszlovák kormány politikája is a 21 egyesült és társult hatalom párizsi békekonferenciáján.

IV.

A PÁRIZSI KONFERENCIA PROBLÉMÁI

A világon sokan azt várták, hogy a párizsi konferencián el lehet majd valamit érni meggyőzéssel. Jó vagy rossz érvekkel vagy propagandával. Különösen néhány vesztes állam reménykedett sokáig, hogy propagandával vagy az ún. megmunkálással sikerül nekik lényegesen előnyükre változtatni a békeszerződések feltételeit. Mind a négy külügyminiszter Tanácsa által már eldöntött rendelkezéseket, mind a szomszédok követeléseit.

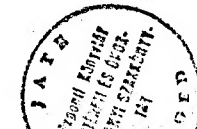
Rögtön a konferencia 1946. VII. 29-i ünnepélyes megnyitását követő általános vitában megmutatkozott, hogy a közvetlenül érintett államok képviselőinek nagyon világos elképzeléseik vannak céljaikról. Esetenként pontos instrukcióik a folytatásról. Azt hiszem, helytelen bizonyos államok közvetlen függőségéről vagy szilárd tömbhöz kötődéséről beszélni. Ennek ellenére azonban teljesen világos, hogy a legelemibb lét- és helyi érdekeken kívül a szövetségnek, a földrajzi fekvésnek, a gazdasági szükségleteknek vagy kapcsolatoknak és a belső politikai koncepcióknak is hatniuk kellett a tizenhat kis állam ténykedésére. Vannak bizonyos tények, amelyek csaknem elkerülhetetlenül hatnak minden állam politikájára. Régebben ezeket a politikai tényeket és a politika összetevőit a kisebb nemzetek politikusai inkább csak ösztönösen tudatosították. Most, a második világháború után mind a nagyok, mind a kicsik politikája teljesen tudatosan ezekhez igazodik. Ezért bizonyára nem túlzok, amikor azt a benyomásomat közlöm, hogy a konferencia résztvevőinek már Párizsba érkezésük előtt minden nagyobb problémával kapcsolatban kikristályosodott álláspontjuk volt. Úgy tűnt, mintha a pozíciókat előre pontosan kijelölték és elfoglalták volna.

Mindenki számára, aki a háború befejezésétől figyelemmel kísérte a Külügyminiszterek Tanácsának munkáját, világosnak kellett lennie, hogy a három nagyhatalom — az USA, az Egyesült Királyság és a Szovjetunió — tanácskozásain nyíltan, de élesen két különböző politikai és gazdasági koncepció ütközik össze. A Nagy Négyesben szélsőséges pólsusként nyilvánult meg Molotov és Byrnes, a Szovjetunió és az USA képviselője. Éppen ez a két állam, amelyek között sohasem volt komoly konfliktus és amelyek közvetlen érdekei sohasem ütköztek élesen egymásba a világon, éppen ez a két állam mint két koncepció képviselője viszonylag éles ellentétbe került egymással. Az egyik oldalon az USA liberális-kapitalista demokráciája, a másik oldalon a Szovjetunió népének szocialista, illetve kommunista demokráciája.

A párizsi konferencia kisebb kérdések egész során kívül három fő probléma előtt torpant meg, a nagy problémák elvi hordereje és a határozottság miatt, amivel az egyes nagyhatalmak keresztülvitték különböző nézeteiket. A konferencia központi problémája Trieszt volt. A határkérdés Jugoszlávia és Olaszország között. Jugoszlávia és a szabad terület között. Az olasz korridor kérdése Trzičén keresztül Triesztbe. Trieszt nemzetközivé tett körzete statutumának alapelvei. Szenvedélyes viták folytak erről az egész kérdéskomplexumról. A párizsi konferenciának nem sikerült ezt a problémát közmegelekedésre megoldania. A Nagy Négyes megállapodott ugyan néhány dologban. Más határozatok esetében viszont csak szótöbbséget értek el az ajánlás számára. A problémában közvetlenül érdekelt Jugoszlávia szinte egyetlen javaslattal sem értett egyet. Az következett be, hogy Jugoszlávia hivatalosan kijelentette, nem ismeri el és nem írja alá azokat a békeszerződéseket, amelyeket a konferencia elfogadott ajánlásainak alapján fogalmaznának meg. Nehéz lenne viszont azt állítani, hogy általános volt a törekvés a méltánytalanságra Jugoszláviával szemben. Ezért a konferencia valamennyi tárgyalagos résztvevője abban a reményben távozott, hogy a Külügyminiszterek Tanácsának a szöveg végleges szerkesztésekor sikerül olyan megoldást találnia, amely Jugoszláviát is kielégíthetné.

A második, a számunkra Triesztnél kevésbé közvetlen kérdés az egykori olasz gyarmatok sorsa volt, ami viszont rendkívül élénken foglalkoztatta az összes nagyhatalmat és a konferencia valamennyi Európán kívüli résztvevőjét. Számos nemzet, főként azok, amelyeknek sohasem voltak gyarmatai, vagy éppen rövid idővel ezelőtt rázták le a gyarmati függőséget, a volt olasz gyarmatok teljes önállósága mellett foglaltak állást. Ámde a négy nagyhatalom között Párizsban nem lehetett egyetértést elérni. Ezért ebben a kérdésben is az általánosan alkalmazott irányzat szellemében jártak el, miszerint ne vigyenek keresztül azonnali döntést néhány nehéz problémáról. A döntést az egykori olasz birodalom volt gyarmatairól későbbi időre halasztották.

A harmadik fontos, nemzetközi jelentőségű kérdés igen elevenen érint bennünket. Széltében-hosszában vitatták a Duna nemzetközivé tételének problémáját. A vonatkozó rendelkezést az USA, az Egyesült Királyság és Franciorság javasolta mindhárom legyőzött Duna-menti állam, Románia, Bulgária és Magyarország

szereplésében. A Duna nemzetközivé tételének alapelvét mind a bizottságokban, mind a plénumon a nyugati nagyhatalmak javaslatai szellemében fogadták el az összes távoli állam támogatásával a Duna-menti szövetséges államok, a Szovjetunió, Ukrajna, Jugoszlávia és Csehszlovákia határozott ellenállása dacára. Velünk szavazott a Dunától távol fekvő két másik szláv állam, Lengyelország és Fehéroroszország is.

E három nagy kérdésnél nem kevesebb munkát és gondot okoztak a békekonferenciának az ausztráliai delegáció által benyújtott némely helyesbítő és kiegészítő javaslatok. Ausztrália javaslatai egészében nem érintették közvetlenül a nagy problémákat. Inkább elméleti, jogi és erkölcsi kérdéseket. Következményeikkel azonban igen lényeges beavatkozást jelentettek valamennyi közép- és kelet-európai, győztes és legyőzött állam belső kérdéseibe. A több mint 70 ausztrál módosító javaslat legtöbbje az emberi jogok, európai nemzetközi bírói testület, kisebbségi jogok stb. látszólag elvont biztosítására vonatkozott.

Az ilyen és hasonló indítványokkal kapcsolatban sok, gyakran éles szó is elhangzott azokkal a delegációkkal szemben, amelyek túlzottan objektívak és nem reálisan igazságosak akartak lenni. Magának Csehszlovákiának néhányszor az a benyomása lehetett, hogy például az ausztrál delegáció abban az igyekezetében, hogy igazságos legyen a legyőzött Magyarországgal, már igazságtalan volt Csehszlovákiával szemben. Annyira túlzásba vitték a tárgyilagosságra való törekvést, hogy a nem-tárgyilagosság, a barátságtalanság, sőt egyenesen az elfogultság benyomását keltették.

Ismeretes az az eset, amikor az ausztrál küldöttség szívósan harcolt a nemzetközi ellenőrzés jogáért mindazon területeken, "amelyek e szerződések tárgyát képezik", tehát azokon a területeken is, amelyeket a békeszerződések alapján valamelyik Egyesült Nemzethez csatoltak vagy visszacsatoltak. Az európai problematikától távoli ausztrál delegáció csak nehezen volt képes megérteni, hogy például Csehszlovákia igen energikusan védekezik szuverenitásának bármiféle korlátozása ellen azon a területen, amelyet Magyarország a bécsi diktátum alapján átmenetileg elrabolt.

Egy ilyen végnélküli és kevésbé termékeny vita folyamán Visinszkij szovjet külügyminiszterhelyettes felkiáltott: "Istenem, ments meg minket a szövetségesektől — az ellenséggel már magunk elboldogulunk!"

Ha az absztrakt igazságot kifejező módosító javaslatokkal fellépő Ausztráliának és más államoknak a lehető legtisztább szándékai is lettek volna, e javaslatok mögött mindenki valami ki nem mondott dolgot keresett és gyanított. Hiszen az emberiség még nagyon messze van — főleg most a két borzalmas világháború után — attól az érzéstől, hogy mindent valóban tiszta szándékkal kell cselekedni.

A távolról látásnak nem kell feltétlenül világosabbnak és helyesebbnek lennie, mint a közlől látásnak. A távolság elmosza a részleteket, általánosításra és felületességre csábít. És ami rosszabb, teoretizálásra. Az emberek közötti béke és a nemzetek közötti béke igen konkrét ügy. Mi, közvetlenül érdekeltek, egyetértünk: "Fiat iustitia" — de semmiképpen sem azon az áron, hogy: "Pereat mundus".

Minden javaslatban, módosító javaslatban, pro vagy kontra állásfoglalásban mindenütt a szubjektív vélekedések voltak túlsúlyban. Érdekek, szükségletek, precedensteremtő törekvés és aggodalom a precedensteremtéstől. Gyakran döntő volt a politikai gesztus azonnali szükségessége, a személyes érzelmek és hasonlóak.

Az albizottság egyhangúan elfogadott javaslatából a kulturális és történelmi értékek visszaszolgáltatásáról Csehszlovákiának és Jugoszláviának az Egyesült Királyság képviselőjének határozott közbelépésére — az egyöntetűség elérése érdekében — törölni kellett a régészeti emlékek visszaszolgáltatásáról szóló rendelkezést, Franciaország kívánságára pedig az 1740-es dátumot 1848-ra kellett változtatni.

Az Egyesült Királyság jelentős késéssel javasolta, de azután a román és a magyar politikai-területi bizottságban igen energikusan érvényre juttatta a faji megkülönböztetés betiltásáról szóló rendelkezést, az ún. zsidó módosító javaslatot. Ez éppen abban az időben történt, amikor 1946 szeptemberében Londonban összeült a palesztin kerekasztal konferencia.

V.

A LEGYŐZÖTTEK A KONFERENCIÁN

1945 decemberében a Külügyminiszterek Tanácsának moszkvai ülésén megszabták az Olaszországgal és a hitleri Németországgal többi csatlósával kötendő békeszerződések részletes eljárását. Megállapodtak a szerződések kidolgozásának módjáról, aláírásukról és ratifikációjukról.

A győztes államok igazságos békefeltételek kidolgozását tűzték ki célul. Ezért, ha a legyőzött államokkal egyáltalán nem tárgyaltak is, azaz nem az egyenrangú egyezkedés értelmében folytak a tárgyalások, mégis, minden alapvető kérdésben meghallgatták Olaszország, Románia, Bulgária, Magyarország és Finnország új kormányát.

A békekonferencia plénuma formálisan is elhatározta az öt legyőzött állam delegációjának meghívását és meghallgatását. Az öt állam képviselőinek lehetőségük volt, hogy a konferencia plénuma előtt terjedelmes beszédekben kifejtessék kormányuk álláspontját a Tanács által kidolgozott békeszerződés-javaslatokról. Egyidejűleg szabad volt írásos megjegyzéseket benyújtaniuk és javaslatokat tenniük az esetleges javításokra.

Amikor valamennyi résztvevő és érdekelt győztes nemzet 1946. augusztus 20-ig benyújtotta megjegyzéseit és javaslatait a szerződések javítására és kiegészítésére, a főtitkárság felszólította a legyőzött államok küldöttségeit, hogy nyilatkozzanak ezekről az új javaslatokról. A legyőzött államok küldöttségei éltek ezzel a joggal. Írásban főleg a megfelelő bizottságoknak nyújtották be a szerződések politikai-területi, katonai és gazdasági záradékait érintő megjegyzéseket és javaslatokat. A legyőzöttek valamennyi megjegyzését sokszorosították és szétosztották valamennyi résztvevő delegációnak. A bizottságokban azután olyan eljárást tartottak be, hogy egy legyőzött állam delegációjának megfelelő ellenvetéseit, megjegyzését vagy kiegészítését csak akkor vették figyelembe és tárgyalták, ha a bizottságban képviselt államoknak legalább egy delegációja magáévá tette és kifejezetten szót emelt megtárgyalása mellett.

A bizottságok minden fontos kérdésben szóbeli magyarázatot igényeltek az illető legyőzött állam delegációjának nézeteiről.

A magyar küldöttség teljes mértékben élt azzal a jogával, hogy írásbeli megjegyzéseket nyújtson be és átiratokkal forduljon a bizottságok elnökéhez. Ezenkívül lehetősége volt, hogy nézeteit és megjegyzéseit a plénumon szóban előadhassa. Ezután még a román és magyar politikai-területi bizottságok Erdély ügyében tartott közös ülésen hallgatták meg őket és kétszer szóban a magyar politikai-területi bizottságban a hídfő és az áttelepítés ügyében. Ezenkívül mindkét kérdésben, valamint a bécsi döntés következményeinek hatálytalanítása kérdésében is, az albizottság is részletes írásbeli és szóbeli tájékoztatást igényelt a magyar küldöttségtől.

Ezért teljesen indokolt volt magyar politikai-területi bizottság USA-delegátusának alábbi megjegyzése a bizottság munkájáról készülő jelentés összeállításakor:

"...teljesen helyes lenne, ha jelentésünkben megjegyeznénk: a bizottság mindent elkövetett, hogy lehetőséget biztosítson Magyarországnak a véleménynyilvánításra, amikor azt a bizottság bármikor szükségesnek tartotta..."

"...A második pont a francia szöveg kilencedik oldalának utolsó paragrafusát illeti, amely kimondja: 'A magyar küldöttség megjegyzéseit egyetlen delegáció sem támogatta, ezért azokról a bizottságban nem folytattak vitát'."

Ebben a szövegben, amint van, ez a paragrafus látszólag azt közli — ami nem felel meg a valóságnak — hogy a magyar javaslatok nem találkoztak a várt figyelemmel, és számomra úgy tűnik, pontosabb lenne, ha a szakasz fogalmazása a következőképpen bővülne: "a magyar delegáció megjegyzéseit, jöllehet a bizottság áttanulmányozta azokat, formálisan egyetlen küldöttség sem támogatta, ezért a bizottságban nem vitatták meg módosító javaslatokként (amendements)."

A román, a bolgár és a finn küldöttség eléggé egyöntetűen járt el a párizsi konferencián. Az új demokratikus kormányok a régi fasiszta klikkek radikális felszámolása után minél előbb jóviszony elérésére töreksznek szomszédaikkal, amelyeket nemrég megtámadtak. A múlt hibáinak és bűneinek tudatában igyekeznek javítani azokat. Lojálisan akarnak haladni és mihamarabb megszerezni a győztesek bizalmát.

Ugyanígy voltak bizonyos hasonló vonások az olasz és a magyar küldöttség eljárásában is. Mint mindig, minden vesztes támadó állam, állandóan a status quo-ra hivatkoztak. Minden intézkedést, amely változtat az 1938. évi állapoton, amit maguk sértettek és szüntettek meg támadásukkal, szívesen kikiáltanák revizionizmusnak a megtámadottak részéről. Szeretnék elhítni a megtámadottakkal, hogy 1938-1945 között nem történt semmi. Hogy ott kell folytatni, ahol München előtt tartottak. Állandóan az erkölcsre hivatkoztak, az Atlanti Charta rendelkezéseire, az Egyesült Nemzetek Szervezetének magasztos alapelveire, a jószomszédi viszony szükségességére stb.

Energikusan védekeztek a kollektív felelősség megállapításának bármilyen formája ellen. A nemzetek állítólag elvileg mind ártatlanok. Mindenről a rendszerek tehetnek, nem a nemzetek, akkor is, ha passzívák voltak.

Ez az érvelés vajmi kevés megértésre talált a szomszédoknál, akik az egykori támadások fő áldozatai. De a távolabbi győztes államokat sem nyerték meg ezzel az érveléssel. A párizsi konferencián a volt ellenséges államok elbírálásakor nagyon gondosan és részletesen vizsgálták minden nemzet ellenállásának fokát saját fasiszta rendszere ellen. A passzivitást elítélték. A tétlenség csaknem egyenlőnek számít a kollaborációval. Ezzel szemben kiemelték és értékelték az ellenállás bármilyen formájának tényeit. Az aktív vagy passzív rezisztenciát a rezsimmel és a megszállókkal szemben, a felkeléseket, a partizánharcokat, a merényleteket, a szabotázsokat, a sztrájkokat stb. éppúgy, mint egyének vagy egész egységek aktív részvételét a Szövetségesek oldalán.

Számos jelenség arra mutatna rá, hogy a Magyar Köztársaság jelentős reményekkel küldte Párizsba küldöttségét. Bár a magyar optimizmus, amely túlértékelte saját pozícióját a világban és hitt saját meséinek meggyőző erejében a németek elleni fegyveres ellenállásról, már a kezdet kezdetén, 1946. májusában súlyos megrázkódtatást szenvedett. Akkor a Külügyminiszterek Tanácsa egyhangúlag és vita nélkül megállapította, hogy Magyarország és Románia között a jövőben is ugyanazok a határok lesznek érvényesek, mint az 1940. augusztus 30-i bécsi döntés előtt.

Úgy tűnik, a magyarok ennek ellenére remélték, hogy nemcsak az 1938-as status quot sikerül elérniük, különösen a szomszédaiknál élő kisebbségek védelmének kérdésében, hanem sok irányban a békeszerződés-javaslatok gazdasági feltételeinek megkönnyítését is. Legalább kisebb határmódosítást szerettek volna elérni Romániával és Csehszlovákiával szemben. Ugyancsak igyekeztek elérni elismerésüket volt ellenséges államként, amely eredményesen harcolt a Szövetségesek oldalán a hitleri Németország ellen. Tehát az együttműködő állam státusának elismerését.

Politikailag — úgy tűnik — a magyarok három minimális alapvető tűztek maguk elé Párizs számára.

1. Elérni Magyarország határainak kiterjesztését Erdélyben Románia rovására.

2. Nemzetközileg kötelezni a szomszédokat kisebbségi jogok biztosítására és érvényesíteni e jogok nemzetközi garanciáit.

3. Biztosítani az egész magyar statisztikai kisebbség fennmaradását Csehszlovákia déli határvidékén.

Tehát megghiúsítani a reszlovakizációs akciót és a jog nemzetközi elismerését, beavatkozni belső intézkedéseinkbe.

A magyar küldöttségnek egyet sem sikerült elérnie e három alapvető célból. Ellenkezőleg: csaknem valamennyi követelés tekintetében teljesen Magyarország szomszédainak kívánságait és szükségleteit elégtételték ki.

A javasolt gazdasági kötelezettségek és záradékok elfogadása ellen a magyar küldöttség egészen az unalomig az infláció és az állam háborús pusztulásának katasztrofális következményeire hivatkozott. Ebben az irányban nem értek el semmit, főként a nyugati hatalmak gazdasági kérdésekben való hajthatatlansága miatt. Annak következtében, hogy elismerték az Egyesült Nemzetek megkárosított polgárainak igényeit és nem lehetett visszautasítani Csehszlovákia igényét a bécsi diktátum után átadott értékek visszaszolgáltatására, a mai Magyarország az infláció által okozott gazdasági romlást tudja maga mögött, maga előtt pedig az óriási, pontosan még fel sem mért újabb kötelezettségeket.

VI.

A TÁRGYALÁS A MAGYAR SZERZŐDÉSRŐL

Csehszlovákia fő érdeke a párizsi konferencián természetesen a magyar békeszerződés kidolgozására összpontosult. Már jóval a konferencia megkezdése előtt tájékoztattuk követeléseinkről és álláspontunkról a Külügyminiszterek Tanácsát és a nagyhatalmak kormányait. A háború befejezése után azonnal tájékoztattuk Európa jövődő békéjével kapcsolatos nézeteinkről a "Nagy Hármast" — Sztálin, Truman és Attlee 1945 júliusi potsdami összejövetelét. 1946 márciusától, amikor világosan kezdett körvonalazódni a békekonferencia Olaszországról és a többi csatlósról, Csehszlovákia hozzálatott a szövetséges és baráti kormányok és azok felelős tényezőinek rendszeres tájékoztatásához. A tájékoztatás egyrészt külföldi külképviseletek, a baráti hatalmak prágai nagykövetségeinek közvetítésével folyt, de főképpen külpolitikánk vezetőinek személyes kapcsolatai révén. Jan Masaryk külügyminiszter és Dr. Vladimír Clementis államtitkár, valamint a külügyminisztérium néhány magasabb beosztású hivatalnok kifejezetten ebben a küldetésben 1946 első felében sokat utazott. Nyilván azt szerették volna elérni, hogy alapvető követeléseinket már a Külügyminiszterek Tanácsa által kidolgozott békeszerződés-javaslatokba vegyék fel. Ez nem sikerült nekünk. Ezért kellett problémáinkat módosító javaslatként, kiegészítésként, javításként vagy új cikkelyként terjeszteni a párizsi békekonferencia elé.

1946. július 29-én a konferencia ünnepélyes megnyitását követő plenáris ülésen általános vitát folytattak. Ebből az alkalomból valamennyi küldöttség kifejtette elvi megjegyzéseit a békeszerződés-javaslatokhoz. Ugyanúgy, mint kormányaik nézeteit az éppen megnyitott konferencia feladatáról.

Csehszlovákia álláspontját az a beszéd érzékelteti, amelyet 1946. augusztus 2-án Jan Masaryk külügyminiszter tartott a plenáris ülés bevezető vitájában.

"Elnök Úr, Küldött — társak!

Igen rövid felszólalásomnak mindjárt az elején tisztelegni szeretnék bőkezű vendéglátónk — Franciaország előtt. Franciaország nyugati szomszédja volt sok német birodalomnak, amelyek időről időre ugyanolyan civilizálatlan, teuton módon viselkedtek velünk szemben is. Csehország, amelyet a világ később Csehszlovákiaként ismert, emberemlékezet óta Németország keleti szomszédja volt. Mind a nyugati, mind a keleti szomszédoknak biztosítani kellene, hogy számos elkövetkező év során állandóan örködhessenek — semmiféle szundikálást, semmiféle 'kielégítést' és nem sok illúziót. Így három szóban fejezem ki szerény tisztelgésemet Franciaország egykori és eljövendő nagysága előtt: 'La France éternelle'.

E történelmi Luxemburg-palotában összegyűlt delegációk a nagyhatalmak külügyminiszterei által eléjük terjesztett javaslatokat tanulmányoznak — békeszerződés-javaslatokat olyan országokkal, amelyek kormányai részben hosszabb, részben rövidebb ideig, de valamennyi eléggé sokáig gyengéden szorította Hitler kezét abban a leírhatatlan korban, amikor a náciizmus hatalomra került az úgynevezett Harmadik Birodalomban és kirobbant nemzedékünk második világháborúja.

A csehszlovák küldöttségnek lesz mit mondania némelyik ponthoz. Teljes tudatában vagyunk, hogy hosszú és néha terhes tárgyalások eredményeként születtek. Különböző szempontok közötti kompromisszumról van szó bennük, és erre a tényre tekintettel leszünk részvételünk során az elkövetkező értekezleteken.

Egy dologra azonban már most szeretném figyelmeztetni a párizsi konferencia plenáris ülését. Különösen nehéz lenne arra készíteni a csehszlovák népet, hogy vegye fontolóra a visszatérés gondolatát az olyan kisebbségi egyezményekhez, amilyenekkel 1919-1938 között rendelkezünk. Az a csehszlovák kormány, amely ezzel megpróbálkozna, nagy valószínűséggel megbukna. Csehszlovákia úgy teljesítette ezeket az egyezményeket, mint bárki más Európában — talán kissé jobban. Ami Csehországgal történt annak következtében, hogy nyugati szomszédja és német kisebbsége vadállati módon megtámadta, azt nagyon jól tudják. Ami Szlovákiával történt déli szomszédja, Magyarország túlbuzgó és izzig-vérig csatlós viselkedése következtében, az meggyőzően bizonyított történelmi tény. Nekünk Csehszlovákiában, delegátus uraim, sokkal több jutott az intrikáló kisebbségekből, mint rendes osztályrészünk.

Én többek között egy kis ország képviselőjeként is szólok önökhöz, amely kis ország területéhez képest sűrűn lakott, de nem is olyan kicsiny a hagyományokhoz képest, az európai történelem alakításához képest és hozzájárulásához képest Európa kulturális életéhez. Nálunk nincsenek nagy, szabad területek, és mindenki

9
tudja, hogy nincs tengerünk. Egy kis földdarab, elég szép, más államoktól körbeövezve Európa szívében, ez a mi büszke és gyötrelmes örökségünk.

Prágából autóval nem egészen fél óra alatt eljuthatunk arra a megszentelt helyre, amelyről letörölték Lidicét. Valamivel több mint egy óra alatt elvihetem önöket a terezíni koncentrációs táborba, ahová azért mentem, hogy elmondhassak egy csöndes imát szeretett zsidó és keresztény vértanúink néhány száz sírja fölött; sírjaik névtelenek, mindnyájan együtt nyugszanak ott, mint ismeretlen katonáink.

München és Nürnberg szintén nincs messze Prágától. S bár nem bátorkodom egészében a kis országok védőjeként nyilatkozni, egyikük nevében egészen biztosan beszélek. Amikor Csehszlovákiát támadás érte, igen jó társaságba került. A hatalmas, bátor, legyőzhetetlen Kína volt az első a sorban, a derék Etiópia a második, majd Csehszlovákia, elsőként Európában. Szóltak ezen a helyen és megismételték ezen a helyen, hogy ne a megtorlást keressük, hanem az igazságot. Szívesen egyetérttek ezzel, de Csehszlovákia nem felejtett — még nem. Mi ismerjük Közép-Európát, ismerjük mindkét világháború okait és gyökereit. Mi hisszük, hogy szavunkat meghallgatja hűz harcostársunk. Meg fogjuk mondani önöknek, hogy ahol a régi módszerek csődöt mondtak, éspedig mértéken felül kínosan, ott újakat kell alkalmazni, és ami Csehszlovákiát illeti, tartós új módszereket. Mi a csehek és szlovákok nyugodt, haladó demokráciáját akarjuk. Ezt nyílt, az Egyesült Nemzetek chartájával megegyező módszerekkel akarjuk elérni, és hisszük, hogy ezzel megszűnik az ellentétek, az irredentizmus és ha szabad így mondanom, a kétoldalú felindultság forrása. Néha bátorkodom remélni is és hinni, hogy a kétségek között legalább egy kis hit is jut számunkra — de ezt inkább nem folytatom.

A szövetségeseihez hűséges Csehszlovákia büszke rá, hogy szláv állam, büszke, hogy fiai harcoltak Ukrajnában és hogy a győztes felszabadító Vörös Hadsereggel léptek be Prágába, hogy fiai részt vettek a Britanniáért folytatott harcokban és hogy harcoltak Tobrukban; hogy dandára körülfalta és felszabadította Dunkerquet, büszke, hogy harcolhatott a nagy Egyesült Államok győztes és nagy hadserege oldalán és a többi szövetséges hadseregeinek oldalán, amelyeknek képviselői most jelen vannak ebben az ülésteremben; büszkén emlékezik a szlovák felkelésre a német hadsereg hátában, a prágai barikádokra és lakosságának csodálatra méltó, nagyszerű magatartására a hitleri pokol végtelenül hosszú hét éve alatt. Csehszlovákia bölcs, realista optimizmussal tekint a jelen és más jövőbeli konferenciák végső eredményeire. Mi mindannyian békét akarunk. Nekünk valamennyiünknek szükségünk van a békére. Nekünk valamennyiünknek ténylegesen kell, hogy békénk legyen. Különben — noshát — inkább nem fejezem be ezt a mondatot. A könnyelmű vagy nagyon cinikus emberek, akik könnyedén beszélnek a következő háborúról, nagyon rossz szolgálatot tesznek még meg nem született unokaiknak. Képzeli csak el, delegátus-társaim, a hosszú, hosszú békét, talán a tartós békét is — nem lenne ez csodálatos?"

1946. augusztus 14-én a konferencia plénuma meghallgatta Gyöngyösi János magyar külügyminisztert. A beszéd tartalmából és hangjából megállapítható, hogy a Magyarország két szomszédja — Csehszlovákia és Románia — elleni támadást tartotta a védekezés legjobb módjának.

Minden egyébnél jobban jellemzi Magyarországot eredeti álláspontját és aspirációit néhány szó szerinti idézet Gyöngyösi miniszter úr beszédéből:

"...Ez a meghívás (a békekonferenciára) és ez az engedély, hogy itt szólhatunk, képes azt a reményt kelteni bennünk, hogy itt a béketárgyalás más módjáról van szó, mint amit több mint 25 éve megismertünk. Reméljük, hogy az ezekből a tárgyalásokból eredő elrendezés tartós békét épít fel, amely képes lesz biztosítani az egészséges fejlődést a Duna-menti európai országoknak, ami a legszélesebb mértékben hozzájárulhatna egész Európa, valamint a világ nyugalma helyreállításához, mivel éppen Kelet-Európában pattantak ki azok a szikrák, amelyek a két világháborút okozták, amelyekről tudjuk, milyen szenvedést zúdítottak az emberiségre."

"...Egy legyőzött nemzet képviselőjeként, de tele szorongással és gonddal az emberiség sorsa iránt..."

"...Ez egy új Magyarország, egy demokratikus Magyarország, amely ma a békekonferencia elé lép. 1848 szabadságharcos erői és 1918 demokratikus energiái egyesülnek benne. Akár e két alkalommal, így ma is a magyar nemzet kézbe vette sorsát, ezúttal azonban igazán."

"...Amennyiben a magyar küldöttség — ellentétben azzal, ami 1918-ban történt — megértésre és támogatásra talál, amennyiben a békeszerződés biztosítja valamennyi magyar számára a magyar államban vagy azon kívül a szabad élet lehetőségét egyéni, szociális és nemzeti alapon, akkor a magyar demokrácia képes lesz bizakodással tekinteni a jövőbe, és megadatik majd számunkra, hogy hasznosan és konstruktív módon részt vegyünk a demokratikus nemzetek együttes munkálkodásában."

"...A magyar tömegek magatartásának azonban az lett a következménye, hogy fékezte a kormány akcióit, és az 1944. márciusi események, az ország német katonai megszállása és a német hivatalok által történt kifosztása azt bizonyítja, hogy a volt magyar rendszer vezető tényezői a magyar tömegek nem kétértelmű magatartása miatt nem tudták olyan mértékben szolgálni a nemzeti szocialista Németország ügyét, amilyen mértékben Németország megkívánta volna és ahogyan némely államok azt kötelességüknek tartották. Ezen felül a magyar vidék lakossága, a városi munkásság, az értelmiség ellenállási mozgalmat szervezett, szabotálták a német katonai erőfeszítéseket és sokan külföldön vettek részt a más nemzetek felszabadításáért vívott harcokban."

"...Magyarország kétségkívül háborút viselt Németország oldalán, és ebben az ügyben súlyos felelősség terheli. Ez a felelősség azonban nemcsak mennyiségileg, hanem minőségileg is különbözik attól a felelősségtől, amely a nemzeti szocializmust és a fasizmust egyaránt terheli, azon egyszerű oknál fogva, hogy egy kis nemzet egy világméretű konfliktusban nem rendelkezik korlátlan cselekvési szabadsággal."

Legyen egyébként felelősségünk mértéke bármilyen, nem foglalhatja magába a magyar nemzet egészét akkor sem, ha elismerjük az oly vitatható kollektív felelősség alapelvét."

"...Jogosultnak lehetne tekinteni a vágyat, amely egy nemzeti állam határain belül szeretne látni minden magyart."

"...Sajnálattal kell megállapítanom, hogy a mi tájunkon egy nemzeti kisebbséghez tartozók helyzete nagyon gyakran nemcsak azt jelenti, hogy egy másik állam polgárai, hanem azt is, hogy megfosztják őket az emberi jogok gyakorlásától és részben az emberi méltóság garanciájától. Az első világháborút követő rendezés tartalmazott a kisebbségek által lakott területeket érintő intézkedéseket. Ezek az intézkedések nem tudták mindig biztosítani az emberi jogok teljességét, de mivel végrehajtásuk a Népszövetség ellenőrző hatáskörébe tartozott, legalább megvolt a panasztétel joga."

Azt is tudjuk, hogy a hitleri Németország képes volt imperialista politikájához kihasználni azokat a garanciákat, amelyeket a békeszerződések a nemzeti kisebbségek számára elismertek. A visszaélés azonban, ami megtörtént, semmiképpen nem teszi jogossá, hogy eltekintsenek a nélkülözhetetlen kisebbségvédelemtől."

"...Az ügyet tehát úgy lenne szükséges megoldani, hogy rá kellene vezetni Kelet-Közép-Európa vegyes lakosságú államait, vállalják magukra az e szabadságjogokat illető különleges kötelezettség végrehajtását mindaddig, amíg nem lépne érvénybe az Egyesült Nemzetek Szervezetétől várható törvénykönyv. Engedjék meg, hogy ebben az ügyben hivatkozzam a Külügyminiszterek Tanácsának benyújtott memorandumra."

"...de sajnos kénytelen vagyok elmondani, hogy a román kormány bizonyos kitűnő célkitűzéseit fékezi a hivatalokban uralkodó sovinizmus és a nacionalista szervezetek magyarellenes elfogultsága."

"...Készek vagyunk még ma minden bölcs rendezés elfogadására, amely mindkét nemzet számára megengedné az áldozatok mérséklését a lehetséges minimumra, amely képes lenne közöttünk olyan feltételek kialakítására, ami átmenet lehetne a tartós békéhez és barátsághoz. Kérjük ezért a konferenciát, szíveskedjék felhívni Romániát, küldje el képviselőit a velünk való megbeszélésekre."

"...Erdély 103 000 km²-éből, amely az első világháború előtt Magyarország része volt, mindössze 22 000 km² visszaadását kértük. Egyben azt reméltük, hogy ez a fajta megoldás lenne a legalkalmasabb két nemzet jó viszonyának szavatolására. Ilyen módon valóban körülbelül annyi magyar maradna a román határokon belül, amennyi román magyar területen. Ez okból mindkét nemzetnek egyforma érdeke lenne a kisebbségek problémájának megnyugtató megoldása, aminek széleskörű területi autonómiák biztosítása lehetne a következménye a határ mindkét oldalán."

"...A másik fontos, Magyarország külpolitikáját foglalkoztató probléma kapcsolataink rendezése Csehszlovákiával. Meg kell mondanom, hogy a demokratikus Magyarország, amely a szomszédos államokkal való jóviszonyt, sőt baráti együttműködést helyezte érdekei előterébe, a legnagyobb reményekkel tekintett Csehszlovákiára. Tomáš Masaryk fennkölt eszméinek gondozóját látta benne; ezért is éreztünk fájdalmas csalódást, amikor megállapítottuk, hogy — önhibánkon kívül — lehetetlenné vált ennek a jóviszonynak az ápolása. Őszintén sajnálom, hogy e tény következtében kénytelen vagyok önöknek arról a vitás kérdéstről beszélni, amely Magyarország és Csehszlovákia között keletkezett. A háború zűrzavarából kibontakozó magyar demokrácia először megdöbbenéssel, majd keserűséggel vette tudomásul, hogy az emberi jogok megcsúfolásával magyarok ezreit üzték el Csehszlovákiából, gyakran néhány óra leforgása alatt, alig néhány kézipoggyással. Hat-százötvenezer Szlovákiában élő magyart megfosztottak az állampolgárságtól, sőt a legalapvetőbb emberi jogoktól is. A magyar nemzetiségű polgárok vagyonát elkobozták. A törvény értelmében magyar nem végezhet semmiféle munkát, sem szellemi, sem fizikai. Nem élhet jogaival (rester en justice), nem lehet szakszervezeti tag, nem gyakorolhat polgári jogokat. Tilos a magyar nyelv használata közhivatalokban és gyakran a templomokban is, általában minden nyilvános helyen, és büntetendő cselekmény. Egyetlen időszaki folyóirat

sem jelenhet meg Csehszlovákia területén magyar nyelven. Nem lehet magyarul sem telefonálni, sem táviratozni. Magyarok nem lehet birtokában rádió. Nem létezik semmiféle oktatás magyar nyelven. Sőt mi több, büntetik a magyar nyelvű magánoktatást is. A csehszlovák hivatalok minden kártalanítás nélkül elbocsátották a magyar nemzetiségű állami- és magánalkalmazottakat, beszüntették az illetmény- és nyugdíj-fizetést; a hadirokkantak, hadiözvegyek és árvák sem kapják meg a számukra elismert segélyt.

A magyar kormány mindezen sajnálatos intézkedések ellenére mindent elkövetett, hogy javítsa a kapcsolatokat Magyarország és Csehszlovákia között. E cél érdekében a magyar kormány — saját érzelmei ellenére — köteletségének tartotta, hogy Magyarország és Csehszlovákia közötti közvetlen tárgyalások után megkösse a nagyhatalmak által ajánlott lakosságcsere egyezményt.

"...E példátlan propaganda következtében Magyarországon az áttelepítést kérő magyarországi szlovákok száma a csehszlovákiai magyarok számának legfeljebb egynolcadát érte el. Így tehát ezen áttelepítési művelet után is még legkevesebb félmillió magyar marad Szlovákiában. És ezt a jelentős magyar lakosságot akarja a csehszlovák kormány részben Magyarországra toloncolni, részben úgy elnyomni, hogy rákényszerítse az asszimilálódásra.

Ami bennünket illet, bemutatjuk, és ha szükség lesz rá, bebizonyítjuk, hogy a magyar kisebbség nem játszott semmiféle döntő, sőt jelentős szerepet sem 1938-ban a csehszlovák állam széthullásában. Amit kívánt, az csupán autonómiájának szélesítése volt az állam keretén belül, pontosan úgy, ahogy a szlovákok, és amikor Németország védnöksége alatt a szlovák nemzet nagy többségének egyetértésével megalakult a független Szlovákia, a szlovákiai magyarok voltak az egyedüliek, akik nem vettek részt a német-szlovák együttműködésben és ezért akkor üldözték is őket."

"...Uraim! Bármilyen súlyosra, kétségbeejtőre forduljon is helyzetünk, nem vonható meg a vesztestől az a jog, hogy olyan véleménye legyen, miszerint az ilyen követelés ellenkezik az erkölccsel és az emberséggel. És ha akadna magyar kormány, amely külső nyomásra elfogadná, megásná a saját és a magyar demokrácia sírját is. A föld és a nép, amely azt évszázadokon át művelte, megteremtve ott a civilizációt, elválaszthatatlan egymástól."

"...Csehszlovákia meg akarja tartani a magyarlakta területet, ám tartsa meg a magyarokat is, és biztosítson számukra teljes emberi és polgári jogokat! Mert ha Csehszlovákia bármilyen okból nem akarna erre kötelezettséget vállalni és minden erejével igyekezne megszabadulni a magyar kisebbségtől, a magyar kormány ragaszkodni kényszerülne ahhoz az alapelvhez, miszerint a nemzetnek joga van a földhöz."

"...És ezért a magyar kormány köteletségének érzi felkérni a békekonferenciát, küldjön a helyszínre nemzetközi szakértői bizottságot azzal a megbízással, hogy tanulmányozza ezt az egész kérdéscsoportot és indítsa meg a szükséges vizsgálatot."

"...Ami a gazdasági kérdéseket illeti, engedjék meg uraim, hogy figyelmeztessék önöket arra a veszélyre, hogy a békeszerződés ne okozzon egyetlen országban sem tartós nyomort. Az igazi demokratikus és békés fejlődés nem igen vegyíthető olyan gazdasági helyzettel, amely éppen csak annyit biztosítana a tömegeknek, hogy ne haljanak éhen.

A békeszerződés gazdasági záradékai első pillantásra még súlyosabbak, mint az amúgy is súlyos fegyverszüneti egyezmény záradékai voltak."

"...A konferencia bölcsességére hivatkozunk, tegye lehetővé számunkra, hogy eleget tchessünk háború előtti adósságaink kötelezettségének — amelynek ünnepélyes elismerésére nagy hangsúlyt helyezünk — valamint egyéb nemzetközi kötelezettségeinknek anélkül, hogy országunkat új gazdasági összeomlás fenyegetné."

"...A magyar nép, amely megkísérli, hogy saját erejéből kibontakozzék a múlt béklyóiból és a jelen nehézségeiből, reménykedik a demokratikus alapelvek győzelmében. Túlnyomó többsége kívánta az Egyesült Nemzetek győzelmét, mivel attól várta az igazságosság korszakának beköszöntését és az erőszak megszüntetését mind a nemzetek közötti kapcsolatokban, mind a nemzeteken belül."

"...A magyar nemzet várja az önök döntését, és bizakodva várja azt. Tudja, hogy kemény napoknak néz elébe, de elhatározta, hogy bátran építi jövőjét. Csalódásának olyan következményei lennének, amit elképzelni sem szeretnék. Nem szeretnék itt a kétségbeesésünkkel való fenyegetőzésnek értelmezhető beszédet tartani, ami összeegyeztethetetlen egy olyan ősi nemzet méltóságával, amely sokat szenvedett és amely büszke rá, hogy néha tett némi szolgálatot az emberiségnek és a civilizációnak..."

*

Csehszlovákia nem hagyhatta válasz nélkül Magyarország első küldöttének felszólalását. Ezért másnapra, 1946. augusztus 15-én szót kért Jan Masaryk csehszlovák külügyminiszter. A következőket mondotta:

"Elnök úr, delegátus — társaim!

Az utóbbi néhány nap alatt meghallgattuk a volt ellenséges országok nyilatkozatait. Tegnap adtak lehetőséget Magyarországnak, hogy ismertesse velünk, az Egyesült Nemzetek tagjaival a magyar kormány reakcióját a Külügyminiszterek Tanácsa által elének terjesztett békeszerződés-javaslatra. A beszéd, amelyet meghallgattunk, egészen tegnap délután négy óráig jól őrzött titok volt. A többi szónok korántsem volt ilyen titkolózó. Amikor az fvlámpák a szónoki emelvényre világítottak, egy pillanatra behunytam a szemem, és figyelmes hallgatás közben két kérdést tettem fel magamnak:

Először — vajon nem hallottam már valamikor korábban ezt a beszédet?

Nem hallottam-e már oly sokszor 1918-tól egészen 1938-ig Magyarország különböző szónokai — tengernagyok és mások előadásában?

A második önmagamnak feltett kérdés: vajon ki nyerte meg ezt a háborút, az Egyesült Nemzetek vagy Magyarország? És ki volt az, akinek megengedték, hogy megjelenjen itt, ebben a teremben, elmondja beszédét és távozhasson — Magyarország volt ez, vagy Csehszlovákia volt? Mindez még zavaros kissé számomra, de bizonyára valamennyien egyetértünk velem, hogy szörnyű keveset hallottunk a külügyminiszterek javaslatairól, de nagyon sokat az igazi bűnösökről Európa nemzetei között — Csehszlovákiáról. Nincs még egy nemzet Európában, amely összehasonlítható lenne Csehszlovákiával, ami a kisebbségekkel való bánásmódot illeti a két háború közötti korszakban — amelyet sokan a béke húsz évének tartottak, de tulajdonképpen csak a fegyverszünet húsz éve volt.

Most csak azt szeretném mondani, hogy amikor Párizsba érkeztem delegációnk élén, nem vártam, hogy olyan fajta beszédet kell mondanom, mint a mai.

A lakosság áttelepítése nem a mi saját gondolatunk. Jól bevált már a görög-török háború után. Húsz év alatt Csehszlovákia mindent megtett, amit megtehetett, hogy meggyőzze mind a világot, mind önmagát, hogy az áttelepítés gondolata idegen volt demokrácia-fogalma számára. Hosszú években át volt német tagja kormányunknak, és magyar polgárainknak nem azt adtuk csupán, amit Gyöngyösi úr "les droits de l'homme"-nak nevezett, hanem sokkal de sokkal többet! És mi volt az eredmény? A Népszövetség mellett működő kisebbségi szekciót állandóan elárasztották és ostromolták magyar polgártársaink panaszaival, amelyek feltűnően hasonló frázisokat használtak azokhoz, amelyeket itt tegnap végighallgattunk. Akkor azt "nem, nem soha"-nak mondták, és a szentistváni korona sérthetetlensége volt az a téma, amely körül ezeket az érveket a gyűlölet himnuszába fonták. A Magyar Köztársaság képviselője ma már nem a koronáról beszél, de a most használt érvek hasonlósága figyelemreméltónak tűnik számunkra, akik ma arra törekszünk és a továbbiakban is arra akarunk törekedni, hogy valami járható utat találjunk.

Mi csehszlovák küldöttek és a demokrácia szenvedélyes követői nem félünk beszélni ősrégi szentvenceli koronánkról. Tudjuk, hogy szeretett múzeumi ereklye, amit soha semmilyen cseh király nem fog már viselni.

A tegnapi beszéd nem könnyíti meg törekvéseinket. Néhány felszínes frázist kivéve, egyáltalán nem hallottuk Gyöngyösi úrtól a magyarországi félfasiszta, fasiszta és mindvégig feudális rendszer húsz évének egyértelmű elítélését.

Nem egészen egy héttel ezelőtt Balogh úr, a jelenlegi magyar kormány tagja egy népes magyar nagygyűlésen kijelentette, hogy a mai Csehszlovákia fasiszta ország. De nemcsak ez. Melyik volt az az ország, amely jóval Hitler hatalomrajutása előtt elsőként kezdte a zsidóellenes uszítást? Hová tűnt az igen nagy — pontosan mondva félmillió — magyarországi zsidó kisebbség? Valamennyiüket nem a németek hurcolták el; ugyancsak rejtélyes vagy nem is egészen rejtélyes körülmények között tűntek el. De minderről egyetlen szót sem hallottunk Gyöngyösi úr beszédében.

Gyöngyösi úr rendkívül érdekes, terjedelmes tézist adott elő a kis nemzetekről. Elmondta nekünk, hogy a kis nemzet semmiféle döntési szabadsággal sem rendelkezik történelmének kritikus időszakában. Alapjában nem értek egyet ezzel a gondolattal. Mi azt hisszük, sőt tudjuk, hogy a kis nemzetek bármilyen nagy nemzetközi válságban nemcsak képesek, hanem kötelesek kinyilvánítani álláspontjukat. Hogyan is történt ez a lélekszámot tekintve kis nemzetekkel, mint Jugoszlávia, Ausztrália, Kanada, a Dél-Afrikai Unió, Norvégia, Hollandia, Belgium és a többiek, amelyek mind harcoltak és fiaikat áldozták a szabadság ügyéért?

Gyöngyösi úr előadta nekünk, hogy a magyarok kívánták a Szövetségesek győzelmét és bíztak benne. Ez azonban nem elég. Hány magyar pilóta hagyta el Horthyt, hogy Sztálinhoz, Roosevelthez és Churchillhez csatlakozzék? Egy se! Hány magyar önkéntes lépett be a szövetséges hadseregbe, és alakított zászlóaljkat, hadosztályokat és hadtesteket azon huszonegy nemzet harcoló egységeinek oldalán, amelyeknek képviselői itt vannak a teremben? Az talán igaz, hogy a magyar nép segítette a Horthy-Hitler-féle kombinált hadsereg

szökevényeit. Mi csak azt tudjuk, hogy igen sok emberünk, akik Magyarországon keresztül igyekeztek menekülni, a "Citadella"-ba, a hírhedt budapesti börtönbe kerültek.

Amikor a magyar ellenállási mozgalom ismertetését hallgattam, arra a könyvre gondoltam, amelyet 1946-ban Vámbéry Rusztem igazi magyar demokrata és hazafi írt, akinek néhány évvel ezelőtt politikai meggyőződése miatt el kellett hagynia Magyarországot. Két különböző részt idézek "Magyarország — lenni vagy nem lenni" című könyvéből.

Az első: "Sajnálatos, hogy az obstrukció és a szabotázs igen kevés jele volt megfigyelhető egészen a háború végső szakaszáig, amikor a budapesti munkások szembeszálltak a németekkel."

A második: "Igaz, hogy Magyarország nem akart egészen a végsőig harcolni Hitler oldalán, de az elején még igen, amikor a rövidlátó politikusok örültek Hitler sikereinek és bíztak győzelmében. És mi több, Magyarországnak balszerencséjére egészen a kínos végig kellett harcolnia. Amikor a Tengelyhatalmak veresége egyre nyilvánvalóbbá vált, a magyar kormány azon igyekezetében, hogy megtarthassa Hitlerrel és Mussolinivel kapott zsákanyát, többé-kevésbé nyílt békeajánlatokat tett az Egyesült Nemzeteknek."

Kérem, tudatosítsák, hogy ezek nem az én szavaim, hanem Vámbéry Rusztem úr írja őket.

Bennünket nem lep meg, hogy Magyarország szövegíróje Csehszlovákiát választotta fő céltáblájául. Azt hitte, a támadás a legjobb módszer a viharos évek bizonyos nem túlzottan kellemes szakaszának elsimítására.

Magyar kisebbségünk vezeterei már jóval a háború előtt szövetkeztek Heinlein szudéta árulóval, és ami még rosszabb, a tömeggyilkos Frankkal, a barbár lidicei gonosztett elkövetőjével. Abban az időben sok magyar terrorista lépte át határainkat, és szabotázsakciókat szervezett Szlovákiában, valamint minden lehető, Hitlerre emlékeztető tevékenységet.

Dél-Szlovákia Olaszország és Németország részéről történt szennyes bécsi kiosztása után Magyarország nagyon gyorsan elfoglalta a területet, és szlovákok és csehek tízezreit száműzték oly módon, ami teljesen megfelelt a Tengely magatartásának. A vonzó Surány városkában a magyar katonaság tüzet nyitott a templomból éppen távozó parasztokra csak azért, mert ott szlovák énekeket énekeltek. Meg kell jegyezni, hogy ez a háború előtt történt. Hát akkor mi folyt a háború végső fázisaiban?

E háború első éveiben a magyarok segítsége a Szövetségeseknek azzal tűnt ki, hogy nem létezett. Aztán 1944-ben a német front hátában fellázadt a szlovák nemzet, és nagyszabású felkelés kezdődött. A németek hét hadosztályt voltak kénytelenek hadba vetni, csak hogy tarthassák a frontot. A magyarok úgy segítettek nekik, ahogy csak tudtak, azután is, amikor már aláírták a fegyverszünetet. Magyar katonai alakulatok segédkeztek szlovák hazafiak és partizánok tömeges kivégzésében.

Csodálkozhatnak, hogy mindezen leírhatatlan tapasztalat után nem adtuk vissza a magyarok valamennyi jogát és kiváltságát, amellyel oly sokáig visszaéltek? Kérdezem önöket, vajon a világ melyik országa cselekedett volna másként, mint Csehszlovákia?

A csehszlovákiai német és magyar kisebbség magatartása erősen hasonlított egymásra. Ennek ellenére mindig különbséget tettünk és fogunk is tenni a német és a magyar nemzet között. Jó szomszédságban kívánunk élni egy valóban demokratikus Magyarországgal; a magyar nép, a magyar munkás és a becsületes paraszt jobb sorsot érdemel mint azt, ami a múltban osztályrészük volt, persze nem Csehszlovákia, hanem feudális urainak különböző leplek alatt elkövetett bűnei miatt.

A lakosság áttelepítésének kérdéséről nincs szó a magyar békeszerződés-javaslatban, és ezért nem óhajtok részletesebben foglalkozni vele. A tegnapi beszéd azonban a legmeggyőzőbb érvnek tűnik a jelenlévők többsége számára, miért kell mindannyiunknak mérlegelni ezt a kérdést. Kérni fogjuk önöket, fordítsák rá figyelmüket, és minden lehető alkalmat felajánlunk önöknek, hogy maguk lássák, emberi, nyílt és demokratikus módon kívánunk eljárni. A magyar kormány mindeddig e sürgős problémának csak részleges megoldását fogadta el, és arra összpontosította igyekezetét, hogy minden eszközzel lehetetlenné tegye a valóban végleges megoldást, ami véleményünk szerint mindkét fél számára létfontosságú. A szlovákiai magyar kisebbség a nyugtalanság állandó forrása, és be kell ismernem, Csehszlovákia nem képes becegyezését adni olyan hasonló üzelmek felújításához, amelyeket az imént említettem. Az irredentizmus, a területi változások és a színlelt demokrácia nem járul hozzá a közép-európai békéhez, biztonsághoz és jóléthez.

Azt hiszem, megvilágítottam önöknek, hogy a mai Magyarország még nem hajlandó feladni régi hírhedt revizionista politikáját, amely mint mindig, Csehszlovákia ellen irányul. És véleményünk szerint a békeszerződések revíziójának ez a javaslata szorosan összefügg a reakcióssággal.

Szeretnék önöknek szólni Magyarország egyik hivatalos, nem az idős nemzedékhez tartozó szövegírójéről. Ez az úr a washingtoni magyar követség sajtóattaséja, Borsody úr. Hallgassák meg, mit mond "Magyar-szlovák közeledés" címmel megjelent könyvében:

"A csehszlovák propaganda bizonygatása, hogy Magyarország demokratizálása megszüntetné a revizionista politikát, teljesen helytelen. A revizionisztikus irányvonal nem az ország feudális módszerű irányításából eredt. A feudalizmus és a revizionizmus közötti kölcsönös viszony egészen más valami, mint a spekuláció a demokratikus Magyarország revizionista politikájáról. A demokratikus Magyarország legszívesebben abban a reményben folytatott volna együttműködést szomszédjával, hogy ezzel biztosítsa a magyar kisebbségi jogokat, és a továbbiakban ezzel kedvező légkört teremtsen határrevíziója számára. Érthetetlen ugyanis, hogy bármilyen magyar kormány feladhatná a trianoni szerződés revíziójának gondolatát."

Tegnap hallották, miként támadta Gyöngösi úr beszédének néhány részletében a revizionizmust, és másutt hogyan védelmezte. Csak a támadó revizionizmus gondolatáról mondott le ideiglenesen.

A magyar köztársaság szövegíróje statisztikákra és számokra hivatkozott. Ezekkel ma nem akarok foglalkozni. Nekünk úgy tűnik, mintha az infláció bizonyos fokát keverték volna a már amúgy is dicstelen magyar statisztikákba is.

Még néhány szót a magyarországi gazdasági helyzetről. Mi egyébként tudatában vagyunk annak, hogy az minden egyéb, mint megnyugtató, ámde ez nem írható csak a magyar területen folytatott hadműveletek számlájára. Valamennyien szereztünk hasonló tapasztalatokat Hitler totális háborújának hat éve alatt. Minden ország úgy bírkózott meg saját problémájával, ahogy a legjobban tudott. Hivatalos okmányok szerint Magyarország teljesen önkéntesen és Németországgal való egyezmény alapján 720 000 tonna nyersanyagot, ipari terméket, gépeket, vasúti kocsikat stb. szállított Németországba és Ausztriába. A háború után a magyarok ahelyett, hogy az új körülményekhez szabták volna gazdaságukat, a történelem legradikálisabb inflációjába kezdtek. Hivatalos magyar vezető körök beismerik, hogy a vele járó undorító gazdasági és erkölcsi következmények tekintetbe vétele nélkül tárgyalták meg és fogadták el ezt az eljárást. Hasonló álláspontnak voltunk tanúi Németországban az első világháború után.

Szemmel láthatóan sokkal könnyebb mások jószívűségére hivatkozni, mint saját verejtékben fürdő arccal dolgozni.

Beszédem végéhez közeledem, amit nem szívesen — nagyon is nem szívesen mondtam el. Delegációnk azzal az eltökélt szándékkal érkezett Párizsba, hogy segítsen tartós béke megkötésében minden számításba jövő országgal, Magyarországgal is. Ha valaki azt hiszi, hogy gyűlölet vagy a megértés hiánya diktálja álláspontomat, súlyosan téved. Akár országom, úgy magam sem tudok jól gyűlölni. A párizsi konferencián képviselt egyetlen ország sem kívánhatja forróbban a békét, mint Csehszlovákia. Magyarországgal való különleges problémáink megoldásának kidolgozása tisztességesen történt, fájdalmas tapasztalatok hosszú évei után. Önöktől kívánjuk a tanácsot, és ha igazoltnak fogják tartani, akkor segítségüket."

Csehszlovákia és Magyarország első találkozása a párizsi konferencia színhelyén nem tért el a nagy irányelvek keretétől. A magyar békeszerződés-javaslat részletes megvitatását a bizottságokban 1946. augusztus 20. után kezdték meg.

A politikai-területi klauzuláról egy jugoszláv, Stanković úr elnöklete alatt tárgyaltak az ún. magyar politikai-területi bizottságban az USA, Ausztrália, Fehéroroszország, Kanada, Franciaország, az Egyesült Királyság, India, Új-Zéland, Csehszlovákia, Ukrajna, a Szovjetunió, a Dél-Afrikai Unió és Jugoszlávia képviselői. A bizottság feladata volt a preambulum, az 1-9., a 20., a 34-37. cikkely és az 1. sz. annexió megtárgyalása.

A magyar békeszerződés katonai záradékairól az ún. katonai bizottság tárgyalt, amely mind az öt békeszerződés katonai határozatait megvitatta.

Mossor lengyel tábornok elnöklete alatt helyet foglaltak benne a konferencián résztvevő mind a 21 állam katonai szakértői. A magyar békeszerződés-javaslatból a katonai bizottságnak a 10-19. cikkely és a 2. és 3. sz. annexió megvitatása volt a feladata.

A magyar békeszerződés gazdasági záradékairól az ún. Balkán és finn gazdasági bizottság tárgyalt. Ez a bizottság vitatta meg a román, a bolgár, a magyar és a finn békeszerződés valamennyi gazdasági határozatát. A Dr. Korbelt csehszlovák delegátus elnöklete alatt üléselő Balkán és finn gazdasági bizottságban az USA, Ausztrália, Fehéroroszország, Kanada, Franciaország, Görögország, az Egyesült Királyság, India, Új-Zéland, Csehszlovákia, Ukrajna, a Szovjetunió, a Dél-afrikai Unió és Jugoszlávia képviselői foglaltak helyet. A magyar békeszerződés-javaslatból a gazdasági bizottság feladata a 21-33. cikkely és a 4-6. sz. annexió megvitatása volt.

Csehszlovákia 15 különböző módosító javaslatot nyújtott be a magyar békeszerződés-javaslatához. Öt sorsáról a továbbiakban részletesebben számolok. A 9-14. sz. módosító javaslatokat, amelyek a szerződés gazdasági záradékait illették, a gazdasági bizottság mind az eredeti vagy a hozzájárulásunkkal módosított formában hagyta jóvá és ajánlotta. A 6. számú módosító javaslatot a háború kitörésének dátumáról a tárgyalások során visszavontuk. A célt, amelyet benyújtásával követtünk, más úton értük el. A 7. és 8. sz. módosító javaslatot, amelyeknek bizonyos irányban szigorítaniuk kellett a békeszerződés katonai záradékait, visszavontuk. Fennállt annak veszélye, hogy a katonai bizottság javaslatainkra utalva a katonai záradékok szigorítása mellett dönt a román és a bolgár szerződésben. Ez pedig nem lehetett érdekünk. A 34. cikkelyhez benyújtott 15. sz. módosító javaslattal biztosítani akartuk diplomáciai képviselőnk részvételét a nagyhatalmak budapesti követeinek újonnan alakult tanácsában. Ez irányban kötelező ígéretet kaptunk a Szovjetuniótól, az Egyesült Királyságtól és az USA-tól. Ezért ezt a módosító javaslatot is visszavontuk.

A visszaszolgáltatásról szóló, a 22. cikkelyhez benyújtott 10. sz. módosító javaslatban követeltük mindazon kulturális és történelmi emlékek visszaadását, amelyeket a magyarok uralmuk alatt Szlovákiából elhurcoltak. Eredetileg csak a trianoni békeszerződés határozatát akartuk megerősíteni. Azt reméltük, hogy a demokratikus magyar kormány lojálisabban fogja teljesíteni kötelezettségeit, mint Horthy kormányai. Amikor azonban a jugoszláv delegáció hasonló jelentőségű módosító javaslata, a 9.B. cikkely korábban került sorra a politikai-területi bizottságban, csatlakoztunk a jugoszlávokhoz. A kérdésnek a bizottságban és a háromtagú albizottságban (amelyben India, a Dél-afrikai Unió és Jugoszlávia volt képviselve) való részletes megvitatása után a bizottság egyhangúan határozott a végleges szövegről. Az új cikkely sokkal nagyobb mértékben teszi lehetővé számunkra az emlékek visszaadásának követelését a magyaroktól, mint ahogy azt az 1920. évi békeszerződés meghatározta.

A csehszlovák és a már említett ausztrál módosító javaslatokon kívül csak néhány jugoszláv módosító javaslatot és az Egyesült Királyság ún. zsidó módosító javaslatát nyújtották be a magyar békeszerződés politikai-területi rendelkezéseihez. Számunkra a kulturális értékek visszaadását követelő módosító javaslat volt a legérdekesebb. Néhány módosító javaslatot a jugoszlávok is visszavontak, mások fölöslegessé váltak. A konferencia időtartama alatt például Jugoszlávia kétoldali lakosságcsere-egyezményt kötött Magyarországgal. Pontosan az 1946. február 27-i csehszlovák-magyar szerződés példáját követték.

A magyar és a román szerződés 1., a határokról szóló cikkelyének tárgyalásakor néhány tengerentúli delegáció Magyarország és Románia szóbeli meghallgatását kívánta. Nem akartak véglegesen dönteni az 1940. augusztus 30-i bécsi döntés megsemmisítéséről, az előtt, amíg nem adnak lehetőséget mindkét félnek nézeteik kifejtésére. Ez a megsemmisítés ugyanis Erdély teljes visszaadását jelenti Romániának és valamennyi magyar igény végleges elutasítását a legilletékesebb fórumon.

A magyar és a román politikai-területi bizottság együttes ülésén 1946. augusztus 31-én és szeptember 2-án mind a magyarok, mind a románok előadták érveiket, javaslataikat és védekezésüket. A magyar küldöttség nevében Auer úr, Magyarország párizsi követe, a román delegáció nevében annak vezetője, Tatarescu külügyminiszter úr beszélt.

Az érdekesség és a magyar eljárás — és talán a magyar gondolkodásmód — megítélése kedvéért közlök néhány szó szerinti idézetet Auer Pál követ 1946. augusztus 31-én mondott beszédéből:

"...Magyarországon a feudális és sovinszta reakció végérvényes bukása után demokratikus pártok vették kezükbe a hatalmat...

... Ezek a pártok, a korábbi rendszerek revizionista politikájának ellenségei, mindig hangoztatták a szomszéd népekkel való megértés szükségességét az őszinte és baráti együttműködés jegyében."

"...Amiért ide jöttünk, az azért történt, hogy javaslatot tegyünk önöknek, hogyan kell rendezni azt a problémát, amelyet az előítéleteiktől elvakult korábbi rendszerek képtelenek voltak megoldani. Ez a probléma azt a területet illeti, amelyet így neveznek: Erdély..."

"...Az első világháború befejezése után a trianoni szerződés alapján Erdélyt Romániához csatolták. Ezt az érintett lakosság megkérdése nélkül hajtották végre. Ez az az egyezmény, amelyet a Szovjetunió soha nem írt alá és amelynek ratifikálását az Egyesült Államok megtagadta. Hogy a megszabott határok nem egyeznek az etnikai határokkal, bizonyítja az a tény, hogy a szomszédos államok, egyik a másik után követelik az engedélyt, hogy a területük peremén települt magyar lakosságnak legalább egy részét a mi területünkre telepítsék át. Mi sem bizonyítja jobban az elkövetett tévedéseket."

"...Kénytelenek vagyunk tehát komolyan foglalkozni Erdély problémájával, egyáltalán nem Magyarország területének növelése szándékával és sovinszta indokok miatt, hanem valóban olyan szándékkal, hogy javítsunk a határokon túli magyarok sorsán és úgyszintén azon másik szándékkal, hogy javítsuk a Duna-medence légkörét."

"...a tényeknek megfelelő módosítást (rectification) van szerencsénk kérelmezni. Egy 4 000 km²-es terület átadásáról van szó..."

"...Szeretném megjegyezni, hogy ez a kezdeményezés (suggestion) nem fogható fel új iniciatívának, mivel korábbi, nagyobb területet illető észrevételeink (observation) elengedhetetlenül magukban foglalják azt a területet is, amelyről éppen szóltam. Nem kevésbé kell hangsúlyoznom azt a tényt, hogy javaslatunk csak abban az esetben jelent megoldást, ha szorosan kapcsolódik majd valamennyi kívánatos biztosíték módosításával, amely a több mint 1 200 000 főt számláló magyar kisebbség jogait és védelmét illeti, amely még a román állam keretében maradna."

"...bátorkodunk kérni az éppen említett határmódosítást, összekapcsolva helyi közigazgatási autonómia bevezetésével és kisebbségvédelmi intézkedésekkel az Egyesült Nemzetek Szervezete ellenőrzése alatt és szavatolásával."

Magyarország és Románia képviselőinek figyelmes meghallgatása után nem akadt egyetlen delegáció sem a román, sem a magyar politikai-területi bizottságban, amely bármilyen formában javasolta volna a négy külügyminiszter eredeti javaslatának megváltoztatását. Mindkét bizottság vita nélkül és egyhangúan jóváhagyta az 1940. augusztus 30-i bécsi döntés megsemmisítését. Magyarországnak minden lehetőséget megadtak, mégsem sikerült meggyőznie egyetlen delegációt sem az annak idején a trianoni szerződésben megszabott határok megváltoztatásának szükségességéről. Senki sem állt a magyar revizionizmus mellé, akkor sem, amikor egy szintén legyőzött és szintén volt csatlós államról — Romániáról tárgyaltak.

A. PREAMBULUM

Csehszlovákia javasolta a magyar békeszerződés preambulum szövegének megszigorítását. 1. sz. módosító javaslatunk a következőképpen hangzott:

"P r e a m b u l u m.

Csehszlovákia nem érthet egyet a magyar békeszerződés-javaslat preambulumával, mivel nem történik benne említés Magyarország közös felelősségéről a világháború előkészítésében és Csehszlovákia feldarabolásában. Úgyszintén nem állapítják meg benne, hogy Magyarország nem nyomás alatt folytatta háború előtti politikáját, hanem szabadon kezdeményezte szerződések megkötését Olaszországgal és Németországgal, és hogy önkéntesen csatlakozott a tengelyhatalmakhoz, és hogy csak a katonai helyzet nyomása kényszerítette a Németországgal való szövetségének feladására.

Ezért a preambulum vitája során Csehszlovákia is fenntartja magának a jogot álláspontjának megfogalmazására és érvényesítésére."

*

A magyar küldöttség ezzel szemben a preambulum megfogalmazásának enyhítését igyekezett elérni. Ennek során egyetlen dokumentumra — Vorosilov marsall egy jegyzékére hivatkozott, amelyben elismerését fejezte ki, hogy Magyarország igyekezett segíteni a Németország elleni háborúban. A bizottságban senki sem kívánta a preambulum enyhítését, senki sem tette magáévá Magyarország kérelmét. Így került sor módosító határozatunk tárgyalására.

Csehszlovákia nevében Dr. Vladimír Clementis államtitkár az 1946. augusztus 24-i ülésen a következőképp indokolta követelésünket:

"A csehszlovák küldöttség már frásban kifejezte ellenvéleményét a p r e a m b u l u m korábbi megfogalmazásával szemben, egyelőre anélkül, hogy egyidejűleg új megfogalmazást javasolt volna. Fenntartjuk azonban a jogot, hogy ezt a vita során esetleg megtegyük."

A csehszlovák delegáció megérti és elismeri azokat az okokat, amelyek a fogalmazvány szerzőit arra vezették, hogy a preambulum fogalmazása során különbséget tegyenek egyrészt a közepes nagyságú és fasiszta agresszor

múlttal rendelkező Olaszország, másrészt a Tengely szolgálatába és szövetségébe került kis államok között. Ámde a csehszlovák delegáció nézete szerint a történelmi igazság, de az elkövetkező fejlődés érdekében is elengedhetetlenül szükséges a továbblépés a fenti különbségtétel terén. És éppen a magyar békeszerződés preambuluma vitája kifejezetten kötelességünké teszi, hogy a problémának ezt a szempontját mérlegeljük. Mert a történelmi igazság érdekében ki kell mondani, hogy Magyarország – ezen a régi Horthy-Magyarországot értem – egyrészt a csatlós államok közül elsőként, önként és minden nyomás nélkül egyeztetette politikáját először a fasiszta Olaszországgal, majd később a náci Németországgal is. A Horthy-rendszer, amely időben sok tekintetben megelőzte mind Mussolinit, mind Hitlert, a Feme-gyilkosok támasza és menedéke volt – abban a korszakban, amikor Hitler még nem volt hatalmon, és bizonyára nem véletlen, hogy Horthy egyik miniszterelnöke – Gömbös – volt a szerzője a hírhedt 'Berlin-Róma tengely' szak kifejezésnek. A nürnbergi per és a Wilhelmstrasséről nemrégiben Moszkvában közzétett diplomáciai dokumentumok világosan bizonyították a Horthy-Magyarország kezdeményező és önkéntes együttműködését Hitlerrel, mégpedig elsősorban Csehszlovákia szétverése és feldarabolása céljából. Nem óhajtom itt ecsetelni, mi minden történt még e háború előtt és München után Szlovákia déli vidékein, amelyeket a bécsi döntés után Magyarországhoz csatoltak. Dokumentum-anyagot tudnánk előterjeszteni erről, fényképeket, jegyzőkönyveket, amelyek leírják a Horthy-Magyarország fasiszta alakulatai által Szlovákia déli vidékeiről elűzött szlovákok és csehek tizezreinek sorsát.

Mint ismeretes, Magyarország szövetsége Németországgal és Olaszországgal újabb területet hozott számára, ezúttal Románia rovására, Erdély képében. És a jugoszláv delegáció beszélhetne itt a magyar hadsereg tömegmészárlásairól a polgári lakosság körében, amely hadsereg közvetlenül azután tört be Jugoszláviába, amint a magyar kormány örök barátsági szerződést kötött a jugoszláv kormánnyal. Jól ismert a magyar hadsereg dicstelen részvétele az Oroszország elleni hadjáratban is.

Az igaz, hogy 1945. januárjában, amikor Moszkvában aláírták a fegyverszünetet az ideiglenes magyar kormánnyal, a fegyverszünet szövegébe befoglaltak az új magyar kormánynak egy biankócekk-félét a megelőlegezett érdeméért a Németország elleni háborúban, amelyben Magyarországnak 8 hadosztállal kellett volna részt vennie. Nos, ehelyett a magyar hadsereg magva egészen a végsőig hűségesen kitartott a németek oldalán, és a magyar hadsereg egyetlen alakulata sem vett részt jelentősebb harci cselekményben a németek ellen. Ellenkezőleg, a szlovák felkelés elfojtása után 1944 október-novemberében magyar egységek aktív részt vállaltak szlovák partizánok tömeges kivégzésében és szlovák területen harcoltak a szlovák felkelők ellen.

Ilyenek, nagyon röviden elmondva, a puszta történelmi tények.

A másik oldalon például Románia valóban 18 hadosztályt vetett harcba Németország ellen, és súlyos veszteségeket szenvedett ezekben a harcokban. Nem látszik számomra méltányosnak és igazságosnak, hogy ezt a tényt ne fejezzék ki világosabb megfogalmazásban a magyar békeszerződés preambulumaiban. Úgy vélem továbbá, hogy még egy tény szól e mellett. A magyar nemzet az utóbbi negyedszázadban már kétszer sodródott katasztrófába reakció és korlátolt uralkodó rétegének köszönhetően. Ezt az uralkodó kasztot elsöpörték ugyan, de ideológiáinak sajnos, mély gyökerei vannak nemcsak a középrétegek, hanem részben a szélesebb tömegek gondolkodásában is. Ez az ideológia a magyar nemzet valamiféle különleges küldetésének alapelveiből és felsőbbrendűségéből indul ki a szomszéd nemzetek felett. Nagyon gondosan követtem az új Magyarország politikai irodalmát és napi sajtóját is, és sajnos, meg kell állapítanom, hogy kevés kivételtől eltekintve a magyar közvélemény nagy része sok mindenhez ragaszkodik ebből a veszedelmes és káros ideológiából. A magyar történettudomány híres volt az uralkodó kasztnak és szükségleteinek tett szolgálatairól és tudatosan táplált hamis elképzeléseket és káros legendákat a magyar népben. És ma, sajnos, a történelem ismétlődik.

A mai Magyarország egyik legjelentősebb képviselőjének szájából hallottuk, amikor az egyes államok és nemzetek háborús bűneiről beszélt, hogy úgymond Jugoszlávián kívül a Duna-medence egyetlen kis nemzete sem állt ellen jobban a német nyomásnak és nem harcolt többet ellene, mint a magyar nemzet.

Az ilyen legendák terjesztése és propagálása bizonyára az egyik legjobb út a megértés hátráltatására a magyar nemzet és szomszédai között. Azt hiszem, jó szolgálatot teszünk a magyar nemzetnek és demokráciájának is, ha ezen a fórumon kimondjuk a teljes igazságot múltjáról, és így megerősítjük benne azokat a ma még gyenge áramlatokat, amelyek minden szempontból igyekeznek kijavítani a múlt hibáit és megteremtteni az alapot Magyarország jobb jövőjének.

Bizottságunk megítélésére bízom, hogy ezt a célt a szükséges preambulumban világos értelmezésével – vagy átfogalmazásával érhetjük el.

Ha a bizottság a második változat mellett döntene, időben elé fogom terjeszteni konkrét szövegváltoztatási javaslatunkat." Dr. Clementis után az USA, az Egyesült Királyság, Ukrajna és Jugoszlávia képviselői adták elő

kormányaik álláspontját. Beszédeiket szó szerinti formában hozzátartozták a magyar politikai-területi bizottság harmadik ülése határozatainak jegyzékéhez. Az USA delegátusa kijelentette:

"Mivel a csehszlovák küldöttség eddig nem nyújtott be végleges javaslatot ahhoz a kiegészítéshez, amelyet elő kívánt terjeszteni, talán hozzájárul, hogy nem terjeszt elő semmilyen kiegészítést, tekintettel azokra a körülményekre, amelyeket itt most megemlítek.

Valamennyi itt képviselt ország a legforróbb rokonszenvet érzi Csehszlovákia iránt, és elítélte a támadást, amelynek áldozatává vált. Ezenkívül a csehszlovák delegátus itt tett megjegyzései emlékeztetünkbe idézték mindazt, ami ezen időszak alatt lejátszódott.

Mindazonáltal hangsúlyozni szeretném, hogy a bevezető eredeti szövegében, amint azt a Négyek képviselői megírták, világosan az áll, hogy Magyarország szövetséget kötött Németországgal és hogy annak oldalán vett részt a háborúban néhány Egyesült Nemzet ellen.

Annak kijelentése után, miszerint Magyarország Németország oldalán vett részt ebben a háborúban, fölöslegesnek tűnik számomra az elkövetett támadó cselekmények részleteinek említése.

Amikor a csehszlovák küldöttség által előterjesztett kommentárokról, különösen arról a megjegyzésről van szó, miszerint Magyarország csak a katonai események nyomására szüntette be a harcot Németország oldalán, úgy látszik, nem szabad megelégednünk arról, hogy a katonai események nyomása bizonyos mértékben mindig hozzájárult a végső döntéshez a Tengely volt csatlósainak állásfoglalásakor, amelyek végül a mi oldalunkra álltak.

Ezért az a nézetem, hogy a bevezetőnek úgy kellene maradnia, ahogyan megírták."

Az Egyesült Királyság delegátusa az alábbi deklarációt adta elő:

"A brit delegáció értékeli azokat az indokokat, amelyek a csehszlovák delegátus megjegyzéseit inspirálták, és köszönetet mond neki, amiért kikérte a bizottság véleményét, mielőtt a formális kiegészítést benyújtotta. Amint a csehszlovák delegátus hangsúlyozta, más országok is hasonlóképpen szenvedtek Magyarország hibájából és történelmi szempontból szükséges lenne frásba foglalni ezt a szenvedést is. Az eredmény a bevezető terjedelmének két- vagy háromszoros növekedése lenne.

A jugoszláv delegátus tegnap csaknem ugyanilyen kiegészítést javasolt az olasz bizottságban. A jugoszláv delegáció azonban úgy ítélte meg, hogy nem tudja felsorolni Olaszország valamennyi büntetettét. A jugoszláv delegáció tehát, a vita hatására úgy döntött, hogy visszavonja kiegészítését. A brit delegáció tehát reméli, hogy a csehszlovák delegátus nem fogja szükségesnek tartani kiegészítésének előterjesztését. A brit kormány és a brit delegáció teljes mértékben tudatában van azoknak a szenvedéseknek, amelyek Csehszlovákiát érték, és nem felejtí el a történelmi tényeket akkor sem, ha nem foglalják bele a bevezetőbe."

Ukrajna képviselője kijelentette:

"Az ukrán delegáció a legforróbb szimpátiával hallgatta meg a csehszlovák delegátus fejtegetését. Az ukrán nép ugyanúgy szenvedett Magyarország hibájából, mint Csehszlovákia. Megérezte területén a magyar katonaság és a felfegyverzett magyar rendőrség jelenlétét. Ugyanúgy, mint a csehszlovák nép, megismerte a magyar megszálló erőket egyetlen garázdálkodását. Megismertük ezt már az 1918-as német megszállás alatt. Ismét megismertük a mostani, éppen véget érő háború alatt. A magyar egységek részt vettek a német offenzívákban az ukrán fronton; a magyar egységek voltak a rendőri és biztonsági zászlóaljok magva, amelyeket a németek közlekedési útjaik őrzésével bíztak meg.

Van itt néhány bizonyíték, amelyek sok közlést tartalmaznak a történelemnek erről a lapjáról. Ezekben a bizonyítékokban olyan tények és adatok vannak, amelyek tanúsítják, hogy Magyarországot nem csupán berántották ebbe a háborúba, hanem önként vett részt benne. Sőt többet is mondok: szorgalmazta, hogy szabad legyen részt vennie a hitleri Németország rablőháborújában. Ezek a bizonyítékok azt tanúsítják, hogy Magyarország sok esetben saját kezdeményezésére cselekedett.

Nem szeretném azonban valamennyi részlet előadásával fecsérelni a bizottság idejét, mivel már elhangzott, hogy nagy rokonszenvvel vette tudomásul a csehszlovák delegátus nyilatkozatát. Teljes mértékben csatlakozunk a rokonszenvnyilvánításhoz.

Végezetül úgy vélem, jobb lenne nem szorgalmazni a kiegészítés elfogadását azért, hogy ne telítsék túl a bevezető szövegét és ne terheljék bizottságunkat fölösleges munkával. Véleményem szerint megelégedhetnénk a békeszerződés-javaslat bevezetőjének szövegével, mivel mindazt tartalmazza, ami lényeges. Kielégíti az egész bizottságot. Ez minden, amit szükségesnek tartok elmondani."

Jugoszlávia delegátusa, azé az államé, amely annyi borzalmat szenvedett el a magyar agresszió következtében, megerősítette:

"Amennyiben Csehszlovákiáról van szó, Magyarország ezenkívül kötelezi magát mindazon anyag visszaadására, amit a bécsi döntés következtében csehszlovák területről eltávolítottak, nevezetesen a jegyzőkönyvek alapján átadott anyagok, különösen vasúti mozdonyok és kocsik formájában, mégpedig a szerződés aláírásától számított egy éven belül. Ha visszaadásra nem lenne lehetősége, teljes kártérítésre kötelezi magát valorizációs alapon.

Magyarország feladatául szabják, hogy a szerződés érvénybe lépését követő egy éven belül az ügyek mostani állapotát, amennyiben azt a bécsi döntés okozta, állítsa vissza Csehszlovákiával szemben az 1938. november 2. előtti jogi állapotba, és különösképpen, elsősorban a köz- és magánbiztosítók, valamint pénzügyek terén okozott károkat arányosan megszabott árakon térítse meg."

Számunkra úgy tűnt, hogy az eredeti fogalmazást úgy lehetne magyarázni — vagy Magyarország úgy magyarázhatná, — hogy az csak a bécsi diktátum területi részére vonatkozik. Ez azt jelenti, hogy elismernék számunkra a Magyarországgal szemben 1938. január 1-én létezett határokat, de Magyarország beneficiens, illetve tényleges birtokos maradna mindazon vagyon (főként vasúti anyag, építészeti felszerelések, pénzügyi értékek, épületberendezések stb.) visszaszolgáltatási kötelezettsége nélkül, amit a bécsi diktátum alapján a terület tartozékaként át kellett adnunk nekik.

Igen hamar megmutatkozott, hogy óvatosságunk megalapozott volt. Magyarország hosszú frásbeli elemzést nyújtott be követelésünk ellen. Főleg nyomorúságos helyzetével érvelt, és a következőket adta elő:

"A magyar küldöttség kötelességének tartja megállapítani, hogy a hatálytalanításból a csehszlovák küldöttség olyan, a nemzetközi jogban ismeretlen gazdasági és jogi konzekvenciákra igyekszik szert tenni, amelyek újabb elviselhetetlen megterhelést tartalmaznak Magyarországnak."

A szövetséges és baráti delegációk sem fogták fel eléggé követelésünk lényegét. Még kevésbé volt érthető számunkra Magyarország vonakodása. Talán azt hitték, hogy valami rendkívüli akarjuk kötelezni Magyarországot. Ezért mindent részletesen meg kellett magyaráznunk.

Csehszlovákia nézetünk szerint egyik legtermészetesebb követelésének érvényesítése, illetve annak belefoglalása a szerződésbe igen sok fáradságot és hosszas tárgyalást követelt a magyar politikai-területi bizottságban, az albizottságban és végül a Balkán és finn gazdasági bizottságban. Nagyon megterhelne ezt a kis könyvet — amelynek az a feladata, hogy áttekintést adjon a Magyarországgal való békekötésben játszott szerepünkről — ha minden problémánkkal kapcsolatban részletesen akarná leírni valamennyi tárgyalás lefolyását, idézni valamennyi ügyszót stb. Mégis, hogy párizsi konferencia távoli szemlélője is képet alkothassanak, példaként kiemelem éppen a természetes követelésünkről folytatott tárgyalást.

Megkísérlem részletesen visszaadni a tárgyalás menetét első, az 1. cikkely 4. bekezdését illető amendementünkről a bécsi döntés következményeinek megsemmisítéséről.

Az 1. cikkely 4. pontját illető amendementünkre a magyar küldöttség a következőképpen reagált:

"C.P. H/P Doc. 4 (Annex II)

1946. augusztus 31.

A magyar küldöttség

MEGJEGYZÉSEI

a csehszlovák delegáció 2. sz. módosító javaslatáról a magyar békeszerződés 1. cikkelyének 4. paragrafusához.

A magyar küldöttség egyetért azzal, hogy az 1938. november 2-i bécsi döntést nyilvánítsák semmisnek és soha meg nem történtnek. Kénytelen azonban megállapítani, hogy a csehszlovák küldöttség olyan gazdasági és jogi következményeket követel ebből az érvénytelenítésből, amelyeket a nemzetközi jog nem ismer és amelyek új elviselhetetlen terheket zúdítanak Magyarországra.

Ezen okokból a magyar küldöttség az alábbi megfontolásokról vezetve kénytelen szembehelyezkedni a csehszlovák módosító javaslattal:

1. A magyar állam és polgárai az akkor létező bel- és külföldi jogrend keretében jogokat nyertek és kötelezettségeket vállaltak azon a területen, amelyre az említett határozati döntés vonatkozik. Ezenkívül maga a magyar állam jelentős összegű beruházásokat végzett az illető területen. A jogi aktusok megsemmisítése rendkívül előnytelen helyzetet teremtene Magyarországnak és állampolgárainak.

2. A bécsi döntés megsemmisítése abban az értelemben, ahogyan azt a csehszlovák küldöttség részletes módosítás nélkül követeli, azonnal igen összetett gazdasági, pénzügyi és jogi következményekkel járna, és csaknem megoldhatatlan problémákat váltana ki.

3. A békekonzferencia nem foglalkozhat ezzel a módosítással annak technikai jellege, a gyakori megoldást követelő problémák összetettsége miatt. A magyar küldöttség ez okból bátorkodott javasolni a Balkán és finn gazdasági bizottságnak, hogy az egykor Magyarország által igazgatott területek korábbi szuverenitásának

felújításával kapcsolatban jelentkezett problémák megoldását utalják az érintett kormányok kétoldalú tárgyalásaira. A magyar küldöttség ez előtt a bizottság előtt is bátorodik kitartani a javaslat mellett.

4. Ha a békeszerződés szövegébe betoldanának egy általános jellegű deklarációt, amely a bécsi döntés érvénytelenítésének valamennyi következményét illetné, anélkül, hogy pontosabban meghatároznák gyakorlati felhasználási körét, betoldásának az a hátránya lenne, hogy bizonytalanságot okozna, a legellentmondásosabb magyarázatokra adna módot, és kiszámíthatatlan következményei lennének Magyarországnak, amely éppen a legnagyobb gazdasági nehézségekkel küszködik és amely — mint ismeretes — jóvátételre kötelezett Csehszlovákiával szemben.

Ezen okokból a magyar küldöttség kéri, hogy a magyar békeszerződés-javaslatban az első cikkely negyedik paragrafusa első mondatának eredeti szövege maradjon meg."

A békeszerződés-javaslat 1. cikkely 4. bekezdése első mondatának eredeti szövegéhez Magyarország ezt a megjegyzést nyújtotta be:

"Ami az 1. cikkely 4. bekezdését illeti, a Magyar Köztársaság kormánya tudomásul veszi az 1938. november 2-i bécsi döntés megsemmisítését, valamint Magyarország és Csehszlovákia közös határának felújítását is, amint az 1938. január 1-én volt, és pedig azzal a feltétellel, hogy a területi status quo felújítása egyidejűleg a magyar lakosság etnikai és jogi status quo-jának felújításához vezet, amely lakosság a Statisztikai Közlöny adatai szerint (8. évf. VI. kötet) 1945-ben elérte a 650 000 főt. Kifejezetten a magyar kisebbség állampolgári jogainak felújításáról van szó, az őket sújtó diszkriminációs törvények eltörléséről, és biztosítékok nyújtásáról nemzetiségi létéhez."

A magyar politikai-területi bizottságban a szerződés-javaslat 1. cikkelyének tárgyalása során 1946. szeptember 4-én Dr. Hajdu küldött a következőképp indokolta követelésünket:

"Elnök Úr, Küldött Urak!

Csehszlovákia nem csupán formális tekintetben tartja szükségesnek a bécsi döntés hatálytalanításának kifejezését a békeszerződésben, hanem anyagi tartalmat is kíván adni ennek a nyilatkozatnak. Igazságos követelés annak kifejezni akarása, hogy az aktus hatálytalanításából valamennyi következmény anyagi szempontból való hatálytalanítása is ered. Minden törvényhozásban az aktus hatálytalanítását ellentétként azonnal követi a ma létező tényleges és jogi állapot visszaállítása abba a jogi és tényleges állapotba, amelyben az illető aktus megkötése előtt létezett. Ez a jogrend szempontjából természetes követelés egyáltalán nem tűrhető a magyar békeszerződés jelenlegi szövegében. Ezért a csehszlovák delegáció szükségesnek tartja, hogy a békeszerződés világosan fejezze ki ezt a magától értetődő alapelvet.

Ami a magyar küldöttségnek a bizottság elnökéhez eljuttatott levelében foglalt kifogásokat illeti ez ellen az igazságos és világos jogi követelés ellen, a kifogások nem tartalmaznak egyetlen jogi érvt sem, és a legáltalánosabb kifejezésekkel csupán arról beszélnek, hogy egy ilyen kiegészítés elviselhetetlen terhet okozna Magyarországnak, és közben a nemzetközi jogra hivatkoznak anélkül, hogy megadnák, melyik nemzetközi jogi rendelkezéssel van ellentétben ez a követelés.

Persze, mint azt a magyar érvelés szándékosan kiemeli nem magánemberek jogairól és kötelezettségeiről van szó, amelyeket a bécsi döntés hatálytalanítása érintene. Ezeknek semmi közük ehhez a rendelkezéshez. A magyarok ezzel csupán szándékosan komplikálni igyekeznek egy teljesen világos kérdést.

Magyarország továbbá azokra a beruházásokra hivatkozik, amelyeket ezeken területeken végrehajtott. A magyarok ezt a területet gazdaságilag kihasználták, adókat vetettek ki ezen a területen, és a vidékek magas gazdasági színvonalának és gazdagságának köszönhetően tartós hasznuk volt belőlük. Nem ismeretes egyetlen hosszú távú beruházás sem ezen a területen. Nem építettek ott egyetlen vasutat, egyetlen országutat sem, és nem folytattak semmiféle építkezést. Az csak természetes, hogy a jobb kiaknázás céljából a magyaroknak érdekük volt a vidékek egész gazdasági működésének rendes fenntartása. Ez azonban nem nevezhető beruházásoknak, hanem csupán a normális gazdaság menetével kapcsolatos szokásos kiadások.

Ellenvetések egyik pontjában a magyarok továbbá azt állítják, hogy a következmények pontos részletezése és kiszámítása nélkül megoldhatatlan gazdasági, pénzügyi és jogi nehézségek merülnének fel. Deklarációjuk harmadik pontjában azonban már védekeznek a különböző szakágakat illető következmények bármiféle részletes kiszámítása ellen békeszerződés szövegében. Magyarország továbbá maga javasol a kérdésekről kétoldalú tárgyalásokat.

Világos, hogy a 2. pont érvelése, ahol a magyarok javaslatunk általánosságát nehezményezik, ellentétben van saját érvelésükkel a mi törekvésünkkel szemben, hogy rendezzük ezt a hiányosságot a békeszerződésben. Meg kell jegyezni, hogy részint maga Csehszlovákia is ellenzi a kérdés részletes említését a békeszerződésben, és

ezért csak az alapelvet akarja kifejezni benne, valamint a szakágakat, amelyekre a következmények hatálytalanításának vonatkoznia kell. Mihelyt erről döntés születik, Csehszlovákia a magyar javaslattal összhangban egyetért azzal, hogy ezen alapelvek meghatározása után a békeszerződés szabja meg Magyarországnak: bizonyos határidőig kezdjen hozzá a kérdés részleteinek megoldásához Csehszlovákiával kétoldalú tárgyalások segítségével.

Ez az érvelésünk már részben válasz is a magyar érvelés 4. pontjára, mivel az megismétli, hogy egy ilyen általános jellegű delegációnak a gyakorlati következmények körülhatárolása nélkül nyomban olyan következményei lehetnek, amelyekről fentebb szoltunk. Ehhez hozzá kell tenni, hogy Csehszlovákia pontosítja ezt az általános alapelvet a magyar békeszerződés 22. cikkelye új 8. pontjához tett javaslatában, ahol megnevezi azokat a szakágakat, amelyeket a következmények hatálytalanítása érint, úgyhogy nincs itt sem bizonytalanság, sem értelmetlenség, amiről a magyar érvelés beszél. Olyan átruházásokról van szó, amelyek a bécsi döntés következményeként jöttek létre a pénzügyek, az általános és magánbiztosítás terén és a bécsi döntés határozata következtében Magyarországnak jegyzőkönyvileg átadott tárgyakról, amelyek főleg a vasúti anyagok körébe tartoznak. E tekintetben talán lehetséges volna a 22. cikkelyhez készült javaslatunk kiegészítése még egy rendelkezéssel, amely a magyar kormány köteletségül szabná kétoldalú tárgyalások kezdését erről a kérdésről. E kiegészítés a következőképpen hangozhatna:

"Magyarország a békeszerződés érvénybelépésétől számított hat hónapon belül köteles kétoldalú tárgyalást kezdeni Csehszlovákiával azon kötelezettségek pontosításáról és kiszámításáról, amelyek a bécsi döntés minden következményével együtt történő megsemmisítésének tényéből a pénzügyi, magán és általános biztosítási szakágban, valamint a bécsi döntés határozata következtében Csehszlovákia által jegyzőkönyvileg átadott közúti és vasúti anyagok terén ráhárulnak."

Magyarország abban is ellentmond önmagának, hogy egyrészt hajlandó ugyan a kétoldalú tárgyalásokra, másrészt viszont tagadja a kötelezettséget, ami e tárgyalások alapjául szolgálna és amelyből e tárgyalások egyáltalán kiindulhatnak. Ilyen kifejezett kötelezettség nélkül Magyarországot sohasem tudnák rábírní, hogy olyan kétoldalú tárgyalásokat kezdjen, amelyeken őt terhelő pénzügyekről lenne szó. Elképzelhetetlen és a Magyarországgal kapcsolatos tapasztalatok szerint kizárt, hogy Magyarország önként és saját kezdeményezéséből Csehszlovákiához forduljon tárgyalási szándékkal adósságainak meghatározásáról, amikor maga az adósság alapja vitás, sőt bizonytalan volna a békeszerződések rendelkezéseinek félreérthetősége és hiányossága miatt. Egyedül a békeszerződés általános alapelvvél való kiegészítésével — amint azt az 1. cikkely 4. bekezdésében tesszük, valamint speciális kiegészítéssel, amint azt a 22. cikkelyhez javasoljuk — lehetne Magyarországot a felelősség vállalására kötelezni a bécsi döntés következményeiért és részletesen meghatározni annak mértékét.

Befejezésül megjegyzem, hogy Magyarország semmiképpen sem cáfolja e követelésünk jogosságát és eredeti alapját, hanem elismeri azt, mégpedig a kétoldalú tárgyalások szükségességére történő utalással. Mindezek ellenére Magyarország általános érvekkel támadja javaslatunkat, azt állítva, hogy azok ellenkeznek a nemzetközi joggal, ami értelmetlen és egyszerűen helytelen, mivel az egész visszatérítés értelme mind a hazai, mind a nemzetközi jog oldaláról "restitutio in integrum", ami már a szövegből magából is következik. Magyarország megint csak az ilyen kötelezettség elviselhetetlenségére és kibíráhatatlanságára tett újabb általános utalással támadja követelésünket, ami azonban nem lehet olyan érv, amellyel visszautasítható lenne javaslatunk jogi alapja és jogossága.

A fenti okokból a csehszlovák delegáció kéri a bizottságot, hogy a magyar békeszerződés-javaslat 1. cikkelye 4. bekezdésének szövegéhez az első mondat végére csatolják a "valamennyi következménnyel, amelyek ebből erednek" szavakat. A nyilatkozat után kialakult vitában Fehéroroszország és Jugoszlávia teljesen egyetértett amendementünkkel, és szót emeltek azonnali elfogadásáért. Franciaország delegátusának javaslatára azonban a kérdés megvitatását elnapolták.

A magyar politikai-területi bizottság döntéseinek jegyzékében erről ez áll:

"IV. A bizottság ehangúan elhatározta a vita elnapolását arról a csehszlovák kiegészítő javaslatról, miszerint az 1. cikkely 4. bekezdése után iktassák be a 'valamennyi következménnyel, amelyek ebből erednek' szavakat."

A bizottság 1946. szeptember 6-i ülésén ismét felvetették a bécsi döntés következményei megsemmisítésének kérdését. Ennek gyorsírástos följegyzése a következőképpen hangzik:

Elnök:

A program az 1. cikkely 4. bekezdése vitájának folytatása. Csehszlovákia teljes módosító javaslatot nyújtott be ehhez a bekezdéshez. Ezt a javaslatot a mai ülés elé utalták. Jelzése CP-GEN-DOC. 1-Q-2. A szót az angol delegátusnak adom.

Lord Hood (Anglia delegátusa):

A kiegészítő javaslat abban a formában, ahogyan azt a csehszlovák delegáció elénk terjesztette, azonnal, talán túlságosan komoly következményekkel járna. Legyen bármilyen viszonyunk a bécsi döntéshez, és senki sem fogja kétségbevonni személyes érzéseimet ebben az ügyben, el kell ismernünk azt a tényt, hogy ez a döntés létezett, és meghozatala után bizonyos csemményekre került sor. Ha kimondjuk, hogy ez a döntés semmis és soha meg nem történt valamennyi következményével együtt, úgy vélem, hogy talán némileg abszurd következtetésekre juthatnánk, amelyek kétségkívül igen távol vannak attól a gondolattól, amelyet csehszlovák kollégánk itt előadott.

E kérdéssel kapcsolatos véleményét kifejtve a csehszlovák kolléga azt mondotta, mindenekelőtt azt kívánja, hogy az általános alapelv legyen kifejezve az 1. cikkely 4. bekezdésében, és hogy az ebből az általános alapelvből eredő következményeket később állapítsák meg a szerződés más cikkelyeinek, különösen 22. cikkelyének elemzésekor, amely mint emlékeztetükbe idézem, egy másik bizottság által tárgyalat másik csehszlovák kiegészítő javaslat tárgya.

Úgy vélem, alapvető kifejezésről van szó; az 1. cikkely 4. bekezdésének szövege úgy amint írva van és amely kimondja, hogy a bécsi döntést semmisnek és soha meg nem történtnek tekintik, teljesen kielégítő, és fölösleges bármit csatolni ehhez a mondathoz.

Amennyiben csehszlovák barátaink különleges hangsúlyt helyeznek erre a pontra, és tudnak más szöveget javasolni nekünk, amely megszünteti a szöveg által okozható zavarokat, készek vagyunk azt elfogadni, de a mostani szöveg számunkra eléggé kimerítőnek tűnik, és nem volna szükséges változtatni rajta.

Elnök:

Ki jelentkezik még szólásra?

A Szovjetunió képviselője:

Elnézést kérek a bizottságtól és brit kollégámtól, hogy nem volt alkalmam korábban felszólalni, kérem viszont, hogy e kérdés megtárgyalását halasszák el a következő ülésig, amennyiben a bizottságnak nincs kifogása ellene.

Elnök:

Az elnapolási javaslat az ügyrendi szabályzat szerint előnyt élvez. Nincs ellenvetés? Az első csehszlovák módosító javaslat a következő ülésen kerül megvitatásra. Most a második csehszlovák módosító javaslatot vesszük sorra."

1946. szeptember 9-én a bizottság sokáig foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy az 1. cikkely 4. bekezdéséhez készült két csehszlovák amendement megtárgyalásával bízzon meg albizottságot. E vita lefolyásáról más összefüggésben szólok majd. A bizottság döntéseinek jegyzéke az alábbi határozatot tartalmazza:

"3. Albizottság alakítása

A bizottság egyhangúan albizottság létrehozása mellett dönt, amely megbízást kap valamennyi dokumentum vizsgálatára (beleértve azokat, amelyeket a Külügyminiszterek Tanácsa elé terjesztettek), amelyek nézete szerint összefüggnek azokkal a kérdésekkel, amelyek a csehszlovák kormány által beterjesztett két módosító javaslat következtében keletkeztek a magyar békeszerződés 1. cikkelye 4. bekezdéséhez, továbbá beszámoló benyújtására a bizottságnak a két kérdéssel kapcsolatos valódi tényállásról, valamint javaslatok összeállítására, amelyeket hasznosnak tart, különös tekintettel az Atlanti Chartában kifejtett alapelvekre, valamint az Egyesült Nemzetek Chartája 44. cikkelyében foglalt alapelvekre.

A bizottság egyhangúan elhatározza:

1. hogy az albizottság maga dönti el, szükséges-e helyszíni szemlére vonulnia;
2. az albizottság kapcsolatban marad a csehszlovák és a magyar küldöttséggel.

Az albizottság tagjainak egyhangúan a következőket választották: Ausztrália, Kanada, Új-Zéland, Csehszlovákia és Ukrajna."

Az albizottság azonnal munkához látott. A csehszlovák álláspontot ismét Dr. Hajdu terjesztette elő:

"Már a magyar politikai-területi bizottságban benyújtottam az expozét Csehszlovákia álláspontjáról ezzel a javaslattal kapcsolatban, valamint a választ is az ügyben tett magyar nyilatkozatra. A bizottságban valamennyi szónok kifejezte egyetértését, hogy egy aktus megsemmisítéséből következményeinek megsemmisítése is következik, mivel másként az aktus megsemmisítésének kinyilvánítása platonikus megállapodás lenne. A szónokok közül ketten, és pedig Franciaország és Nagy-Britannia képviselője szolt a jogi alapelv megfogalmazása ellen, lényegét illetően azonban egyetértettek vele, így világos, hogy az egész vita javaslatunk formális oldalát érinti, semmiképpen nem lényegét, amelynek alapja politikai és jogi szempontból mindenki számára világos. Az Egyesült Királyság delegátusa bizonyos aggodalmának adott hangot, amit az eredeti csehszlovák javaslat túlzottan széles kikötéseivel indokolt, és álláspontja az alábbiakban összegezhető:

1. A Csehszlovákia által javasolt kiegészítés általános megfogalmazásából az következne, hogy fizikai személyek magánjogi viszonyai és érdekei is csorbát szenvednének. Ugyanezt az ellenvetést már Magyarország is felhozta, és ezzel szemben már megerősítettük, hogy Csehszlovákia kiegészítő javaslataival nem szándékozik érinteni ezeket a viszonyokat. Ezt formálisan ismét kinyilvánítjuk, és a nyilatkozatot úgyszintén bele akarjuk foglalni a javaslat szövegébe. Csehszlovákia egy új mondat becsatolását javasolja a szövegbe, amely így hangzana: "A következmények megsemmisítése semmiféle tekintetben nem érinti a fizikai személyek közötti viszonyokat." Azt hiszem, ez a szövegkiegészítés kiküszöböli minden aggályt, ugyanúgy az egyetlen valódi érvet is, amely kiegészítő javaslatunkkal szemben a magyar politikai-területi bizottság egyes delegációinak beszédeiben elhangzott.

2. A másik kifogás jogi-alaki volt, amikor a brit képviselő azon a lehetőségen csodálkozott, hogy egy aktus következményei megsemmisíthetők lehessenek, annak ellenére, hogy már megtörténtek. Erre azt válaszolom, hogy magát az aktust, amelyet a békeszerződés 1. cikkelyének 4. bekezdésével semmissé nyilvánították, Bécsben aláírták, tehát ez az aktus is ugyanúgy létrejött, mint következményei és ennek ellenére ma semmissé nyilvánították. Magát az aktust is foganatosították már, és látjuk, hogy valamely aktus jogi hatálytalanítása csupán jogi fikció, és ilyen fikció alkalmazása teljesen egyértelmű minden jogban. Ha ez a jogi fikció vonatkozik magának az aktusnak a hatálytalanítására, ugyanúgy vonatkozhat az adott hatálytalanított aktus valamennyi következményének hatálytalanítására is. E teljesen jogi-alaki szempontból ez a jogi-alaki kifogás, azt hiszem nem helytálló.

3. Az Egyesült Királyság képviselője kijelentette, hogy kiegészítő javaslatunk semmiképpen sem egészíti ki az eredeti javaslat szövegét, ezért fölöslegesnek tűnik számára. Ez egyrészt egyetértését jelzi módosító javaslatunk érdemi tartalmával, másrészt azonban ez a csendes egyetértés nem nyugtathatja meg Csehszlovákiát. Bizonyos hasonlatosság tűnik szemembe a magyar állásponttal, amely, amint azt a bizottságunk elnökéhez címzett levélben kifejtük annak ellenére, hogy teljes tudatában vannak módosító javaslatunk jogosságának és igazságának, ellenzik, hogy ezt a kiegészítést beiktassák a javaslatba, mégpedig azon indokból, hogy ámbár a csehszlovák módosító javaslat jogilag teljesen természetes és erkölcsileg indokolt, újabb anyagi nehézségeket okozna nekik. Az Egyesült Királyság képviselője az egyik oldalon elismeri javaslatunk erkölcsi, jogi és anyagi alapját, de ellene van a javaslat szövegbe iktatásának, megint csak alaki okokból. Azt hisszük, ha egy szövetséges állam jogos követeléssel áll elő, amely szöveg beiktatásának szükségességét maguknak a magyaroknak a levele bizonyítja, hogy egy olyan javaslatot, amelynek tartalmával, mint azt az előzetes megbeszélés mutatta, mindenki egyetért, be kell iktatni a békeszerződés-javaslatba. Ha egy ilyen javaslatot nem iktatnának be a szerződésbe, Csehszlovákia olyan helyzetbe kerülne, hogy bár igényét általánosan helyesnek, igazságosnak és erkölcsösnek ismernék el, azzal, hogy nem kerülne be a békeszerződésbe, ez az igény sohasem nyerhetne semmiféle gyakorlati kielégítést, mivel — mint azt a magyar politikai-területi bizottságban mondott beszédemben már kifejtettem — nem tudnánk Magyarországot kétoldalú tárgyalásra bírni erről az igényről. A magyar küldöttség szintén nem tagadja ennek az igénynek a létezését és jogosságát, mivel a már néhányszor említett levélben kétoldalú megállapodással kívánja rendezni ezeket a kérdéseket. Ha azonban a békeszerződésben köteleznék Magyarországot ilyen tárgyalásokra, akár kétoldalú formában is, tudom, hogy az igény lényege a békeszerződésbe foglalással vitathatatlanul és egyúttal kötelező is lenne Magyarország számára. Szövegünk beiktatása a békeszerződésbe, ami által köteleznék Magyarországot, mulhatatlanul szükséges ezen igény gyakorlati érvényesítése szempontjából.

A brit képviselő azt is kifogásolta, hogy Csehszlovákiának teljesen elég lenne az újonnan javasolt 22. cikkely 8. pontjának keresztülvitele. Mi azonban úgy véljük, hogy ezt az alapelvet itt a bécsi döntés megsemmisítésével kapcsolatban kell idézni és csupán a megszabott irányelvek alapján tudnánk majd a 22. cikkely 8. pontját érvényre juttatni. Kételkedünk benne, hogy a gazdasági bizottság képes lenne politikai és jogi alapelvekről tárgyalni. A kiegészítő javaslatban a 22. cikkely új 8. pontját kizárólag kiegészítésként javasoltuk, amely

világossá tenné a szakágakat, amelyeket a bécsi döntés megsemmisítése illet, amint azt az éppen vitatott, az 1. cikkelyhez benyújtott csehszlovák javaslat indítványozza, hogy pontosítsa és világosan felsorolja azokat a gazdasági részletkérdéseket, amelyeket levelükben maguk a magyarok is kérnek. Ámde kitartunk amellett, hogy az alapelvek itt legyenek meghatározva és hogy ez Csehszlovákia számára nemcsak jogos, hanem szükséges záradék is a Magyarországgal kötendő szerződésben. Máskülönben a bécsi döntés semmisségének megállapítása platonikus lenne, és annak ellenére, hogy itt mindenki egyetért azzal, hogy a megállapításnak jogi és anyagi következményekkel is kell járnia, a javaslat el nem fogadása megfosztaná Csehszlovákiát törvényes és erkölcsileg is igazolt jogaitól Magyarországgal szemben, amikor Magyarország mint már említettük, megmutatta, hogy maga is elismeri követelésünk helyességét, javaslatunknak a békeszerződés szövegébe való beiktatása nélkül nem szavatolná azon kötelezettségek teljesítését, amelyek a csehszlovák követelésből ráhárulnának.

A bécsi döntésre azért került sor, mert Magyarország 'igazságot' kért Hitleről és Mussoliniktól, és ezt a fasiszta igazságot a bécsi döntés formájában kapta meg. Csehszlovákia nem kíván egyebet, csak hogy ezt a fasiszta igazságosságot szüntessék meg és helyettesítsék demokratikus igazságossággal."

Az albizottság a szeptember 10., 12. és 14-i ülésén részletesen megvitatta a kérdést. Dokumentumokat tanulmányozott, kezdve magával a bécsi döntés szövegével. Megvitatta a probléma jogi oldalát. A csehszlovák delegáció egyértelmű javaslat elérésére törekedett a bizottság számára. Pontosította amendementjét. Új-Zéland delegátusának közvetlen felhívására Dr. Hajdu szeptember 12-én az alábbi magyarázatot adta elő a bécsi döntésről és az ezzel összefüggő eseményekről:

"Az 1938. november 2-i, Ciano és Ribbentrop által készített bécsi döntéssel nemcsak a terület egy részének átadására kötelezték Csehszlovákiát, hanem a terület rendezett állapotban való átadására, ami mindazon anyagi eszközöket jelenti, amelyek a területhez tartoznak. Magában a döntés szövegében (nem ahogy a jegyzőkönyvben, illetve a mellékletekben tévesen volt) leszögezték, hogy minden, a terület átadását illető részletkérdést, a vagyon és berendezés átadását is beleszámítva, a résztvevő államok közötti kétoldalú megállapodásokkal kell rendezni. Ezek az egyezmények részben megvalósultak Csehszlovákia és Magyarország, vagy a helyére lépő tekintélyek, elsősorban a protektor szerepét játszó Németország között. E kényszer-egyezményekkel Csehszlovákiának az annektált csehszlovák terület nagyságának megfelelő százalékban berendezést és tőkét kellett átadnia Magyarországnak részére. A berendezés elsősorban mozdonyokra és teherkocsikra vonatkozott, amelyek átadása jegyzőkönyvileg történt, a gazdaság és az általános, illetve magánbiztosítók arányos elosztását a résztvevő államok egyezményekkel hajtották végre, ügynökségeik és magánjogi testületeik által, a bécsi döntés értelmében. Csehszlovákiát, ügynökségeit és intézményeit éppen közvetlenül a bécsi döntésből eredő kötelezettség alapján kényszerítették a tárgyalásokra és megállapodásokra.

Az elmúlt ülésen tett nyilatkozatomat ezzel a további magyarázattal bátorítom kiegészíteni: Az egyezményeket azon minta alapján kötötték, amit a magyarok és később a németek a müncheni egyezményben és az ahhoz csatolt jegyzőkönyvekben találtak az átengedett területre vonatkozó anyagok és értékek arányos elosztásáról. Ezekben a megállapodásokban a müncheni példák szerint jártak el."

A csehszlovák delegáció főként az ausztrál küldöttség igyekezett meggyőzni. Végül szeptember 14-én az albizottság megbízta Új-Zéland képviselőjét, hogy a következő ülésre készítsen jelentés-javaslatot.

1946. szeptember 15-én a magyar küldöttség ismét megpróbálkozott a csehszlovák javaslat elfogadásának megakadályozásával. Gyöngyösi miniszter úr a következő levéllel fordult az albizottság elnökéhez:

"Magyar küldöttség Párizs, 1946. szept. 15.

593/konf. 1946.

Elnök Úr,

az Ön elnöklése alatt készíti elő az albizottság azt a csehszlovák küldöttség által előterjesztett módosító javaslatot az 1. cikkely 4. bekezdéséhez, amely szerint az 1938. XI. 2-i bécsi döntést "valamennyi belőle eredő következménnyel együtt" kell semmisnek nyilvánítani.

A magyar küldöttség már az 527/konf. 1946 számú, a politikai és területi bizottságnak küldött levelében előterjesztette megjegyzéseit a módosító javaslatról.

Ezekben a megjegyzésekben már felhívtuk a figyelmet azokra a következményekre, amelyek a csehszlovák delegáció által javasolt függelék elfogadásából erednének. Engedje meg, hogy részletesen ismertessem, milyen elviselhetetlen következményei lennének a csehszlovák javaslat elfogadásának a magyar vasúti gördülő anyagot (rolling stock) illetően.

E kérdés részletes elemzése anélkül szükségesebb, mivel a csehszlovák küldöttség — a benyújtott javaslat irányvonalát követve — újabb, a békeszerződés-javaslat 22. cikkelye 6. bekezdését illető javaslatot nyújtott be. A csehszlovák delegáció második javaslatában jelezte azt a szándékát, miszerint a bécsi döntés megsemmisítéséről azt a végkövetkeztetést vonja le, hogy ez az annak idején Csehszlovákia részéről Magyarországnak átadott vasúti gördülő anyag (rolling stock), amit vissza kell szolgáltatni Csehszlovákiának.

Nyilvánvaló, ha Magyarország jelenlegi nehéz helyzetében egyszerűen a tárgyalt vasúti gördülő anyag visszaadására kényszerülne, ez teljesen megbénítaná közlekedését és ezzel együtt gazdasági és politikai életét. Jóllehet a magyar államvasutak 1938-ban 1 848 mozdonnyal és 45 019 vagonnal rendelkezett, ma — a háborús károk, de főként a német hadsereg által végrehajtott kényszerevakuálás következtében — ténylegesen mindössze 260 mozdonnyal és 11 280 vagonnal, általában régi és elhasznált gördülő anyaggal.

Ilyen körülmények között Magyarország vasúti közlekedése a Magyarországon található idegen gördülő anyag felhasználásával tartható fenn. Annak magyarázatául, miért található Magyarországon idegen vasúti gördülő anyag, elég, ha csupán azt említem, hogy a háború kezdetétől először a német hadvezetés, majd a győztes Vörös Hadsereg szükség esetén bármilyen gördülő anyag fölött rendelkezett, teljesen függetlenül annak eredetétől és tulajdonától.

Ennek következtében Magyarországot gyakorlatilag megfosztanak teljes vasúti gördülő anyagától, ha végre kellene hajtania a békeszerződés-javaslat 22. cikkelye 6. bekezdésének elgondolását a visszaszolgáltatásról. Ezt a helyzetet tovább súlyosbítaná a háború előtti teherforgalom 31 %-át lebonyolító magyar folyami közlekedés súlyos helyzete, amit jelentéktelen töredékre csökkentettek.

Ezek azok a körülmények, amelyek arra kényszerítették a magyar küldöttséget, hogy tekintettel a 22. cikkely 6. bekezdésére, kérje a kölcsönösség elvének alkalmazását, ami biztosítaná Magyarországnak a jelenleg az Egyesült Nemzetek birtokában lévő magyar eredetű vasúti gördülő anyag visszaadását. Ebben az összefüggésben a magyar kormány elsősorban ezen anyagnak arra a számos egységére gondol, amely Csehszlovákia birtokában van. 7 000 egységről van szó, amely megfelel annak a mennyiségnek, amit Magyarország a bécsi döntés következtében Csehszlovákiától birtokba vett. Ezzel kapcsolatban a magyar delegáció hangsúlyozni kívánja azt a magyar vasúti gördülő anyag visszatartásával összefüggő tény, hogy úgy tűnik, mintha Csehszlovákia tervszerűen éppen azokat a vagonokat tartaná vissza, amelyeken UNRRA szállítmányokat továbbítottak Magyarországról Lengyelországba, és amelyeket azonnal vissza kellett volna szolgáltatni Magyarországnak, amint áthaladtak a csehszlovák területen.

E vagonok jelentős részén a magyar jelzéseket és számokat önkényesen csehszlovák jelzésekkel és számokkal helyettesítették, ez az eljárás azonban szakemberek számára nem teszi lehetővé a vagonok azonosítását.

Am a kölcsönösség elvének alkalmazásától eltekintve a magyar kormánynak további kétélyei vannak — a békeszerződés-javaslat 26. cikkelye szerint és attól függetlenül is — azon vasúti gördülő anyag visszaadásával kapcsolatban, amelyet a visszavonulás során a németek hurcoltak el Magyarországról és amelynek túlnyomó része (500 mozdony, 53 motoros vasúti kocsi stb.) éppen csehszlovák területen található. E vasúti gördülő anyag mennyisége 27 400 egységre becsülhető. A magyar kormány azonban ezen az elhurcolt vasúti gördülő anyagon nem állapíthatja meg a háborús események okozta veszteségek és károk mértékét.

Az is tovább bonyolítja ezt a problémát, hogy a németek visszavonulásuk során nem csupán magyar vasúti gördülő anyagot vittek magukkal, hanem más megszállt országokét is és hogy a fenti indokok alapján valamennyi ország vasúti gördülő anyaga a legkülönbözőbb eredetű egységekből tevődött össze.

Ezek azok a nagyon bonyolult tények, amelyeket a magyar delegáció tekintetbe vett, amikor előterjesztette megjegyzéseit a békeszerződés-javaslat 22. cikkelyének 6. bekezdéséhez, és konferencia összehívását javasolta, amelynek feladata lenne a vasúti gördülő anyag összetett kérdésének megoldása, tekintettel a békeszerződések területi és más intézkedéseire, az ezen anyagot ért háborús károkra és az igazságos és egyenlő megterhelésre.

Ezt a konferenciát a vasúti gördülő anyag szétosztásával kellene kezdeni a résztvevő államok között, valamennyi vonatkozó körülmény tüzetes megvizsgálása alapján, és nem csupán azon alapelv szerint, hogy Csehszlovákiának — minden egyéb körülménytől függetlenül — joga van követelni a bécsi döntés következtében Magyarországnak átengedett vasúti gördülő anyagot. Amennyiben ezt a Csehszlovákia által követelt előjogot valamennyi egyéb fontos érve való tekintettel nem fogják mérsékelni, eredménye, amint azt már korábban hangsúlyoztuk, bizonyára a magyar gazdasági élet megbénulása lenne. Ebben a pontban fel kell hívnom figyelmüket a nemzetközi tranzitforgalmat fenyegető valamennyi nehézségre is, tekintettel arra, hogy Magyarország fontos szerepet játszik a Dél-Kelet-Európa államai közötti forgalomban.

Jogi szempontból a csehszlovák delegáció által előterjesztett követelések teljesen megalapozatlanok, mivel abból a tételből indulnak ki, hogy a Magyarország által Csehszlovákiának okozott károk a magyar "megszállás"

folyamán keletkeztek. Ámde az úgynevezett "megszállással" okozott károkat fedezi a jóvátétel, amit — éppen a javasolt békeszerződés rendelkezésére — Csehszlovákiának Magyarországtól kapnia kell.

Végül meg kell mondanom, hogy azok a következtetések, amelyeket a csehszlovák delegáció a békeszerződés 1. cikkelye 4. bekezdését és különösen a 22. cikkely 8. bekezdését illető javaslatból óhajt levonni, jogi szempontból megengedhetetlenek. Ezenkívül közlekedésének megkárosításával megbénítanak Magyarországot egész gazdasági életét. A magyar küldöttség ezért bátorodik azt kérni, hogy a csehszlovák javaslatokat utasítsák el.

Felhasználom az alkalmat, elnök úr, hogy ismételten mély tiszteletemet fejezzem ki önnek."

Szeptember 17-én az albizottság újból összeült. Főként megint csak az ausztrál küldötlet folytatott további vita után az alábbi jelentést hagyta jóvá a politikai-területi bizottság számára:

"1946. IX. 17.

MAGYAR POLITIKAI ÉS TERÜLETI BIZOTTSÁG

AZ ALBIZOTTSÁG JELENTÉSE

A csehszlovák delegáció által javasolt módosító javaslat az 1. cikkely 4. bekezdéséhez

1. Az albizottság összetétele

Mr. Stirling (Ausztrália)

Pope tábornok (Kanada)

Dr. Hajdu (Csehszlovákia)

Mr. Costello (Új-Zéland), tudósító

Prof. Ptucha (Ukrajna), elnök.

2. A munka ügyrendje:

A bizottság által 1946. IX. 9-én létrehozott albizottság első feladata a magyar békeszerződés-javaslat 1. cikkelye 4. bekezdéséhez (C. P. Gen. Doc. 1-Q-2) a csehszlovák küldöttség által benyújtott módosító javaslat vizsgálata volt, továbbá valamennyi bizonyító anyag vizsgálata, amelyeknek az albizottság vélekedése szerint közük lehet a módosító javaslat következtében felmerült kérdésekhez, valamint jelentés benyújtása a bizottságnak az ezen kérdéseket illető ténybeli körülményekről. Egyidejűleg a bizottság elé terjeszti valamennyi szükségesnek tartott megjegyzését.

Az albizottság négy ülést szentelt a módosító javaslat vizsgálatára, mégpedig a szeptember 10., 12., 14. és 17-én.

A bizottság 8. ülésén a módosító javaslat vitájában olyan kritika merült fel, hogy a benne foglalt feltételek pontatlanok voltak, ezért elfogadásának megengedhetetlenül széleskörű következményei lennének. A csehszlovák delegáció célja a módosító javaslat benyújtásával — azaz anyagi alapot adni a békeszerződés azon cikkelyének, amely megállapítja az 1938. XI. 2-i bécsi döntés megsemmisítését — nem talált ellenvetésekre, amikor a kérdést a bizottság elé terjesztették. Sőt mi több, egyetlen albizottsági tag sem ellenezte azon általános alapelv érvényességét, miszerint Csehszlovákiának joga van az I. bécsi döntés határozata következtében elvesztett tulajdonának visszaszerzésére.

Az albizottság az 1938-as bécsi döntés gazdasági következményei kérdésének vizsgálatát tekintette első feladatának; munkájának ebben a részében ténymegállapítással megbízott testületként járt el. Eközben a problémának inkább a minőségi, mint mennyiségi oldalához tartotta magát. Inkább algebrai, mint aritmetikai módszereket használt. Igyekezett meghatározni, milyen jellegűek a bécsi döntés következményei, amelyek megsemmisítését Csehszlovákia igyekszik keresztülvinni anélkül azonban, hogy a pénzösszeg nagyságával vagy az érintett értékek mennyiségével foglalkozott volna. Ezeket a részleteket a létező dokumentumok tartalmazzák, és meglesz a jelentőségük a békeszerződés cikkelyének végrehajtásában, ha a csehszlovák javaslatot elfogadják.

Az albizottság munkájának második része azon végkövetkeztetések megfogalmazásából állt, amelyekre az előző bekezdésben ismertetett tények alapján jutott. Az albizottság befejezésül úgy vélte, hogy jó eszköz a bizottságnak benyújtott ajánláshoz a csehszlovák módosító javaslat elemzés utáni új szövege, lényegében azokhoz a tényekhez ragaszkodva, amelyeket az albizottság munkája során megállapított.

3. Az albizottság által áttanulmányozott okiratok

1. Az 1938. november 2-i bécsi döntés határozatának szövege.
2. A döntés határozatához tartozó, 1938. november 2-án kelt jegyzőkönyv szövege.
3. Csehszlovákia képviselőjének az albizottság előtt tett nyilatkozat-szövege (C.P./MH/P/ Sous-Com., 1946. szeptember 12-én kelt irat).
4. Gyorsírásos jegyzetek az első csehszlovák módosító javaslat bizottsági vitájáról.
5. A magyar kormány által a békeszerződés-javaslatához benyújtott észrevételek (C. P. Gen. Doc. 5.sz. irat).
6. A magyar küldöttség megjegyzései a tárgyalt csehszlovák módosító javaslatához (II. melléklet), C. P. H/P Doc. 4., szétosztva 1946. VIII. 31-én.
7. A magyar küldöttség 1946. szeptember 15-i levele az albizottság elnökének.
8. "La documentation internationale" 1939. március-április (a csehszlovák határoknak szentelt különszám).
9. 1938. december 22-i jegyzőkönyv és mellékletek.

Az albizottság nem tartotta szükségesnek a magyar kormány képviselőjének meghallgatását a magyar álláspontból az 1. cikkely 4. bekezdését illető csehszlovák módosító javaslattal kapcsolatban.

4. Az 1938. XI. 2-i bécsi döntés határozatának következményei

Az 1938. november 2-án Bécsben Olaszország és Németország külügyminisztere által hozott döntés határozata 11 850 km² csehszlovák területet ítélte oda Magyarországnak. A határozat 3. cikkelye kötelezte Csehszlovákiát, hogy "gondoskodjék az átengedésre kerülő terület jó állapotáról átadásának idején", a határozat részleteinek végrehajtását pedig a résztvevő államok közötti kétoldalú tárgyalásokra bízta. A 3. cikkely értelmében az e cikkely alapján létrejött kétoldalú megállapodás feltételeinek megfelelően Csehszlovákia kötelezte magát, hogy átengedi Magyarországnak annak az anyagnak százalékos hányadát, amelyet Csehszlovákia átengedésre kerülő területének arányában számítottak ki (lásd pl. az 1938. dec. 22-i jegyzőkönyv II. mellékletét). Az érintett anyag főként mozdonyokból, vagonokból és teherkocsikból állt, amelyeket az 1940. május 22-i jegyzőkönyv következtében adtak át Magyarországnak. Csehszlovákia köteles volt átengedni pénzügyi követeléseinek arányos részét is; a megfelelő átruházásokat a bankok, az általános és magánbiztosítás stb. ágazatában a két állam (vagy Magyarország és a német birodalom) közötti megállapodások alapján hajtották végre az úgyszintén a magánpénzügyi intézetek közötti különmegállapodásokkal a bécsi döntéssel összhangban. Olyan szerződésekről és megállapodásokról van szó, amelyek megsemmisítését a csehszlovák javaslat kérte.

Azt a területet, amelyet Csehszlovákia a bécsi döntés következtében köteles volt átengedni Magyarországnak, már visszaadták Csehszlovákiának; most azon követeléseinek igyekszik érvényt szerezni, amelyektől a bécsi döntést végrehajtó vagy kiegészítő különböző jogi aktusokkal megfosztották.

5. A módosító javaslat szövege amint azt az albizottság javasolja

A csehszlovák módosító javaslatot a 4. bekezdéshez kapcsolódó második albekezdés formájában dolgozták át. Az első mondatnak az a célja, hogy a lehető legpontosabban meghatározza a módosító javaslat felhasználási körét. A Csehszlovákia által követelt visszatérítések kizárólag azokra a követelésekre vonatkoznának, amelyek végrehajtását Magyarország javára a bécsi döntés következtében létező dokumentumok bizonyítják. Ezen kívül a közelebbi meghatározás érdekében a csehszlovák küldöttség egyetértett azzal, hogy a "pénzügyi kérdések" kifejezést a "valutákkal, pénzügyi intézetekkel és általános biztosítással kapcsolatos kérdések" kifejezéssel helyettesítsék.

Az alább következő módosító javaslat szövegét Kanada, Csehszlovákia, Új-Zéland és Ukrajna képviselője jóváhagyta. Ausztrália képviselője fenntartotta a jogot delegációja számára, hogy állást foglaljon a módosító javaslat felülvizsgált szövegével kapcsolatban, és kijelentette, hogy küldöttsége nézete szerint az albizottság alapvető feladata a tényfeltárás volt, és ezek szerint nem volt szükség nyilatkozatra a módosító javaslat szövegéről.

A módosító javaslatnak az albizottság által javasolt szövege:

"Az 1938. november 2-i bécsi döntés határozatának rendelkezéseit semmisnek és soha meg nem történtnek nyilvánítják. A Magyarország és Csehszlovákia közötti határokat attól a ponttól, ahol a két állam és Ausztria határai találkoznak, egészen addig a pontig, ahol a két állam és a Szovjetunió határai találkoznak, a szerződéssel úgy újítják meg, ahogyan azok 1938. január 1-ig léteztek.

Az 1938. november 2-i bécsi döntés határozatának megsemmisítése, amint azt e bekezdés első mondata kinyilvánítja, azon következmények megsemmisítését vonja maga után, amelyek a határozatból származnak, amennyiben olyan pénzügyi, általános- és magánjogi biztosítási kérdésekről van szó, amelyeket a bécsi döntés határozata alapján különböző, a két résztvevő állam, vagy azok nevében, vagy csehszlovák és magyar jogi személyek közötti különböző megállapodásokkal szabályoztak, és úgyszintén, amennyiben az 1940. május 22-i jegyzőkönyv értelmében átadott anyagról van szó. Ez a semmissé tétel semmilyen esetben sem fog vonatkozni fizikai személyek közötti viszonyra. A fenti határozatok részleteit a két résztvevő kormány közötti kétoldalú megállapodások segítségével határozzák majd meg, mégpedig legkésőbb a szerződés hatályba lépésétől számított 6 hónapon belül."

Ezt a jelentést lefordították, sokszorosították és átadták a magyar politikai-területi bizottság tagjainak. E bizottság 1946. szept. 20-i ülését a jelentés tanulmányozására és a róla szóló döntéshozatalra szánták. Igen élénk vita bontakozott ki arról, milyen legyen a további eljárás. Az Egyesült Királyság és az USA delegátusai azt javasolták, hogy az albizottság munkájának eredményét egyszerűen utalják a Balkán és finn gazdasági bizottság elé. Mivel állítólag alapvetően gazdasági kérdésekről van szó, ez nem a politikai-területi bizottságra tartozik, hanem — az Egyesült Királyság és az USA delegátusának nézete szerint — egy másik bizottságnak kellene döntenie arról, miként bánjanak az albizottság jelentésével. Ezzel szemben az albizottság tagjai, Kanada, Új-Zéland, Ukrajna és Csehszlovákia azt az álláspontot védte, hogy az albizottság jelentéséről és ajánlásáról a politikai-területi bizottságban kell azonnali döntést hozni. Jogos volt ugyanis az aggodalom, hogy a gazdasági bizottság arra az álláspontra helyezkedne, miszerint öt egy más bizottságnak készült, egyszerűen hozzá utalt albizottsági jelentés tulajdonképpen nem érdekli és nem kötelezi semmire. Tudtuk, hogy egy ilyen átutalásnak csak akkor lenne jelentősége, ha egyhangú ajánlást tartalmazna, mert a gazdasági bizottságban köteleznék azon államok delegációit, amelyek a politikai-területi bizottságban ezt az ajánlást megszavazták.

E hosszú és élénk vita eredménye következőképpen szerepel a magyar politikai-területi bizottság döntéseinek jegyzőkönyvében:

"3. Az 1/I-Q-2 cikkely 4. bekezdéséhez készült első csehszlovák kiegészítő javaslat ügyében kidolgozott albizottsági jelentés megtárgyalása

A bizottság egyhangúan jóváhagyja az albizottsági jelentés első négy bekezdését.

A bizottság egyhangúan úgy dönt, hogy a csehszlovák kiegészítő javaslat szövegét az albizottság által jelentésének 5. bekezdéséhez készített javaslata formájában adják át a gazdasági bizottságnak, és ajánlják neki, hogy iktassa ezt a szöveget a szerződés-javaslat gazdasági részébe, hogy ne legyen ellentétben a gazdasági bizottság másutt hozott határozataival. Az természetes, hogy a gazdasági bizottságnak címzett értesítésbe megjegyzés kerül az ausztrál delegációnak a jelentésben megfogalmazott fenntartásáról."

Ezt a határozatot a csehszlovák delegáció egy jegyzőkönyvbe foglalt megjegyzéssel egészítette ki, miszerint kártart azon álláspontja mellett, hogy az egész kérdés ténylegesen az 1. cikkely 4. bekezdésébe tartozik, és a mellett, hogy a politikai-területi bizottságban kellene döntenie róla.

A magyar politikai-területi bizottság elnöke a következő kísérőlevéllel továbbította a bécsi döntés következményei megsemmisítése iránti követelésünket a Balkán és finn gazdasági bizottság elnökének:

"Tisztelt Uram!

Megtiszteltetésnek tartom, hogy a konferencia három hivatalos nyelvén megküldhetem önnek a jelentés szövegét a csehszlovák delegáció módosító javaslatáról a békeszerződés-javaslat 1. cikkelyének 4. bekezdéséhez (C. P./H. P./ /Doc. 13). Ez a jelentés a magyar politikai és területi bizottság által létrehozott albizottság öt delegációjának egyhangúan készített munkája a csehszlovák delegáció módosító javaslata nyomán felmerült kérdések megtárgyalása céljából.

Mint látja, a jelentés öt bekezdésből áll.

Az első négy bekezdés nyilatkozatokat tartalmaz az albizottság által követett munkamódszerről, azokat a dokumentumokat, amelyeket felhasznál, illetve a megjegyzéseket, amelyeket tett, amennyiben "de facto" az 1938. november 2-i bécsi döntés következményeiről van szó. A jelentésnek ezt a részét az elnökletem alá tartozó bizottságban képviselt küldöttségek egyhangúan jóváhagyták.

Jelentésének ötödik bekezdése egy új javaslatot tartalmaz, amelyet az albizottság egyhangúan, az ausztrál delegátus szavazatát kivéve, a csehszlovák delegáció által előterjesztett megváltoztatásra javasol. A bizottság egyhangúan egyetértett azzal, hogy ezt a szöveget bocsássák elbírálásra a gazdasági bizottságnak azzal az ajánlással, hogy be kellene iktatni a szerződéstervezet gazdasági részébe azzal a feltétellel, ha a szöveg nincs

ellentmondásban azokkal az intézkedésekkel, amelyekben az ön elnöklete alá tartozó bizottságban megállapodtak.

Mély tisztelettel

Siniša Stanković".

A magyar küldöttség ismét kísérletet tett a csehszlovák javaslat elfogadásának megakadályozására. Szeptember 26-án az alábbi levéllel fordult a Balkán és finn gazdasági bizottság elnökéhez:
"685/konf. — 1946. Párizsban, 1946. szeptember 26.

Elnök Úr,

a magyar küldöttség a békeszerződés-javaslatához tett észrevételeiben részletesen foglalkozott a 22. cikkely 6. bekezdésével, amely Magyarországot a kocsipark visszaadására kötelezi az Egyesült Nemzeteknek.

Az ügyhöz tartozó észrevételeinket a C. P./Gen. Doc. 5. 21. lapja tartalmazza, ahol az ez ügyben tett kiegészítő javaslatunk is szerepel, egyrészt ami a reciprocitást, másrészt ami nemzetközi vasúti konferencia összehívását illeti (40. lap).

Attól eltekintve, ami most említésre került, észrevételeket nyújtottunk be a magyar politikai és területi bizottságnak a békeszerződés 1. cikkelye 4. bekezdéséhez, amelyek kiemelik a kocsipark problémájának döntő fontosságát, ami az arra irányuló csehszlovák javaslatot illeti, miszerint a bécsi döntés határozata megsemmisítéséhez csatolt "valamennyi abból eredő következménnyel együtt" toldalékból az következne Magyarország számára, hogy adja vissza Csehszlovákiának az annak idején Magyarországnak átengedett kocsiparkot.

Mellékeltet megküldjük önnek ezen észrevételek másolatát, és bátorkodunk felhívni elnök úr és bizottságának figyelmét a kocsipark fontosságára anélkül, hogy e kérdés részleteivel szándékoznánk foglalkozni.

Magyarország elvesztette kocsiparkjának több mint 2/3 részét, részben a háborús események és károk, részben a németek által végrehajtott kiürítés következtében. A magyar kocsipark legnagyobb része Magyarország területén kívül van, különböző megszállási övezetekben, valamint Csehszlovákiában, Jugoszláviában és más európai országokban is. A jelenleg éppen Magyarországon lévő kocsipark nem elegendő a normális forgalom szükségleteihez; sok mozdony és kocs, amit a közlekedési múzeumtól kellett kikölcsönözni, többségében nem magyar eredetű.

A háborús események teljes zűrzavart okoztak ezen a területen: a magyarországi magyar egységek jelenleg az eredeti kocsiparknak csak 20 %-át érik el.

Ha Magyarország minden kölcsönösség nélkül kénytelen lenne visszaadni az idegen eredetű kocsiparkot, ez a magyar közlekedés teljes megbénulását vonná maga után, olyan megbénulást, amely egyenlő lenne az ország gazdasági és szociális életében uralkodó zűrzavarral. Ezenkívül, tekintettel arra, hogy Magyarország földrajzi helyzeténél fogva elsőrendű fontosságú összekötő terület a kelet-nyugati és nyugat-keleti tranzitforgalom számára, a magyar közlekedés megbénulása azonnal súlyos következményekkel járna az európai forgalom számára.

Ezek a körülmények késztetnek arra, hogy különleges hangsúlyt vessünk e levélhez fűt bevezetőben, valamint a csatolt mellékletben foglalt megjegyzések fontosságára, és kérjük a bizottságot, legyen erre tekintettel."

A Balkán és finn gazdasági bizottság néhány órás vitában tisztázta a csehszlovák követelés értelmét és horderejét. Végül egyhangúan elfogadta a csehszlovák amendement ismét javított szövegezését, mint a 21. b. cikkelyt. Azon vitarészeket, amelyek részletesen tisztázzák a kérdés lényegét, hozzátették a bizottság felterjesztéseinek jegyzékéhez, valamint a konferencia plénumának jegyzőkönyveihez.

A Balkán és finn gazdasági bizottság határozatairól 1946. október 3-án készült jegyzőkönyvben ezzel kapcsolatban ez áll:

"II. A magyar békeszerződés-javaslat 22. cikkelyének vizsgálata.

a) A véleménycseréje folyamán, amelyben részt vett Dr. Hajdu (Csehszlovákia), Mr. Berthoud (Egyesült Királyság), Mr. Reinstein (USA), Mr. de Carbonnel (Franciaország), Mr. MacDonald (Kanada), Mr. Gerascenko (Szovjetunió) és Mr. Fisher (Új-Zéland), a csehszlovák küldött pontosan meghatározta Csehszlovákia javaslatát (C. P./B & F/EC/Doc. 41) és (C. P. H/P./Doc. 13), válaszol az Egyesült Királyság és az USA delegátusának kérdéseire és egyetért a szöveg módosítását illető javaslatokkal (Annex I).

b) Az ekképpen módosított csehszlovák javaslatot egyhangúan elfogadják. Ezt a javaslatot mint új 21. b. cikkelyt (Annex A) iktatják majd be a magyar békeszerződés-javaslatba."

A Magyarország által okozott károkat az eredeti békeszerződés-javaslatban a jóvátételekről, a visszaszolgáltatásokról, a szövetséges országokban lévő magyar javak részleges lefoglalásáról és a szövetségesek magyarországi javaiban keletkezett károk kompenzációjáról szóló cikkellyel elégitették ki és fedezték. Különösen a jóvátételekről szóló cikkely kifejezetten megszabta, hogy a jóvátételi összeggel fedezik a jóvátételben részt vevő Szövetségeseknek minden, a megszállás tényével, valamint a Magyarország részéről a háború folytatásával okozott kárt. Ezeket a már 1945 novemberében a Németországgal szemben lefolytatott jóvátételi konferencián alkalmazott alapelveket valamennyi Szövetséges elismerte a többi, most tárgyalásra kerülő békeszerződés számára. Hasonlóképpen, már a jóvátételi konferencián elfogadták azt az alapelvet, amit szintén alkalmaztak a Németország csatlósáival kötendő valamennyi megtárgyalt békeszerződésre, hogy a vesztes államok csak azokat az elrabolt vagy elhurcolt dolgokat kötelesek visszaadni, amelyek még ma területükön vannak és amelyek azonosíthatók. Egyetlen kivétel ez alól a kulturális jellegű tárgyak, amelyeket azonos jellegű más értékekkel kell pótolni.

A csehszlovák javaslat azonban igyekezett a mai tényleges állapotot összhangba hozni a bécsi döntés előtti jogi állapottal, ez pedig a jóvátételekkel és visszaszolgáltatásokkal kapcsolatban elfogadott alapelveket meghaladó követelés. Számunkra akkor szélesebb, az elvesztett vagy megsemmisült, vagy azonosíthatatlan tárgyakra is vonatkozó jóvátételről volt szó. Ezeket a károkat távolról sem fedezné a békeszerződésben Magyarországra kiszabott jóvátételi kötelezettség teljesítése, sem a békeszerződés általános visszaszolgáltatási rendelkezései.

A visszaszolgáltatás új, speciálisan Csehszlovákiára vonatkozó értelmezését — mint sui generis visszaszolgáltatást — csak valamennyi jogi, erkölcsi és politikai érv felsorakoztatásával volt lehetséges érvényre juttatni, közvetlenül rámutatva arra, hogy a bécsi döntés valamennyi következményének helyrehozatala a müncheni egyezményvel és az abból következő bécsi döntés határozatával oly súlyosan érintett Csehszlovákia jogos követelése.

Az e javaslat elfogadásából eredő hatásnak nagy jelentősége lesz az állami pénzügyek, a bankélet, a magán- és általános biztosítás, valamint a közlekedés terén. Ezek azok az ágazatok, amelyeket a bécsi döntés megsemmisítésének következményei a legjobban érintenek. Ha Magyarország nem teljesítené az ebből a határozatból eredő kötelezettségeit, lesz lehetőségünk a kielégítésre a magyar állam vagy magyar állampolgárok Csehszlovákiában lévő javaiból.

C. A POZSONYI HÍDFŐ

Kevés európai város növekedett úgy a szabadság 20 éve alatt, 1918-1938 között, mint Pozsony. Korábban Bécs és Budapest érdekében szándékosan elhanyagolták. A felszabadított Pozsony növekedni kezdett. Amint mondják, amerikai tempóban. A szabad köztársaságban teljes mértékben érvényesült földrajzi helyzete. Ezért Pozsony nem csupán Szlovákia közigazgatási és kulturális központjaként gyarapodott, hanem mint vasúti és közúti csomópont és jelentős dunai kikötő is.

A műszaki és gazdasági szakembereket már München és a második világháború előtt is nemegyszer korlátozta tervezésükben a viszonylag kis terület. A város fejlődését nyugati és északi irányban dombok és hegyek akadályozták. Közvetlenül a Kis-Kárpátok alatt, Pozsonytól északkeletre nagy kiterjedésű mocsaras terület van. Pozsony legtermészetesebb, urbanisztikailag indokolt déli irányú, a Duna túlsó partján történő fejlesztését az állandó magyar támadásoknak kitett csekély kiterjedésű ligetfalusi hídfő fékezte.

A második világháború idején a technika általában, a közlekedési technika pedig különösen nagy utat tett előre. Többszörösére nőtt Pozsony jelentősége mint közlekedési — vasúti, közúti, hajózási és légi — központ. Ezért valóban természetes volt, hogy rögtön a felszabadulás után keresni kezdték Szlovákia fővárosa tartós fejlesztési lehetőségét. Igen gyorsan, már 1946 tavaszán tájékoztattuk a nagyhatalmakat, a Szövetségeket és a Külügyminiszterek Tanácsát, hogy kisebb határmódosítást szándékoznak kérni Magyarország rovására. Hogy követelést támasztunk területünk kiszélesítésére a Duna jobbpartján.

A Külügyminiszterek Tanácsához intézett memorandumainkban, később a magyar békeszerződéssel kapcsolatos 3. sz., valamint az 1. cikkely 4. bekezdéséhez benyújtott második amendementünkben kértük a Csehszlovákia és Ausztria között mintegy földnyelvet alkotó 5 falu — Oroszvár, Dunacsún, Horvátjárfalu, Rajka

és Bezenye — Csehszlovákiához csatolását. Az 1930-as magyar statisztika szerint az 5 falnak 7523 lakosa volt. Telekkönyvi kataszteri területük 14 670 hektár.

A konferencián követett eljárási gyakorlat értelmében a magyar delegációnak közvetlenül amendumunk benyújtása után lehetősége volt megjegyzéseinek előterjesztésére. Ezt a jogot természetesen teljes mértékben ki is használta. 1946. augusztus 27-i beadványában a következő ellenvetéseket tette követelésünkkel kapcsolatban:

- a) E területnek soha nem volt szlovák nemzeti jellege.
- b) Csehszlovákia már az 1919. évi béketárgyalások során követelte a hídfő kiszélesítését. Ám az akkori konferencia sem ismerte el a követelés jogosságát. Nem teljesítette azt.
- c) A követelt terület Csehszlovákiának történő átadásával megszakad az autópálya és ezzel nemcsak a Budapest-Bécs összeköttetés, hanem a London-Isztambul nagy transzeurópai műút is.
- d) A Csehszlovákia által javasolt határ mintegy 2 és 1/2 km-re húzódna az elsőrendű fontosságú Budapest-Bécs vasútvonaltól.
- e) A követelt területen Rajka községnél található az a zsilip, amely 110 magyarországi község földművelőinek vízhasználatát szabályozza.
- f) A győztes állam területi követelése ellenkezik az Atlanti Chartával.
- g) Az említett községek lakossága ellenzi a községek elszakítását Magyarországtól.
- h) Érthetetlen, hogy Csehszlovákia újabb magyar területekre tart igényt és egyidejűleg 200 000 magyartól kíván megszabadulni.

i) Végeterül a követelt terület teljesen fölösleges Pozsony fejlesztéséhez.

A magyar politikai-területi bizottságban 1946. szeptember 6-án kezdték tárgyalni a pozsonyi hídfő kiszélesítéséről szóló követelésünket. Amendumunkat Csehszlovákia delegációja nevében dr. Juraj Slávik nagykövet a következőképpen indokolta:

"Csehszlovákia nem szívesen terjeszt elő területi jellegű igényeket Magyarországgal szemben akkor is, ha Magyarország vesztes állam, amely a múltban sok kárt okozott nekünk. Jelen esetben azonban ténylegesen nem területi követelésekről van szó, hanem csupán helyi határkiigazításról. Viszonylag kis területet kérünk azon a helyen, amely számunkra nagyon fontos: mintegy 56 négyzetmérföldnyi, azaz körülbelül 145 négyzetkilométernyi, Magyarország peremvidékén fekvő területet.

A magyar küldöttség szükségesnek tartotta követelésünk éles és kategorikus elutasításának előterjesztését. Álláspontját elsősorban etnikai érvekkel indokolta. Azt állítja, hogy valamennyi németet kiutasították erről a vidékről és magyarok települtek oda. Az az érzésünk viszont, hogy ez esetben kész tényként írják le olyan valamit, ami addig ténylegesen csak terv volt. Ha kihagyjuk a számításból azokat a németeket, akiket a potsdami egyezmény értelmében ki kell telepíteni, úgy találjuk, hogy az érintett vidéken a magyar lakosság 2:3 arányú kisebbségben van a szláv lakossággal szemben.

Magyarország azt állítja, hogy a követelt terület bekebelezése Csehszlovákiába elvágna a London-Isztambul európai műutat. Ez a minősítés azt az elképzelést keltheti, mintha az e területet átszelő műút nem közönséges, 6 méter széles országút lenne. Jelenleg rendkívül rossz állapotban található. A térképre pillantva azt is látjuk, hogy a Budapest-Bécs közötti közvetlen összeköttetés jobb és rövidebb úton oldható meg.

A magyar küldöttségnek az az ellenvetése, miszerint az új kiigazítás a csehszlovák határtól mindössze 2 és 1/2 km-re hagyná a vasúti fővonalat, stratégiai érvnek tűnik. Mindannyian tudjuk, hogy a Duna-medencében a múltban sok háború játszódott le. Magyarország valamennyiben igen tevékenyen részt vett. Ámde a török hódítás kora óta Magyarország soha nem volt agresszió tárgya.

A magyar küldöttség harmadik érve arra mutat rá, hogy a Csehszlovákia által igényelt területen olyan szivattyútelep van, amely Magyarországon maradó terület vízellátását szabályozza. Ilyen helyzet mindenütt előadódik, ahol államok egész sora tartozik egyetlen és ugyanazon vízrendszerhez. Így például Magyarország kezében van a jugoszláviai Bácska vízellátása.

Mezőgazdasági szempontból az általunk igényelt terület csekély jelentőségű, különösen a mezőgazdaságilag gazdag Magyarország számára. Jelentős része a Duna hordalékából képződött homokos talaj. A Duna mentén és a folyó ágaiiban keletkezett szigetekeken némi, nagy érték nélküli erdő és bozót található, mint mindenütt az árvizeknek kitett talajon. Ipar egyáltalán nincs. Magyarország szempontjából félreeső vidék ez, távol van mind a fővárostól, mind a vidéki kisvárostól. Szemmel látható ez abból is, hogy a síkságnak ez a része viszonylag ritkán lakott. Népsűrűsége a magyarországi átlagnak alig a fele, négyzetkilométerenként mintegy 50, és egyáltalán nem növekszik. 50 év alatt — 1880-tól 1930-ig — Magyarország lakossága körülbelül 51 %-kal nőtt, ám a Csehszlovákia által igényelt 5 község csak 7 %-kal.

Pozsony, Szlovákia fővárosa az egyik legfőbb országos közigazgatási, kereskedelmi és ipari központ államunkban. Közvetlenül határokon fekszik, és jelenleg csak egy irányban, a Duna bal partján tud terjeszkedni.

E földrajzi fekvés ellenére nem kívánunk stratégiai indokokra hivatkozni. Tudjuk, hogy a kilométerek ma sokkal kevesebbet jelentenek, mint korábban.

Pozsonynak a Duna jobbpartján történő szélesítését illető igényünk gazdasági szempontokon alapszik, valamint a tervszerű városfejlesztés szükségletein.

A szabadság húsz éve (1918-1938) alatt Pozsony lakossága a korábbi 80 000-ről 140 000-re nőtt, és ugyanebben a korszakban a kikötőben a tonnatartalom több mint hússzorosra emelkedett (az 1913-1918 közötti évek 40 000 tonnás átlagával szemben 1938-ban 1 000 000 tonna árut kezeltek).

Közvetlen kapcsolatokból és személyes tapasztalatokból mindannyian tudunk olyan példákról, hogy valamilyen folyó partján fekvő kis községek csekély támogatás esetén is hamar várossá fejlődtek. Ámde mindegyik csak akkor került sor, amikor nem hiányoztak hozzá a természetes feltételek, átlépte a folyót, és mindkét partján azonos mértékben terjeszkedett. Így kellene ennek lennie Pozsony esetében is.

Nem szeretnénk és nincs szándékunkban bizonyítani, hogy az általunk igényelt terület bármi más okból tartozna hozzánk, mint tisztán gazdasági érvelés alapján. Nekünk végérvényesen szükségünk van a pozsonyi hídfő kiszélesítésére, míg Magyarország semmiféle fontos hasznát nem veszi ennek a területnek.

Csehszlovákia békét akar. Ezt a világon mindenki tudja. De a béke életet jelent, a közlekedés, a nemzetközi kereskedelem és az építkezések fejlesztését. Különösen olyan városokban, mint Pozsony, amelynek fekvése eleve elrendeli számára a gyors és békés fejlődést.

Azt hiszem, ha Pozsony igazi fejlődési lehetőséget kap, amennyiben eleget tesznek Magyarországgal szemben az 1. cikkely 4. pontjához benyújtott módosító javaslatunk szellemében igényelt határkiigazítási követelésünknek, ez nemcsak Csehszlovákia számára lesz nagy előny, hanem egész Közép-Európa kapcsolódó területe számára is. Ez pedig végérvényesen a tartós béke konszolidációját jelenti.

A magyar küldöttség memorándumában közölt tény, miszerint az utolsó békekonferencián nem engedélyezték a nagyobb pozsonyi hídfő iránti csehszlovák követelést, majdhogynem a mi javaslatunk érdekét szolgáló érvelés. Nyilvánvaló, hogy 1919-ben nem tudatosultak Pozsony nagy fejlődési lehetőségei, amely városból az új Csehszlovák Köztársaság az iparát jelentősen bővítő legjelentősebb dunai kikötőt szándékozik kialakítani.

Végezetül még szeretném megmagyarázni, hogy az általunk javasolt határ nemcsak a mi szükségleteinknek felel meg, hanem ugyanúgy a javasolt határmódosítás által érintett vidék birtokainak is. Ez is oka annak, hogy a javasolt határvonal annyira szabálytalan.

Mivel Csehszlovákia kizárólag Pozsony gazdasági, közlekedési és fejlesztési szükségleteire alapozza igényét, delegációnk kész alávetni magát a határok végleges megvonása tekintetében a bizottság és szakértői megítélésének, akik eldöntik, milyen terület szükséges az általunk közölt szükségletek számára."

Jugoszlávia és Ukrajna képviselői azonnal energikusan támogattak bennünket. Új-Zéland képviselője javasolta albizottság kiküldését a helyszínre, amely az egész kérdést kivizsgálja. Feladata véleményezés és javaslat benyújtása lenne, lehetőleg frásos anyag és a magyarok szóbeli meghallgatása alapján. Ha szükségesnek mutatkozna, az albizottságnak helyszíni ténymegállapító látogatást is kellene biztosítania.

Még ugyanazon a napon, 1946. szeptember 6-án a bizottság meghallgatta Magyarország képviselőjét. Dr. Sebestyén küldött beszédében egyebek között előadta:

"Kénytelenek vagyunk megállapítani, hogy így módon a csehszlovák delegáció jelentős többségben magyar földművesek által lakott terület átcsatolását kéri, ugyanakkor egyidejűleg — a magyar békeszerződés-javaslat 4. cikkelyéhez készített módosító javaslattal — 200 000 magyar elűzését követeli Csehszlovákiából. Más szóval, Csehszlovákia magyar lakosságú magyar terület átcsatolását kívánja abban az időben, amikor saját területét magyarok százezreitől kívánja megszabadítani, akiket szívesen áttoloncolna Magyarországra."

"A valóságban itt nem a demokratikus Magyarország képzelt fenyegetéséről van szó Szlovákia fővárosa ellen, hanem arról, hogy Csehszlovákia szeretné őket verni Magyarország testébe."

"Akár Magyarországhoz, akár Csehszlovákiához tartozott Pozsony, mindig kizárólag csak a Duna balpartján terjeszkedett és fejlődött."

"Az említett átcsatolás valójában 25 km szélességben átvágna a Budapest-Bécs műutat, azaz a közúti főútteret Magyarország és Ausztria között..."

"Ezenkívül meg kell jegyezni, hogy a Budapest-Bécs műút egyben a London-Konstantinápoly transzkontinentális út szakasza."

"...a csehszlovák módosító javaslat homlokegyenest ellenkezik az Atlanti Chartának nemcsak szellemével, hanem szövegével is."

"...ezenkívül ellentétben van az Egyesült Nemzetek 1942. január 1-i washingtoni Deklarációjával, amelyhez Csehszlovákia aláírásával csatlakozott, és amelyet ünnepélyesen az Atlanti Chartában kifejezett alapelvű fogadott."

Az USA és az Egyesült Királyság képviselői amendentünk tárgyalásának első pillanatától arra törekedtek, hogy a hídfő kiszélesítésének kérdését egybekapcsolják a csehszlovákiai magyarok Magyarországra telepítésének kérdésével.

Bedel-Smith tábornok, az USA képviselője az alábbi nyilatkozatot olvasta fel a politikai-területi bizottság 1946. szeptember 9-i ülésén:

"Most, miután volt szerencsénk meghallgatni Csehszlovákia és Magyarország delegációjának nézeteit, szeretném megismertetni a bizottságot az Északamerikai Egyesült Államok küldöttségének nézeteivel a csehszlovák javaslatról, amely arra törekszik, hogy Magyarország mondjon le bizonyos falvakról a Duna déli partján Pozsony környékén.

Az Egyesült Államok delegációjának kizárólag gazdasági szempontból az a meggyőződése, hogy a csehszlovák javaslat rokonszenvvél való megvizsgálásra érdemes, de megítélése szerint a Csehszlovákia által követelt terület nagyobb, mint azt a normális terjeszkedés indokolná, aminek végrehajtására Pozsony városa eleve elrendeltnek látszik. Ha Rajka és Bezenye falut kizárnák az élénk terjesztett függelékben leírt területből, ez véleményünk szerint hozzájárulna a magyar küldöttség által előadott gazdasági és etnográfiai jellegű ellenvetések visszautasításához, és lényegében egyszersmind kielégítené a csehszlovák kormány által kifejtett követeléseket is.

Tartalmazza azonban ez a javaslat olyan személyek Csehszlovákiába telepítését is, akik jelenleg magyar fennhatóság alatt vannak és magyar származásúak. A csehszlovák delegáció egyidejűleg közölte a bizottsággal szándékát egy újabb toldalék előterjesztésére, amely legfeljebb 200 000 magyar nemzetiségű személy csehszlovák területről magyar területre történő áttelepítése jogosságának elfogadtatására irányul. Véleményünk szerint ez a két csehszlovák toldalék a két ország között keletkezett sokkal szélesebb, eddig megoldatlan probléma része. Egyszerre kellene vizsgálni őket, jöllehet az előttünk levő csehszlovák javaslat csak viszonylag kis számú személyt érint.

Az Egyesült Államok kormánya nem felejtette el azokat a tragikus terheket, amelyeket a legutóbbi háború előtt és alatt a csehszlovák kormánynak el kellett viselnie, és teljes mértékben rokonszenvezik a csehszlovák kormány törekvésével egynemzetiségű állam kialakítására. Ámde másrésről biztosak vagyunk benne, hogy nagyszámú személy áttelepítése Magyarországra újabb gazdasági terhet jelentene az amúgy is kegyetlenül sújtott országnak. Nem kevésbé fontos a humanitás szempontja. Az Egyesült Államok delegációjának egyébként szilárd meggyőződése, hogy a békeszerződésben nem alkalmazzák majd a kényszeráttelepítés alapelvét.

Ahhoz, hogy kormányom egyetértését fejezhesse ki, minden egyes ilyen jellegű áttelepítést elő kell terjeszteni elfogadásra a befogadó országnak, és alá kell rendelni annak a mértéknek, amivel az az ország képes befogadni az illető kisebbséget. Ugyanígy meggyőződésünk, hogy minden egyes ilyen fajta áttelepítésnek fokozatosan kell történnie és szigorúan ügyelni kell az igazságosság és az emberség nemzetközi szabályaira. Ismeretes számunkra az a tény, hogy a csehszlovák javaslat tekintetbe veszi az ilyen értelmű tárgyalási módot, jelenlegi megfogalmazása azonban szükségyszerűen oda vezet, hogy egy békeszerződésbe beiktassák egy etnikai kisebbség kényszeráttelepítésének veszedelmes alapelvét. Hisszük, hogy esetleg lehetséges volna olyan megegyezés létrehozása, amelynek alapján bizonyos korlátozott létszámú magyar származású személy az imént általam említett alapelvek szerint és az érdekelt kormányok kölcsönös beleegyezésével áttelepíthető lenne magyar területre.

Ennek következtében az alábbi javaslatot tesszük:

1. következő ülésünkön a bizottság foglalkozzon az áttelepítést illető csehszlovák toldalékkal;
2. hívják meg a magyar küldöttséget, hogy a csehszlovák expozé után közvetlenül szóban kifejthesse a kérdéssel kapcsolatos nézeteit;

3. ezután üljön össze a csehszlovák és a magyar delegáció, hogy megkísérelje egy olyan gyors megállapodás kidolgozását, amely mindkét felet kielégítené és amely tekintettel lenne a határokat és a lakosságot érintő kérdések közötti szoros összefüggésre.

Főlégsleges emlékeztetni rá, hogy minden egyes határmódosítás, amelynek következtében csökkenne azon személyek száma, akiket ki kellene szakítani mostani otthonából, jelentősen hozzájárulna a Csehszlovákia és

Magyarország között minden bizonnyal bekövetkező súrlódások forrásának megszüntetéséhez, ugyanis megfelelne kölcsönös érdekeiknek.

Amellett vagyunk, hogy bármilyen, a csehszlovák és a magyar kormány által elfogadott határmódosítást sikeresen be lehetne iktatni a békeszerződésbe.

Az Egyesült Államok küldöttsége reméli, hogy a bizottság tagjai kedvezően fogadják majd ezeket a javaslatokat és a hivatalos döntést egyik vagy másik csehszlovák toldalékról arra az időre halasztják, amikor mindkét érdekelt kormánynak lehetősége lesz élénk terjeszteni a közösen kidolgozott ajánlást."

Ezután még Dr. Slávik adta elő Csehszlovákia válaszáat a magyar okfejtésre:

"A csehszlovák delegáció különösebb nehézségek nélkül utasíthatja vissza a magyar küldöttség érveit, amint azokat Sebestyén úr a bizottság előtt előadta. Nem találtunk bennük semmi egyebet, mint amit a magyar kormány már írásban benyújtott. Ami a magyar küldött beszédét illeti, csak annyit mondanék, hogy a bizottság megtétele bízom, van-e egyáltalán valami köze egy kicsiny határmódosításnak az Atlanti Chartához.

Az hangzott el, hogy Pozsony a Csehszlovák Köztársaság idején sem adta semmiféle tanújelét, hogy a Duna jobbpartján terjeszkedjen. Engedelmükkel erre azt válaszolom, hogy Ligetfalu, a régi Pozsonnyal szemközi kicsiny falucska a két világháború között mintegy 1000 lakosú faluból 18 000 lakosú várossá növekedett. Ez a növekedés erőteljesen felülmúlja azt a mértéket, amellyel Pozsony északi és észak-keleti irányban fejlődött. Pozsony nyugati irányban a hegyek miatt nem tud fejlődni. Ez a fejlődés a Duna jobbpartján csak 1938-ban állt meg, amikor a németek még a bécsi döntés előtt elfoglalták a Pozsonnyal szemközi Duna-partot.

Annak oka, amiért a pozsonyi kikötőt 1938 előtt nem építették fel a Duna jobbpartján, az volt, hogy a közlekedés kiépítését szolgáló hely hiányához még az is hozzájárult, hogy Csehszlovákia a Duna jobbpartján állandóan fenyegetve érezte magát a magyar revizionizmustól. A magyar küldött megelégedett róla, hogy közölje az okot, miért nem lehetett megvalósítani egészen 1938-ig és különösen azután a Duna jobbpartján a pozsonyi kikötő és a megfelelő közlekedés már régóta elkészített tervét.

Ami pedig a közlekedés ügyében tett magyar ellenvetéseket illeti, egyszerűen a térképre kell pillantani. Bárki aki ezt teszi, maga is meggyőződik, hogy további összeköttetések is vannak Budapest és Bécs között, amelyek sokkal egyenesebb vonalban kapcsolják össze ezt a két fővárost. Különösen a magyar területen, Magyaróvár-Hegychalom városokon áthaladó útvonalra mutatok rá. Ezt a tényt tekintetbe véve senki sem akarja majd azt állítani, hogy egy bármilyen útvonal kicsiny szakasza, különösen ha nincsenek rajta sem kereszteződések, sem különleges berendezések, a műszaki fejlődés mai korában ne lenne könnyűszerrel pótolható.

A magyar küldött azt állítja, hogy ezzel a csekély kiigazítással Csehszlovákia éket igyekszik verni Magyarországra testébe. Ennek ellenkezője az igaz. Egy pillantás a térképre meggyőz arról, hogy itt egy magyar kiszögellés levágásáról van szó.

A csehszlovák delegáció a bizottságban határozottan biztosította önöket arról, hogy semmiféle stratégiai tekintet sem készteti erre az igényre. Amennyiben a magyar küldött valamilyen feltételezett stratégiai jellegű érvekkel szemben viaskodik, szélmalomharcot akar vívni.

Ha a magyar állásfoglalás előadása és meghallgatása után is maradnak még bizonyos kételyek a csehszlovák kérelem igazságosságát illetően, vagy ha a bizottság meggyőződése ezzel kapcsolatban még nem egyértelmű, hogy részünkről valóban arra a célra van szükségünk az igényelt területre, amit valóban gondolunk, és amit az Egyesült Államok küldötte is elismert, nincs kifogásunk az ellen, hogy alakítsanak egy kis albizottságot, amely át tudná tanulmányozni és meg tudná vitatni mind a csehszlovák, mind a magyar küldöttség által előadott és előterjesztett bizonyítékokat és beszédeket.

Nem adhatjuk azonban beleegyezésünket az Amerikai Egyesült Államok nagyrabecsült delegátusának javaslatához, amelyben egy gyakorlati városfejlesztési kérdést olyanfajta politikai és kisebbségi problémával szándékozik összekötni, mint a kitelepítés. Ennek a két problémának abszolút semmi kapcsolata nincsen, és nyomatékosan fejezem ki azon kívánságomat, hogy ne legyenek összekapcsolva. Ha elfogadnánk az amerikai delegátus által javasolt eljárást, egyáltalán nem lehetne dönteni egyes kérdésekben, mivel hasonló módon minden problémával kapcsolatban kialakítható bizonyos összefüggés. Azt kívánjuk, hogy hozzanak független határozatot Csehszlovákia gyakorlati igényeiről a mostani vita tárgyaként szereplő városfejlesztés ügyében, és a kérdésben a Szovjetunió nagyrabecsült delegátusával vagyunk egy véleményen.

Az eljárás megválasztása tekintetében teljes mértékben egyetértünk Novikov úr álláspontjával."

Az albizottság kiküldése azonban még így sem ment könnyen. Amikor az albizottság számára adandó instrukcióról folyt a tárgyalás, Ausztrália képviselője olyan megfogalmazást javasolt az albizottság megbízására, miszerint "a Csehszlovákia és Magyarország közötti határok kérdését kell megtárgyalnia". Ez ellen Csehszlovákia nevében dr. Clementis határozottan tiltakozott. Amellett tartott ki, hogy az albizottságot

félreérthetetlenül a "Csehszlovák Köztársaság által igényelt határmódosítások" kérdésének kivizsgálásával bízzák meg. A Csehszlovákia által kívánt megbízási szövegezést elfogadták. Az albizottság összeállításakor Ukrajna az öt tag egyikének Csehszlovákiát javasolta. Az USA delegátusa ezzel szemben kifogásolta, hogy Csehszlovákia, mint az egyik közvetlenül érdekelt fél, teljes jogú tagként vegyen részt az albizottság ülésén. Ámde ezt a kifogást is leküzdötték. Végül az 1946. szeptember 9-i ülés végén a magyar politikai-területi bizottság öttagú, meghatározott feladattal megbízott albizottságot küldött ki. Az albizottságnak mindkét, az 1. cikkely 4. bekezdéséhez benyújtott csehszlovák amendentet (a bécsi döntés megsemmisítése és a hídfő kiszélesítése) meg kellett vizsgálnia és javaslatokat kellett adnia.

Az albizottságban Ausztrália, Kanada, Új-Zéland, Ukrajna és Csehszlovákia képviselői foglaltak helyet. A magyarok ismételt meghallgatása és több hosszú vitaülés után az albizottság 1946. IX. 28-án az alábbi jelentésben egyezett meg a bizottság számára:

"MAGYAR POLITIKAI ÉS TERÜLETI BIZOTTSÁG MÁSODIK ALBIZOTTSÁGI JELENTÉS

Csehszlovák módosító javaslat az 1. cikkely 4. bekezdéséhez (1-Q-3) 1. par. 3. kérdés

1. Az albizottság tagjai:

Mr. Stirling (Ausztrália)
Pope tábornok (Kanada)
Dr. Hajdu (Csehszlovákia)
Mr. Costello (Új-Zéland), tudósító
Baranovszkij úr (Ukrajna), elnök.

2. A feladat

A bizottság által szeptember 9-én alakított albizottság második feladata a magyar békeszerződés-javaslat 1. cikkelyéhez benyújtott második csehszlovák módosító javaslat (C.P. Gen. Doc. 1-Q-3) vizsgálata volt, valamennyi okirat áttanulmányozása, amelynek az albizottság véleménye szerint valami köze van a módosító javaslat által fölvetett kérdésekhez, valamint jelentések előterjesztése a bizottságnak az ezen kérdéseket illető tárgyi adatokról, miközben az albizottság célravezetőnek vélt javaslatokat tesz a bizottságnak, különös tekintettel az Atlanti Chartában foglalt alapelvekre, valamint azokra is, amelyek az Egyesült Nemzetek Chartájának 55. cikkelyében szerepelnek.

Az albizottság öt ülést szentelt a módosító javaslat elemzésére (szeptember 19., 21., 24., 26. és 28.).

3. Az albizottság által áttekintett iratok:

1. A csehszlovák módosító javaslat szövege (C. P. Gen. Doc. 1-Q-3).
2. A csehszlovák delegáció által kiadott térképek.
3. A magyar küldöttség írásos megjegyzései. C. P.-HP-Doc. 1946. augusztus 4-31. (1. melléklet).
4. A csehszlovák delegátus expozéja a bizottságban.
5. A magyar küldött beszéde a bizottságban.
6. A csehszlovák delegátus válasza a bizottságban elhangzott magyar beszédre.
7. "A pozsonyi hídfő" okirata (2. melléklet a Külügyminiszterek Tanácsának előterjesztett okiratokhoz).
8. Aide-mémoire a Budapest-Bécs útvonal lapjainak mellékleteivel.

Magyarország képviselőit szeptember 21-re hívták meg az albizottsági ülésen való részvételre, amikor kifejezték véleményüket az albizottsági tagok kérdéseire.

4. Általános vélekedések

Az 1. cikkely 4. bekezdéséhez benyújtott csehszlovák módosító javaslat mellett szóló érvek elsősorban gazdasági jellegűek, és a következőkben foglalhatók össze:

Mind a pozsonyi dunai kikötőnek, mind magának Pozsony városának fejlesztése számára szüksége van kis déli területének kiszélesítésére (12 négyzetmérföld), amellyel Csehszlovákia a Duna jobbpartján Pozsonnyal szemben rendelkezik. 1918-1938. között a pozsonyi kikötőben átmenő áruforgalom mennyisége az eredeti évi 40 000-ről 1 000 000 tonnára nőtt, és Pozsony ma már jelentős folyami kikötő. Kiszélesítésének helyigényét növeli az a szerep, amelyet az Elba-Odera-Duna csatornahálózat tervében játszik, amelynek déli vége a

pozsonyi kikötő lesz. E terv megvalósítása Pozsonyt Európa egyik legfontosabb folyami kikötőjévé teszi. Új feladatának ellátásához jelentős mértékben bővíteni kell berendezéseit, a mólókat, raktárakat stb.; ez csak a folyó mentén mintegy 12 mérfölddel délre lehetséges attól a ponttól, ahol a jelenlegi csehszlovák-magyar határ érinti a Dunát. Annak oka, amiért a pozsonyi kikötő nem szélesíthető a kívánt mértékben a folyó északi partján az, hogy a vidék Pozsonytól nyugatra és északra hegyes, míg a várostól keletre mocsaras. A Pozsonnyal szemközti terep is mocsaras, de déli irányban fokozatosan javul.

A magyar ellenvélemények néhány címszó alatt foglalhatók össze. Először a stratégiai. A magyarok azt állítják, hogy a Csehszlovákia által kért terület "tüsként hatolna be Magyarország testébe". Ez a terület azonban valójában ék Ausztria és Csehszlovákia között, és átengedése megszüntetné a magyar területnyúlányt.

Másodszor azt bizonygatják, hogy a két világháború közötti időszakban Pozsony mint város nem mutatott semmi hajlandóságot a terjeszkedésre a Duna jobbpartján, és hogy ebből a körülményből arra lehetne következtetni, hogy nem ez a város terjeszkedésének természetes iránya. E felfogással szemben rá kell mutatni arra, hogy az említett időszakban a Pozsonnyal szemközti falucska, az 1400 lakosú Ligetfalú viszonylag jelentős, 18 000 lakosú várossá növekedett. Annak oka, hogy Ligetfalú térsége nem fejlődött ki Pozsony ipari elővárosává, először az a körülmény volt, hogy az ottani talaj nem alkalmas nehéz objektumok számára, másodszor a terület megtartása Csehszlovákia részéről nem volt olyan biztonságos, hogy Csehszlovákia jelentősebb beruházásokat végezhetett volna a Dunától délre, abban az időszakban, amikor Magyarország nyíltan revizionista politikát folytatott.

A harmadik érv az, hogy "az említett átszatolás 25 km hosszúságban elvágná a Budapest-Bécs műutat". Az igaz, hogy a javasolt terület-átadás elvágná a fontos műutat, de a szomszédos terepen sem mutatkoznak jelentős természeti akadályok, ezért műszaki szempontból gyakorlatilag teljesen kivitelezhető a ténylegesen egycsebb Magyaróvár-Hegyeshalom-Parndorf műút.

A Csehszlovákia által igényelt terület teljes egészében mezőgazdasági jellegű, és semmilyen érzékeny gazdasági veszteséget sem jelentene Magyarország számára. Másrészt jelentős előnyt biztosítana a terményei eladásával már most Pozsonyhoz kötődő lakosságnak.

Úgy tűnt azonban, hogy az, amire a csehszlovák módosító javaslat törekedett, akkor is megvalósul, ha az öt igényelt község közül a két legdélebbre fekvőt Magyarországnak hagyják, hármát pedig, úgymint Horvátjáfalu, Oroszvár és Dunacsún Csehszlovákiához csatolják. Ilyen módon Csehszlovákia megkapná csaknem az egész igényelt partszakaszt, míg a Magyarország részéről átengedésre kerülő terület nagysága megközelítően a felére csökkenne. Csehszlovákia képviselője kifejezte készségét a csehszlovák módosító javaslat e korlátozott tartalmának elfogadására, amit azután az albizottság négy szavazattal, egy tartózkodással (Ausztrália) jóváhagyott.

Észrevehető volt, hogy a legkomolyabb ellenvetés a csehszlovák javaslattal szemben egy sor magyar falu Csehszlovákiához csatolásából következő etnikai problémában rejlik.

5. Az etnikai probléma

Csehszlovákia által igényelt öt község lakosságának nemzetiségi megoszlása 1941-ben a következő volt:

Község	Horvátok	Magyarok	Németek
Horvátjáfalu	479	249	54
Oroszvár	22	417	1056
Rajka	18	691	1898
Dunacsún	373	258	111
Bezenye	966	256	118
	1858	1871	3237

Az 1941-es megállapítás szerint tehát az öt község lakossága körülbelül azonos számban horvátokból és magyarokból tevődött össze, jelentős lélekszámú németekkel kiegészítve.

A magyar képviselőnek az albizottság előtt előadott állítása szerint ma jelentősen eltérő a lakosság összetétele. A magyarországi németek kitelepítése és az 1945-ös földreform, úgy tűnik, az öt szóban forgó község csaknem valamennyi németjének kitelepítéséhez és pótlásukra sokkal nagyobb lélekszámú magyar lakosság odatelepítéséhez vezetett. A magyar küldött a következőképpen adja meg az említett öt község 1946-os népesedési adatait:

1 831 horvát, 6 688 magyar, 291 német.

Ha ezek a számok megbízhatóak, akkor a németek kitelepítése erről a vidékről sokkal alaposabb volt, mint egész Magyarországon. Sőt mi több, úgy tűnik, 1945 tavaszától 3000 németet csaknem 5 000 magyarral pótolnak. Úgy tűnik azonban, hogy ez az 5 000, az állítás szerint németeket pótló magyar aligha tarthat igényt a beszámításra a szóban forgó öt község lakosságához, amely (a németek leszámítása után) megközelítően 2 000 horvátból és 2 000 magyarból áll.

A csehszlovák módosító javaslat felülvizsgált formájának elfogadása (három községre korlátozva, mint az alább következő 6. cikkelyből látható) az albizottság javaslata szerint csökkentené az etnikai problémát, mivel Rajka és Bezenye községben (az 1941-es népszámlálás idején) élt az egész lakosságnak több mint a fele és különösen az öt község magyar lakossága.

E községek magyar lakossága nem vonható azonos elbírálás alá a Csehszlovákia további módosító javaslatának (C. P. Gen. Doc. 1-Q-5) tárgyaként szereplő 200 000 magyarral, mivel ezek az emberek sohasem voltak csehszlovák lakosok és semmiképpen sem tarthatók felelősöknek Csehszlovákia 1938-39-ben történt szétveréséért. Bármilyen döntés születne az említett módosító javaslat ügyében, a magyaroknak az esetleg átengedett községekben megfelelő (kielégítő) biztosítékokat kell kapniuk.

6. Az ajánlás

A fentieket tekintetbe véve az albizottság (négy szavazattal egy tartózkodás ellenében) javasolja az indokolt csehszlovák határmódosító javaslat elfogadását Pozsony térségében a Duna déli partján, nyugaton a jelenlegi magyar-osztrák határtól durván számítva a 134. magassági ponttól 500 méterrel délre (a rajkai templomtól 3,5 km-re északnyugatra), onnan megközelítően egyenes, jelentéktelen mértékben délkeletre, a Duna jobbpartján lévő ponthoz futó vonalban, durván 200 méterrel északnyugatra a 128. magassági ponttól (a rajkai templomtól 3,5 km-rel keletre), azzal a feltétellel, hogy az átengedett terület lakossága számára elismernek minden, a Csehszlovák Köztársaságban érvényes emberi jogot, vagy tetszés szerint áttelepülnek Magyarországra, vagy belefoglalják a Magyarország és Csehszlovákia kormánya között a közeli vagy távolabbi jövőben e tárgyban létrejövő kétoldalú szerződések rendelkezéseibe.

Az ausztrál delegátus tartózkodott a szavazástól erről a módosító javaslattól. Az albizottság úgy döntött, hogy jelentésébe belefoglalja az ausztrál delegátus szavazás előtt mondott beszédének teljes szövegét.

Az ausztrál delegátus kifejtette, hogy eltérő véleménye van a jelentésben közölt tényekről. Tartózkodott a szavazástól a terület csökkentésének az albizottság többi tagja által jóváhagyott javaslatáról is.

Az ausztrál delegátus beszéde

"Szeretném előrebecsátani, hogy az ausztrál delegáció számára rokonszenves a csehszlovák kormány kívánsága, hogy biztosítsák a nemzet egységét és oldják meg igazságosan kisebbségi kérdését. Delegációnk ugyancsak teljes mértékben értékeli a csehszlovák kormány kívánságát Szlovákia fővárosának nagy folyami kikötővé építésének folytatására.

Ami a mostani, a pozsonyi hídfő szomszédságában magyar terület átadását célzó csehszlovák módosító javaslatot illeti, az ausztrál delegáció úgy véli, hogy e kérdés jelentős nehézségeket rejt magában.

E kérdés gondos áttanulmányozása után úgy véljük, hogy az átengedés súlyos bajokat okozna Magyarországnak.

Nehézségek támadnak belőle etnikai okokból is. Javasolták, hogy Csehszlovákia úgy változtathasson igényén, miszerint az igényelt területet korlátozzák a számításba vett öt községből a Pozsonyhoz legközelebb fekvő háromra. Ezt a javaslatot termékenynek tartjuk.

Mindenesetre az a nézetünk, hogy Csehszlovákiának valahol másutt azonos értékű területet kellene felajánlania Magyarországnak.

A második kérdéskörrel kapcsolatban — 200 000 magyar kitelepítése — amelyet ezen albizottsághoz utaltak, de amelyet még nem tanulmányoztunk, az ausztrál delegáció álláspontja azonos az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok delegációjának álláspontjával, miszerint helytelen lenne olyan záradék szerződésbe foglalása, amelynek alapján megengedett lenne a befogadó ország kívánságával ellenkező kényszerkitelepítés.

Mint már a bevezetőben mondtam, elismerjük a csehszlovák óhajt e kérdés rendezésére, és komoly reményt táplálunk az iránt, hogy lehetséges lesz baráti megcégőzés elérése késedelem nélkül kezdett viták segítségével az ez ügyben érdekelt két ország között.

Úgyisintén osztjuk az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok — valamint az ezen albizottságban résztvevő Kanada — delegációjának nézetét, miszerint ez a két kérdés kölcsönösen összefügg, és amennyiben a második kérdés nem kerül napirendre az albizottságban, az ausztrál delegáció kénytelen elhatározni magát a döntéstől a pozsonyi hídfő kiszélesítésének kérdésében."

Amikor a magyar küldöttség tudomást szerzett az albizottság jelentésének tartalmáról, hosszú levelet írt a magyar politikai-területi bizottság elnökének. Ezt a levelet az elnök a bizottság 1946. október 1-i ülésén olvasta fel. A magyar küldöttség az albizottság szakvéleményére hivatkozva a következőket kérte:

1. Hogy a határokat ne egyenes vonallal határozzák meg, amint azt az albizottság javasolta, hanem Rajka község kataszteri határai szerint.

2. Hogy a határokat úgy vonják meg, hogy a rajkai zsilip magyar területen maradjon.

3. Hogy Csehszlovákia kötelezze magát Magyarország költségeinek megtérítésére az új úttal kapcsolatban, amelyet Mosonmagyaróvárról Bécs irányába meg kell építeni.

4. Hogy Csehszlovákia szavatolja minden közlekedési eszköz szabad áthaladását a kiszélesített hídfő területén Magyarországról Ausztriába mindaddig, amíg az új út nem épül meg.

5. Hogy a pozsonyi hídfőnek a trianoni szerződésben kifejezett demilitarizálási kötelezettségét terjesszék ki az újonnan szerzett területre is.

A fentiek közül néhány követelést már az albizottság is megemlítt az ajánlásában. Ezért jelenthette ki Masaryk miniszter, hogy Csehszlovákia egyetért a rajkai zsilip Magyarország területén maradásával. Hogy e határokat Rajka község kataszteri határa szerint vezessék. Hogy Csehszlovákia a kishatárforgalomhoz hasonló módon megszabott ideig biztosítja az átmenő forgalmat Magyarország és Ausztria között. A bizottság teljes egyetértésétől kísérve azonban elutasította egy vesztés állam furcsa követelését egy Egyesült Nemzettel szemben a demilitarizálás tekintetében, valamint az új út építésével kapcsolatos költségek megtérítésének igényét is.

A csehszlovák amendementet a pozsonyi hídfő kiszélesítésére e jelentéktelen módosítások alapján öntötték végleges formába a magyar bizottság 1946. október 1-i ülésén. Szavazásra azonban megint nem kerülhetett sor. Az USA és az Egyesült Királyság képviselői ugyanis kijelentették, hogy bár egyetértenek az amendement szövegezésével, mégis kénytelenek lennének tartózkodni, vagy ellene szavazni, ha ez ügyben azonnali szavazásra kerülne sor.

A csehszlovák ellenvetések ellenére az USA delegációja továbbra is nyíltan ragaszkodott a hídfő és a kitelepítés kérdésének összekapcsolásához.

Ennek következtében amendementünk és az albizottsági jelentés jóváhagyását ismét elhalasztották.

Végül 1946. október 3-án, az utolsó ülésén, amelyen a politikai-területi bizottság a magyar békeszerződés-javaslatot tárgyalta, jóváhagyták az albizottsági jelentést és az abban megfogalmazott 4. cikkely szövegét a kitelepítésről. Akkor már nem merült föl semmiféle akadály, és az előző ülésen véglegesen megfogalmazott amendementet a pozsonyi hídfő kiszélesítéséről egyhangúan és megjegyzések vagy fenntartások nélkül elfogadták.

A hídfő kiszélesítéséről folyó tárgyalások során a magyarok azt állították, hogy az igényelt öt község lakosságának több mint a felét kitevő, az 1930-as népszámlálás szerint 3 963 lelket számláló németet a potsdami határozat értelmében már kitelepítették. Ráműtettek, hogy ezek helyére magyar telepesséket költöztettek. Ennek következtében az igényelt községek etnikai jellege már túlnyomórészt magyar. Magyarország csakugyan, mindjárt 1946 tavaszán, amikor tudomást szerzett Csehszlovákia igényeiről, kitelepítette a németeket és magyar telepesséket költöztetett a helyükre.

A bizottság és a párizsi konferencia plenáris ülése egyhangú határozata alapján azt javasolják, hogy Csehszlovákia három községet kapjon: Oroszvárt, Horvátjárfalut és Dunacsúnt. Ez 6 157 hektár terület. Az 1930-as magyar statisztika szerint ezekben a községekben 3 210 lakos élt. Még az 1930-as magyar statisztika szerint is — a németeket nem számítva — az őslakosok között nyilvánvaló a szláv elem túlsúlya. A magyar statisztika kénytelen volt mintegy 920 horvátot kimutatni, és csak 780 magyart tudott összeszámlálni.

D.

A REVIZIONISTA TEVÉKENYSÉG BETILTÁSA

A békeszerződés-javaslat 4. cikkelye szerint Magyarországnak kötelezettséget kell vállalnia valamennyi fasiszta jellegű politikai, katonai vagy félkatonai szervezet feloszlására.

Csehszlovákia 4. amendementjével e cikkely további fejezettel való kiegészítését javasolta, miszerint betiltandó mindennemű nyilvános vagy titkos revizionista tevékenység Csehszlovákia ellen.

Nekünk, szomszédoknak nyilvánvaló és érthető volt a továbbra is élő és szüntelenül felszított revizionizmus veszélye. Ezzel szemben sem a nagyhatalmak, sem a kisebb nyugati és távoli tengerentúli államok nem értették jól, miről van szó. Nem értették követelésünk lényegét. Nem fogták fel a közép-európai tartós békét fenyegető revizionizmust. Nem értették, mi az a revizionizmus. Nem fogták fel ezt a törekvést a letűnt felújítására. A visszatéríthetetlen visszatérítését. Azt az egyetlen fikcióhoz való irreális ragaszkodást, ami Magyarországon mind a magán-, mind a közéletet, a világi és egyházi, a politikai és gazdasági életet egyetlen eszmének, "Nagymagyarország" felújítása eszméjének rendelte alá.

Csehszlovákia nevében Dr. Vladimir Clementis a magyar politikai-területi bizottság 1946. szeptember 13-i ülésén így indokolta amendementünket:

"Csehszlovákia bizottságunk egyik igen komoly feladatának tartja az éppen tárgyalt paragrafus kiegészítését a bármiféle revizionista propagandát betiltó rendelkezéssel. A revizionizmus volt a két háború közötti Magyarország legsúlyosabb és legveszedelmesebb politikai betegsége, és minden jel szerint a mai Magyarország is messze van attól, hogy már teljesen kigyógyult volna ebből a szerencsétlen betegségből.

A szentistváni korona jelképe alatti Magyarország feltámasztásának szükségességét hirdető revizionizmust szinte misztikus kultusszá fejlesztették a Horthy-Magyarországon. Az iskolásgyeremeknek a tanítás megkezdése előtt így kellett imádkozniuk: 'Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában, hiszek Magyarország feltámasztásában'. Az iskolákat, a középületeket, a tereket és parkokat a revizionizmus minden lehetséges és lehetetlen jelképével díszítették, amelyekből jónéhányat mindmáig nem távolítottak el.

Mivel a Horthy-Magyarország mindenható orvosságnak használta a revizionizmust az országon belüli hiányosságok gyógyítására, és minden rossz okának az első világháború utáni területvesztést jelölte meg, a széles népréteget is sikerült megméltatnia ezzel a gondolkodásmóddal.

Óriási összeget fordítottak a költségvetésből a revizionista irodalom hazai és külföldi fényűző és propaganda kiadványaira, ugyanakkor nem volt elegendő pénz például a magyarországi írástudatlanság teljes felszámolására.

A két háború között, de főleg a háború elején a Csehszlovákiával, Romániával és Jugoszláviával szemben elért 'sikerek' következtében ez a revizionizmus még jobban összefonódott a Horthy-rendszer ideológiájával. És ne feledjük, hogy ez a rendszer 'teremtette meg az első fasiszta diktatúrát Európában' — amint Dr. Andics Erzsébet magyar szerző helyesen állapítja meg 'Fasizmus és reakció Magyarországon' című könyvében (1945, 21. old.).

Ezért Magyarország esetében a revizionizmus közvetlenül a fasizmus különleges válfajának nevezhető, magánál a fasizmusnál is veszedelmesebb válfajnak, mivel nem a mindenki számára felismerhető közönséges fasiszta terminológiát és érveket használja.

A magyar fegyverszüneti egyezmény 15. paragrafusa elrendelte a fasiszta irodalom, címerek stb. eltávolítását Magyarországról. Ezzel szemben Magyarország haladó sajtója nemrég még azt nehezményezte, hogy a hivatalok nem hajtották végre következetesen ezt a kötelezettséget.

Mivel a fasiszta szervezetek, kiadványok, címerek stb. megsemmisítésének terén ez a tény, sokkal súlyosabban a helyzet a revizionizmus és minden megnyilvánulásának likvidálását illetően, annak a revizionizmusnak, amely Magyarországon csak a fasizmus válfaja és a reakció táptalaja volt.

Magyar, sőt szlovák és jugoszláv gyermekek is olyan magyar iskolákba járnak, amelyekben még sok helyen találhatók Nagymagyarország szentistváni eszméjét hirdető revizionista feliratok. Álcázott vagy nyílt revizionista propagandával teli tankönyvekből tanulnak, és számos olyan emlékmű és jelkép mellett járnak, amelyek a revizionizmus szellemének és a szomszédos államokkal szembeni gyűlölet fenntartását szolgálták a Horthy-Magyarországon.

Eleddig például semmit nem hallottunk arról, hogy hivatalosan felszámolták volna a Revizionista Liga régi központját, amelynek nemcsak voltak, hanem jelenleg is megvannak a külföldi ügynökei még a Horthy-Magyarországról származó nagy propaganda pénzalappal, és pedig Svájcban, Nagy-Britanniában, Amerikában, Svédországban és másutt.

Budapesten továbbra is működik az 1938-ban a müncheni Haushoffer Intézet mintájára alapított Magyarok Világszövetsége. Ennek a szövetségnek az ügynökei folytatták az Amerikai Egyesült Államokban a Göbbels instrukciói szerinti kampányt az amerikai sajtóban és közvéleményben a háború előtt. És ha sor került is, amennyiben helyesek az információim, bizonyos személycserékre e szövetség vezetésében, szelleme továbbra is revizionista maradt.

A revizionizmus céljaira számos úgynevezett tudományos intézetet szerveztek, közöttük az ismert 'Gróf Teleki Pál Tudományos Intézetet', amely együttműködött a hasonló németországi intézetekkel.

Nem fárasztom önöket tovább sok olyan tény felsorolásával, ami azt bizonyítja, hogy a szomszéd országok elleni revizionizmust a mai Magyarországon nem hogy megtűrik, hanem egyenesen ápolják. Ha ezt bárki közülünk kétségbe vonná, olvassa el a magyar küldöttség beadványát a békeszerződés-tervezet 1. cikkelyéhez ebben és a román területi bizottságban.

Azt hiszem, ez a beadvány és a magyar küldöttek eddig elhangzott beszédei már önmagukban elegendők lennének azon csehszlovák javaslat indoklására, miszerint a magyar békeszerződésbe iktassanak egy bekezdést a revizionista propaganda betiltásáról, amely ismét és hosszú ideig lehetetlenné tenné Magyarország jószomszédi viszonyának kialakítását nemcsak Csehszlovákiával, hanem többi szomszédjával, főleg Romániával és Jugoszláviával is."

Közvetlenül Clementis után Dr. Kardelj, Jugoszlávia első számú delegátusa hangsúlyozta javaslatunk fontosságát. Ezenkívül azt kívánta, hogy a revizionizmus betiltása vonatkozzék a revizionizmusra általában, irányuljon az bármelyik szomszéd ellen.

Dr. Kardelj kijelentette:

"A jugoszláv delegáció kötelességének tartja a csehszlovák delegáció javaslatának teljes támogatását, miszerint a békeszerződésben Magyarország kifejezetten kötelezze magát a revizionista mozgalmak minden megnyilvánulásának megakadályozására Magyarországon. E csehszlovák javaslat támogatásakor azon indokokból indulunk ki, amelyek múltbeli tapasztalatainkból, valamint bizonyos magyar körök jelenlegi állapotában található tényezőkből erednek.

Itt vannak előttünk a magyar kormánynak korábban a Miniszterek Tanácsa, most pedig e konferencia elé terjesztett memorandumai és beadványai. Teljes nyíltsággal meg kell mondanom, hogy e memorandumok és beadványok általános irányvonalának aggodalmat kell keltenie a Magyarország körüli államokban. Vörös fonalként egyetlen gondolat húzódik végig ezekben a dokumentumokban: a magyar revizionizmus és fasizmus, amely végeredményben a Szövetségesek elleni háborúba vezette Magyarországot Hitler oldalán. Ezek szerint a közelmúlt nem bizonyos magyarországi belső erők politikájának gyümölcse, hanem a Duna-medence rendezetlen viszonyainak következménye, ami kifejezetten az osztrák-magyar monarchia bukása után jött létre. Más szóval nem Magyarország a bűnös az ország részvételéért a háborúban Hitler oldalán, nem Horthy a magyarországi uralkodó irányzatokkal egyetemben, hanem azok a nemzetek, amelyek 1918-ban lerázták az osztrák-magyar elnyomás igáját és megalkották a maguk nemzeti és független államait. Minthogy pedig a jelenlegi békeszerződés-tervezet szerint Magyarország régi határai közé tér vissza, mi itt — amennyiben magunkévá tesszük ezt a szempontot — már előre viseljük a bűn terhét mindazért, ami a magyar politikában a jövőben megtörténhet.

Az a véleményünk, hogy a magyar hivatalos dokumentumok tartalmának ez az állítása nem helyes, mivel elkendőzi a magyar katasztrófa valódi vétkescit, és a magyar nemzet előtt is azt a tényt, hogy szerencsétlenségének okai Magyarországon belül találhatók, továbbá más oldalról ez az állítás elnéző a revizionizmussal és a fasizmussal szemben, sőt mi több, magában hordozza a revizionizmus csíráit.

Ez a magyar tézis bizonyítja, hogy a mai Magyarország még nem teljesen gyógyult ki abból a hódító politikából, amelyet Horthy és munkatársai és Magyarország uralkodó körői általában folytattak.

A magyar revizionizmus és fasizmus gyökere Magyarország belső erőiben gyökerezik, mindenekelőtt a nagymagyar sovinizmusban és az imperialista szentistváni eszmében, a magyar királyság visszaállításának álmaiban olyan határok között, amelyekkel Magyarország hódító törekvéseinek csúcspontján rendelkezett, amikor majdnem minden szomszéd nemzetet leigázott, belcélta Jugoszlávia nagy területeit is az Adriai tengerrel. A két háború közötti időszakban — a rövid forradalmi közjátékot kivéve közvetlenül az első világháború után — Magyarország uralkodó körői, azaz a magyar feudális és pénzügyi körök mindvégig király

nélküli királyságot jelentettek olyan királyra várakozva, aki visszaállítja a korábbi határokat, a más népek feletti uralmat és idegen területek eltulajdonításának nagyságát és azok gazdasági kizsákmányolását. A magyar uralkodó körök sohasem adták fel ezeket az imperialista álmokat. A magyar kormánykörök ideológiája a hódítás és az elnyomás történelmének magasztalása, a történelemhamisítás, más nemzetek ócsárlásának ideológiája volt. A fiatal nemzedékek szellemét megfertőzték Magyarország nagy, különleges Duna-medencei történelmi küldetésének propagandájával. Íme, itt és ezekben a belső magyar törekvésekben vannak a magyar imperialista revizionizmus és fasizmus gyökerei, amelyekkel először magának a magyar nemzetnek a demokratikus jogait taposták el, és azután belesodorták ezt a nemzetet a háborúba Hitler oldalán és a katasztrófába.

Mindezekről úgyszólván semmi nincs a magyar memorandumokban és beadványokban. A magyar dokumentumok azt az álláspontot vallják, hogy az osztrák-magyar monarchia bukása és a szláv nemzetek felszabadulása az osztrák-magyar iga alól egy természetes egész "szétverését" és "zűrzavart" kialakulását jelenti a Duna-medencében. Érvelésük végeredményben olyan rendszer védelmére irányul, amelyet a régi dualista osztrák-magyar monarchia képviselt. És éppen ez a magyar revizionizmus is. A magyar dokumentumok nehezményezik, hogy a legtermékenyebb földek, mint a Bácska és a Bánát más államokhoz kerültek, miközben nem közlik, hogy ezek a jugoszláv népek földjei. Magyarország panaszkodik, hogy erdők nélkül maradt, de nem mondja, hogy ezek az erdők a szlovák, a horvát és a román nemzet területén fekszenek. Panaszkodik, hogy elvesztette a nyersanyagforrásokat, de nem mondja, hogy a bányák más nemzetek területén vannak. Kelthet-e bizalmat a szomszéd államokban a magyar kormány ilyen álláspontja? Úgy látszik, a magyar kormány nem ébredt tudatára annak, hogy ilyen kérdésfeltevéssel visszautasítja a szomszéd országok kinyújtott kezét, amelyek segíteni akarnak a magyar nemzetnek, hogy kikerüljön abból a katasztrófából, amelybe nagymagyar hatalmasai taszították.

Tegyük fel, Magyarország gazdasági helyzete valóban olyan rossz, ahogyan azt a magyar memorandumok és beadványok leírják. Mindenki azt várná, hogy Magyarország ebből azt a következtetést vonja el, miszerint barátilag együtt kell működnie a szomszéd országokkal, megkötni velük a szükséges gazdasági egyezményeket, amelyek megteremthetnék a Duna-medence országainak elengedhetetlenül szükséges gazdasági együttműködését. Mindenki azt várná, hogy a magyar kormány számol majd azzal a tényezővel, miszerint itt olyan szabad és független államok vannak, mint Jugoszlávia és Csehszlovákia, amelyek még a baráti együttműködésre is hajlandók, de nem engedhetik meg szuverenitásuk semmiféle korlátozását és nem akarják korlátozni Magyarország szuverenitását sem. Mindenki azt várná, hogy Magyarország teljes mértékben megérti: ez az ügy a Duna-medence, maguknak a Duna-menti nemzeteknek az ügye. Nem így van, az előterjesztett magyar dokumentumokban egészen más feladatokról van szó, annak a "zűrzavarnak" a felszámolása érdekében, amely a Duna-medencében az osztrák-magyar monarchia bukása után keletkezett. Ezek a dokumentumok nemzetközi statumot kívánnak a Duna-medence országainak, sőt a duna-menti országok körén kívüli nemzetközi szervezetet is, amely meghatározná a gazdasági fejlődés irányát a Duna-medence országaiban. Más szóval, ezek a magyar dokumentumok úgy foghatók fel, mintha a Duna-medencében a régi osztrák-magyar minta szerinti formációnak kellene kialakulnia mindössze azzal az alapvető különbséggel, hogy a dinasztia szerepét bizonyos nemzetközi pénzügyi körök sajátítják ki maguknak. Nem tudom, milyen előnyökre számíthat a magyar kormány a magyar javaslat számára, de javaslatai nyilvánvalóan homlokegyenest ellenkeznek valamennyi duna-medencei nemzet, köztük Magyarország érdekeivel is. És az is nyilvánvaló, hogy ilyen politikával Magyarország előbb-utóbb megint csak eszközzé válna olyan harmadik erő kezében, mint az az elmúlt háborúk idején történt.

Mi jugoszlávok nem kívánjuk a Horthy-politikának köszönhetően annyit szenvedett magyar nemzetnek, hogy ismét ilyen vagy hasonló politika útjára jusson. Mi azt szeretnénk mondani a magyar nemzetnek, hogy nem ott kell keresnie a kivezető utat, ahol nem találhatja meg, azaz különféle nyilvánvaló vagy titkos revizionista irányzatokban, vagy bizonyos nemzetközi tényezőkben, ellenőrzésben és garanciákban, ami összességében nem lehet tartós érték és csak kölcsönös bizalmatlanságot válthat ki a Duna-medencei államok között. Van kivezető útja a magyar nemzetnek a katasztrófából és ez az út a régi hódító revizionista politika forrásainak megszüntetése és nyílt, baráti viszony kialakítása a többi Duna-menti nemzettel.

Úgy gondoljuk, hogy Magyarország nagyon veszélyes úton jár, ha az említett követelésekre alapoz. Ezzel feladja a szomszéd országok segítségét, azt a segítséget, amire elengedhetetlenül szüksége van. Egyidejűleg Magyarország kiváltja a szomszéd országok gyanúját, hogy a mostani Magyarország azt a politikát szándékozik tovább vinni, amit a régi Magyarország folytatott. Ez a politika a magyar revizionizmus és minden lehetséges antidemokratikus irányzat állandó forrása lesz. Íme, a jugoszláv delegáció mindezen okokból támogatja a csehszlovák javaslatot. Reméljük, a magyar kormány maga is megérti, hogy a Duna-menti országok szoros

gazdasági együttműködése — amely valamennyi Duna-menti nemzetnek vitathatatlan haszonnal jár — csak maguk a Duna-menti országok közötti baráti kötelékek és egyezmények eredményeként lehetséges. Ezért ezen országok belpolitikájában is okvetlenül el kell kerülni mindazt, ami ártana az ilyen együttműködésnek. Ha ezt a mai Magyarország megérti, a csehszlovák javaslat semmiféle akadályt nem jelent majd számára. Ellenkező esetben, ha ugyanis a mai Magyarország nem fogja fel ezeket a szükségleteket, akkor ez a paragrafus hasznos kötelezettség és egyben állandó figyelmeztetés lesz számára. Ezért a jugoszláv delegáció azzal a javaslattal csatlakozik a csehszlovák amandementhez, hogy csak annyi változtatás legyen benne, miszerint az utolsó szó, a "Csehszlovákia" helyett a "szomszédos államok" szerepeljen."

1946. szeptember 16-án a vita folytatódott. Fehéroroszország és Ukrajna képviselői energikusan javaslatunk elfogadása mellett emeltek szót. Jugoszlávia képviselője is újból felszólalt az ügyben. Utána azonban Franciaország delegátusa szólalt fel. A másik három nagyhatalom néma helyeslésétől kisérvé kijelentette, úgy véli, hogy a 4. cikkely eredetileg javasolt szövege megfelelően kifejezi a revizionizmus fogalmát. Szerinte nem szükséges már semmit változtatni, sem hozzátenni. Ezért Franciaország állítólag ellenezni fogja a csehszlovák amandementet. Nyilvánvaló volt, a nagyhatalmak nem óhajtanak egyetérteni az általuk javasolt szöveg változtatásaival vagy kiegészítésével.

Jan Masaryk csehszlovák külügyminiszternek igen nyomatékosan kellett felhívnia a nagy Szövetségeket, hogy számunkra, szomszédok — Csehszlovákia és Jugoszlávia — számára nem Magyarországnak valamiféle szeszélyes bosszantásáról van szó. Hogy elismerjék, számunkra csak a jószomszédi kapcsolatok előfeltételének biztosításáról van szó közöttünk és az új Magyarország között:

"Ma egy kisebb nyilatkozatot készítettem elő, amivel arra kívánok válaszolni, amit legutóbb B. Smith tábornok mondott. Úgy véltem, hogy egy magamfajta öreg delegátus számára elegendő napi egy beszéd. Ámde válaszolni kívánok arra, amit a francia delegátus mondott. Szavai nagyon megleptek bennünket, és nem éppen szolgáltak meglepedésemre.

Mielőtt arról beszélnék, mi történt a legutóbbi ülésen, el akarom mondani, hogy ebben a teremben, vagy a Luxemburg-palotában, vagy bárhol Európában senkit sem vezérel olyan akarat, mint engem, hogy mindent elkövessék a zsidók megsegítésére, az ellenük elkövetett borzalmas gaztettek következtében kialakult súlyos helyzetük enyhítésére. Ámde el kell mondanom, meglepődtem, hogy szavazásra került sor az angol delegációnak a 2. cikkelyhez előterjesztett módosító javaslatáról.

Ha a 2. cikkelyt olvasom, ezt látom:

"Magyarország kötelezi magát mindazon szükséges intézkedések megtételére, hogy valamennyi, igazságszolgáltatása alá tartozó személy számára fajra, nemre, nyelvre vagy vallásra való tekintet nélkül biztosítja az emberi és alapvető szabadságjogokat, beleértve a szólás-, a sajtó- és közlési-, a kulturális, a véleménynyilvánítási és gyülekezési szabadságot is."

Ha most az angol delegáció által előterjesztett módosító javaslatot olvasom, az a következőképpen fogalmaz:

"Magyarország többek között kötelezi magát, hogy a Magyarországon érvényes törvények sem rendelkezéseikben, sem végrehajtásukban nem fognak tartalmazni megkülönböztetést a magyar nemzetiségű személyek között, sem nem erednek belőlük semmiféle, fajra, nemre, nyelvre vagy vallásra alapozott diszkriminációs jellegű intézkedések az érdekelt állampolgárokat illetően, amennyiben ez az intézkedés saját személyükre, tulajdonukra, üzleteikre, foglalkozásbeli, pénzügyi érdekeikre és jogi helyzetükre, állampolgári-politikai jogaikra vagy bármi másra vonatkozna."

El kell mondanom, hogy ez a szöveg természetesen ad bizonyos reményt a zsidóknak. Azt hiszem azonban, hogy a 2. cikkely úgy kielégítő, ahogyan a szerződéstervezetben szerepel.

Vissza akarok azonban térni a revizionizmus kérdéséhez. Úgy vélem, fehérorosz barátom nagyon szépen megvilágította ezt a kérdést. Sokat szenvedtünk a revizionizmus következtében az utóbbi háború előtt; és véleményem szerint a 4. cikkelyben biztosított garanciák nem kielégítőek számunkra.

Csak amúgy mellékesen óhajtom emlékeztetni a francia delegátust a magyarok által gyártott, éppen revizionista célokra hamisított francia bankjegyek ügyére. A ma már halott Teleki Pál volt az, aki e nagy csalók élére állt. Ezért, midőn a csehszlovák delegáció kisebb kiegészítést kér a 4. cikkelyhez, kérem a bizottságot, értesse azt meg és tanulmányozza gondosan az általunk benyújtott módosító javaslatot.

Hozzá kell tennem, hogy nyilván történt valami, amiről nem tudok, mert egyébként nem tudom megmagyarázni a francia delegátus magatartását. Nem ismerem az istenek titkait, nem tudom mi történik a konferencia magas szféráiban, de meggyőződésem, hogy történt valami, ami indokolja ezt a közbeavatkozást.

Még egyszer kérem fordítsanak figyelmet a revizionizmus kérdésére. Benyújtottunk egy módosító javaslatot, amely önök előtt fekszik. Meg kell mondanom, amennyiben francia kollégám rááll arra, hogy a jelenlegi

fogalmazás szerinti 4. cikkelybe be lenne illesztve egy néhány szóból álló betét, szívesen visszavonom módosító javaslatomat. A 4. cikkelyt az alábbi megfogalmazásban kívánám:

'Magyarország a fegyverszüneti megállapodás szerint intézkedéseket tett, hogy feloszlassanak minden, magyar területen lévő fasiszta jellegű politikai, katonai vagy félkatonai szervezetet, valamint az összes egyéb, a Szovjetunió vagy minden más Szövetséges Nemzet ellen ellenséges propagandát kifejtő szervezetet...'

Ide illeszkednének a következő szavak:

'És különösen amennyiben a szomszédos államok ellen irányuló revizionista propagandát illeti.'

Kérem, vegyék fontolóra e néhány szónyi kis betétet, amit felolvastam, vagy egy megfelelő hasonló szöveget. Ha azonban a bizottság úgy vélné, hogy nem egyezhet bele ebbe a kis módosító javaslatba, kénytelen lennék ismét ahhoz a módosító javaslathoz ragaszkodni, amelyet az imént javasoltam.

Amit ugyanis mindenekelőtt kívánunk: hogy a "revizionizmus" vagy a "revizionista propaganda" szavakat illesszék be a 4. cikkelybe.

Utoljára felhívom önöket, fogadják el ezt a kis kiegészítést. Befejezésül még egyszer el szeretném mondani, mennyire megdöbbenett és meglepett a francia delegátus közbeavatkozása, és hogy ezért voltam kénytelen c nyilatkozat megtételére, amire nem számítottam. Hozzáteszem, hogy delegációnk osztja véleményemet."

Masaryk miniszter felszólalása figyelmeztette a jelenlevőket, hogy igen fontos ügyről tárgyalnak. A nagyhatalmak képviselői megváltoztatták alapvetően elutasító álláspontjukat. Javasolták e kérdés tárgyalásának elhalasztását, hogy tanulmányozhassák a kérdést és esetleg meg is vitassák.

1946. szeptember 20-án az USA delegátusa Masaryk miniszter legutóbbi javaslata értelmében új megfogalmazást javasolt a revizionizmus betiltásának a javasolt 4. cikkelybe való betoldás formájában. Tehát kompromisszumként, nem önálló egészként. Ilyen módon a fasiszmust, az agressziót és a revizionizmust az egész világ előtt nyilvánvalóan az azonos rossz és azonos veszedelem szintjére helyezik. Ezért fogadhatta el Csehszlovákia az USA által javasolt fogalmazást. Volt még egy további vita kis szavakról. E vita keretében egyebek között megállapították, hogy az új fogalmazás nem tiltja az Ausztria és Románia ellen irányuló esetleges revizionizmust. De már nem változott semmi. A javasolt szöveggel kiegészített 4. cikkelyt egyhangúan jóváhagyták.

E. AZ ÁTTELEPÍTÉS

A magyar etnikai kisebbséget az első világháború után abban a reményben hagyták meg Csehszlovákiában, hogy közelíteni fogja mindkét államot. Eközben bizonyos kisebbségi reciprocitás alapelveivel számoltak. A trianoni Magyarország területén mintegy félmillió szlovák maradt, tehát megközelítően ugyanaz a szám, mint a szlovákiai magyaroké és elmagyarosított szlovákoké. Annak reményében, hogy betölti közvetítő feladatát, Csehszlovákia messzemenő kisebbségi jogokat és kiváltságokat biztosított az egész magyar kisebbségnek. Csakhogy a csehszlovákiai magyarok tevékenysége, akár maga a határközeli megmaradásuk, segítség helyett már a múltban is igen sok nehézséget és keserű percet okozott Csehszlovákiának. Tudjuk, ha meghagyják őket ezen a helyen, a jövőben is, előbb vagy utóbb, bármilyen határmenti magyar kisebbség pusztá léte is revizionizmust fog provokálni Budapesten. Ez megint az irredenta szervezésére csábít majd. Ezért Csehszlovákia kormánya a kassai program szellemében a felszabadulás első napjától igyekszik megoldani a Csehszlovákia déli határvidékén a szlovák etnikai elemmel erősen keveredve élő magyar etnikum problémáját.

1946. február 27-én lakosságcsere-egyezményt kötöttünk Magyarországgal. Ez az egyezmény nem oldotta meg az egész problémát. A magyar kormány azonban elutasított bármilyen további tárgyalást. Ezért a párizsi konferencián a magyar békeszerződés-javaslat 4. B cikkelyként amendementet terjesztettünk elő, amely kimondaná Csehszlovákia jogosultságát, hogy területéről maximálisan 200 000 etnikai magyart áttelepítsen Magyarországra.

Ez a transzfer-kérdés volt az egyik legnagyobb problémánk Párizsban. A "transzfer-amendement" tárgyalásának lefolyása viszonylag ismert. Számos, néha nem egészen helyes sajtóközlemény látott napvilágot róla a napilapokban. Ezért úgy vélem, az olvasó akkor alkothatja magának a legvilágosabb képet, ha leírás helyett időrendben közlöm az egyes beszédeket és nyilatkozatokat, valamint az albizottsági jelentés teljes szövegét is.

A magyar politikai-területi bizottságban 1946. szeptember 16-án nyitották meg a vitát ún. "transzfer-amendementünkről". Javaslatunk részletes indoklását Dr. Clementis államtitkár adta elő:

"Elnök úr, delegátus urak!

A csehszlovák delegáció javaslata maximálisan 200 000 magyar elköltöztetésére Csehszlovákiából Magyarországra, ami által végérvényesen meg kellene oldódnia a magyar kisebbség kényes problémájának, a csehszlovák kormány alapos és lelkiismeretes elemzése és igyekezete után került a konferencia elé. És mivel rendkívüli jelentőségű problémáról van szó nemcsak Csehszlovákia, hanem a közép-európai békés fejlődés számára is — kénytelen vagyok kissé több időt szentelni magyarázatára.

A közép-európai kisebbségi problémák főleg az utóbbi században a viták és konfliktusok kiváltó okai közé tartoztak Európának ebben a részében. Az első világháború előtt Ausztria-Magyarországon elhatározták, hogy a németek és a magyarok megosztják az uralmat a kis szláv nemzetek és részben román és az olasz kisebbség felett. Ebben a korszakban a szlovákok a magyarok nemzetiségi és szociális nyomásának súlya alatt egyrészt tömeges kivándorlásra kényszerültek — manapság erre azt mondanánk, hogy kitelepítették őket — vagy legalábbis részben engedniük kellett a kényszermagyarosításnak és asszimilálódásnak. Így történt, hogy a magyarok, akik a XVIII. század végén Magyarország lakosságának 21 %-át tették ki, a többi magyarországi nemzet természetes szaporulatának asszimilációja és emigrációja segítségével 1910-ben elérték a lakosságnak csaknem 50 %-át. Legalábbis ilyen növekedést mutattak ki a hírhedt magyar statisztikák.

Az első világháború után megváltozott a közép-európai nemzetiségi kisebbségek képe. A szláv kisebbségek egy része a német uralom alól az olasz fasiszták brutális uralma alá került, Csehszlovákiába, Romániába és Jugoszláviába pedig jelentős magyar kisebbség került. A továbbiakban csak két kisebbség, a csehszlovákiai magyar és a magyarországi szlovák sorsának követésére kívánok szorítkozni. A csehszlovákiai magyar kisebbség nemcsak minden állampolgári joggal, hanem ezen felül még nemzetiségi előjogokkal is rendelkezett. És mivel Csehszlovákia kulturális és szociális színvonala felülmúlta a magyarországi színvonalat, a csehszlovákiai magyar kisebbségnek több joga és jobb szociális helyzete volt, mint maguknak a magyarországi magyaroknak. Ezzel szemben a magyarországi szlovák kisebbség még a legelemibb jogokkal sem rendelkezett, és már maga a szlovák nemzetiséghez tartozás megvallása is diszkriminációt jelentett számára. Míg a csehszlovákiai magyaroknak számarányukhoz képest több iskolájuk volt, mint a magyarországi magyaroknak, addig a magyarországi szlovákoknak egyetlen iskolájuk sem volt. Ugyanez volt a helyzet a kulturális és politikai szervezetek terén is. Elég azt említeni, hogy a magyar képviselők száma a csehszlovák parlamentben pontosan megfelelt magyar lakosságunk lélekszámának, viszont a magyarországi szlovákoknak egyetlen képviselőjük sem volt.

Ennek ellenére, ha betekintenének a Népszövetség genfi levéltáráiba, látnák, hogy a kisebbségi kérdésekben a legtöbb panaszt Csehszlovákia ellen tették a magyar kisebbség részéről — de egyetlen panaszt sem tettek Csehszlovákia, illetve a magyarországi szlovák kisebbség részéről, Magyarország ellen.

Meg kell érteniük, milyen sebet okozott Csehszlovákiának mindezek után az, amikor a magyar kisebbség parlamenti képviselői közvetítésével a Csehszlovákia számára legkritikusabb időben nyíltan szövetkezett Konrad Heinleinnel és K.H. Frankkal, a csehszlovákiai németek rosszhíré vezetőivel, és amikor később München előtt is és után is és a bécsi döntés idején ez a kisebbség rárontott a Magyarország által megszállt területen élő szlovákokra és csehekre. Nem ismételtem, amit ezekről a dolgokról már a bizottság előtt preambulum-vitánkban kifejtettem.

Ezek azok az okok, amelyek következtében a csehszlovák kormány arra a szilárd és megváltoztathatatlan véleményre jutott, miszerint az új köztársaságban nem kísérletezhet azzal a nemzetiségi politikával, amelyet a háborúig folytatott. Csehszlovákia nagyon jól tudja, hogy Magyarországon, eddig legalább is részben, megszüntették a régi politika objektív okait, amely a Közép-Európa és a Balkán kis szláv nemzetei ellen irányuló, a német imperializmussal kötött szövetséggel tűnt ki. Valamennyi objektív okot azonban még nem szüntették meg. A két háború közötti időszak bizonyossága szerint a revizionizmus gondolata volt az, ami termékeny talajt és bázist biztosított a Közép-Európát nyugtalanító magyar reakciónak és Magyarország politikájának. A mai magyar kormány képviselői részéről elhangzott számunkra, hogy feladják ezt a revizionista politikát Csehszlovákia viszonylatában, amennyiben mi készek vagyunk visszatérni a háború előtti kisebbségi politikához.

Masaryk miniszter a magyar küldött beszédére adott válaszában az alábbi idézetet közölte az egyik magyar külügyminisztériumi hivatalnok könyvéből: "Egészen téves a csehszlovák propagandának az az állítása, hogy Magyarország demokratizálása elfojtja a revizionizmust. A magyar revizionizmus kiváltó oka nem az ország feudális rendszere volt. Más kérdés — milyenek voltak a kapcsolatok a feudalizmus és a revizionizmus között —

és megint más — milyen lenne a demokratikus Magyarország revizionista politikája. A demokratikus Magyarország nagy valószínűséggel együttműködne szomszédaival abban a reményben, hogy az együttműködéssel a lehető legjobban biztosíthatná a magyarok kisebbségi jogait, továbbá kedvező határmódosítási feltételeket teremthetne. Olyan magyar kormányt elképzelni azonban, amely feladná a trianoni szerződés revíziójának gondolatát, lehetetlen."

És néhány nappal e konferencia megnyitása előtt olvastuk a New York Herald Tribuneban a párizsi magyar követ levelét, amelyből idézek: "Közép-Európában vannak bizonyos határok, amelyeket úgy lehetne megszabni, hogy az etnikai és politikai határok általában szólnak szorosak lennének. Így van ez, bizonyos mértékben a magyar-csehszlovák határral."

Korlátlan mennyiségben mutathatnék be hasonló idézeteket, amelyek azt bizonyítják, hogy ténylegesen és őszintén a mai Magyarország sem szándékozik feladni a revizionista politikát Csehszlovákiával szemben. Ám azt hiszem, ez egyszerűen fölösleges, mert a magyar küldöttségnek az e konferenciának címzett dokumentumaiban és beszédeiben nyilván önök maguk is elég bizonyítékot találtak, hogy a mai Magyarország sem mondott le a revizionizmusról nemcsak Romániával, hanem Csehszlovákiával szemben sem. Ez gyakorlatilag azt jelentené, hogy tovább tartana a feszült viszony Csehszlovákia és Magyarország között, és hogy a régi, reakciós, revizionista politikusok csak azért játszanának fontos politikai szerepet Magyarországon, mert a mai magyar közvélemény is a magyar nemzet érdekeinek képviselőiként tekintene őket.

Ezért mérlegelte a csehszlovák kormány mind belpolitikai, mind a fenti okokból e probléma valamennyi megoldási lehetőségét. Ezért kezdett tárgyalni a magyar kormányral és javasolta a csehszlovákiai magyar és a magyarországi szlovák kisebbség problémájának kölcsönös és teljes megszüntetését. A magyar kormány csak részben járult hozzá a csehszlovák javaslatához és hosszabb tárgyalás után lakosságcsere-egyezményt kötött velünk azon az alapon, hogy minden egyes magyarországi szlovákért, aki önként jelentkezik az áttelepülésre, Csehszlovákia ugyanolyan létszámú magyart telepíthet át Magyarországra, azonos feltételekkel. Ezek a feltételek demokratikusak és humánusak. A csere a szerződő államok költségére történik. Az átköltözőknek lehetőségük van, hogy magukkal vigyék egész vagyonukat, és kártérítést kapjanak az eddigi lakóhelyükön hátrahagyott ingatlanokért. A csere szervezésének olyannak kell lennie, hogy az átköltözés a legkevesebb nehézséggel és kíméletlenséggel járjon az érintettek részére.

Az egyezmény megkötése előtt is és után is a magyar kormány képviselői biztosítottak bennünket, hogy Magyarországon 75 000 szlovák sem él, és abszolút többségük tiltakozik az áttelepülés ellen. A rövid, áttelepülésre való jelentkezési határidő alatt, ami — tekintettel a magyar kormány indoklására, miszerint egy hosszabb határidő újabb nyugtalanságot okozna az amúgy is ideges magyar közéletben — elfogadtunk, mintegy 100 000 szlovák jelentkezett. E határidő folyamán Magyarország miniszterelnöke biztosított bennünket, hogy a szlovákok csak jelentéktelen számban jelentkeznek áttelepülésre, többségük nem akarja elhagyni Magyarországot. És a mai magyar sajtó azt jelenti nekünk, hogy úgymond a magyarországi szlovákok tiltakozó gyűléseket rendeznek azon gondolat ellen, miszerint a kölcsönös kisebbségi problémát valamennyi magyarországi szlovák valamennyi csehszlovákiai magyarral való kötelező cseréjével oldják meg. Ha ez így van, kérdezem, hány szlovák van még Magyarországon? Ha az új Magyarország által létrehozott szlovák iskolák számából kellene kiindulnunk, arra a következtetésre kellene jutnunk, hogy egyáltalán nincsenek, mint ahogy nincsenek szlovák iskolák. Mi azonban a magyar miniszterelnöknek hiszünk, hogy a szlovákoknak csak kisebb része jelentkezett áttelepülésre. Azért hiszünk neki, mert elég nagy létszámú áttelepítési misszió volt három hónapig Magyarországon, amely legalább is megközelítően meghatározhatta a Magyarországon élő szlovákok számát, és amely megállapította, hogy mintegy 450 000-en vannak.

Az, hogy a szlovákok többsége nem jelentkezett áttelepülésre, két ténnyel magyarázható. Egyrészt azzal, hogy ez a kisebbség soha nem élt nemzetiségi jogokkal akár a legkisebb mértékben is, és ezért nehezen lenne feltételezhető, hogy nemzetiségi tudattal rendelkezik, másrészt azzal, hogy a magyar kormány részéről tervszerűen megszüntették a lakosságcsere-egyezményt és a nyomás legkülönbözőbb eszközeit használták, hogy a jelentkezők száma a lehető legalacsonyabb legyen.

Kérdezem, miért?

A csehszlovák közvélemény csak egy választ adhatott erre a kérdésre. Kizárólag azért, mert a jelentkezők megfelelően nagy száma hozzájárulna a csehszlovákiai magyar kisebbség problémájának tényleges megoldásához. És Magyarország éppen ezt nem kívánja.

És miért ne legyen megoldva ez a kisebbségi probléma?

Megint csak egyetlen válasz lehet. Azért, hogy a jövőben területi revíziós igényt lehessen támasztani Csehszlovákiával szemben, mivel a magyar kisebbség — ha erősen vegyesen is a szlovák lakossággal — nagyrészt a csehszlovák-magyar határvidéken él, ezzel szemben a szlovák kisebbség Magyarország belsejében.

Az ez év február 27-én aláírt lakosságcsere-egyezményben a magyar kormány kötelezte magát a lakosságcsere aktív támogatására a sajtóban és a rádióban. Ennek azonban éppen az ellenkezőjét tette. Magyarországi helyi szervek tervszerű nyomást gyakorolnak a szlovákokra, hogy vonják vissza jelentkezésüket. Ismét elvették a földet azoktól a parasztoktól, akik a földreform következtében hozzájutottak, a munkásokat alkalmazottakat kidobták állásukból és lakásukból. A magyar-csehszlovák vegyesbizottság, amelynek áttelepítés technikai részleteit kell kidolgoznia, teljes 50 napon át ülésezett, és utolsó összejövetelei magyar tagjainak szándékos obstrukciója miatt eredménytelenek maradtak.

Ezért a lakosságcsere-egyezménnyel kapcsolatos legutóbbi tapasztalatok még inkább megerősítettek abban meggyőződésünkben, hogy keresni kell a módot a csehszlovákiai magyar kisebbség kérdésének végleges megoldására.

Milyen létszámú ez a kisebbség?

A mai Csehszlovákia területén a legutóbbi, 1930-as népszámlálás szerint a magyarok száma 570 000 volt. Tízszázalékos zsidó vallásúak voltak, és a háború utolsó időszakában a Szálasi-rendszer idején, amennyiben a béke döntés után Magyarország által megszállt területen éltek, meggyilkolták őket, és exponált fasiszták tízezrek menekültek el erről a területről a német hadsereggel. A maradék körülbelül félmillióból mintegy százszázaléka kell cserélni azonos számú magyarországi szlovákkal. De a csehszlovák statisztika által magyarnak kimutatott maradék 400 000 sem magyar etnikai eredetű, hanem részben szlovák származású. Ezek közül mindazoknál akik beszélnek szlovákul és ma szlováknak vallják magukat, különleges rendelkezéssel biztosították a csehszlovák állampolgárság megszerzésének jogát.

Az első világháború után a fiatal szlovák nemzet kissé túlzó nacionalizmusa lehetetlenné tette a lakosságnak visszatérést etnikumához. Ma megadták nekik ezt a lehetőséget, és az eddigi becslések alapján a benyújtott jelentkezési lapok átvizsgálása után megállapítottuk, hogy a Csehszlovákiában élő ténylegesen etnikai magyarok száma a csere végrehajtása után alig fogja elérni a 200 000-et. Ilyen módon a tényleges minimum korlátozódott a csehszlovákiai magyar kisebbség kérdése, és a csehszlovák kormány nyugodt lelkiismerettel mérlegelhetette e probléma megoldásának új módszereit. E módszer megfogalmazását tartalmazza a csehszlovák delegációnak ebben a bizottságban előterjesztett javaslata.

Tudjuk, hogy az áttelepítés, a "transzfer" szó nem hangzik rokonszenvesnek sem az önök, sem a mi fülünknek. de cáfolhatatlan tény marad, hogy ezen az alapon oldották meg véglegesen és tartósan például a törökországi görög kisebbség problémáját. Módosított formában, a lakosságcsere a cserearányra való tekintet nélkül a formáját alkalmazták a szövetséges és testvéri lengyel és ukrán nemzet között is, amelynek során több mint millió lengyel költözött át régi lakóhelyéről az új Lengyelországba és mintegy 400 000 ukrán Lengyelországba Ukrajnába.

Visszatérek még az áttelepítés ama gyakran emlegetett embertelenségéhez. Hogy úgymond senkinek nincs joga kiűzni embereket ősi lakóhelyükről és a földről, amit már nagyapáik műveltek és laktak.

Kétségtelen. Az emberek akarata ellenére történő kitelepítése kemény intézkedés. Nap mint nap sor kerül rá viszont bárhol a világon a technikai haladás érdekében. Városi szanálások során éppúgy, mint nagy közlekedési építkezéseknél (közutak, vasutak, csatornák stb.). Világszerte azonban leginkább és a legnagyobb mértékben nagy víztározók, repülőterek, lőterek stb. építésekor ismétlődik.

Ha egy következő háború érdekében történő modern fegyverkészlet miatt lehetséges valahonnan a lakosság elköltöztetése, miért nem lehetséges bizonyos számú lakosság elköltöztetése a tartós béke érdekében, amint a Csehszlovákia javasolja?

Csehszlovákia azt javasolta beadványában, kössenek a békeszerződés ratifikálása után 6 hónapon belül kétoldalú egyezményt a Csehszlovákia és Magyarország közötti lakosságcsere-nél már elfogadott feltételek alapján, amelyekről már szoltunk. Ez tehát azt jelenti, hogy ezt az áttelepítést minden téren olyan humánus módon lehet és kell majd előkészíteni, hogy nem fog különlegesen kíméletlen eljárást jelenteni az áttelepítettek számára, illetve olyan időhatárok között mozog majd, hogy nem terhelheti Magyarországot. Felelősségem teljes tudatában és a csehszlovák kormány nevében jelentem ki ezen a helyen, hogy a végletekig be akarjuk tartani a csehszlovák emberiség alapelveit, és hálásak vagyunk önöknek minden kezdeményezésért és tanácsért, ami ezt lehetővé teszi számunkra.

A magyar kormány azonban azt állítja, hogy a legminimálisabb technikai lehetőséggel sem rendelkezik 200 000 csehszlovákiai elhelyezésére. Ez érthetetlen érv számunkra, ha azt veszem fontolóra, hogy

Magyarországon mintegy félmillió zsidó vallású állampolgárt gyilkoltak meg, és megközelítően ilyen lélekszámot veszített Magyarország a háborús események folyamán. Ezenkívül, a potsdami döntés szerint Magyarország több mint 400 000 németet telepíthet át Németországba, éspedig vagyoni kártérítés fizetése nélkül. Azt már nem is teszem, hogy vég nélkül idézzek bizonyítékokat a két háború közötti magyar irodalomból, miszerint a magyar nemzet csökkenő népszaporulatával nem tarthatja fenn magát, ha nem sikerül visszatelepítenie a világon szétszóródott magyarokat.

Engedjenek meg legalább egy idézetet erről a problémáról a H.R. Adamson százados és John Heire főhadnagy által vezetett "Valamennyi párt brit parlamenti delegációjának egyértelmű magyarországi jelentése"-ből.

Idézek: "A lakosság és különösen a munkaerő csökkenése érintette a gazdasági szerkezetet is. Budapest lakossága csaknem negyedmillióval, az egész országé majdnem egy millióval csökkent."

Mint ebből az idézetből is látható, Magyarországon munkaerőhiány van — akár például Csehszlovákiában is. Mi azonban igyekszünk hazatérésre bírni az államunk határain kívül élő szlovákokat és cseheket, és e célból már megállapodást kötöttünk a Szovjetunióval, Romániával és Ausztriával és tárgyalunk Jugoszláviával.

Miért védekezik tehát Magyarország a számára szükséges magyarok visszatérése ellen, amikor ennek olyan kedvező feltételek mellett kellett történnie, amilyenek egyetlen más esetben sincsenek?

A 200 000 magyar részünkről Szlovákiából Magyarországra kívánt áttelepítésével szemben felhozott további érvként a magyar kormány azt az állítólagos tényt emeli ki, miszerint úgymond Magyarországon nagyobb a népsűrűség, mint Szlovákiában, és a kívánt áttelepítés következtében ez tovább emelkedne Magyarország rovására. Ezzel kapcsolatban meg kell említeni, hogy Csehszlovákia a magyarok által elhagyandó vidékekre olyan szlovákokat igyekszik telepíteni, akik visszatérésüket kérik házájukba Európa különböző államaiból. Az áttelepítéssel összefüggő népsűrűség megítélése szempontjából továbbá nem vehetünk alapul az egész területre vonatkozó abszolút számokat, hanem csak a mezőgazdasági területekre vonatkozókat. Szlovákia nagyrészt hegyes, és nagy területek lakhatatlanok. A mezőgazdasági területet illető helyzet Dr. Némethy Béla magyar statisztikus szerint a következő:

Az 1930-as népszámlálás szerint Magyarország területén 4 471 379 földművelő lakos volt, azaz 51,4 %. Az 1934-es statisztika szerint a földterület, azaz tágabb értelemben vett mezőgazdasági terület 13 165 724 katasztrális hold volt. Szorosabb értelemben vett mezőgazdasági terület (azaz erdők, mocsarak és legelők nélkül) 11 444 863 katasztrális hold (63 860 km²) volt, azaz az ország területének 70,7 %-a. A mezőgazdasági lakosság átlagos sűrűsége tehát km²-enként 67,9 volt, amit Némethy nem kielégítő sűrűségnek tart.

Ezzel szemben Szlovákiában 1930-ban 1 822 114 földművelő lakos volt, azaz 54,7 %. 1934-es adatok szerint a szélesebb értelemben vett mezőgazdasági terület 27 585 km², a szorosabb értelemben vett viszont csak 21 785 km² volt, vagyis az ország területének 44,4 %-a. A mezőgazdasági lakosság átlagos sűrűsége tehát Szlovákiában 83,6/km², ami azt jelenti, hogy 15,7-tel több, mint a magyaroknál.

Ezért nem látunk semmiféle gazdasági indokot, ami lehetetlenné tenné javaslatunk elfogadását.

A magyar kormány azonban felveti, hogy már e javasolt alapelv elfogadása is veszélyeztetné a magyar demokráciát.

Miért?

Azért, mert megoldaná ezt a nyugtalanító problémát köztünk és Magyarország között, és hogy magyar részről lehetetlenné tenne, bármiféle revizionizmust? Ezek az érvek arról tanúskodnak, hogy a magyar kormány tiszteletben akarja tartani reakciójának véleményét, de az a demokrácia, amely erőszakkal tartja fenn magát, nem demokrácia. Úgy véljük, München és a bécsi döntés teljesítette a magyar antidemokráciát minden maximális követelését, és merné-e valaki állítani, hogy ezzel a magyarországi demokráciát erősítették meg?

Az effajta érvek között igen súlyos szavakat hallottunk arról is a magyar kormány részéről, amely arról igyekezett meggyőzni bennünket, ha elfogadná e magyarok áttelepítésének alapelvét, a közvélemény elcsöppönné.

Nem hallottuk már valahol ezeket a szavakat? De igen.

Egy Borsody könyvből vett idézetben, amelyben az a kijelentés volt, miszerint sohasem lesz olyan magyar kormány, amely elismerné a trianoni határokat. És sokkal hangsúlyozottabb formában olvastuk e szavakat nemrégiben Moszkvában közzétett dokumentumokban, amelyekben reprodukálták Csáky magyar diplomata, a későbbi miniszterelnök München előtti időkből származó kijelentését, miszerint elcsöppönnének minden magyar kormányt, amely nem csatlakozna a Csehszlovákia elleni támadáshoz, hogy mindenkit lelőnének, aki ilyen pillanatban meginogna.

Elnök úr, expozém végéhez közeledve, bátorkodom összefoglalni:

A háború előtt volt Európa szívében egy köztársaság. Ez a köztársaság mindent elkövetett, hogy hű legyen legjobb hagyományaihoz. Demokratizmusa minden tekintetben fejlettebb volt, mint bármelyik közép-európai országé. Gazdasága és pénzügye egyaránt szilárd volt. Barátságban élt minden szabadságszerető nemzettel, és sohasem okozott nehézségeket a környező, egyébként nyugtalan világnak. Német és magyar kisebbsége élvezte a csehszlovák demokrácia összes politikai és anyagi előnyeit. Ennek ellenére, amikor ütött a sorsdöntő óra a Csehszlovák Köztársaság számára, mindkét kisebbség elárulta, a német és a magyar, amelyek illegális, hosszú éveken át tartó és tervszerűen folytatott földalatti tevékenysége nyílt harcba ment át.

Nem hagyhatom említés nélkül Münchent — amellyel, delegátus uraim, senki sem értett egyet önök közül. Nem értett vele egyet egyetlen akkori kormányuk sem. München az önök részére csak emlék és talán — rossz lelkiismeret. De nekünk, minden csehnek és szlováknak München katasztrófát jelent, amit semmi sem képes kitörölni számos nemzedék gondolataiból és szívéből. Számunkra többek között kisebbségi politikánk teljes bukását is jelenti és a csalódást, ami soha nem tűnik el gondolkodásunkból. A béke érdekét szolgálná, ha a békeszerződést vázoló államférfiak és politikusok osztanák ezen érzéseinket.

És ha a múlt tapasztalata ellenére még dédelgeti valaki a reményt, hogy a demokrácia és a szabadság leple alatt visszatérhetnek az árulás előkészületeinek jó időszakai, engedjék meg, hogy a múlt kegyetlen tanulsága által visszavonhatatlanul követelt nyíltsággal kijelentsem neki: Soha többé! Nincs politikus, sem politikusán gondolkodó ember Csehszlovákiában, aki akár egy percre is a visszatérésre gondolna ahhoz a nemzetiségi politikához, amelynek bukását a tapasztalat igazolta.

Nem szabad elfelejteni a háború tanulságait. Az agresszió első áldozatait voltunk Európában és utolsóként szabadítottak fel. Valóban azt hiszik, hogy ezt elfelejthetjük?

A delegátus urakkal folytatott magánbeszélgetések során nekem is, kollégáimnak is gyakran dicsérték a csehszlovák demokráciát és mostani sikereit. Voltak szívesek elismerni, hogy a felszabadulás óta nálunk nem voltak politikai válságok, hogy politikai helyzetünk konszolidált, hogy gazdaságunk gyorsan talpraáll, hogy nem okozunk semmiféle nehézséget a Szövetségeseknek. Hálásan hallgatjuk a dicséret, sőt néha a csodálat szavait. Ámde engedtessek meg ismét teljes nyíltsággal kimondanom, hogy végre egyszer szeretnénk valamelyes bizalmat látni szilárd politikánk és annak általános elismerése iránt. Méltónak érezzük magunkat az önök teeteinkre támaszkodó bizalmára, kérjük önöket, higgyenek nekünk, amikor azt mondjuk, hogy nemcsak Csehszlovákia, hanem a magyar kisebbség és maga Magyarország, de ugyanígy Közép-Európa békéje érdekét szolgálja, hogy a kisebbség problémáját egyszer s mindenkorra az általunk javasolt módon oldják meg. Az áttelepítés gondolata nem felel meg emberies, évszázados nemzeti hagyomány által kialakult nézeteinknek. Szomorú tapasztalatok kényszerítettek erre. A jelenlegi állapotban nincs remény csehszlovák-magyar barátságra vagy Duna-menti békére, ha ezt a kérdést nem oldják meg. Az áttelepítés — tudom, nem szép szó ez — elkerülhetetlen bizonyos kíméletlenség nélkül az érintettekkel szemben. Ünnepelesen kinyilvánítom azonban, hogy mindazokat a durvaságokat, amelyekre az áttelepítésnél sor kerülhet, a fejlett műszaki szervezés és a kártérítés megfizetése során a lehető legminimálisabbra fogjuk csökkenteni. Nem jobb-e így, mint meghagyni az állandó nyughatatlanság régi és rossz emlékü forrását, és ezáltal a konfliktusok veszélyének kitenni az eljövendő ártatlan nemzedékeket?

Uraim! Előadtam önöknek esetünket. Amikor majd döntenek az ügyben, gondoljanak Münchenre, gondoljanak tiszta múltunkra, gondoljanak az összes szenvedésre, amit a háború hozott az emberiségnek, gondoljanak a jövőre annak minden reményével és veszedelmével együtt, és gondoljanak kissé arra a nemzetre is, amely rászolgál bizalmukra. Gondolják mindezt át, s aztán döntsenek."

Szeptember 18-án a bizottság meghallgatta Magyarország képviselőjét. A magyar kormány nevében Szegedy-Maszácz úr washingtoni követ tartott beszédet. Beszédének hangneméről és az abban alkalmazott érveléséről néhány szószserinti idézet ad képet:

"...Sajnálattal vagyok kénytelen megjegyezni, hogy Clementis államtitkár úr néhány téves és pontatlan tényre alapozta megállapításait. Néhányat említenék közülük a valóság fényében."

"...A Külügyminiszterek Tanácsa által javasolt békeszerződés nem tartalmaz semmiféle rendelkezést sem a csehszlovák, sem a magyar lakosságról. Ez világosan mutatja, hogy a területi status quo felújításakor a Külügyminiszterek Tanácsa változtatás nélkül kívánta hagyni a lakosság nemzetiségi status quo-ját az általa lakott terület tekintetében."

"...A csehszlovák delegáció azonban, egyrészt a területi status quo-t védve, sőt Csehszlovákia érdekében történő megváltoztatását javasolva, másrészt meg kívánja változtatni a lakosság status quo-ját területi vonatkozásban Magyarország és a magyar lakosság rovására."

"...A demokratikus alapelvek érvényesítése és az egyén és a kisebbség jogainak tiszteletben tartása az egyéb megoldási lehetőségek alapelve.

A csehszlovák javaslatban foglalt elv megvalósulása a békeszerződés-javaslatban fölöttébb veszedelmes precedenst teremtené, mivel úgy nyilvánulhatna meg, mint elhajlás egy új kisebbségi politika irányába."

"...A mi válaszuk egyszerű: A magyarok évszázadokon át ott voltak és ott vannak ma is, mivel oda köti őket földjük és táplálékuk, mivel a terület és a lakosság status quo-ja kölcsönösen függ egymástól. Képtelenek vagyunk felfogni, hogyan lehet revíziós szándékkal összekapcsolni a status quo fenntartását, hiszen a revízió ténylegesen a status quo megváltoztatásához vezet. Ez esetben a csehszlovák kormány az, amely meg kívánja változtatni a status quo-t, és nem a magyar kormány.

És ezt úgy akarja megváltoztatni, hogy Csehszlovákia egynemzetiségű állam legyen, annak ellenére, hogy változtatás nélkül megtartja jelenlegi határait..."

"Egy nemzeti állam kialakításának demokratikus és emberi módja tehát nem alapulhatna egy fölöslegesnek vagy veszélyesnek tartott nemzeti elem kiűzésén, hanem területmódosításon. Ha tehát Csehszlovákia így szorgalmazza a nemzeti status quo megváltoztatását a kikényszerített áttelepítés árán is, akkor ugyanígy viselnie kellene annak a következményeit a terület tekintetében is."

"...A müncheni tragédia korszakában Hitler külső fenyegetései a szudétánémetek és a szlovák autonomisták belső nyomására támaszkodtak. Az anchluss óta Heinlein nemzeti szocialistái és a Tiso-vezette szlovák autonomista csoport, valamint más szlovák képviselők is rendszeresen együttműködtek."

"...Elhisszük, hogy ezzel megkísérlik céljuk elérését. Az első, olyan hatást kell kelteni, hogy a világ elfelejtse azt a szerepet, amit a hitlerizált szlovákok játszottak a Csehszlovák Köztársaság szétverésében és később a német védnökség alatti Szlovákiában. Másodszor arra vágnak, hogy megfosszák vagyonuktól a szorgalmas szlovákiai magyar földművelőket."

"...Csehszlovákia most a potsdami döntés revízióját igyekszik kieszközölni. Ámde a potsdami egyezményt motiváló indokok nem változtak. Ezért szilárdan hisszük, hogy a párizsi konferencia nem tesz eleget a követelésnek a potsdami döntés kiterjesztésére és — a kollektív felelősség elvének megerősítésével — nem rak új és elviselhetetlen terheket sem a magyar nép vállára, sem szerencsétlen országunkra."

"...Az úgynevezett reszlovakizáció úgyszintén fura és veszedelmes emlékeket ébresztő eszköz. A különböző nemzetiségek együttélése kötelező érvénnyel a természetes alkalmazkodást jelenti."

"...A bizottságra bízom annak eldöntését, vajon demokratikus és erkölcsös-e a rasszista alapelv meghatározásának ez a módja és az ilyen kényszer-asszimiláció, de határozottan ki kell jelentenem, hogy az e nyilatkozatok kiterjesztése során érvényesített erőszak-csem minden erkölcsi értéktől megfosztja azokat..."

"A potsdami döntés szerint kitelepített vagy kitelepítendő németek száma nem haladja meg a 272 000-et, mivel a magyar kormány nem űz ki valamennyi német anyanyelvű személyt, csak a hitlerizált németeket."

"...Ilyen körülmények között további 200 000 magyar áttelepítése az éppen a termelékenység és egyben az egzisztenciális eszközök visszaesésével küszködő Magyarországra, gazdasági katasztrófa lenne az ország számára."

"...Az elmúlt években a magyar nép szörnyű szenvedéseket élt át a háború és a fantasztikus infláció következtében."

"...Ámde 200 000, az egész országban szétszóródott elégedetlen és kétségbeesett ember politikai szempontból is elviselhetetlen terhet jelentene, mivel a békeszerződésnek ezek az áldozatai a meghirdetett nemes alapelvek élő arculcájaként nyugalanságot keltenének az egész országban."

Csehszlovákia tán megszabadulna 200 000 fölöslegesnek vagy terhesnek tartott embertől, de ezzel együtt elvesztené kilenc millió magyar jóakarátát és őszinte szándékát, hogy békében és jó megértésben éljen szomszédjával. Csehszlovákia a barátság és a csehszlovákiai magyar kisebbségi kérdés végleges megoldása előfeltételének tartja a kényszerkitelepítést. De hogyan születhet barátság, ha ilyen, a magyar nép számára elviselhetetlen politikai, erkölcsi és gazdasági sérelmet jelentő kényszerkiűzés a következménye."

"...A csehszlovák delegáció vezetője arra kérte önöket, uraim, hogy emlékezzenek Münchenre, amellyel annak idején nem értettek egyet. A magyar küldöttség arra kéri önöket, emlékezzenek az Atlanti Chartára és a Négy Szabadságra, amiért a háborúban harcoltak."

Szegedy-Maszáik úr 46 percet beszélt. A fordításokkal együtt a magyar küldöttség meghallgatása az egész bizottsági ülést igénybe vette. A szónokok csak a következő ülésre jelentkeztek. Egyebek között Bedel-Smith tábornok, az USA delegátusa közölte, hogy nyilatkozatot akar tenni, de csak miután meghallgatta Csehszlovákia válaszát a magyar következtetésekre.

A következő ülésen, szeptember 20-án Dr. Clementis elutasította, esetenként helyesbítette a magyar küldöttség néhány érvét és állítását. Ezt az alábbi beszédben tette:

"A csehszlovák delegáció már a megtárgyalásra kerülő javaslatához mondott expozéjában kijelentette: célravezetőnek tartja, hogy a Csehszlovákiából kitelepítendő maximálisan 200 000 létszámú magyar kérdését a bizottságban minden vonatkozásban alaposan vitassák meg, mielőtt döntés születik róla. Ezért készek voltunk és vagyunk a válasza minden esetleges kérdésre, és magyarázatot adunk valamennyi, az egyes delegációk részéről esetleg felmerülő kétségre."

Eredetileg csak a többi résztvevő delegátus véleményének és kérdéseinek meghallgatása után akartunk szót kérni. De az az expozé, amelyet a bizottságban legutóbb a magyar küldöttség képviselője adott elő, arra kényszerít bennünket, hogy problémánk tárgyilagossá és törzstámentes megítélésére érdekében még a vita megkezdése előtt helyére tegyem a magyar küldöttség néhány állítását."

Bevezetésként be kell vallanom, nagy undort jelent számomra, amikor a hírhedt magyar nemzetiségi statisztika számaival kell foglalkoznom, ami már a nemzetközi irodalomban is a tényhamisítások klasszikus példaként szerepel. Elvárhatnánk ugyan, hogy a magyar kormány, amely annyira hangoztatja demokratizmusát és elutasítja az előző rendszereket és azok tetteit, legalább is kritikusan foglal állást a Horthy-Magyarország statisztikai adataival szemben, és hogy az új statisztikai adatok közlésekor végérvényesen eltér a régi praktikáktól. Reméltük, hogy tárgyilagossággal szemben a tényeknek megfelelő számokat közöl majd, és nem olyanokat, amelyeknek előre meghatározott célt kell szolgálniuk. Azt hiszem, az igazságosságot az igazság, nem pedig utilitarista statisztikák segítségével kell keresni. Sajnos, csatlakoztunk ebben a várakozásunkban és abban is, amikor elvártuk az új, demokratikus magyar kormánytól, hogy nemcsak elítéli valamennyi korábbi rendszer nemzetiségi politikáját, hanem magától értetődőnek fogja tartani, hogy legalább részben helyrehozza azokat a hibákat, amelyeket ezek a magyar rendszerek főként az utóbbi másfél évszázadban az egykori Magyarország nem magyar nemzetei ellen elkövettek."

A magyar delegáció expozéja azonban jellegzetesen kettős volt. Egyfelől helytelen adatok közlésével, amelyekkel cáfolniuk kellene a csehszlovák delegáció helyes adatait, másfelől azzal, hogy a magyar expozé nem utasítja vissza a részünkről leginkább hangsúlyozott tényeket."

A magyar küldött nem tudta cáfolni azon idézeteim valóságát és helyességét, amelyeket annak bizonyítására mutattam be, hogy a mai Magyarországon is létezik és tervszerű támogatást élvez a csehszlovákiai magyar kisebbségre támaszkodó területi revizionizmus. Ezt nem tehettem és nem is tettem meg. Éppen ellenkezőleg. A csehszlovák delegációnak a magyar kisebbségi probléma humánus és a lehető legkevesebb kíméletlenséget okozó végleges likvidálására irányuló amendementjét a magyar küldöttség a Csehszlovákia ellen irányuló területi revizionizmus új és további platformjaként használta fel expozéjában."

Bizottságunk munkája során bizonyára elég alkalom lesz majd arra, hogy ellenőrizzenek valamennyi, mind a csehszlovák, mind a magyar expozéban közölt adatot. De már az általános vita szükségleteit is szolgálva, ma legalább az alábbiak közlését tartom szükségesnek:

A magyar küldött azzal vádolt, hogy helytelen számadatot közöltem a magyarországi szlovákokról és a szlovákiai magyarokról. Szerinte 1930-ban 104 000 szlovák élt Magyarországon."

A magyar külügyminisztériumnak a konferencia tájékoztatására kiadott, "Les problèmes de la minorité hongroise de Slovaquie" című brosjájában viszont a 9. oldalon azt olvassuk, hogy objektív becslés szerint a mai Magyarországon állítólag 120 000 szlovák él."

Gyöngyösi miniszter 1945. szeptember 6-án a következőket mondotta a magyar parlamentben: "Ha 600 000 (szlovákiai) magyarért ki kellene cserélnünk minden egyes magyarországi szlovákot, aki a legutóbbi népszámláláskor szlovák anyanyelvűnek vallotta magát, legfeljebb 75 000 szlovákot cserélhetnénk ki."

Gyöngyösi miniszter úr akkor ugyanis az 1941. évi magyar statisztikára támaszkodott, amely csak 75 000 magyar állampolgárnál mutatott ki szlovák anyanyelvet. De nem is tekintették őket szlovákoknak, mert ugyanezen statisztika szerint még 17 000 sem volt szlovák nemzetiségű."

Borsody úr, a magyar külügyminisztérium tisztviselője, a mostani washingtoni sajtóattasé "Magyar-szlovák kiegyezés" című könyvében, amelyből már idéztem ezen a helyen, a 67. oldalon 170 000-re becsüli a magyarországi szlovákok számát."

Ez egy apró példa csupán a magyar statisztikai dzsungelből. Mi, sajnos már régóta ismerjük. Ezért volt teljesen indokolt pesszimizmusunk adatait illetően, és ezért a magyarországi szlovákok jelentkezési akciója idején etnográfusaink és statisztikusaink a helyszínen és a szlovákok központjaiban végeztek becslést az összes hozzáférhető objektív és szubjektív jegyek alapján, és a magyarországi szlovákok segítségével. Így jutottak a 450 000-es számhoz, amit expozémban közöltem."

Nem kevésbé tarkák magyar adatok a ma Szlovákiában élő magyarok számáról. A Gyöngyösi minisztertől már közölt idézetben 600 000-ről van szó. Az 1945. november 20-án Gyöngyösi miniszter által a szövetséges ellenőrző bizottság képviselőjének átadott és 4. sz. annexió jelzéssel e konferencia elé terjesztett, "A csehszlovákiai magyarok száma" című memorandum 5. oldalán azt olvassuk, hogy "a csehszlovákiai magyarok száma mintegy 800 000-re becsülhető." Amde ugyanezen az oldalon a mai Szlovákia területén élő magyarok számának kimutatására az egyes évekből származó statisztikák szerint az 1941-es 892 677-es számmal szolgál. A már idézett "Les problèmes de la minorité hongroise" című brosúrában a 10. oldalon ezt olvassuk a mai Szlovákiában élő magyarok számáról: "Les évaluations hongroises actuelles donnent généralement 700 000."

Nem folytatom tovább ezt a számítást. De nézzünk még meg egy számadat, amit a magyar küldött csehszlovák forrásra hivatkozva közölt expozéjában. Eszerint a mai Szlovákiában 650 000 magyarnak kellene lennie.

A magyar küldött elsősorban a "Štatistický zpravodaj" (Statisztikai Tudósító)-ban 1945. december 1-én megjelent cikkre hivatkozik. Persze a magyar küldött elfelejtette idézni ebből az elméleti fejtegetésből a szerző bevezető megjegyzését, miszerint számadatai kísérletet jelentenek a megnyugtató, "legalább b e c s l é s r e szolgáló alap" meghatározására. És a becsült számjegyek közlése után a szerző szó szerint ezt írja: "Szlovákia lakosságának számát a München előtti határok szerint tehát 1943 végén mintegy 3.654.000-re becsüljük. A további évekre nem merünk becslésbe bocsátkozni, mert semmiféle adatunk nincs azokról a nagy változásokról, amelyek ez után az időszak után a lakosság lélekszámában bekövetkeztek, mindenekelőtt a szlovák felkelés és más háborús akciók, a zsidók elvándorlása a magyar övezetből 1944-ben, illetve a németek és a magyarok 1945. évi elvándorlása következtében."

A másik bizonyíték, amire a magyar küldött hivatkozik, dr. Boháč csehszlovák statisztikus cikke. Ez azonban csak a "Štatistický zpravodaj"-ból az imént idézett cikk adatainak ismételése.

Szlovákiában eddig nem végeztek népességösszeírást — ugyanígy Magyarországon sem, ámbar a magyar küldött azt állította nekünk, hogy 1945 közepén állítólag végrehajtották a népszámlálást.

Mint már expozémban közöltem, a magyarok számának megállapításakor Szlovákia mai területén az 1930-as népszámlálásból indultam ki. A mi népszámlálásunk abban az évben 571 988 magyart mutat ki Szlovákiában. Hangsúlyoztam azonban, hogy úgynevezett statisztikai magyarokról volt szó, mivel ebbe a számba belefoglalták azokat is, akik szlovák származásúak, ma is szlovákul beszélnek és csak a hosszan tartó nemzetiségi elnyomás hatása alatt vallották magukat magyar nemzetiségűnek. Ismételtlen felhívom a figyelmet arra, hogy a két háború közötti Csehszlovákiában semmi sem történt, ami lehetővé tette volna visszatérésüket eredeti szlovák etnikumukhoz. Statisztikusaink munkáira támaszkodva, akik becslést végeztek az 1943 utáni lakosság-vesztésekről, tehát azon év után, amikor a Szlovákiában élő magyarok lélekszámát a "Štatistický zpravodaj" és dr. Boháč becsléssel állapította meg, a megközelítően félmillió számra jutottam.

Most pedig vegyünk egy újabb, a statisztikai számokkal való csodálatraméltó manipulálást mutató példát. Expozémban közöltem, hogy Magyarország körülbelül 1 millió lakost veszített a háborúban. Ezen adat említésekor nemcsak a magyar sajtó számos cikkére, hanem főként arra a jelentésre támaszkodtam, amelyet az 1946 tavaszán Magyarországra látogató brit delegáció nyújtott be. Nem kétséges, hogy ez a delegáció hivatalos magyar forrásokból merítette adatait. Ezeknek az adatoknak akkor a Magyarország iránti részvételkeltést kellett szolgálniuk. Én azonban a maximálisan 200 000 szlovákiai magyar magyarországi elhelyezésének lehetőségével összefüggésben említettem Magyarország veszteségeit, és ezért a magyar küldött kénytelen volt megcáfolni ezeket az adatokat és kijelenteni, hogy a háborús veszteségek semmi esetre sem érik el azt a számot, amit a brit delegáció jelentése alapján közöltem.

Nos, a "Magyar statisztikai zsebkönyv"-nek nevezett, 1946-ban kiadott hivatalos publikáció 13. évfolyamának 203. oldalán olvassuk Magyarország háborús veszteségeiről, a halálos áldozatokról a 953 842-es számot.

A magyar küldött ebben az összefüggésben azt állította, hogy 1941-ben 481 000 személyt érintett a magyar zsidótörvény, és megállapították, hogy 220 000 — 240 000 zsidó vallású állampolgár maradt életben és él ma is Magyarországon, ezért, úgymond becslésem nem lehet helytálló — pedig úgyszintén különböző magyar forrásokból merítettem — miszerint Magyarországon közel félmillió zsidót mészároltak le. Nos, a "Szürke könyv"-nek nevezett publikációban, amelyet annak bizonyítására adtak ki, hány magyarországi zsidó menekült meg az üldözés elől, abban a könyvben, amelyet a magyar küldöttség más vonatkozású ügyben szétküldött a békekonferencia delegációinak, a 11. oldalon ezt olvassuk: "1941. március 19-nek kellett bekövetkeznie, hogy a magyar zsidók sorsa olyan tragikussá váljék, mint Európában másutt: 825 000 zsidó fajú magyar állampolgár állt a megsemmisülés előtt." Ugyanazon oldalon állítja a szerző, hogy ebből a létszámból 255.000 embert sikerült megmenteni.

Normális számítás szerint 825 000 mínusz 255 000 nyilván kitesz legalább félmilliót, ahogyan azt én közöltem.

Végül vegyünk még harmadiknak és egyben utolsónak egy számjegymanipulációs példát, a magyar küldött adatait azon szlovákok számáról, akik a csehszlovák-magyar lakosságcsere egyezmény alapján önkéntesen áttelepülésre jelentkeztek. Ezek létszámát a magyar külügyminisztérium a már idézett "Les problèmes de la minorité hongroise en Slovaquie" című kis brosúrában a 8. oldalon 88 111-ben állapítja meg. A magyar küldött itt 60 000 — 80 000-ről beszélt. És ténylegesen a magyar kormánynak július 12-én átadták a jelentkezettek utolsó névjegyzékét, amelyek szerint a jelentkezettek létszáma elérte a 99 105-öt.

A magyar expozéban ismertetett úgynevezett statisztikai számok kissé fárasztó helyesbítése után kénytelen vagyok még helyretenni néhány, a magyar küldött által ismertetett tényt, amelyek célja a dolgok valódi állapotának elrajzolása. Mivel a magyar küldött nem tudott semmiféle érdemlegeset felhozni az általam felsorolt biztosítékok ellen, amelyeket annak bizonyítására ismertettem, hogy a maradék magyar lakosság eltávolítása Szlovákiából a humanitás, sőt az érintett személyek gazdasági szükségletei valamennyi alapelvének tiszteletben tartása mellett történne, hát legalább megemlítette, hogy azon személyek névjegyzékében, akiknek a csehszlovák-magyar lakosságcsere egyezmény, alapján át kell települniük Csehszlovákiából, említettünk 23192 magyart, mint háborús főbűnösöket, akiknek állítólag át kell települniük és megfosztják őket minden vagyonuktól.

A magyar küldött hangsúlyozta, hogy a magyar kormány a csehszlovák kormány kifejezett követelésére fogadta el az egyezménynek azt a vonatkozó rendelkezését, amely jogot biztosít számunkra az ilyen áttelepítésre. Azt azonban nem tartotta közlésre érdemesnek, miért ragaszkodott Csehszlovákia ehhez a követeléshez, és azt sem, milyen módosításokra került sor a további tárgyalások során a pragrafus végrehajtásának tekintetében.

A csehszlovák kormány érthetően mindenekelőtt azoktól a magyaroktól igyekezett megszabadulni, akik aktívan részt vettek a Csehszlovák Köztársaság szétverésében és vezető szerepet játszottak a magyar fasiszta szervezetekben. A magyar küldött tudatosan elferdíti a valóságot, amikor azt mondja, hogy itt háborús főbűnösökről tárgyalnak, amennyiben a csehszlovák-magyar egyezmény vonatkozó rendelkezése nemcsak a szó szoros értelmében vett háborús bűnösök kitelepítésére jogosít bennünket, hanem mindazoknak, akik bármilyen formában és már a háború előtti években aktív részt vállaltak a köztársaság szétverésének előkészületeiből. A Horthy-Magyarország a bécsi döntés után egész sor szép kiállítású almanachot adott ki, amelyekben egykori magyar nemzetiségű csehszlovák állampolgárok ezreinek életrajzát és Csehszlovákia elleni tevékenységét közlik. Már ez a dokumentáció is feljogosította volna a csehszlovák bíróságokat, hogy a szigorított, háború utáni büntető előírások alapján magyarok ezreit ítélje halálra vagy súlyos börtönre. Csehszlovákia nem nyúlt ehhez az eszközhöz. Ha nem is a magyar küldöttségnek az e pragrafus tárgyalása során kifejtett indoklása alapján, miszerint ha az illető magyar a csehszlovák jogrend szerint hazaáruló is, magyar szempontból hazafi lehet. Egyszerűen azért nem nyúltunk tömeges ítélethez, mert ez ellenkezik eszmei felfogásunkkal.

E magyarok névsora egyébként azonnal a csehszlovák-magyar vegyesbizottság tárgyalásainak tárgya lett, és egy nappal azelőtt, hogy a magyar küldött elmondta expozéját ebben a bizottságban, megismételtem Gyöngyösi magyar külügyminiszter úrnak korábbi kijelentésem, miszerint hajlandók vagyunk az általuk javasolt 999-re csökkenteni az ezen pragrafus alapján áttelepítendő személyek számát, olyan feltétellel, hogy a magyar kormány elhárít mindent, amit eddig a szabadon kötött egyezmény tervszerű megsértésével elkövetett, hogy érvényesnek és kötelezőnek ismeri el valamennyi szlovák áttelepítési jelentkezését, és főként, nem fogja szabotálni az egyezmény tényleges végrehajtását, mint azt eddig tette. A magyar kormány ugyanis június táján alakított hivatalt azon magyarok elhelyezésének intézésére, akiknek a Magyarországról távozó szlovákok helyére kell érkezniük. Amde, úgy tűnik, ez a hivatal eddig csak a jelentkezések visszavonásának propagandájával és azon nyomás szervezésével foglalkozott, hogy a lehető legnagyobb számban kerüljön sor az áttelepítési jelentkezések visszavonására. Csak ezzel magyarázható ugyanis, hogy 7 hónappal az egyezmény megkötése után magyar részről kijelentik, nem tudják még fogadni a szlovákiai áttelepülőket, mert úgymond semmit sem készítettek még elő számukra. Mivel ezt csak most, a szerződés tárgyalásakor jelentették ki, és a vegyesbizottsági tárgyalások során egyáltalán nem hozták nyilvánosságra, hogy a tényleges lakosságcsere c hónapok folyamán már nem tudnák megkezdeni, kétségbeejtő egyéni és gazdasági helyzetbe sodortak százezer szlovákot, akik biztosítékot kaptak részünkről, hogy az áttelepülés azonnal megkezdődik. Nem tudunk megszabadulni attól az érzéstől, miszerint magyar részről ez volt az igazi elgondolás, hogy legalább így csökkenjen igen jelentős mértékben a kölcsönösen kicserélendő szlovákok, tehát a magyarok száma is. A magyar kormánynak továbbra is van még lehetősége a benyomás megszüntetésére, ha hozzákezd az önkéntesen vállalt kötelezettségek teljesítéséhez.

A magyar küldött állításának bizonyítására kijelenti, hogy szlovákiai népbíróságok működése az igazság szegénye volt, és Kassán ez év júliusában 8 nap alatt 750 magyar esetet tárgyaltak, amikor egy óra alatt úgy mond 40 vagy 50 személyt ítéltek el háborús főbűnösökként és bár az ítéletek állítólag nagyon enyhék voltak, a vagyonelkobzást és a kiutasítást minden esetben kimondták.

Azonnal megkértem Kassáról az ez év júliusában a kassai népbíróság előtt lefolytatott valamennyi tárgyalás hivatalos kimutatását. Az egész hónap alatt 163 esetet tárgyaltak, ami 310 vádlottat érintett, akik közül 171 személyt ítéltek el. A büntetések 2 nap és 1 hónap között mozogtak, és a legsúlyosabb 8 év volt. Valamennyi elítélt közül 27 esetben volt teljes és 17 esetben részleges vagyonelkobzás. Az ítélet csak néhány esetben mondta ki a Csehszlovákiából való kiutasítást. Annak bizonyítására, hogy a felsorolt eseteket alaposan megtárgyalták, megjegyzem, egyidejűleg 5 tanács tárgyalta őket.

Mielőtt áttérnék a magyar küldött politikai érvelésére, még a leghatározottabban vissza kell utasítanom állítását, miszerint a szlovák hivatalok úgy mond magyarok tízezreit kényszerítették, hogy szlovák nemzetiségűnek vallják magukat. Mint azt expozémban már elmondtam, a csehszlovák kormány lehetővé tette, hogy a Csehszlovák Köztársaság azon volt állampolgárai, akik a legutóbbi, 1930-as népszámláláskor magyarnak vallották magukat, visszakapják a csehszlovák állampolgárságot, mivel szlovák származásúak, beszélnek szlovákul és szlovák nemzetiségűnek vallják magukat. Az egykori Magyarországon ugyanis az erőszakos magyarosítás következtében szlovákok százezrei magyarosodtak el végleg, százezrei vesztették el nemzeti öntudatukat, és gazdasági vagy más okokból magyarnak kényszerültek vallani magukat. Amint már egyszer mondtam, a két háború közötti Csehszlovák Köztársaság nem végzett semmiféle szándékos, tervszerű munkát azért, hogy ezeket az állampolgárokat visszasorolja a szlovák etnikum közé.

A München utáni események, a magyar megszállás hatéves tapasztalata, de főként a front átvonulása ezen a területen azonban annyira megrázta a lakosság tömegeit, hogy sürgetni kezdték a csehszlovák hatóságokat nemzetiségi hovatartozásuk módosítására. Ezt külön rendelettel tették lehetővé számukra.

E reszlovakizáció eredményeit eddig éppen azért nem tették közzé, mivel hatóságaink gondosan tanulmányozzák, valóban csak szlovák etnikai eredetű lakosok éltek-e ezzel a joggal. Mindez nagyon jól ismert a magyar küldött számára, akinek ezen felül azt is tudnia kellett, hogy az említett reszlovakizációs rendelet közzétételének napjaiban a magyar sajtó megindította a már szokásos kampányt Csehszlovákia ellen. Ennek következtében az akkor Szlovákiában ülésező csehszlovák-magyar vegyesbizottság megszakította munkáját, és elnökei, valamint a magyar kormány képviselője és ezenkívül a magyar kormány teljes hatalmú áttelepítési különmegbízottja Szlovákia déli vidékeire indult, hogy a helyszínen vizsgálják ki a szlovák hatóságok úgynevezett terrorját. Vizsgálatuk eredményét közli a bizottság 5. számú döntése, amely megjelent a "Magyar Közlöny" 192. számában, azaz a magyar kormány hivatalos orgánumban, amely közli az összes érvényes normát és a törvényhozás rendelkezéseit. Ebben a döntésben a 2. pontban szó szerint ezt olvassuk: "A vegyesbizottság megállapította továbbá, hogy a Belügyi Megbízotti Hivatal 20 000/I... stb. számú, a reszlovakizáció lehetőségét tartalmazó rendelkezése nincs ellentétben a csehszlovák-magyar lakosságcsere-egyezménnyel."

Engedjék meg, hogy ezt a fejezetet mutatis mutandis szó szerinti idézettel fejezzem be a magyar küldött expozéjából: "Sajnálattal kell megjegyeznem, hogy a magyar küldöttség néhány téves és pontatlan tényre alapozta érveit. Néhányat kénytelen voltam helyesbíteni."

A szlovákiai magyar kisebbség maradványa áttelepítésének elvével szemben a magyar küldött lényegében az indokok három kategóriáját adta elő: politikaiakat, gazdaságiakat és erkölcsi-humánusakat.

Gazdasági indokaival nem foglalkozom, mivel ez a probléma önállóbb és részletesebb kifejtést igényelne, és meggyőződésem szerint ezt a bizottság bizonyos formában még igényelni fogja. Addig mindössze annyit jegyeznek meg, hogy a magyar kormány legkevésbé jogosult az infláció nehéz következményeire való hivatkozásra, amikor az egyetlen kormány volt a háború utáni tönkretett Európában, amely ezt az inflációt, enyhén szólva, megengedte. Ugyancsak túlmegy az én megértésem határán, miképpen engedhető meg egy olyan országban a munkanélküliség, ahol csak a háborús károk helyreállítására munkások százezreire lenne szükség, s e munkanélküliség a magyar küldött szerint eléri a 285 000-et, akkor, amikor Magyarországot ellepi az egyébként rokonszenves jelszó: "Három év alatt újjáépítjük Magyarországot".

A magyar küldött politikai érvelésével arról igyekezett meggyőzni a bizottságot, hogy a magyar kisebbségnek úgy mond a legkisebb része sem volt Csehszlovákia szétverésében, de egyidejűleg igen gondosan elkerüli, hogy megerősítse a kisebbség akár parányi lojalitását is Csehszlovákiával szemben.

Majdnem úgy fest, mintha a magyar küldöttség ebben az irányban sem akarná megkötni a kezét. A magyar küldött cáfolta a csehszlovákiai magyar kisebbségi politikusok bármiféle kapcsolatát a Heinlein-féle

szudétanémet mozgalommal, de a Horthy-Magyarország által a bécsi döntés után kiadott gazdag irodalomban maguk a magyar szerzők elegendő számú bizonyítékot nyújtottak számunkra az ellenkezőjéről. Így például az általam már idézett Borsody István, a Magyar Köztársaság washingtoni sajtóattaséja 1939-ben "A magyar-szlovák kérdés alapjai" címmel kiadott könyvében a 40. oldalon ezt írja: "A szudétanémetek népi alapon kezdték a támadást a köztársaság ellen, és az egyesült magyar pártok Jaross Andorral és Eszterházy Jánossal megfiatalított vezetésük alatt kénytelenek voltak csatlakozni ehhez a vonalhoz."

Később, amikor a szerzőből demokrata lett, és már nem dicsekedett annyira a magyar-német szövetséggel, legalább a csehszlovákiai magyar kisebbség aknamunkájával dicsekedett, amiről immár 1945-ben kiadott "Magyar-szlovák kiegyezés"-nek nevezett könyvének 78. oldalán így ír: "A csehszlovákiai magyarok Budapestről irányított kisebbségi politikájának állandóan két feladata volt: egyrészt aláásni a csehszlovák államot, másrészt annak demokratikus szellemét."

Amde a magyar kisebbség aknamunkájáról számtalan bizonyítékot hoztak a már említett almanachok, amelyek részben a vád alapját szolgáltatták a magyar küldött által említett 23192 szlovákiai személy ellen.

A magyar küldött tézisének alátámasztására, miszerint a magyar kisebbségnek egyáltalán nem volt része Csehszlovákia szétverésében és elárulásában, Beneš elnök könyvére is hivatkozik — de nem szó szerint idézett belőle, mert ez esetben bebizonyosodott volna, hogy Beneš elnök nem mondott semmi olyat, amit a magyar küldött neki tulajdonít. Ezzel szemben úgy idézett az én 1943-ban Londonban megjelent publikáciomból, hogy további bekezdéseket nem idézett, amelyekben arról beszéltem, miképpen viselkedett a magyar kisebbség a bécsi döntés időszakában, továbbá azt a megállapítást, hogyan árulta el a demokráciát főképp a kisebbség értelmisége és állt át a fasizmushoz. Nos, bevallom, akkor, amikor ezeket a sorokat írtam, még nem ismertem a magyar kisebbség aknamunkájának egészét, amint azt éppen a Horthy-Magyarország által kiadott dokumentumok bizonyítják, és azt is elismerem, hogy akkor még hittem a magyar ellenállás lehetőségében és a magyar népnek a németek elleni harcában való aktív részvétele lehetőségében. Ezért nem hangsúlyoztam azt, ami Dél-Szlovákiában a bécsi döntés előtt és után történt. A további fejlődés során azonban megmutatkozott, hogy Németország egyetlen csatlósa sem "adott oda mindent olyan vakon, egyetlen sem maradt nemzete kárára egészen végig a hitlerizmus oldalán, mint Magyarország", amint azt Dr. Andics Erzsébet "Fasizmus és reakció Magyarországon" című munkájában írja, és egyetlen csatlós sem harcolt a németek mellett a végsőig (to the bitter end), mint azt egy másik szerző, Vámbéry Rusztem állapítja meg a "Hungary to be or not to be" című könyvben. És éppen ezekben a harcokban, ezekben a "to the bitter end" harcokban a magyar hadsereg aktívan részt vett a dicső szlovák felkelés elfojtásában. A magyar egységek voltak azok, amelyek a visszavonuló német hadsereg mögött megsemmisítették a szlovákiai kommunikációt, és részt vettek szlovák partizánok és hazafiak kivégzésében.

Méltóságomon, de lélekszámához és nehéz helyzetéhez képest a győztes nemzetek harcában oly jelentős mértékben részt vett szlovák nemzet méltóságán alulinak is tartanám, hogy olyan állam küldöttének gyalázkodásaira válaszoljak, amely állam elsőként lépett a fasizmus útjára, amely legtovább tartott ki mellette és amely a legkisebb ellenállást fejtette ki a közös ellenség ellen. De ez a gyalázkodás is bizonyítja, milyen messze vannak a mai Magyarország képviselői is a valódi tények elismerésétől, és milyen messze vannak attól, hogy radikálisan szakítsanak a régi Magyarország vonalvezetésével csehszlovákiai kisebbségük ügyében. Mindez csak aláhúzza a probléma olyképpen történő végleges megoldását, amint azt Csehszlovákia javasolja, mert a mai Magyarország is ahhoz az alapelvhez tartja magát, amit az említett Borsody 1945-ben kiadott könyvében így fogalmaz meg: "Határozottan meg kell tagadni Csehszlovákiától a jogot, hogy kitelepítéssel büntesse magyar nemzetiségű polgárait, amiért 1938-ban szembefordultak az állammal. A magyarok soha nem akartak Csehszlovákiához tartozni, Csehszlovákia erőszakkal szakította el őket Magyarországtól, és nemcsak természetesen, hanem pozitív joguk is volt (és van), hogy elszakadjanak az államtól" (132. oldal).

A csehszlovák delegáció Szegedy-Maszácz úr beszédére adott válaszában végére értem. Utolsó érve az volt, hogy a csehszlovák terv embertelen, és bizonyára kimondhatatlan szenvedést hoz azoknak, akiket illet. Erre így felelek: A csehszlovák kormány és a csehszlovák delegáció nevében kijelentem, a párizsi konferencia, sőt az egész világ közvéleményének színe előtt kötelezzük magunkat, hogy az áttelepítés során olyan módon járunk majd el, ami összhangban lesz azokkal a humánus alapelvekkel, amelyek a becsületesség szigetévé tették Csehszlovákiát Közép-Európában. Olyan időhatárt szabunk az áttelepítés végrehajtására, hogy ne okozzon semmiféle rendkívüli gazdasági nehézséget a magyaroknak és a magyar kormánynak. Rendkívüli gondossággal elemezzük majd az e bizottságban képviselt kormányoktól kapott valamennyi tanácsot. Meghívom az Egyesült Nemzeteket, vagy bármilyen más szervezeteket, kísérik figyelemmel és ellenőrizzék eljárásunk emberségét, amit kötelességünknek fogunk tartani a nem könnyű, de meggyőződésünk szerint szükségszerű intézkedés

9
során. Ismétlem: azt akarjuk, olyan kevés szenvedés legyen, ahogy az csak lehetséges. Múltunknak jó biztosítékul kellene szolgálnia. Összekapcsoljuk vele őszinte kívánságunkat a valódi, tartós, jószomszédi kapcsolat kialakítására a demokratikus Magyarországgal.

Készek vagyunk úgy módosítani javaslatunk szövegét, hogy kifejezze az ígéretet, amit Csehszlovákia nevében tettem.

Szörnyű vihart éltünk át — mindannyiunknak szüksége van a hosszú békességre, Csehszlovákia a lehető legjobban hozzá akar ehhez járulni."

Rögtön ezután Bedel-Smith tábornok felolvasta az Egyesült Államok álláspontját az áttelepítés kérdéséhez: "Mindenekelőtt szeretnék gratulálni és köszönetet mondani a csehszlovák delegációnak azért a módért, ahogyan megjegyzéseit előadta és különösen az ez alkalommal mutatott méltóság teljes magatartásért.

Szeptember 16-i ülésükön a csehszlovák delegátus igen ügyesen és igen meggyőző módon rámutatott már, hogy kormánya élénken kutatja a tartós megoldás lehetőségét a nemzeti kisebbségek ügyében; ami a múltban olyan súlyosan komplikálta a kapcsolatokat Csehszlovákia és Magyarország között.

Az Egyesült Államok delegációja csakis egyetérthet ezzel a törekvéssel, és nincs ellenvetésünk a csehszlovák javaslat alapját jelentő végcéllal szemben. Vannak azonban ellenvetéseink a mód ellen, ahogyan ezt a célt a csehszlovák delegáció el akarja érni.

Amikor ezzel kapcsolatos nyilatkozatomat megtéve legutóbb rámutattam, hogy a csehszlovák és a magyar küldöttségnek össze kellene ülnie, hogy megkíséreljék egy kölcsönös megállapodás elérését a határok és a lakosság kérdésében, úgy tűnik, Masaryk miniszter azt mondta, hogy ilyen módon Csehszlovákiát egy volt ellenséges állam szintjére állítanák. Úgy vélem, Masaryk miniszternek ez a benyomása nem jogos.

Megfigyeltem, hogy a jugoszláv kormány nem erre az álláspontra helyezkedett, mivel egyezményrel oldották meg a jugoszláv és a magyar kisebbségek problémáját. Az Egyesült Államok javaslatának célja olyan helyzet elkerülése, amely arra kényszerítené az Egyesült Államokat, hogy szembeszegüljön Csehszlovákia javaslataival és a javaslatok ellen szavazzon.

Kénytelenek lennénk erre az álláspontra helyezkedni, ha olyan döntéskényszer előtt állnánk, bekerüljön-e vagy sem valamelyik békeszerződésbe egy jelentős számú etnikai kisebbség kényszeráttelepítésének (transzferjének) alapelve egy olyan államból, amely nem kívánja kebelében tartani ezt a kisebbséget, egy másik államba, amely nem tartja képesnek magát a kisebbség befogadására.

Az Egyesült Államok, és meggyőződése, hogy számos más delegáció is, alapvetően elutasítja az efféle koncepciót.

Meg kell jegyeznünk, hogy egy ilyen jelentős mértékű áttelepítés nem hasonlítható a lakosság csekélyebb mozgásaihoz valamelyik állam belsejében, ami elkerülhetetlen például völgyzáró gátak vagy városrendezési módosítások esetén. Ez az összehasonlítás teljességgel alkalmatlannak tűnik számunkra. Azt szeretném elérni, hogy a probléma kétoldalú megtárgyalásával, amint azt az Egyesült Államok delegációja már javasolta, jussanak el olyan megoldáshoz, amely lehetővé teszi Csehszlovákia érdekének kielégítését és egyidejűleg a jövőben megnyugtató kapcsolatokat ér el Csehszlovákia és Magyarország között.

Legutóbbi ülésükön a csehszlovák delegátus elismerte, hogy az áttelepítés ('transzfer') kellemetlen fogalom. Számunkra a kényszeráttelepítés (transzfer) koncepciója több mint kellemetlen, elfogadhatatlan: nem adhatjuk beleegyezésünket egy olyan teóriához, amely igen nagy számú emberi lény kényszeráttelepítésére törekszik Csehszlovákiából Magyarországra, amit mind a magyar kormány kívánsága, mind a magyar nép akarata ellenére akarnának végrehajtani.

Nem hiszük, hogy egy ilyen áttelepítésnek megnyugtató hatása lenne a két ország jövőbeni kapcsolataira. Ez legmélyebb meggyőződésünk, és remélem, kollégáim többsége is egyetért vele.

Javaslom, hogy ezt a kérdést utalják a már megalakított albizottsághoz azokkal a módosításokkal, amelyeket egy korábbi esetre megállapítottak. Véleményünk szerint az a javaslat elemzői által kimutatott statisztikai ellentmondásokból különleges feladat hárul az albizottságra, hogy olyan ajánlást adjon, amelyet szükségesnek fog tartani, miközben ügyel különösen az Atlanti Chartába és az Egyesült Nemzetek Chartájának 55. cikkelyébe foglalt alapelvekre, és úgy véljük, nagyobb kilátás lenne a konstruktív megoldás elérésének sikeres lehetőségére, ha az érdekelt két állam közötti tárgyalásokat albizottságunk védelme alatt folytatnák. Az Egyesült Államok delegációja teljes mértékben arra az álláspontra hajlana, miszerint a pozsonyi hídfő kiszélesítése egy nagyobb megállapodás része lenne a két ország között.

Elhangzott, hogy számos itt fölvetett, Magyarországot illető javaslatot nem érintettek közvetlenül. Ezért szeretném figyelmeztetni a bizottságot, hogy az államhatárok megváltoztatása és a lakosság áttelepítése szorosan összefügg, mivel közvetlen hatással van az illető állam életlehetőségeire és boldogulására.

Ugyancsak örömmel jegyzem meg, hogy Masaryk miniszter korábbi nyilatkozatomra adott válaszában nem zárta ki teljesen a kétoldalú tárgyalások lehetőségét.

A lehető legőszintébben reméljük, hogy ezt az eljárást fogják követni és lehetőség lesz mindkét fél számára elfogadható ajánlás elérésére, amit egyidejűleg a bizottság és a konferencia is jóváhagyhat."

A.V. Visinszkij szovjet külügyminiszterhelyettesnek a vitában 1946. szeptember 20-án mondott beszédét Csehszlovákiában sokszor publikálták. Úgy vélem azonban, nem lenne teljes a delegációk javaslatunk melletti és elleni érvelése, sem a viták dokumentációja, ha nem közölném újlag Andrej V. Visinszkij úr szavait:

"Elnök úr,

a csehszlovák delegációnak a párizsi konferencián előadott kérdése súlyos és fontos kérdés és már története is van. Anélkül, hogy ismételném, amit itt már részletesen kifejtettek, túlzás nélkül mondhatom, számos jelenséget világítottak meg a bizottság számára, számos anyagot, feltételezést és nézetet adtak elő és mivel ezek különböző szempontokból és egymásnak homlokegyenest ellentmondó szempontokból fakadtak, elegendő alapot nyújtanak számunkra, hogy a bizottság kialakíthasson bizonyos nézetet és bizonyos döntést a csehszlovák delegációnak a bizottság elé terjesztett javaslata kérdésében.

Anélkül, hogy visszatérnénk azon csemények távoli múltjába, amelyek az ún. csehszlovákiai magyar nemzeti kisebbség kérdésével kapcsolatosak, és ha csak a legközelebbi múltra szorítkozunk, elegendő lesz, ha például csak arra a tárgyalásra emlékeztetünk, amely 1945-1946-ban folyt a csehszlovák és a magyar kormány között; miszerint ez a kérdés, azaz a csehszlovák lakosság magyar részének áttelepítése Csehszlovákiából Magyarországra és fordítva, a magyar lakosság szlovák részének áttelepítése Csehszlovákiába olyan megoldást nyerjen, hogy az összhangban legyen a politikájában demokratikus elvekre támaszkodó csehszlovák kormány törekvéseivel.

Mint ismeretes, a csehszlovák kormány a cél érdekében ezt a kérdést, vagyis a magyarok áttelepítését Csehszlovákiából Magyarországra az érdekelt országok közötti egyezményrel kísérelte meg megoldani, amely a magyar és a csehszlovák kormány közötti kétoldalú tárgyalások eredményeként jönne létre. Helyes és bölcs döntés volt ez, teljes összhangban azokkal a demokratikus alapelvekkel, amelyek a csehszlovák kormányt vezérlik, amely éppen az utóbbi időben nagy munkát végzett saját országában a demokratikus fejlődés és a demokratikus alapelvek megszilárdítása terén. Ezek szerint természetes, hogy az, amit a csehszlovák kormány 1945-ben a valóban fontos kérdés baráti rendezésére törekedve tett (és ezt senki sem tagadhatja), teljes összhangban volt alapelveivel, annak a politikának az alapelveivel, amelynek megvalósítására a demokratikus csehszlovák kormány tevékenysége során, különösen a külpolitikát illetően törekszik.

A Szovjetunió kormányának elég jelentős tapasztalatai vannak a nemzetiségi problémák rendezésében, a nemzetiségi kisebbségek problémájával összefüggő kérdések megoldásában. E kérdések szabályozását a Szovjetunióban a Lenin és Sztálin tanításának magas elvire alapozott helyes szovjet nemzetiségi politika biztosítja. Ennek következtében az egyenlőség és a testvériség magasrendű eszméinek teljes értelmezésétől inspirált szovjet külpolitika és ugyanúgy a szovjet nemzetiségi belpolitika éppen a nemzetek tiszteletén és egyenjogúságán, valamint a nemzeti önrendelkezés elvén alapul. A lenini-sztálini nemzetiségi politika biztosította az államunkban élő számos nemzetiség gazdasági életének sikeres fejlődését és ugyanígy a szó tágabb értelmében vett kulturális felvirágzását, olyan felvirágzást, amelynek segítségével a 16 szovjet szocialista köztársaság és nemzeti nemzetiségi életének mélységeiben szunnyadó alkotó erők olyan ragyogóan és sokoldalúan indultak fejlődésnek, hogy teljes háttérül szolgálnak a szovjet állam vezető férfiainak a szocialista alkotás terén végzett gyakorlati munkájában. A szovjet külpolitika éppen a nemzetiségi önmeghatározás, a nemzeti egyenjogúság tiszteletben tartásának alapelvein épül, ami olyan eredményekhez vezet, miszerint a Szovjetunió bátoríthat kompetensnek tekinteni magát azon kérdésekben, amelyeket az imént a tisztelt gyűlésnek előterjesztettek. Ezen az alapon születnek a Szovjetunió és más államok között kötött nemzetközi szerződések és megállapodások. Ezen az alapon állnak a Szovjetunió által kötött gazdasági, politikai és más szerződések, ideszámítva azokat is, amelyek közvetlenül érintik a bizottságunkat foglalkoztató problémát. Az áttelepítéssel, a repatriálással, az opciós szerződésekkel kapcsolatos kérdéseket illető szerződésekre gondolok, és általában azokra a szerződésekre, amelyek az a súlyos kérdésekben való döntés problémáival kapcsolatosak, mivel az opciós, az állampolgári, a repatriálási és az áttelepítési kérdések igen lényegeseek. Példaként szeretném felhívni a bizottság figyelmét az 1945. július 6-i szovjet-lengyel szerződésre, amelynek következtében 1 és 1/4 év alatt több mint egymillió embert telepítettek át Lengyelországba, és fehéroroszk, ukránok és oroszok százezreit telepítették át Lengyelországból a Szovjetunióba. Ez a szerződés az imént ismertetett alapelveken nyugszik és a legtermészetesebb, hogy a Szovjetunió kormánya üdvözlőné, ha más államok kormányai is

szágról Németországba, lesz-e helye Magyarországon vagy sem annak a 200 000 magyarnak, akiket Csehszlovákiából kell eltávolítani? Azt hiszem lesz. Okvetlenül számolni kell azzal, hogy 1946. szeptember 1-ig az előbb említett terv szerint csak 136 847 személyt távolítottak el Magyarországról Németországba, azaz az egész létszám 27,4 %-át. Tehát ha teljesítik a magyarországi németek eltávolításának egész tervét, ezzel önmagában teljes lehetőség nyílik, hogy helyükre csehszlovákiai magyarokat telepítsenek. Ebből az következik, hogy a magyar kormány számára nincsenek akadályok, amelyek gátolnák magyarok befogadását a németek helyére. Furcsa, hogy ilyen körülmények között miért kelt akkora ellenállást a magyar kormánynál a csehszlovák kormány javaslata. Szegedy úr itt a magyar küldöttség nevében azt mondta nekünk, hogy a csehszlovák kormány képviselője igyekezett meggyőzni a bizottságot, miszerint a csehszlovák kormány olyan javaslatot terjesztett elő, amely nincs ellentétben a béke eszméivel, amelynek nem súlyos és bosszúálló békénk kell lennie, hanem az igazságosság alapjára kell épülnie. Azt mondta, a csehszlovák kormány javaslata arra irányul, hogy Magyarországból áldozati bárányt csináljanak Münchenért. Igaznak tarthatjuk-e ezt az ellenvetést? Semmiképpen sem tarthatjuk igazságosnak. Az ilyen ellenvetést csak az a védekezés diktálhatja, hogy ne kelljen a magyarokat kivinni Csehszlovákiából, tehát az a vágy, hogy mindenáron Csehszlovákiában hagyják őket. Azt halljuk, hogy ezek a magyarok ott élnek, ahol dolgoznak, és most hagyjanak ott mindent és távozzanak új helyre. Ez igaz. És nem is könnyű, de szükséges. És végeredményben igazságos. Ha a csehszlovák kormány azt kívánná, hogy a magyar kormány Magyarországról távolítsa el 200 000 magyart, az más dolog lenne. A kérdés azonban más. Arról van szó, hogy Magyarország magyarokat fogadjon be Magyarországra.

Úgy tűnik nekem, hogy az ezzel szemben felhozott indokok mesterkélték. Mindezen lépésekről úgy beszélnek, mint antihumánus beavatkozásról és így is állítják be. De miről is van szó tulajdonképpen a csehszlovák kormány javaslatában? A csehszlovák kormány javaslatában arról van szó, hogy elsősorban oldják meg ezt a kérdést elvszerűen, vagyis közöljék a magyar kormánnyal, hogy ezt az áttelepítést meg kell valósítani. A csehszlovák kormány javaslatában közli, hogy kötelezi magát olyan megfelelő szerződés kötésére a magyar kormánnyal, amely a magyar lakosság emberi és anyagi jogainak megőrzésén fog alapulni, a február 27-i lakosságcseré-egyezménnyel adott feltételekkel összhangban. És ezt nevezik 'erőszakos áttelepítésnek'.

Itt nyilvánvalóan nincsen szó semmi olyanról, ami 'antihumánus cselekedethez' lenne hasonló, mint azt ebben a bizottságban a magyar küldött mondotta. Meggyőződésünk, hogy a csehszlovák kormány teljesíti ígéretét. Ebben az is megerősít bennünket, amit Clementis úr beszédének végén mondott: 'Kijelentem — mondta Clementis úr — a csehszlovák kormány és a csehszlovák delegáció nevében, hogy kötelezzük magunkat a párizsi konferencia és az egész világ közvéleménye előtt az áttelepítés olyan lebonyolítására, hogy az összhangban legyen azokkal a humánus alapelvekkel, amelyek Csehszlovákiát a nyugalom szigetévé tették Közép-Európában.'

Tudom, hogy a Luxemburg-palotában elhangzott szavak nem üres szavak csupán, és ez minket, szovjet embereket méginkább bátorít a csehszlovák kormány javaslatának támogatására."

1946. szeptember 23-án folytatták a vitát. Még három szláv állam: Jugoszlávia, Fehéroroszország és Ukrajna beszélt amendentünkről; az Egyesült Királyság delegátusa ugyancsak előadta kormányának álláspontját.

Simić külügyminiszter, Jugoszlávia delegátusa egyebek között ezt mondotta:

"Elnök úr, delegátus urak,

a magyar nemzetiségű személyeknek Szlovákiából Magyarországra telepítésének problémája, amit a csehszlovák delegáció állított bizottságunk elé, úgy jelentkezik, mint Közép-Európa egyik mindenképpen, és pedig valóban pozitív szellemben megoldandó problémája. E probléma megoldása a közép-európai béke megszilárdításának komoly feltétele. Egyúttal a jószomszédi kapcsolatok szilárd alapjainak lényeges eleme, mivel ez a megoldás lehetetlenné teszi mindannak megismétlődését, aminek a szlovák és a cseh nemzet kívánsága szerint nem szabad többé megismétlődnie, olyan nemzetek kívánsága szerint, amelyek teljes joggal elvárják tőlünk kívánságaik, szerencsétlenségük és szenvedéseik teljes megértését.

Miről van szó tulajdonképpen? Miért sürgető és fontos ez a probléma? Fel kell sorolnunk az okokat, amiért a csehszlovák delegáció ezt a problémát ma elénk tette, és támogatásunkat kéri a javasolt áttelepítés végrehajtásához; mielőtt azonban a felsoroláshoz eljutnánk, nem szabad elfelejteni, mit jelentett Magyarország a kis szláv nemzetek számára, és pedig az első világháború előtti korban a dualisztikus osztrák-magyar monarchia és Horthy Magyarország a két háború között és ebben az utóbbi háborúban. Clementis csehszlovák delegátus úrnak a revizionizmusról, Kardelj jugoszláv delegátus úrnak, valamint Clementis úrnak az áttelepítésről mondott beszéde után, amelyben utóbbi mélyrehatóan foglalkozott ugyanezzel a kérdéssel, meggyőző módon fejtette ki az áttelepítés végrehajtásának szükségességét, engedjék meg, hogy megvilágítsam

ezt a képet, rámutassak bizonyos történelmi tényekre, amelyekről nekünk, kis szláv nemzeteknek számos emlékünknél van és amelyeket nem szeretnénk, ha megismétlődnének. Az első világháborút megelőző időszakban Magyarország egyik szilárd pillérként tartotta össze ezt a szabadon alakított 'népek börtönét'; végül az a tény, hogy Ausztria-Magyarország államként létezhetett, indokolható bizonyos, a korra jellemző feltételekkel, ámde ez a kor egyidejűleg a szláv népek nemzeti öntudatra ébredésének és szabad államok megteremtéséért kibontakozó küzdelmeinek kora is. Itt most arról van szó, hogy megszüntessenek minden lehetőséget és tervet, amelyek az újonnan kialakult nemzeti államok, Csehszlovákia és Jugoszlávia ellen irányulnak.

Abban az időben a magyar uralkodó körök kegyetlenül elnyomták minden, nemzeti, szabad és független államaink megteremtésére irányuló mozgalmat. Magyarország minden eszközt felhasznált a mozgalom ellen vívott harcban kezdve a lakosságáttelepítéstől a börtönig és tömeggyilkosságokig. Csak a bácskai és a baranyai tömeggyilkosságokra utalok.

Az első világháború véget ért. Az osztrák-magyar monarchia széthullott. Magyarországot etnikai területére csökkentették, de mivel az etnikailag vegyes volt, más nemzetekhez tartozó nemzetiségi kisebbségek maradtak Magyarországon, ugyanakkor magyar nemzetiségi kisebbségek maradtak más államok területén.

Elérkezett a két háború közötti korszak, Horthy Magyarországnak korszaka. A gyűlölettől elvakult, az idegen területek meghódításának és nemzetek leigázásának vágyától hajtott uralkodó körök azonnal munkához láttak, terveket kovácsolva a csehszlovák és jugoszláv nemzet által újonnan alakított nemzeti államok ellen. Ez a felfogás elkerülhetetlenül oda vezetett, hogy mindenekelőtt korlátozták saját nemzetük alapvető demokratikus jogait, majd a hitleri lakajok táborába, onnan pedig a Hitler oldalán folytatott háborúba taszították.

Nagymagyarországról, a magyarok nagy duna-medencei küldetéséről, a történelem által állítólag rájuk bízott küldetésről álmodozva egyidejűleg a revizionizmus alakjában támogatták a nemzeti nacionalizmus fejlődését a más államokban élő magyar kisebbségek körében. Gyűlöletet szítottak és támogatták a kisebbségeket a gyűlölködésben.

Ismert tény, hogy a csehszlovákiai magyar kisebbség széleskörű jogokkal rendelkezett; ennek ellenére Horthy felhasználta céljainak megvalósítására, és a Horthy-Magyarország hatása alatt történt, hogy ez a gyűlölettől elvakított és nemzetiségi összeférhetlenséggel megtöltött kisebbség a Csehszlovák Köztársaság számára legtragikusabb időszakban háttáfordított a szlovák és a cseh nemzetnek.

Elérkezett a bécsi döntés kora. Magyarország megkapta Szlovákia egy részét és a szlovák nemzet részére itt kezdődik újra a saját szomszédai által okozott szenvedés és vértanúság korszaka. A szlovák nemzet nem várta a dolgok ilyen alakulását; mindaz, amit e háború folyamán a Horthy által kirendelt bandáktól elszenvedett, mélyen beleivódott emlékezetébe. Nagy vonalakban így fest az a történelmi kép, amit ma tekintetbe kell vennünk, amikor döntenünk kell a csehszlovák delegáció javaslatáról.

Mindannak, ami itt elhangzott, elegendőnek kellene lennie a csehszlovák nemzet azon aggodalmának indokolására, hogy hasonló események a jövőben ne ismétlődhessenek meg. Természetesen nem lenne valós a revizionizmusnak ez a kísértete, ha csak bizonyos, a szomszéd államokban szétszórott magyar kisebbségeken alapulna és ha a revizionizmus csak Magyarországról származna. Csehszlovákiának volt alkalma tapasztalni és érezni, mit jelent bizonyos nemzetközi feltételek között a Népszövetség egyik — oly jelentős tagja, mint Csehszlovákia — számára a München szellemében folytatott politika, amelyről nem mondhatjuk el, hogy szelleme német vagy fasiszta volt. A Szudéta-vidék csak ürügy volt. És nem Csehszlovákia volt München politikájának egyetlen áldozata.

A párizsi konferencia feladata hasonló dolgok ismétlődésének megakadályozása.

Ezzel szemben kétségtelenül vannak örömdetes jelenségek is, legalábbis ami Magyarországot illeti, amelyek remélni engedik, hogy nem jelentkezik többé az a régi imperialista szellem, amelyről éppen beszéltünk. Magyarország ténylegesen az új, demokratikus élet útjára lépett. A számos, már formába öntött magyarországi demokratikus rendelkezésnek köszönhetően megerősíthetjük az információk, továbbá a magyar küldöttség e konferencián előterjesztett nyilatkozatai pontosságát, ámde sajnálattal látjuk, hogy a régi szellem még tartja magát és megjelenik a felszínen. Nem bocsátkozunk a statisztikai számok részleteibe és ugyancsak nem cáfoljuk a magyar küldöttség állítását, miszerint a magyar terület nem elég nagy, hogy befogadjon áttelepített lakosságot. Visinszkij úr a bizottságban nemrégiben megerősítette ezen állítás helytelen voltát.

Ugyanczen alkalomból a magyar küldöttség még két tényt vetett föl, vagyis azt, hogy míg Csehszlovákiának szüksége van munkaerőre, Magyarországon munkanélküliség uralkodik, és ezzel a ténnyel igyekezett érvelni a csehszlovák áttelepítési igény ellen. Rendkívül kínos volt számunkra hallgatni a magyar delegátus állítását, hogy Magyarországon óriási a munkanélküliek száma. És mindez éppen a háborútól pusztított ország sürgetően szükséges újjáépítése idején, hiszen egy új Magyarország létrehozásáról van szó. Ha Magyarország valóban

9
rálépett az igazi demokrácia útjára, kevés lenne számára mindaz a munkáskéz, amire az áttelepítéssel szert tennie. Ha viszont nem lépett rá erre az útra, a ma rendelkezésére álló munkáskezek is fölöslegessé lesznek, és Magyarország visszatér a régi útra.

Mindezek jól ismertek számunkra, és nem óhajtjuk, hogy szomszédságunkban előforduljanak.

Ez alkalomból szeretnék véleményt mondani az Egyesült Államok delegátusának e bizottság legutóbbi ülésén hangoztatott állításáról.

Felszólította Csehszlovákiát, kövesse Jugoszlávia példáját, amely, mint mondta, kétoldalú megállapodással oldotta meg Magyarországgal az illető nemzetiségi kisebbségek kérdését.

Nem helyes követendő példaként adni Csehszlovákiának azt a nemzetiségi kisebbségek kölcsönös cseréjéről szóló megállapodást. Mindenekelőtt azért, mert a szabadon megkötött kétoldalú egyezmény egészen más, mint az áttelepítés, és másodsorban, mert Csehszlovákia már kötött egy hasonló megállapodást Magyarországgal. Volt alkalmunk ebben a bizottságban látni e megállapodás eredményét.

Ezenkívül nem helyes az Egyesült Államok delegátusának állítása, miszerint ezzel a szabadon kötött lakosságcsere-megállapodással Jugoszlávia alapvetően rendezett volna bármiféle nemzetiségi kisebbségi kérdést. Jugoszlávia belső törvényhozásával, alkotmánya és minden nemzetiség és minden egyén teljes jogegyenlőségének alapján oldotta meg nemzetiségi kisebbségeinek kérdését.

Jugoszlávia ezzel a megfelelő, szabadon kötött lakosságcsere-egyezménnyel akart utat nyitni, és pedig nemzetközi megállapodás alapján, ahhoz, hogy valamennyi, a határokon túl, Magyarországon található gyermeke szervezeten visszatérjen hazájába.

Ha Jugoszláviának nemzetközi téren lettek volna Münchennel kapcsolatos tapasztalatai, másképpen oldotta volna meg ezeket a kérdéseket. Ámde mivel maga is München következményeinek áldozata volt, támogatja a csehszlovák delegáció által javasolt áttelepítést, és úgy véli, ezzel lefektetik azokat az alapokat, amelyeknek a jószomszédi viszony kialakulását és minden bizalmatlanság eloszlátását kell szolgálniuk Csehszlovákia és a Magyar Köztársaság között. Ezen indokok alapján a jugoszláv delegáció támogatja a csehszlovák delegáció által benyújtott javaslatot."

Fehéroroszország és Ukrajna szintén energikusan támogatta javaslatunkat. Különösen Vojna úr, Ukrajna delegátusa, aki rámutatott:

"Elnök úr, uraim, a csehszlovák delegáció új cikkely csatolására tett javaslatot a magyar békeszerződéshez, amely cikkely 200 000 magyarnak Csehszlovákiából Magyarországra való átköltöztetését illeti.

A csehszlovák delegáció által most előterjesztett probléma véleményünk szerint fontos a csehszlovák állam jövője, a Csehszlovákia és Magyarország közötti jószomszédi kapcsolatok kialakítása, valamint a béke és biztonság számára Európának ebben a részében.

Az ukrán delegáció rokonszenvvel és figyelemmel hallgatta végig Csehszlovákia delegátusát, aki ismertette e javaslat motívumait, valamint fontosságát és sürgős jellegét a Csehszlovák Köztársaság számára.

Úgy véljük, a csehszlovákiai magyar lakosság ezen problémájának megfelelő megoldása nélkül bajos lesz elérni jószomszédi kapcsolatok kialakulását Csehszlovákia és az új, demokratikus Magyarország között. Amikor a csehszlovák delegáció által fölített kérdéshez nyúlunk, nem szabad elfelejtenünk, hogy a nemzetiségi kisebbségek kérdése gyakran volt nemzetközi feszültség, sőt néhányszor nyílt konfliktusok okozója a különböző országok között.

E bizottság tagjai számára nem ismeretlen, hogy Horthy magyar kormánya és maga Hitler is visszaélt a magyar kisebbség csehszlovákiai jelenlétével, és bonyodalmakra vagy a csehszlovákok és a magyarok közötti viszony mérgezésére használták fel.

Ugyancsak visszaélt a csehszlovákiai magyar kisebbség jelenlétével Hitler és Mussolini, amikor a "bécsi döntésnek" nevezett intézkedést igazolta, amit semmisnek és soha meg nem történtnek nyilvánítottunk, és ami arra volt jó, hogy ezáltal a magyar nemzetet belesodorják az Egyesült Nemzetek elleni háborúba.

A béke megújítása során igyekeznünk kell elfojtani Európának ennek a részében, mint másutt is a nyugtalanság és rendzavarás minden lehetséges okát, minden feszültséget a nemzetek közötti kapcsolatokban és főképp egy esetleges jövőbeli konfliktus minden indítókat.

Az ukrán delegáció ugyancsak figyelemmel hallgatta végig Magyarországot képviselőjét is. Áttanulmányozta az összes e problémát érintő dokumentumot. Magyarország küldötte szövegezt a 200 000 személy áttelepítésének nehézségeiről, a letelepítésükkkel és szállításukkal stb. kapcsolatos nehézségekről. Véleményünk szerint Magyarország képviselője eltúlozta a csehszlovákiai magyar lakosság áttelepítésével járó nehézségeket. Vannak bizonyos tapasztalataink a lakosság áttelepítéséről. Kölcsönös és kétoldalú szerződést kötöttünk lengyel lakosság Ukrajnából és egyidejűleg ukrán lakosság Lengyelországból való áttelepítésére, ámde sokkal nagyobb

arányú áttelepítést hajtottunk végre és a mainál sokkal kedvezőtlenebb korban, mivel ez az áttelepítés rövid időn belül területünk felszabadítása után zajlott le, amikor a háborúnak még nem volt teljesen vége.

Ukrajna és Lengyelország kormánya a jóakarat szellemében és a két ország közötti baráti kapcsolatok megújításának vágyától vezérelve sikerrel birkózott meg ezzel a feladattal.

Fontos megjegyezni, hogy e probléma megoldása egyáltalán nem lassította a két ország újjáépítésének gazdasági életének menetét, pedig azok közé tartoznak, amelyek a legtöbbet szenvedtek az ellenséges megszállástól. Ezek azok az indokok, amelyek miatt az ukrán delegáció abban a meggyőződésben, hogy csehszlovák javaslat elfogadása hozzájárul a jószomszédi kapcsolatok megújításához Csehszlovákia és Magyarország között, valamint a béke megújításához, kijelenti, hogy támogatni fogja ezt a javaslatot.

Szeretnék néhány megjegyzést fűzni különböző delegációknak a vita során kifejtett néhány érvéhez:

E bizottság néhány tagja azt mondta nekünk, hogy teljesen rokonszenveznek a csehszlovák delegáció elgondolásával, de ezek a delegátusok ugyanakkor rámutattak azokra az elkerülhetetlen és igen súlyos nehézségekre, amelyekkel az áttelepítés járna. Azt is kijelentették nekünk, hogy ez az áttelepítés nem jöhet létre a Magyarországgal való előzetes megállapodás nélkül, és hozzátették, nem szabadna a kényszeráttelepítést illető cikkelyeket belefoglalni a békeszerződésbe, amint azt javasolják.

Részünkről nem érthetünk egyet ezzel az érveléssel és ezekkel a következtetésekkel.

Különösen azt hangsúlyozták, hogy ezeket a cikkelyeket nem szabadna belefoglalni a szerződés szövegébe.

Szeretném azonban emlékeztetni e bizottság tagjait, hogy nemrégiben jóváhagytak olyan magánérdekek érintő más cikkelyeket és mellékleteket, amelyeknek célja például bizonyos biztosítótársaságok és bizonyos olajtársaságok érdekvédelmének biztosítása volt.

Ilyen körülmények között joggal kérdezhettük: ha ilyen cikkelyek alkalmasak voltak, hogy bekerüljenek a szerződés szövegébe, miért mondják akkor azt, hogy nem kellene szerződésbe foglalni olyan cikkelyeket, amelyek feladata nem magántársaságok, hanem egy szövetséges állam alapvetően fontos érdekeinek védelme?

Hozzá kívánom tenni azt is, hogy meggyőződésünk szerint ez a bizottság teljes mértékben illetékes a döntéshozatalra ebben a kérdésben. Ennek ellenére nem kifogásoljuk a néhány delegátus által benyújtott javaslatot. A probléma fontosságára való tekintettel nincs kifogásunk az ellen, hogy a bizottság hozzon döntést a bizottság alakítására, bízva meg azt a kérdés tanulmányozásával és jelentés készítésével."

Az Egyesült Királyság delegációjának szeptember 23-án elhangzott nyilatkozata:

"Elnök úr, mielőtt befejeznénk ezt az érdekes vitát, szeretnék szólni néhány szót, hogy megmagyarázzam az Egyesült Királyság kormányának álláspontját. Remélem és meggyőződéseim, hogy a csehszlovák delegáció nehézség nélkül elhiszi, amikor kimondom, az Egyesült Királyság delegációja tökéletesen megérti kívánságát, hogy oldják meg a kisebbségi kérdést, amely már igen súlyos nehézségeket okozott és igen rossz emlékeket váltott ki a csehszlovák delegáció gondolkodásában.

De azt is elhiszi, amikor kijelentem, hogy valószínűleg igen rossz emlékeket fog kiváltani, ha a csehszlovák delegáció ragaszkodik hozzá, hogy 200 000 magyart erőszakkal űzzenek el földjéről. Nem hisszük, hogy igazságos lenne és általános érdekeket szolgálna az ilyenfajta kényszeráttelepítés belefoglalása a szerződés cikkelyébe.

Hallottuk a csehszlovák delegáció nyilatkozatát, miszerint megoldják az esetleges anyagi nehézségeket, amelyek ezen intézkedés következtében felmerülnének; biztosított bennünket, hogy a lehető legszűkebb mértékben tiszteletben fogják tartani az áttelepítendő személyek érdekeit.

Ez a nyilatkozatot tevő delegáció becsületére válik. Biztosak vagyunk benne, hogy a csehszlovák kormány gondosan teljesíti majd e személyekkel szemben vállalt minden kötelezettségét. Nem lehetséges azonban, hogy a személyek védelmét csak a csehszlovák kormány által nyújtott garancia szavatolja. A probléma már jellegénél fogva kettős, távozási és érkezési részből tevődik össze, és ez a második rész teljesen a magyar kormánytól függ. Szükséges lenne, hogy ez a fél is azonos formális megerősítést adjon.

Úgy tűnik tehát, hogy egy pusztán egyoldalú megoldás nem teszi lehetővé a kérdés végleges rendezését. A probléma mindenekelőtt kétoldalú egyezmények megkötésétől függ. A csehszlovák delegáció álláspontjának alátámasztására a Görögország és Törökország közötti hasonló áttelepítések sikerére hivatkoztak. Elmondható azonban, hogy e siker fő, vagy talán egyetlen oka az volt, miszerint ez a két kormány teljes mértékben megállapodott a cserében, és a maga részéről mindegyik mindent elkövetett megnyugtató végrehajtásáért. A gondolatot, hogy a megnyugtató megoldást a kétoldalú megállapodás teszi lehetővé, már több szónok fölvetette. Reméljük, hogy ilyen megoldást fogadnak majd el. Továbbra is az a véleményünk, hogy ez az egyedüli megnyugtató megoldás. A csehszlovák delegátus ugyancsak közölte velünk, hogy a csehszlovák kormány felvette a kapcsolatot a magyar kormánnyal e kérdés együttes rendezésére, de a másik fél elutasította.

Végül bátorkodom kifejezni a magyar küldöttség azon reményét, hogy az ilyen feltételekkel létrejövő megállapodás megnyitja az utat a Szlovákiában maradó magyar lakosság emberi jogainak elismeréséhez és ezzel a két ország végleges megbékéléséhez."

A magyar küldöttség nyilatkozatára Masaryk külügyminiszter válaszolt:

"Abban a reményben jöttünk itt össze, hogy alapot találunk a kétoldalú tárgyalásra a magyar küldöttséggel. Amikor azonban végighallgattam kollégám, Gyöngyösi úr nyilatkozatát, el kell mondanom, hogy csalódtam. A magyar küldöttség nem változtatta meg nézetét, és nemcsak továbbra is elutasítja az áttelepítés elvét, hanem területet is követel egy győztes államtól, és olyasmit javasol, ami eléggé hasonlít a Csehszlovákia határain belül maradó magyarok kisebbségi jogaihoz. A csehszlovák delegáció a konferencia csaknem valamennyi ülésén tökéletesen megvilágította, hogy ami Csehszlovákiát illeti, meg kívánjuk szüntetni a kisebbségi problémákat és nemzeti államot szeretnénk kialakítani. E döntésünk indokai minden részletében ismertek mindenki előtt, aki ebben a helyiségben tartózkodik. Ha a magyar javaslatot kellene megvalósítani, úgy tűnik, egyetlen magyar sem hagyná el önként Csehszlovákiát, inkább szívesebben ott maradna és a magyar érdekek védelmezőjévé válna.

Az említett körülményeket mérlegelve kénytelen vagyok kijelenteni, hogy a csehszlovák delegáció semmilyen alapot vagy kiindulást sem lát a magyar küldöttség nyilatkozatában egy olyan nézet számára, ami hasznos célt szolgálna, hogy folytassuk ezeket a mai vitákat, és sajnálom elnök úr, hogy megzavartuk hétvégéjét anélkül, hogy kevésbé is előbbre jutottunk volna a bennünket e hosszú heteken át foglalkoztató probléma megoldásában."

Az elnöklő Pope tábornok még kísérletet tett a vita folytatására. Magyarország képviselője azonban kijelentette, hogy Csehszlovákiának bármilyen területátengedést elvből elutasító álláspontja következtében Magyarország nem lát közös alapot a további közvetlen tárgyalásra.

A magyar küldöttséggel folytatandó közvetlen megbeszélésekre tett sikertelen kísérletről az alábbi rövid közös közleményt adták ki:

"A magyar politikai-területi bizottság által létrehozott albizottság kezdeményezésének eleget téve, 1946. szeptember 29-én a Luxemburg-palotában Pope tábornoknak, a kanadai delegáció tagjának elnöklete alatt a csehszlovák delegáció találkozott a magyar küldöttséggel.

A megbeszélések nem hoztak semmiféle megoldást."

A közvetlen tárgyalásra történő sikertelen kísérlet után szeptember 30-án és október 2-án már az egész albizottság ülésezett. Meghívta és meghallgatta a magyar küldöttséget. Ismét megvitatta a problémát és jelentést nyújtott be bizottságának.

Csehszlovákia, látva főként az angolszász államok álláspontja következtében kialakult helyzetet, elfogadta Új-Zéland delegátusának kompromisszumos javaslatát. Így terjesztették egyhangú javaslatként a politikai-területi bizottság elé az alábbi szöveget:

"MAGYAR POLITIKAI ÉS TERÜLETI BIZOTTSÁG AZ ALBIZOTTSÁG HARMADIK JELENTÉSE

Csehszlovák módosító javaslat a 4. cikkelyhez
(C. P. Gen. Doc. 1.G 5)

1. Az albizottság tagjai:

Mr. Stirling (Ausztrália)
Pope tábornok (Kanada)
Dr. Slávik (Csehszlovákia)
Mr. Costello (Új-Zéland), tudósító
Manuilszkij úr (Ukrajna), elnök

2. A feladat

A bizottság által szeptember 9-én létrehozott albizottság harmadik feladata a békeszerződés-javaslat 4. cikkelye 3. bekezdéséhez benyújtott második csehszlovák módosító javaslat áttanulmányozása volt, azon okiratoké, amelyek a bizottság megítélése szerint összefüggenek a módosító javaslatban foglalt kérdésekkel, és jelentést kell benyújtani a bizottságnak az ezen kérdéseket illető tények adatairól, olyan megjegyzésekkel ellátva, amelyeket a bizottság alkalmasnak tart tekintetbe véve különösen az Atlanti Chartában kifejezett alapelveket, valamint azokat az alapelveket is, amelyeket az Egyesült Nemzetek Chartájának 55. cikkelye tartalmaz.

3. Az albizottság által felhasznált források

1. A csehszlovák módosító javaslat szövege.
2. Tárgyalás a csehszlovák problémáról.
3. A csehszlovákiai magyar kisebbség kérdései.
4. A csehszlovák kormány javaslatai és megjegyzései a magyar békeszerződés tekintetében.
5. A magyar kormány által előterjesztett megjegyzések a magyar békeszerződés-javaslatához (C. P. Gen. Doc. 1.G 5) és mellékletek).
6. Kisebbségvédelmi megállapodás-tervezet (a magyar küldöttség előterjesztésében).
7. Le problème hongrois par rapport à la Tchécoslovaquie (a magyar küldöttség előterjesztésében).
8. A csehszlovákiai magyar kisebbség problémája.
9. A problémáról tartott bizottsági tárgyalások szó szerinti jegyzőkönyve.
10. A csehszlovák-magyar lakosságcsere-egyezmény szövege.

4. Általános megfontolások

Az erre az ügyre vonatkozó tényeket, mind a csehszlovák, mind a magyar küldöttség érveivel együtt oly részletesen hozták nyilvánosságra és tárgyalták meg a bizottságban, hogy már nem tartották szükségesnek ismételt közlését az albizottság jelentésében.

5. A tárgyalás áttekintése

Az albizottság kezdeményezésére szeptember 29-én ülésre került sor Csehszlovákia és Magyarország képviselői között, amelyen megfigyelőként részt vett Pope tábornok is. Mindkét ország képviselői kifejtették álláspontjukat, amely annyira ellentétes volt, hogy nem tűnt célszerűnek a tárgyalás folytatása.

Az albizottság szeptember 30-i ülésén Magyarország képviselői előadták álláspontjukat és válaszoltak a többi küldött által hozzájuk intézett kérdésekre.

Az albizottsági vita során nyilvánvalóvá vált, hogy a csehszlovák módosító javaslat eredeti formájában valószínűleg nem talál elegendő támogatásra ahhoz, hogy a csehszlovák delegációnak elfogadható ajánlathassanak ki, bár a kisebbségi probléma végleges megoldása és a csehszlovákiai nemzeti egység kialakítása olyan ügy volt, ami valamennyi delegátus rokonszenvével találkozott. Ezért egyhangúan elhatározták a csehszlovák módosító javaslatnak (C.P. Gen. Doc. 1 G 5) az alábbi szöveggel való helyettesítését azzal az ajánlással, hogy iktassák a magyar békeszerződés-javaslat 4. cikkelye után.

6. A javasolt új módosító javaslat szövege:

"Magyarország kétoldalú tárgyalásokat kezd Csehszlovákiával azon etnikai magyar származású Csehszlovákiában élő lakosok problémája megoldásának céljából, akiket az 1946. február 27-i lakosságcsere egyezmény szerint nem helyeznek el Magyarországon.

Abban az esetben, ha a jelenlegi megállapodás érvénybe lépésének napjától számított hat hónapon belül nem születne megegyezés, Csehszlovákiának joga lesz arra, hogy a kérdést a Külügyminiszterek Tanácsa elé terjesztse és kérje a Tanács segítségét a végleges megoldás elérésére."

Az albizottság jelentését és a 4. B. cikkelynek az albizottság által javasolt szövegezését 1946. október 3-án a magyar politikai-területi bizottságban egyhangúan elfogadták és jóváhagyták.

Még a szavazás előtt hozzászólt az ügyszó az Egyesült Királyság, az Egyesült Államok, Jugoszlávia Franciaország delegátusa. Az Egyesült Királyság delegátusa kijelentette:

"Az Egyesült Királyság delegációja az albizottság jelentésének elfogadása mellett fog szavazni. Külön üdvözljük azt a mérsékletet, amelynek kinyilvánításával a csehszlovák delegáció lehetővé tette a jelenlegi egyhangúan történő benyújtását.

Attól a törekvéstől vezérelve, hogy segítségére legyenek csehszlovák barátainknak és ugyancsak arra törekedve, hogy eloszlassak minden lehetséges félreértést, szeretném itt röviden előadni az Egyesült Királyság kormányának álláspontját azokban a vitákban, amelyek az utóbbi hetekben a problémáról folytak.

Öfelseje kormánya már régóta melegen óhajtja, hogy megoldást találjanak a csehszlovák és a magyar kisebbségek problémájára, ami Európának ebben a részében keserű emlékeket ébreszt a Tengerészgyőzelem elnyomásának éveiről, és hogy ez a megoldás a leghathatósabban megakadályozza a jövőben a szüntelen seregmozgásokat. Bármennyire kívántuk is azonban segíteni a csehszlovák kormányt magyar kisebbségei ter-

kérdésének rendezésében, nem hihettük, hogy a csehszlovák módosító javaslat kezdeti formájában megszerezhetné volna a konferencián a tagok többségének támogatását.

Most boldogok vagyunk, hogy a csehszlovák delegáció által benyújtott cikkely-javaslat kifejtése olyan módon történt, amely véleményünk szerint széles körben elfogadható lesz, és ugyanakkor kielégíti a csehszlovák kormány igazságos igényeit. Hisszük, hogy a javasolt kétoldali tárgyalás haladéktalanul és még bátorítóbb szellemben megkezdődik."

Az USA álláspontját Bedel-Smith tábornok fogalmazta meg:

"Elnök úr! Nem hiszem, hogy szükség lenne az Egyesült Államok ezen ügyvel kapcsolatos álláspontjának újbóli ismertetésére, tekintettel arra, hogy az itt már néhányszor elhangzott. Ugy vélem azonban, helyénvaló lenne, hogy az Egyesült Államok kormánya bizonyos mértékben elismerését fejezze ki a csehszlovák delegációnak ezzel kapcsolatos álláspontjára."

Számos megbeszélést folytattunk már a delegáció tagjaival, és azt hiszem, hogy mi, akár bárki más, tudatában vagyunk a létező igen erős érzelmeknek, és kezdettől fogva hittünk a csehszlovák eljárás helyességében a kétoldali tárgyalásokon. Meggyőződésem, hogy ezek eredményét a békekonferencián részt vevő 21 nemzet figyelemmel fogja kísérni.

Ugy vélem, jó államférfiúi munka ez. Az Egyesült Államok örömmel támogatja az albizottságnak ezt a javaslatát."

Jugoszlávia delegátusa megállapította:

"Elnök úr, az egyik leglényegesebb és Közép-Európa államai számára legfontosabb probléma előtt állunk."

Bizottságunk nem fordíthatott elég időt a kérdés teljes megoldására, hogy soha ne akadályozza a jószomszédi viszonyt Közép-Európa országai között. Természetesen találtunk kompromisszumot, de kérdés, ez-e a legjobb eredmény. Hisszük és reméljük, hogy a bizottság új döntésével ajánlott kétoldali megállapodást a magyar kormány teljes mértékben végrehajtja. Ha ez így lesz, reméljük, hogy a jószomszédi kapcsolatok megvalósulnak.

Végezetül szeretnék köszönetet mondani a csehszlovák delegációnak az egész ügyben elfoglalt álláspontjára."

A francia delegátus az alábbi nyilatkozatot olvasta fel:

"A francia delegáció meglegedéssel nyugtázza a csehszlovák helyesbítő javaslat (amendement) számára javasolt új szöveget. Örövend, hogy olyan megoldás valósul meg, amely kétoldali tárgyalással teszi lehetővé a probléma mindenoldalú áttanulmányozását, amire nekünk itt a rendelkezésre álló rövid idő miatt nem volt lehetőségünk."

Elismerését szeretné kifejezni mind a csehszlovák delegáció jóindulatáért, mind a kölcsönös megértés szelleméért, amely olyan szerencsésen áthatotta az albizottság megbeszéléseit. Örövend a reménynek, hogy ugyanez az egyöntetűség nyilvánul majd meg bizottságunkban."

Annak a kívánságának ad hangot, hogy ezt az égető nemzetközi problémát olyan értelemben oldják meg, amely megfelel a csehszlovák kormány igazságos óhajának, hogy szüntessék meg azokat az okokat, amelyek a múltban megmérgezték Magyarországhoz való viszonyát és veszélybe sodorták nemzeti egységét. Arra számít, hogy Magyarország lojális együttműködése és azon kötelezettségek gondos teljesítése, amelyeket ez az ország aláírásával magára vállalt, véget vet ezeknek a zavaroknak, és ily módon értékes elemmé válik az általános béke megszilárdításában."

Masaryk miniszter az alábbi nyilatkozattal zárta be a vitát:

"Uram, még egyszer kértém türelmüket néhány percre. Módosító javaslatunk (amendement) ügye és sorsa jól ismert valamennyiük számára. Első beszédemben a konferencia plenáris ülésén, amely azt nem minden téren vette megnyugtatóan tudomásul, egy egész különös helyzetre hívtam fel a figyelmüket, amelybe Csehszlovákia a második világháború folyamán és után került, és javaslatot tettem az egyik, a nemzetiségi kisebbségek problémájának megoldására, amely az önök előtt ugyancsak jól ismert okokból számunkra különösen jelentős."

Reméltem, hogy Csehszlovákia 1918-1945 között játszott konstruktív és demokratikus szerepének jutalma meg nyilvánul majd egyetlen politikai jellegű javaslatunk kedvező fogadtatásában. Meggyőződésünk, hogy a legmesszeemenőbbben szerények voltunk ezen egyetlen javaslat benyújtásával. Szerencsétlenségünkre optimizmusom rövid ideig tartott, és nem titkolhatom el, hogy delegációm és az egész ország cseh és szlovák népe bizonyos csalódásérzetben részesült. Némileg nehezen értettük meg a dolgot."

Bizottságunk munkája folyamán egész sor évfordulóra került sor: emlékeztettek bennünket Münchenre, a bécsi döntésre és mindarra, ami következett belőle, és a teljesen ártatlan és békeszerető cseh és szlovák polgároknak okozott sebhelyek láthatóbbakká és fájdalmasabbakká váltak. Nem szeretjük a közvetlen vádaskodásokat. Ami engem illet, ez olyan módszer, amely teljesen idegen tőlem."

De megtagadnám kötelességemet, ha elhallgatnám, mit és mire gondolt nemzetem ezekben a napokban.

Éppen abban a pillanatban, amikor az egész világ szeme Nürnbergre szegeződött, ahol lehullni készült a lepel München dicstelen napjainak egyik zárófejezetéről, Magyarország javaslatot tett nekünk, mondván, mondjunk le területről. Biztos vagyok benne, senki sem ró meg azért a nyugodt, határozott és egyben felháborodott "nem"-ért, amit akkor kimondtam."

A rossz nevelés megnyilvánulása lenne részemről, ha nem fejezném ki hálás elismerésemet a barátság szavaiért, amelyeket a bizottság valamennyi tagja Csehszlovákiának és delegációjának címzett. Igazságosan értékeltem azt a tényt, hogy indítékunk tisztességes volta általános elismerésben részesült és hogy a módosító javaslatunkat kiváltó egészen különleges indokokat teljes mértékben megértették."

Ugyancsak értékes és jóindulatú tanácsokat kaptunk, miképpen ragadjuk meg azt a problémát, hogy egyszer s mindenkorra leszámoljunk a magyar revizionizmussal jól ismert, Csehszlovákia ellen alkalmazott módszereivel együtt. Ennek ellenére, és remélem, ezt megbocsátják nekünk, továbbra is úgy véljük, hogy a módosító javaslatunkban kívánt megoldás volt a leghatásosabb, és az idő múlásával a legmegnyugtatóbb módszernek bizonyulna. Az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság delegációja számunkra ismert okból úgy ítélte meg, hogy szembe kell szállniuk kezdeményezésünkkel. Ez elszomorított bennünket. A kétoldali tárgyalást úgy javasolták, mint állítólag (étant) egyedüli gyakorlati eszközt, hogyan lehet elérni a ma Szlovákiában megtelepedett magyar etnikai csoport áttelepítési problémájának megoldását. Annak ellenére, hogy nemcsak a magam, hanem más, főként a szláv nemzetek delegációinak szónokai világosan kifejtették: Magyarország könnyen be tud fogadni (absorb) megszabott létszámú magyart, ez nem ingatta meg néhány delegáció vélekedését. Az 1946. február 27-i egyezmény cikkelyeinek teljesítése során szerzett tapasztalataink teljesen igazolták pesszimizmusunkat Magyarország jóindulatát illetően önként vállalt kötelezettségeink teljesítésében. Bárhogyan történt is, nem sikerült elérnünk, hogy az egész konferencia ossza véleményünket, illetve meggyőzni, milyen értéke van egészen különleges ismereteinknek Közép-Európa problémái tekintetében. Felfogtuk, ha elérnénk is a többséget a bizottságban vagy a plenáris ülésen, milyen veszélynek tesszük ki magunkat, ha beleütközünk az ez esetben szörnyű vétő intézményébe."

Tekintettel az éppen most említett tényekre, és főleg mivel hozzá akarunk járulni a szabad, demokratikus és egységes Európa és a világ kialakításához, amely ugyancsak jeleket hordozná, és mivel ugyancsak meg akarjuk könnyíteni a konferencia munkáját, a csehszlovák delegáció elfogadja a 4. B. cikkely szövegét úgy, amint azt Új-Zéland delegátusa javasolja, akinek igen hálás vagyok teljes megértéséért és kedvező állásfoglalásáért."

Sajnos, nem mondhatom, hogy az éppen eltelt kilenc hét a legdöntősebb és legboldogabb volt életemben. Ugy vélem, hasonlóképpen van ezzel valamennyi jelen lévő tag. Az eredmények sajnos soványnak tűnnek. A világ forrásban van, és bátorodom itt mellékesen megjegyezni: néhány országban éppen választások kezdődnek. Tudatában vagyunk fontosságuknak, de azért azt kívánjuk, hogy az elkövetkező konferencia, amelyre összegyűlünk, olyan korban folyék, amikor nem lesznek választási gondjaink."

Remélem, nem fognak neheztelni rám, ha ezzel a gondolattal fejezem be."

Szeretném kifejezni köszönetemet Franciaország, az Egyesült Királyság, Jugoszlávia és az Egyesült Államok képviselőinek a jelen ülésen előadott beszédekért."

Amikor 1946. október 31-én Dr. Clementis államtitkár beszámolt a párizsi konferencia eredményéről a Nemzetgyűlés külpolitikai bizottságának, a következőképpen értékelte követelésünket maximálisan 200 000 etnikai magyar áttelepítéséről Magyarországra:

"Az áttelepítési javaslatnak a békekonferencián eredeti formájában való előterjesztésekor világos volt számunkra, hogy két, a négyek konferenciáján ülésező, vétőjoggal rendelkező nagyhatalom ellenállása miatt a békeszerződésben nem sikerül világos és végleges formában elérni életbevágó problémánk megoldását. Ennek ellenére az volt a véleményünk, hogy a világközvéleménynél világosan tudatában kell lennie a probléma komolyságának nemcsak Csehszlovákia, hanem Közép-Európa békés fejlődése számára is. És nyilván ez a mi világos megfogalmazásunk készítette az ellene állást foglaló delegációkat is, hogy az egész világ előtt nyilvánosan elismerjék jogukat a nemzeti államra és követelésünket a fájó probléma végleges megoldására. Közvéleményünk a gazdag vitaanyagból maga megállapíthatja, hogy egyrészt elismerték indokainkat, motívumainkat és célunkat, másrésztől azonban elutasították, hogy azokból egészséges és értelmes következtetésekre jussanak."

F A JÓVÁTÉTEL – A DUNA

Valamennyi kérdés, amely annyi időt rabolt a magyar politikai-területi bizottságtól, lényegében csak helyi jellegű volt. Számunkra és jugoszlávia számára nagyon fontos. És mégis, mintha szomszédok közötti kérdések lettek volna. Néhány általunk fölvetett kérdés világviszonylatban is fontosnak tűnt. Ámde csak mint precedens, nem pedig mint önmagában vett követelés. Lényegében sem a hídfő-kiszélesítés, sem a revizionizmus betiltása, a levéltárak és kulturális értékek visszaadása, a bécsi döntés következményeinek megsemmisítése, sőt az áttelepítés kérdése sem – semmiképpen nem volt ellentétben a Szövetségesek nagypolitikájával.

Csak két kérdés volt igen élénk viták tárgya a nagyhatalmak között. Ott csaptak össze nyugat és kelet koncepciói. A tegnapi állapotot védelmező koncepció valami új létrehozásának törekvéseivel. Az összecsapás éles volt. Annál élesebb, mivel a szemléletbeli különbség gazdasági jellegű kérdéseket is illetett.

A Külügyminiszterek Tanácsa már a konferencia előtt eldöntötte a magyar békeszerződés-javaslat valamennyi politikai-területi rendelkezését. Csak a zárórendelkezések egyetlen – nem alapvető – pontjában nem döntöttek. Így történt, hogy a magyar politikai-területi bizottságban a békeszerződés-javaslat tárgyalásakor főként Csehszlovákia és Jugoszlávia érvényesítette kiegészítéseit és javaslatait.

Ezzel szemben a gazdasági cikkelyekben a Tanács nagyrészt nem döntött. A nagyhatalmak nézetei alapvetően különböztek. A magyar békeszerződés-javaslat 21. cikkelyéhez (a jóvátételekről) készült megjegyzés szerint a Tanács a javaslatával szemben az Egyesült Államoknak fenntartása volt. Ugyanakkor a békeszerződés-javaslat 33. cikkelye (a Dunáról szóló rendelkezés) csak az USA és az Egyesült Királyság közös javaslataként szerepelt. Megjegyzésben szerepelt egy figyelmeztetés, miszerint a Szovjetunió kifogása szerint ilyen cikkely egyáltalán nem tartozik a szerződésbe, mivel valamennyi Duna menti államot érinti. A Szovjetunió véleménye szerint a román, a bolgár és a magyar szerződés nem tartalmazhat kötelezettségeket a Duna menti szövetséges államok számára. Csehszlovákiát és Jugoszláviát még kerülő úton sem kötelezhetik.

Egyéb helyeken és más összefüggésekben érintem még ezt a két problémát is. A magyar békeszerződésről folytatott általános vita felszólalásaiban az olvasó ismételtén találkozik a Duna és a jóvátétel csökkentésének kérdésével. Úgy vélem azonban, nem lenne teljes ez a magyar békeszerződésről tartott 1946-os párizsi tárgyalásokról szóló vázlat, ha nem érintené kissé részletesebben ezt a két problémát is.

a) Az USA javaslata a jóvátétel csökkentésére

A magyar békeszerződés-javaslat 21. cikkelye a jóvátételekről csak a konferencia utolsó napjaiban került a Balkán és finn gazdasági bizottság napirendjére. Az USA javaslata a jóvátételek egyharmaddal való csökkentésére a Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia rovására a végén szinte demonstrációnak tűnt. Sok egyéb munka volt. De az USA gazdasági delegátusának szívóssága és az intézkedéssel sújtandó államok hasonlóan energikus ellenállása a bizottság sok értékes idejét rabolta el. Az USA javaslata nem ért el többséget sem a bizottságban, sem a plénumon. A konferencia a Tanács eredeti javaslatát hagyta jóvá. Úgy, ahogy átvették a fegyverszüneti egyezményből. Magyarország 300 millió dollár jóvátétel kifizetésére kötelezi magát. Ebből 200 millió dollárt a Szovjetunió, 100 millió dollárt Jugoszláviának és Csehszlovákiának.

Az említett megjegyzés alapján 1946. október 2-án az USA delegátusa az alábbi beszéddel nyitotta meg a vitát a 21. cikkelyről:

"Elnök úr, a jaltai konferencián két héttel a magyar fegyverszünet aláírása előtt a Szovjetunió, Nagy-Britannia és az USA közös felclősséget vállalt, hogy támogassák a Tengely egykori csatlósait gazdasági problémáik rendezésének megkezdésében. Magyarország gazdasági problémáit nem oldották meg.

1945. december 3-án Magyarország pénzügyminisztere jelentést nyújtott be, amelyben közölte: Az egyedüli mód, amellyel képesek leszünk megszabadulni igen súlyos pénzügyi és gazdasági nehézségeinktől, olyan újjáépítési terv kidolgozása, amelynek végrehajtására a Szövetséges Hatalmakkal közösen kerülne sor. Feltétlenül szükséges bizottság kiküldése a Szövetséges hatalmak részéről.

1946. március 2-án az USA kormánya jegyzéket küldött a szovjet kormánynak, amely a magyar gazdaság széthullását elemezte főbb vonásaiban, és javasolta, hogy a magyar fegyverszünetet aláíró három Szövetséges hatalom készítsen közös programot Magyarország gazdasági összeomlásának megakadályozására, azt kívánva, hogy a három hatalom készítse elő azt a keretet, amelyben lehetőség lenne az ország gazdaságának újjáépítésére.

1946. július 23-án egy másik jegyzék ment, amely részletesen foglalkozott a magyar gazdaság zűrzavaros állapotával és ismét kérte, tegyenek pozitív intézkedéseket.

1946. szeptember 21-én egy újabb jegyzék ismételtén megerősítette, hogy a helyzet kritikus, és okvetlenül szükséges a három nagyhatalom beavatkozása.

Nem hiszem, hogy szükséges e bizottságot feltartani a magyar gazdasági helyzet elemzésével. A magyar kormány e konferenciának címzett memorandumában már vázolta az eléggé sötét képet. A mai magyar helyzet természetesen a Tengely csatlósaként való tevékenységének eredménye. Az egyik oldalon termelőképességének csökkenésében nyilvánult meg, a másikon az országra kiszabott súlyos kötelezettségekben.

Ezek a kötelezettségek egyébként pénzügyi bizonytalanságot okoztak. A háború előtti egy milliárd dollárra becsült nemzeti jövedelem ma csak az 500 milliót éri el. A magyar kormánynak az 1947. július 31-én végződő pénzügyi évre vonatkozó optimista becslése 620 millió dollár. Ez általános, az ország gazdasági aktivitásának gyöngeségét mutató becslés, és a javulás kevés jele vehető észre. Az 1946. március 31-én végződő évre kéznél van néhány hivatalos számadat az új magyar kötelezettségekről: a megszállási költségek közel 70 millió dollárt tettek ki, a jóvátétel címén leszállított áruk értéke folyó áron 40 millió dollár volt, a helyreállítások értéke pedig 70 millió dollár. E három kategória összesített értéke 180 millió dollár, vagyis az időszak nemzeti jövedelmének 36 %-a. Ebben nem szerepelnek a berendezések és ipari felszerelések, amelyeket hadizsákmányként vagy jóvátétel címén szállítottak ki. Nem csoda, hogy Magyarországon pénzügyi és gazdasági összeomlás következett be. Ilyen súlyos megterhelések mellett a magyar kormány költségvetése egyszerűen nem lehet egyensúlyban.

A magyar kormány megmagyarázta e konferenciának, hogy annak maximuma, amit nemzetközi kötelezettségeinek eleget téve kifizethet, valamivel kevesebb mint évi 50 millió dollár. Ez kevesebb, mint a megszálló hadsereg fordított jelenlegi kiadások, és eközben nem veszik tekintetbe a fegyverszünetben megszabott egyéb kötelezettségeket. Ezt a képet, mint látható, a felelős kormányoknak elemezniük kell.

Közös érdekünk olyan intézkedések megtétele, hogy semmilyen gazdaság, legyen szó bármilyenről, tartozzék fegyverszüneti rendszerhez vagy bármihez, ne szenvedjen akkora károkat, amelyek veszélyeztetnék a résztvevő nemzetek minimális életszínvonalának fenntartását annyira, hogy az ilyen gazdaság képtelen legyen fontos szerepet játszani a világ gazdasági megújításában.

Kénytelen vagyok egy kitérőre, hogy egy sokat vitatott kérdéssel foglalkozzam. A magyar nehézségek elemzésekor megállapították, hogy az egyik fő ok, ami a magyar gazdasági tevékenység mostani igen alacsony színvonalát magyarázza, az a három milliárd dollár értékű, a németek által Ausztria és Németország amerikai övezetibe átvitt vagyon. Ez a transzfer kétségtelenül jelentős volt.

Ha ehhez hozzászámítom a károkat, a pusztításokat és egyéb elszállításokat, a magyar termelési kapacitás és a fizetőképesség korlátozása minden kétséget kizáróan félelmetes. Ám ami azt a bizonyos pontot illeti, amiről az előbb beszéltünk, hasznos lesz, ha megemlítjük, hogy Magyarország teljes vagyona a háború előtt 10 milliárd dollárnál valamivel kisebb volt. E vagyon nagyobb része földből és épületekből állt. Mivel a németek képesek voltak 3 milliárd érték elvitelére Magyarországról, csakugyan csodálatos hatáskörrel kellett rendelkezniük, különösen ha tekintetbe vesszük az akkor rendkívül felbomlott szállítási feltételeket. Ez a mennyiség csaknem megegyezik az UNRRA szállításaival az egész világba, az intézmény fennállása óta.

Leginkább a magyar gazdaság egészségének állapota aggaszt bennünket. Nagy-Britannia, az USA és a Szovjetunió kormánya a jaltai szerződésből eredő közös felelősséget vállalt abban az értelemben, hogy támogatják Magyarországot gazdasági problémáinak megoldásában.

Mióta a magyarországi események ilyen fordulatot vettek, igyekszünk részt vállalni a gazdasági nehézségek elemzésére való közös törekvésekből és megoldásuk programjának kidolgozásából. Tekintettel arra, hogy nem volt lehetőségünk a program megvalósítására, éppen rendelkezésre álló limitáltabb intézkedésekhez kell folyamodnunk, vagyis újból át kell vizsgálnunk e szerződések különböző gazdasági záradékait, hogy elviselhetőbbek legyenek.

A magyar kormány részéről a magyar békeszerződés-javaslatához benyújtott észrevételek (Doc. 5) végén kijelentik: 'Mégis a magyar kormány által az imént ismertett számok és adatok mindenki számára kielégítően bizonyítják, hogy a Szovjetunió nagyvonalúsága ellenére Magyarország nemzetközi terhei, amint azokat a szerződés-javaslat ajánlja, messze meghaladják fizetési kapacitását.'

Tekintettel arra, hogy az USA kormányának meggyőződése szerint ez a megállapítás igaz, kérni fogja, hogy az Egyesült Nemzetek vagyonában okozott károk kompenzációját csökkentsék 25 %-ra.

Az 1945. január 20-i fegyverszüneti tárgyalások idején az USA képviselője átnyújtott a Szovjetunió képviselőjének egy szöveget, amelyben fenntartotta az USA kormányának egészen világos jogát azon kötelezettségek ismételt megvitatására, amelyekkel Magyarországot a jóvátételt illetően terhelnek.

Hasonló módon az USA delegációja fenntartotta magának a jogot a magyar jóvátételek kérdésének előterjesztésére, amelyet ideiglenesen a békeszerződés-javaslat 21. cikkelyében szabtak meg.

Meggyőződésünk, hogy a javasolt 300 000 000 dollárnyi összeg elviselhetetlen teher a magyar gazdaság számára. Annál inkább nyugtalanok vagyunk, mert ha folyó árak szerinti kalkuláció alapján teljes egészében végrehajtjuk a Magyarországra rótt más kötelezettségeket és terheket, ez a teher a ma érvényes dollár-áron kétségtelenül meghaladja a 400-500 000 000-t. Ennek következtében amellet vagyunk, hogy ebben az irányban bizonyos változtatásokat kell eszközölni a békeszerződés-javaslatban.

Természetesen egyikünk sem tudja megmondani, mikor áll majd teljesen helyre a magyar gazdaság, de a román gazdasággal egybevetve arra a megállapításra jutottunk, hogy akkor lenne egyenlőség a két országra kiszabott terhekben, ha a Magyarország által fizetendő jóvátétel összegét 200 000 000 dollárra csökkentenék. Reméljük, konstruktív intézkedésekre kerül majd sor, hogy Magyarország teljesíteni tudja kötelezettségeit. Ilyen intézkedések nélkül a 200 000 000 dollár is túlságosan magas szám lenne Magyarország fizetőképessége számára.

Erre való tekintettel az USA delegációja kiegészítő javaslatot terjeszt elő a 21. cikkelyhez, kérve, hogy a Magyarország által fizetendő összeget 300 millióról csökkentsék 200 000 000 dollárra, és természetesen kérni fogjuk, hogy ennek értelmében módosítsák ezen összeg arányos elosztását is.

Ezenkívül a magyar küldöttség tájékoztatást kap e javaslatról, illetve felkérést, hogy terjessze elő hozzáfűzött magyarázatait és megjegyzéseit bizottságunk számára.

Az USA delegátusának javaslata tehát:

1. a fegyverszünet 12. pontja határozatának megváltoztatását;
2. a Tanács javaslatának megváltoztatását;
3. a Magyarország és a Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia között a jóvátételi szállításokról kötött kétoldalú egyezmények megváltoztatását jelentette.

Az USA delegátusának e nyilatkozata után többórás vita bontakozott ki. Főként a Szovjetunió részéről volt igen élénk ellenvetés, miszerint nem kell tárgyalni az USA javaslatáról, mivel nem adták be időben, 1946. augusztus 20-ig a főtítkárságnak mint amendementet.

Az USA, a Szovjetunió delegátusa, valamint a bizottság elnökén kívül bekapcsolódtak ebbe a látszólag formai vitába — kell-e érdemben tárgyalni az USA javaslatát — Jugoszlávia, Görögország, az Egyesült Királyság, Franciaország és Csehszlovákia delegátusai is. Végül a Balkán és finn gazdasági bizottság úgy döntött — nyolc szavazattal öt ellenében, egy delegátus tartózkodott a szavazástól — hogy az USA javaslatát érdemben kell tárgyalni.

Nem akarom részletesen elemezni az ezt követő vitát az USA javaslatának támogatására és ellenzésére. Az USA javaslata mellett Ausztrália delegátusa emelt szót. Görögország bejelentette, hogy tartózkodik a szavazástól. Csak azon államok delegátusainak fő érveit ismertetem, amelyeknek érdekeit az USA javaslata közvetlenül érintette.

A Szovjetunió delegátusa többször szólalt fel. Egyebek között elmondta:

"...Az USA delegátusának beszédei nyomán bizottságunk tagjainak nyilván teljesen helytelen benyomásuk volt Magyarország tényleges gazdasági helyzetének ügyében. Ez ügyben meg kell jegyeznem, hogy a szovjet kormány már április 21-én közölte az amerikai kormánnyal, hogy a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke hajlandó figyelembe venni mindazokat a megjegyzéseket, amelyeket az USA és Nagy-Britannia kormánya Magyarország gazdasági helyzetének ügyében felvetne. Meg kell azonban jegyeznem, hogy ilyenekre soha nem került sor.

Az USA küldötte szólt a hármak, a Szovjetunió, Nagy-Britannia és az USA jaltai nyilatkozatáról a magyar gazdaság támogatásának ügyében. Ha az amerikaiak ténylegesen elő akarnak segíteni a gazdaság újjáépítését, igen egyszerű eszköz áll rendelkezésükre: mindössze a dolgok visszaszolgáltatása, ami valóban hatékony lenne.

Az USA képviselője soha nem közöl egyetlen számot sem a jóvátételek ügyében, amelyeket már végrehajtott. A helyzet pedig a következő: Amikor az Egyesült Államokról van szó, nem közölnek egyetlen számadatot sem, amikor a Szovjetunióról van szó, mindenféle számokat emlegetnek, és aritmetikai gyakorlatokat végeznek pusztá föltevések alapján...

...Úgy vélem, világos, hogy Magyarország ténylegesen teljesíteni tudja a jóvátételt, amelyet meg kell fizetnie, ha az előbb említett számokat vesszük figyelembe.

Az USA képviselője megkísérelte, hogy rendkívül komor és kilátástalan képet adjon itt a magyar gazdaságról. Ámde ez a kép nem felel meg a valóságnak. A háború után és a háború következtében a magyar ipar termelőképessége 60 %-ra csökkent és a fegyverszünetről 1946. júniusáig ismét a háború előtti kapacitás 70, sőt

80 %-ára emelkedett, ami az acél- és gépgyártás, valamint a nehézipart illeti; a könnyűiparban 80-90 %-ra emelkedett. A termelés, amely közvetlenül a háború után 30-35 % volt, a háború előtti számokkal egybevetve most 60 %-ot tesz ki. Számos nehézség ellenére az ipar termelőképessége 20-25 %-kal, a termelés 20-30 %-kal emelkedett. Ez annak ellenére valósult meg, hogy a németek jelentős vagyont hurcoltak el Magyarországról a most az Egyesült Államok igazgatása alá tartozó zónákba.

Ha az Egyesült Államok delegációjának valóban szándékában áll Magyarország gazdaságának támogatása, a legjobb gesztus lenne, ha kiadnák Magyarországnak azt az ipari berendezést, amely most amerikai igazgatás alatt van a nyugati zónákban. Magyarország viszont eddig semmihez sem jutott hozzá ebből a vagyonból, és az USA delegációja nem közölt róla semmiféle számadatot és információt. Azt sem tudjuk, hol található ma, és mikor adják ki. A magyar gazdaságnak megvan a lehetősége a fejlesztésre, anélkül, hogy erről az amerikai képviselő beszélt volna.

Úgy véljük, mégiscsak az az igazságos, hogy a magyar munkások és parasztok dolgozzanak mind gazdaságuk helyreállításáért, mind a jogos jóvátétel megfizetéséért, ugyanúgy, ahogy az Egyesült Nemzetek munkásai is dolgoznak most, akiknek országait Németország szövetségeseként magyar katonaság által is pusztította a háború.

Az is csak igazságos lehet, hogy Magyarország részt vállaljon abból az iszonyú teherből, ami most a Szovjetunió, Fehéroroszország, Ukrajna, Csehszlovákia és Jugoszlávia nemzeteire nehezedik, hogy segítsen nekik ezen országok gazdaságának újjáépítésében, mindannak rendbetételében, amit elpusztítottak.

És amennyiben az amerikai javaslat könnyebb és előnyösebb feltételeket kíván nyújtani a magyar munkásoknak és parasztoknak, amennyiben azt kívánja, hogy kevesebbet dolgozzanak, mint a szövetséges országok munkásai, nos, ki kell mondanom, hogy ilyen alapelvet és ilyen javaslatot nem fogadhatunk el.

Nem óhajtom a bizottság tagjainak figyelmét lekötni ezzel a problémával, de a szovjet kormány nagy fontosságot tulajdonít a jóvátételi kérdéseknek. A Szovjetunió súlyos károkat szenvedett, és amellet van, hogy jogszerűen teszi felelőssé ezekért a károkért az ellenséges országokat és jogosan követel tőlük részleges kártalanítást. És ezért a szovjet kormány az amerikai javaslat ellen foglal állást, és kéri a bizottságot, hogy azt utasítsa el.

Jugoszlávia delegátusa megállapította, hogy a 70 millió dollár jóvátétel Magyarországtól csak a Jugoszlávia elleni magyar agresszió által okozott károk 7,4 %-a. Ezenkívül még kijelentette:

"A jugoszláv delegációnak az az álláspontja, hogy ellenvetésekkel kell benyújtania egy ilyen megkésett módosító javaslat ellen. A jugoszláv delegáció csatlakozik a Szovjetunió delegációjának itt megfogalmazott tiltakozásához. Egyébként azonban bátorodik hangsúlyozni, még a szavazás előtt, hogy tudni óhajta, legyen vagy ne legyen vita erről a módosító javaslatról. Megjegyzés hangzott el a konferencián alkalmazott szavazási módról. Elmondták, hogy a szavazási rendszer az indokok vizsgálata nélkül megengedi egy szöveg megszavazását vagy elutasítását. Úgy véljük, ha ilyen eljárás lesz, ezzel nem emelkedik konferenciánk tekintélye és ez nem fog megfelelni a nemzetközi igazságszolgáltatásnak.

Emlékeztetbe kell idézni 1946. május 11-ét, amikor a békekonferenciát nemcsak elgondolták, hanem már el is késték vele, mivel már Moszkvában meghatározták, hogy május 1-re kell összehívni.

1946. május 11-én a magyar kormány megtárgyalta Jugoszláviával a jóvátétel végrehajtásáról szóló egyezményt. Ezt az egyezményt önkéntesen kötötték, és Budapesten benyújtották a szövetségszövetségi bizottságnak, amelyben az Egyesült Államok képviselve van.

Milyen szellemben dolgozták ki Jugoszlávia és Magyarország képviselői ezt a jóvátételi végrehajtási tervet? A szerződésben van egy rendelkezés, hogy negyedévenként ellenőrizhető a végrehajtás aszerint, amint annak szükségességét a két nemzet kívánja.

Baráti tárgyalások után 1946. augusztus 27-én elfogadtak egy kiegészítő szerződést, miszerint hat évről nyolc évre hosszabbították meg a jóvátétel teljesítésének határidejét. E szerződés aláírása alkalmából a magyar miniszterelnök az alábbi szövegű táviratot küldte Tito marsallnak: 'Marsall úr, a békekonferencia döntő napjaiban, ahol szintén dolgoznak a gazdasági stabilizáción, figyelmeztettek a jugoszláv kormány döntésére a jóvátétel végrehajtásának meghosszabbításáról nyolc évre, hogy lehetőség legyen a jóvátétel teljesítésére. Ez a körülmény mélységes hálát ébresztett a magyar népben. Ilyen megértés csak olyan országból érkezik, amely mindig őszintén törekedett a demokrácia fejlesztésére. A Magyar Köztársaság és az egész magyar nép nevében kérem, fogadja marsall úr mély hálám kifejezését.'

Uraim, ebből látják, hogy a magyar kormány és a magyar nép nem száll szembe a jugoszláv népnek okozott sérelmek helyrehozatalával; ha ma úgy döntünk, hogy végrehajtjuk annak revízióját, amit a magyar kormány nem kér, ezzel akadályoznánk a jószomszédi kapcsolatok barátságos fejlődését a két nemzet között. Ismét

előidézni a revizionizmus vágyát, és akadályozni a magyar nép együttműködését a többi demokratikus nemzettel, erősíteni a reakció és a sovinizmus hatását, és egyben a többi nemzet ellen dolgozni, sőt végeredményben a magyar nép ellen is, mert a magyar nép nem élhet anélkül, hogy ne ápoljon baráti és jószomszédi kapcsolatokat a többi nemzettel.

A magyar kormány a plenáris ülésen kijelentette, hogy teljesíteni fogja azon szerződésben megszabott kötelezettségeit, amelyet azzal a három nemzettel kötöttek, amelyek részére Magyarországnak jóvátételt kell fizetnie.

Rendkívül meglepődöm, elnök úr, delegátus urak, ha azt látom, hogy szövetségeseinknek védeniük kell egy támadás áldozatául esett nemzet jogait. De miért akarják megakadályozni az agressziót elkövető népet, hogy helyrehozza az okozott károkat.

Lelkiismeretünk számára teszem fel ezt a kérdést, uraim.

Csehszlovákia és a Szovjetunió delegátusai már ismertették az adatokat, számokat, statisztikákat, hogy bemutassák a magyar nép fizetőképességét. És a fizetések csökkentésének kérdése merült fel. Magyarországon bizonyosan léteznek a háborúból eredő különböző nehézségek, ámde az agresszió áldozatainak nehézségei még nagyobbak, és senki sem kérdezte, milyen jellegűek; csupán azt kérdezik, milyen nehézségeik vannak a rosszat okozó nemzeteknek."

Csehszlovákia delegátusa felhívta a figyelmet:

"Amint már a román jóvátételekről folytatott vita alkalmával mondtam, Magyarország önként és szándékosan került nehéz helyzetbe. Elismerjük a helyzet nehézségét, de állítjuk, hogy Magyarország önként zúdította magára, hogy felébressze a világ együttérzését. Magyarország Európa egyik leggazdagabb földművelő országa, mezőgazdasági termékeinek felét exportálta, és Magyarországon senkinek sem kellett éheznie. Mi annak az oka, ha ez másképpen van? Úgy tűnik számunkra, hogy a magyar kormány szándékosan folytat inflációs politikát. A magyar kormány mindeddig nem vágyott gazdaságának irányítására és újjáélesztésére. Ismét feltesszük a miért kérdést, és ismét csak egyetlen válaszra kerülhet sor, hogy csakis együttérzés keltése céljából a világon, mégpedig éppen erre a békekonferenciára való tekintettel. Azt hiszem, ez a politika meghozta már a gyümölcsét Magyarország számára, és Magyarország elérte ennek az együttérzésnek a kialakulását. Legjobb bizonyítéka éppen az USA itt tárgyalt módosító javaslata.

Másrészről szeretném aláhúzni, hogy a jóvátételre való jogunk nem pusztán morális jog. Egyebek között teljesen legális és jogi megfontolásokon alapul. Egyezményt kötöttünk Magyarországgal, amit Magyarország önként elfogadott. Ebben a megállapodásban Magyarország elismeri azon kötelezettségét, miszerint 30 millió dollárt fizet nekünk jóvátételként. Nem engedhetjük meg, hogy egy konferencia vagy bárki más egyszerű szavazással érvénytelenítse egész kétoldalú szerződésünket.

Amint ma reggel már mondtam, szeretném emlékeztetni a bizottság tagjait, nem akarjuk, hogy a Magyarország által fizetendő jóvátétel határidejét az eredeti 6 évről 8 évre változtassák. Kétoldalú megállapodásunk 6 évet szabott meg és ezt a fizetési határidőt feltételezi. Nem óhajtunk részesei lenni, legkevésbé szenvedő részesei egy olyan tranzakciónak vagy egyezménynek, amellyel valaki tönkretenné vagy érvénytelenítené egy adós országgal megkötött szerződésünket.

Azt hiszem, elnök úr, ezzel valamennyi jogi és más érvet felsorakoztattam az USA javaslatával szemben. A bizottság dolga, hogy megítélje, lehet-e valamilyen szavazással megsemmisíteni a Csehszlovákia és Magyarország között megkötött egyezményt. Azt akarjuk, ítélje meg a bizottság, igazságos-e, hogy egy olyan ország, amelynek semmi érdeke sem fűződik az ügühöz, vagy a miénknél sokkal kisebb, egy olyan ország, amely nem szenvedett sem károkat, sem veszteségeket, mint mi, egyszerű szavazással tönkretelhesse megállapodásunkat és megfosson minket a kárpótlás egy részétől, ami vitathatatlanul jár nekünk."

Az USA delegátusa érveinek és a szovjet delegáció néhány következtetésére adott válaszainak ismétlésével zárta be a vitát. Ezután jegyzőkönyvbe foglalták, hogy a bizottság a kérdés vitájában figyelembe vette a magyar küldöttség által négy különböző dokumentumban előterjesztett megjegyzéseket.

Az USA javaslata mellett szavazott: az USA, Ausztrália, Kanada, Új-Zéland és a Dél-Afrikai Unió delegációja.

Az USA javaslata ellen szavazott: Fehéroroszország, Franciaország, az Egyesült Királyság, Csehszlovákia, Ukrajna, Jugoszlávia és a Szovjetunió delegációja.

Tartózkodott a szavazástól: Görögország és India.

b) Rendelkezés a Dunáról

A három békeszerződés-javaslatban — Romániával, Bulgáriával és Magyarországgal — 34., 32., illetve 33. cikkelyként szerepelt az USA és az Egyesült Királyság közös javaslata a Duna ügyében történő rendelkezésekről.

Az első bekezdés a következő alapelv kimondását javasolta:

"A hajózásnak a Dunán, hajózható mellékfolyóin és összekötő csatornáin szabadnak és nyitottnak kell lennie, valamennyi állam polgárai, kereskedelmi hajói és költségei teljes egyenjogúságának feltételei szerint."

Ez a javaslat tehát sokkal tovább ment, mint a versailles-i szerződés rendelkezései és az azokból származó konvenciók.

Belgium, Franciaország, Nagy-Britannia, Görögország, Olaszország, Románia, Jugoszlávia és Csehszlovákia 1921. július 23-án Párizsban megkötött konvenciója a végleges Duna-statutumról a következőket rendeli el:

II. cikkely

"A fenti cikkelyben említett nemzetközivé tett folyamrendszer a következő:

a Morava és a Dyje folyó, amíg medrük egyben a határ Ausztria és Csehszlovákia között;

a Dráva Barcstól;

a Tisza a Szamos torkolatától;

a Maros Aradtól;

a fenti hálózat mellékágai vagy medrei, amelyeket vagy a természetes hajózható szakaszok megkészszerzésére vagy javítására, vagy két természetes hajózható szakasznak ugyanazon vízfolyások egyikének összekapcsolásával hoztak létre."

Mint már említettem, a Szovjetunió a Külügyminiszterek Tanácsában azt az álláspontot foglalta el, hogy a Dunáról szóló rendelkezés nem tartozik az egykori Tengely csatlósáival kötött békeszerződésekbe. Nyilvánvaló volt, hogy az alapelvről hosszú vita lesz a Balkán és finn gazdasági bizottságban, amelynek a békeszerződés-javaslatok minden vonatkozó cikkelyét meg kellett tárgyalnia. Azonnal kibontakozott az alapvető vita, mielőtt a bizottság — 1946. szeptember 30-i, 35. ülésén — hozzászólott a román békeszerződés-javaslat 34. cikkelyéhez. Ott volt a vita a legrészletesebb és igen hosszadalmas. Ugyancsak ott tette meg Franciaország kompromisszumosnak vélt javaslatát, ami azonban a valóságban nem kompromisszum volt. Az álláspontok ugyanis annyira ellentétesek voltak, hogy kompromisszum szinte elképzelhetetlen volt. A francia javaslat tulajdonképpen csak az USA és az Egyesült Királyság eredeti javaslatának mérséklése. Úgy tűnik, azt a célt követte, hogy lehetővé tegye valamennyi delegációnak — amelyek nem voltak alapvetően a kérdés megtárgyalása ellen — a pozitív szavazást és így a lehető legmeggyőzőbb többség kialakítását a Duna menti szövetséges nemzetekkel szemben.

Az USA és az Egyesült Királyság közös javaslatát elsőként Vanderberg szenátor, az USA delegátusa magyarázta és indokolta. Beszéde teljesen nyilvánvalóan mutatja a nyugati elképzelést. Ezért a gyorsírási feljegyzések szerint közlöm:

"Munkánk e kritikus hetének elején hasznos példát kívánok adni beszédemmel. Kérem az elnököt, szakítson félbe, ha tíz percnél tovább fogok beszélni.

Az USA delegációjának nincs közvetlen kereskedelmi érdeke a Duna-kérdésben, abban viszont elsődleges az érdekünk, hogy nemzetközi béke és nemzetközi biztonság uralkodjék a világon, és tartózkodjanak minden nemzetközi kereskedelmi korláttól, ami rendszerint diszkrimináció és konfliktusok forrása. Másrészt ideiglenes kereskedelmi érdek fűz bennünket a Dunához, mivel az fontos, jelenleg stagnáló kereskedelmi útőér Németország és Ausztria amerikai megszállási övezetei között. Ezért érezzük feljogosítva magunkat, hogy itt kifejtsük véleményünket a nemzetközileg szabad Duna általános alapelveiről, amint azt az USA és Nagy-Britannia javaslata feltételezi.

Ami ideiglenes érdekünket illeti, közismerten azt akarjuk, hogy Németországot gazdasági egységként igazgassák a Potsdamban megszabott vitathatatlan mandátum alapján, mégpedig az egész német gazdaság érdekében. Vitathatatlan tény, hogy a dunai kereskedelem nem virágozhat fel, ha különböző nem egybehangolt, korlátozott és diszkriminációs igazgatásoktól függne, amelyek a nyolc Duna menti ország nemzeti törvényhozása törvényszemléletének és főként helyi koncepcióinak felelnének meg. E néhány rendkívül komplikált, jelenlegi probléma egyike-másika a Duna sok, áthatolhatatlan szakaszra való felosztásának eredménye. Ezért mindaddig, amíg folytatódik Németország és Ausztria amerikai megszállása, olyan fél maradunk, amely közvetlenül érdekelt a kérdésben, bár az érdek kevésbé önző.

Alapvető gondunk azonban másfajta. Európa leghosszabb hajózható vízi útjáról van szó a Szovjetuniótól nyugatra. Ez az út fontos a nyolc part menti állam és még számos más állam kereskedelme számára. E hajózható útnak emberemlékezet óta fontos következményei voltak egész Közép-Európában. Amit egykor a Temzéről mondtak, a Duna is a történelem folyását képviseli. Az ilyen folyó ezért a béke elkerülhetetlen tényezője abban az övezetben, ahol átfolyik. A totális és oszthatatlan béke tényezője, amit létre akarunk hozni és fenn akarunk tartani. A dunai rendszer elsődleges jelentőségű a Duna-medence nemzeteinek árucsergő forgalmában, úgyszintén mint kapcsolatközvetítő a külvilággal. A Duna fontossága kereskedelmi útdőrként annál is fontosabb, mivel ebben az övezetben viszonylag hiányos az út- és vasúthálózat. Ezek a kérdések mindannyiunk számára fontosak, mert az egészséges gazdaság újjáélesztése és rekonstrukciója olyan feltétel, amely nélkül nem lehetséges tartós és szilárd béke. A virágzó Duna elképzelhetetlen anélkül, hogy ne legyünk teljesen biztosak benne: a hajózás és a kereskedelem mentes lesz a diszkriminációs és döntőbíráskodási akadályoktól. Másképpen nem képzelhető el a béke Dunája, hiszen történelmileg konfliktusokban gazdag övezeten folyik keresztül.

Régi igazságok ezek, el is ismerték őket, amikor 1856 óta különböző fokozatokban létrejött a nemzetközi Duna-bizottság. A versailles-i szerződés nemzetközivé tette a Dunát, hajózható szakaszától egészen a tengerig, lehetővé tette a szabad hajózást a folyó teljes hosszán, és ellenőrző bizottságot is létrehozott úgyszintén a Duna menti államokból. Ezzel elismerték a létező szerteágazó érdekeket. Nem szükséges emlékeztetni az 1856 óta létrehozott különböző Duna-bizottságok különböző sorsára. Véleményünk szerint az a fontos, hogy a Duna-hajózás viszonylagos szabadságát ilyen vagy olyan formában lényegében már 90 éve lényegesnek tartották. Ez a szabadság szemmel láthatóan még fontosabb abban a rendszerben, amikor az Egyesült Nemzetek a béke és a haladás közös alapjait igyekeznek lerakni. Az előttünk lévő javaslat általános alapelvek sorát nyilvánítja ki. A hajózás szabad és nyitott lesz valamennyi állam számára teljesen egyenlő feltételek mellett. A törvények, dekrétumok és módosítások nem lesznek diszkriminációs jellegűek. Nem lesz semmiféle hajózási akadály a fő vízi utakon. Nem létezik majd semmiféle forgalmi díj és illeték azon kívül, amiből a hajózhatóság fenntartásának költségeit fedezik, és e költségek kezelése nem foglalhat magában semmiféle diszkriminációt egyetlen állammal szemben sem. Romániának szavatolják, hogy az egyenlőség alapján fognak bánni vele a nemzetközi rendszerben. Ezen általános alapelveken felül azt is óhajtják, hogy hat hónapon belül üljön össze valamennyi érdekelt ország konferenciája, amely létrehozná ezt a rendszert. Minden ellentétes ügyben nemzetközi igazságtügyi testületnek kellene döntenie.

Az általános alapelvekről elmondhatom, hogy azokat valamilyen formában már elfogadták és alkalmazták a 90 év alatt létező dunai rendszerekben. Nem új eszmé ez. Több mint száz éve a béke és a haladás lényeges formulájaként ismerték, függetlenül a mértéktől és a módoktól ahogyan alkalmazták. Az USA delegációjának úgy tűnik, nagy hiba lenne eltérni a múlttól, egész történetétől és a szerzett tapasztalatoktól. Sőt még több. Hallgatásunk igazi árulás lenne, a már rég kivívott szabadság elhagyása, mialatt a második világháborúban a teljesebb szabadságért harcoltunk. Úgy véljük, a világnak joga van tudni, hogy az új béke szerzői legalább megőrzik ezeket az elveket, és nem térnek vissza a sötétség korszakaiba. Egyetértünk azzal, hogy a Duna menti országoknak különleges az érdekük. De hisz a volt ellenséges államokon kívül minden Duna menti állam jelen van a feladat megoldásánál. A többieknek joga van, hogy tanácskozzanak velük és a javaslatok alapján joguk van véleménynyilvánításra a tervek megvalósításával kapcsolatban. Ha csak nem akarjuk megtagadni a történelmet és a tapasztalatokat, úgy véljük, meg kell ragadnunk ezt az alkalmat a román szerződésben, és kötelezni Romániát az általános alapelvek betartására, különösen annak tudatában, miszerint éppen Románia borította fel 1938-ban az addig eléggé megnyugtató módon működő rendszert azzal a követeléssel, hogy lényegében ruházzák rá a Duna-bizottság addig létező hatáskörét."

Az Egyesült Királyság delegátusa a következőkben egészítette ki Vanderberg úr fejtegetéseit:

"Vanderberg szenátor rendkívül jelentős indokokat adott elő, amelyek arra kényszerítették az Egyesült Királyságot, hogy a román békeszerződés 34. cikkelyében foglalt javaslatot előterjessze. Az Egyesült Királyság delegációja nevében támogatom a Vanderberg szenátor által mondottakat, és néhány kiegészítést kívánok hozzáfűzni. Bevezetésként szeretném kijelenteni, hogy a nemzetközi folyók hajózási alapelvei már régebben léteztek, mint azt az USA képviselője mondta. Ténylegesen Bonaparte határozta meg 1795-ben, és 1815-ben a bécsi kongresszus megerősítette. A Duna tekintetében 1840-ben ismét megerősítették a pétervári szerződéssel. Ennek alapján nyilvánvaló, hogy bizonyos értelemben éppen Oroszország tekinthető a dunai nemzetközi rendszer kezdeményezőjének. E záradék javaslatával tehát nem kívánunk semmi újat, és ami a kérdés alapját illeti, annak az alapelvnek az ismételt megerősítését kívánjuk, amelyet több mint 100 évvel ezelőtt általánosan elfogadtak. Mint tudjuk, a dunai közlekedést a két háború között az 1921-ben Párizsban aláírt és a Duna

végleges statutumát meghatározó szerződés alapján szabályozták. Sajnos ez az eszköz nem tartalmazza a Szovjetunió aláírását. Csak azt akarom mondani, hogy ez nagy hiba volt, mivel szemmel láthatóan Európa általános és tartós érdeke lett volna a Szovjetunióval való hasznos együttműködés mind az európai, mind a nemzetközi Duna-bizottságban. E hiány ellenére azonban ezek a bizottságok kiválóan dolgoztak és hasznos munkát végeztek. Nemcsak az utóbbi 25, hanem 90 év tapasztalata nyilvánvalóan bizonyítja, hogy a nemzetközi ellenőrzés szervezete szükséges a folyó fenntartásához és a hajózási előírások koordinálásához, valamint a különböző Duna menti államok egyes jogainak biztosításához.

Ha el akarjuk érni ezt a célt, elkerülhetetlenül szükséges valamennyi Duna menti állam együttműködése. Nem kétséges valamennyi szövetséges állam együttműködése, de a volt ellenséges államok esetében szükségesnek tartunk egy olyan szerződés-záradékot, miszerint ezek az államok kötelesek lennének elfogadni néhány, a szabad dunai hajózást érintő alapvető változást, és ugyanígy kötelező lennie számukra a részvétel a folyó végleges statutumát elrendező konferencián. Amennyiben ezek az államok részt vesznek egy ilyen konferencián, természetesen a teljes egyenjogúság alapján tárgyalnak majd velük, ugyanúgy, mint a többi résztvevő állammal. Lesz szavazati joguk és ennek következtében érvényesül majd súlyuk egy ilyen konferencia döntéseiben. Részünkről azonban nem engedhető meg, hogy például a nekünk 1941-ben hadat üzenő Romániának joga legyen a mi, a hadüzenet előtt szabadon gyakorolt jogaink mérlegelésére. Másrészt viszont nem akarnánk, hogy az a tény, miszerint valamely állam együttműködött a Szövetségesekkel és harcolt Hitler vereségéért és ezzel részt vállalt annak megdöntésében, amit Nagynémet Birodalomnak neveztek, olyan érvként legyen felhasználható, amelynek alapján a Duna menti államokon kívül egyetlen más hatalomnak se lehessen joga megmondani a magáét a dunai rendszer kialakítása során. Ellenkezőleg, ez az az érdekkör, amelyet a győzelemhez vezető szövetségi együttműködésnek a béke megnyerésének céljából is fenn kell tartani.

Elnök úr, a fenti alapvető tények után szeretném még megjegyezni a bizottságnak, hogy rendkívül szükséges a gyors akció. Nem felejtethetjük el, a Dunának erős a sodra, és könnyen képződik hordalék, ha nem végzik el időben a szükséges fenntartási munkákat. Értesüléseink szerint ez a folyó a valóságban most gyorsan építi a hordalékot és viszonylag igen rövid idő alatt teljesen alkalmatlanná válhat a hajózásra. Ez a tény annál kevésbé kívánatos, mivel tudjuk, hogy különböző mesterséges építmények léteznek, amelyek igen gyorsan homokpartokat alakítanak ki, különösen a Szulnai csatornát fenyegeti ilyen gyors feltöltődés. Pozsonytól délre szintén léteznek már komoly hajózási akadályok.

Végül, elnök úr, azt szeretném még mondani, hogy természetesen, ami minket illet, nem ragaszkodunk a cikkely minden záradéka pontos szövegének elfogadásához, ahogyan azt a békeszerződésben javasoltuk. Biztosan tudjuk, hogy szerkezete javítható, bizonyára rövidíthető is, de az alábbiakat lényegesnek tartjuk:

a) hogy Románia ilyen vagy olyan formában fogadja el a dunai hajózás alapelvét az 1921. évi konvenciók általános szabályai alapján, és

b) hogy Románia, ugyanúgy, mint a többi volt ellenséges érdekelt ország, kötelezze magát a részvételre azon a konferencián, amely rövid idő leforgása alatt kialakítaná a tartós statutumot, mint az a folyóról kötött szabad megállapodások eredményét."

A Duna menti államok első szónoka Simić úr, Jugoszlávia külügyminisztere volt. Távolról sem lenne teljes a kép erről az — elvi és világpolitikai szempontból — olyan fontos vitáról, ha nem közölném teljes terjedelmében Jugoszlávia, a legdunaibb Duna menti állam reprezentánsának következtetéseit:

"A moszkvai konferencia döntése értelmében a békekonferenciának az a célja, hogy ajánlásokat adjon a legyőzött államokkal kötendő békeszerződések kidolgozásához. E konferencia hatáskörét ez a cél szabja meg: a legyőzött támadók kötelezettségeinek meghatározása és ezzel egyidejűleg a győztes államok jogainak megállapítása.

A jugoszláv delegáció és bizonyára valamennyi más delegáció is természetesnek tartja, hogy ez a konferencia csak olyan döntést hoz, amelyre illetékes, és pedig azon ajánlások alapján, amelyek javasolják, milyen jogok illetik a békeszerződés értelmében valamennyi győztes államot. Ezek a delegációk nem fogadnának el semmiféle kötelezettséget, amit belecselezésük nélkül szabnának ki rájuk, ebből pedig logikusan következik, hogy ezen egyetértés nélkül lehetetlen megállapodni az ilyen kötelezettségeket tartalmazó ajánlásokban.

Az Egyesült Királyságnak és az Egyesült Államoknak a román békeszerződés 34. cikkelyéhez készült javaslata szerint néhány kötelezettséget kellene róni a Duna menti államokra. Különösen vonatkozik ez az A és a B rész 1. és 6. bekezdésére.

Az előbb mondottak értelmében a jugoszláv delegáció úgy véli, jogi szempontból lehetetlen, hogy a bizottság vagy a plenáris ülés az általános napirend szerint az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság javaslata szellemében tegyen ajánlásokat. Az ilyen ajánlás csak azon államok, a konferencia tagjai előzetes és különleges

hozzájárulása alapján lenne lehetséges, amely államokra az ajánlás elfogadása esetén kötelezettségek hárulnának. Ezek az államok: a Szovjetunió, a Csehszlovák Köztársaság és Jugoszlávia. A jugoszláv delegáció a maga részéről már most kénytelen hangsúlyozni, hogy nem fogadhatja el az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok javaslatát.

Rámutatok a fent jelzett, azon körülményt érintő formális indokokra, miszerint a dunai kérdés nem oldható meg e konferencia hatáskörében, és szükségesnek tartom hangoztatni, hogy őt, közvetlenül érdekelt és közvetlenül a Duna partjain fekvő országot kizártak ebből a rendezésből. Mint legyőzött államok, nem vehetnek részt egyenrangú félként a konferencián (ezek: Magyarország, Románia, Bulgária, Ausztria és Németország, amelyek még passzívan sem vesznek részt e konferencián). E bizottság összetétele abból a történelmi véletlenből eredt, hogy az itt képviselt államok hadiállapotban voltak Magyarországgal, Romániával és Bulgáriával. Ezt a hadiállapotot nem a dunai kérdés, sem a Duna mellett fekvő győztes államok többségének érdekei okozták. Közvetlenül semmiképpen sem függ össze a Dunával. Csak három itt képviselt Duna menti államnak fűződik létérdeke ehhez a kérdéshez. Ezek: a Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia. Ennek ellenére olyan államok is tagjai ennek a bizottságnak, amelyek nem a Duna mentén fekszenek, mi több, az európai kontinensen kívül. Ennek következtében ezeknek az országoknak nem lehet semmiféle gazdasági vagy közvetlen érdekük a dunai kérdés rendezésében: érdekeik végeredményben ellentétesek is lehetnek a Duna menti államok érdekeivel. Az Egyesült Államoknak és az Egyesült Királyságnak itt csak másodrendű érdekei lehetnek. Az angol-amerikai javaslat értelmében a dunai kérdést megoldó bizottságban természetesen Európán kívüli államok lennének többségben. Ezért teljességgel magától értetődő, hogy Jugoszlávia ez okból nem fogadhatja el a számára létfontosságú kérdés ilyen módon történő rendezését. Bárhogyan vessék is fel a dunai kérdést, az mindenekelőtt a Duna menti országok közötti megállapodás kérdése.

Az angol-amerikai javaslat látszólag azon államok közötti együttműködési szándékból indul ki, amelyek a belső európai vízi utak mellett fekszenek, amely vízi utakhoz az európai szárazföld különböző országait fűzik érdekek. Ugyancsak feltételezzük, hogy az angol-amerikai javaslat tekintetbe vette a Duna esetleges összekapcsolását más európai, a kontinens belsejében lévő vízi utakkal, de mindmáig a Duna folyamot nem kapcsolták össze semmiféle természetes vagy mesterséges európai hajózórendszerrel. Azt feltételezve, hogy a jövő kérdéséről van szó, a Duna más vízfolyásokkal történő összekötésének kérdése ugyancsak a Duna menti államok megállapodásának kérdése más európai szárazföldi államokkal, amelyeknek érdekük fűződik majd az európai vízi utakhoz, amennyiben a területükön áthaladó csatornákról és folyókról fognak tárgyalni.

A Duna és hajózható mellékfolyói rendkívül nagy jelentőségűek a part menti Jugoszlávia számára. A Duna hajózható részének csaknem fele Jugoszláviában van. A másik fele a többi hét (Szovjetunió, Románia, Bulgária, Magyarország, Csehszlovákia, Ausztria és Németország) Duna menti ország területén: A Duna valamennyi nagy hajózható mellékfolyója Jugoszlávia területén halad át és az ő területén torkollik a Dunába.

A dunai probléma igazságos rendezésében gazdasági szempontból éppen Jugoszláviának van a legnagyobb érdeke. A nagy dunai mellékfolyók találkozásánál, jugoszláv területen helyezkedik el a Pannon-síkság legtermékenyebb része — ártéri és nedves talaj, amely mesterséges kiszáritás után olyan kiterjedt gabonatermesztésre vált alkalmassá, hogy ma az ország éléskamrája. Ezen okokból a jugoszláv delegáció a dunai problémának csakis a Duna menti államok megállapodása alapján történő rendezésével ért egyet, ahogyan azt a Szovjetunió is javasolta a Külügyminiszterek Tanácsa békeszerződés-javaslatában.

Nem szándékozunk ezen a helyen részletes magyarázatot adni a Duna nemzetközivé tételének viszonylag közeli múltjáról — egy egész évszázadot sem kitevő kor — (az 1856. évi párizsi konferencia), mivel ez a múlt csak tévedéshez vezethetne, hiszen az élet gazdasági, kereskedelmi, politikai és közlekedési szempontból, valamint struktúrájában egészen más formát öltött Európában. A bécsi kongresszuson (miként az 1856-os párizsi kongresszuson is) a nemzetközi folyók szabad hajózásáról és a folyó rendjének igazgatásáról elfogadott alapelvek mégis igazságosak voltak. E szerződés rendelkezése meghatározta a hajózás szabadságát a nemzetközi folyókon, s e szabadság védelme azon nemzetközi rendszer kizárólagos hatáskörébe tartozott, amelynek a Duna menti államok közös megegyezésén kellett alapulnia. Az idők folyamán azonban ezeket a teljesen indokolt alapelveket jelentős mértékben átalakították nemzetközi bizottságok által, amelyekben nem Duna menti nagyhatalmak is részt vettek.

A nemzetközi folyók a partmenti országok közös tulajdonának bizonyos fajtái, és e folyók nemzetközi igazgatása a közös birtoklás (kondominium) bizonyos fajtája, amelyben a part menti államokon kívül mások nem vehetnek részt. A jugoszláv delegáció álláspontja egyrészt a Francia Végrehajtó Bizottság (Comité exécutif français) 1792. november 16-án kelt dekrétumán alapszik, miszerint a több államon keresztül folyó folyók azon államok közös és elidegeníthetetlen birtoka, másrészt az 1815. július 9-i bécsi kongresszus záróaktusának 108. és

116. cikkelyén, amelyeknek biztosítaniuk kellett a nemzetközi jog olyan folyókat érintő új alapelveit, amely folyók több államon folynak keresztül vagy határolják őket.

A 108. cikkely szerint azok az államok, amelyek területét hajózható folyó határolja, vagy keresztülfollik rajta, kötelezik magukat, hogy közös megegyezéssel oldanak meg minden, a folyón történő hajózást érintő problémát.

A bécsi kongresszus e nagy alapelve bizonyos módon megszerzett jogokat képvisel, amelyeket nem korlátozhatnak valamennyi területileg résztvevő állam egyhangú jóváhagyása nélkül, annál inkább, mivel ez az alapelv még ma is megegyezik az általános jogszemlélettel.

A Washingtonban 1889-ben lezajlott első panamerikai kongresszus is, amelyen valamennyi amerikai állam részt vett, olyan döntést hozott, amelynek biztosítása kellett a part menti államoknak a szabad hajózást a több államon keresztül folyó vagy határoló folyókon; ez a döntés semmiben sem sérti a part menti államok szuverenitását.

Az előzőkből következően az egyedüli igazságos és természetes megoldás az, hogy a Duna menti államok biztosítani tudják a hajózás szabadságát a közös folyón, feltételezve, hogy kizárólag nekik van közvetlen és belső kapcsolatuk ezekkel a folyókkal. Ezenkívül a Duna menti államok érdekében történő rendezés alapelvét a kölcsönösség alapelveként minden szempontja szavatolja.

A Duna-medence kétségtelen egységes nemcsak, geológiai és vízrajzi, hanem a folyami közlekedés szempontjából is. Ezen felül a medence hegyvidéki részén elhelyezkedő államok gazdasága a legtermészetesebb összhangban van a medence sík vidékein elhelyezkedő államok gazdaságával.

Amennyiben elfogadjuk a szabad hajózás alapelvét a nemzetközi folyókon, e vizek rendszerének igazgatását csak nemzetközi intézmények végezhetik, amelyeknek kizárólag Duna menti államok lesznek tagjai. Ennek megfelelően az alapelveket mind a hajózás szabadsága, mind a hajózás fejlesztése szempontjából a nemzetközi folyókon csakis valamennyi Duna menti állam konferenciái határozhatják meg, amelyeken minden állam egyenlő jogokat fog élvezni. És ezért ezeket a kérdéseket nem rendezheti a békekonferencia, amelyen nem minden Duna menti állam vesz részt a teljes egyenjogúság alapján.

A Duna hajózható szakaszának vízi közlekedése a jövőben jelentős szerepet fog játszani Jugoszlávia gazdasági fejlődésében, feltételezve, hogy adott lesz minden lehetőség a Duna elsőrendű vízi úttá fejlesztéséhez. A hajózás minden természetes akadályát "ad hoc" munkákkal lehet elhárítani, mert így is történt már azokkal, amelyeket nem akadályozott a köd vagy a hideg. Bár eléggé kedvező természeti feltételek voltak, a Duna-hajózás a második világháború előtt mintegy évi tíz-tizenkét millió tonnát ért el. Ennek az állapotnak a fő oka a Duna-medence mezőgazdasági országai gazdasági fejlődésének eléggé alacsony fokában rejlik. Most minden jel arra mutat, hogy ezen, nyersanyagban gazdag országok nagy iparosodására kerül sor, és a Duna-hajózás párhuzamos fellendülése követi majd. Ebből a szempontból rendkívüli jelentősége van a Duna-medence államai együttműködésének a dunai hajózás rendjének célszerű kialakítása során.

E vízi út egységes rendezése, valamint a dunai vízrendszer tervszerű kihasználása; hatásos védekezés az árvizek ellen kiterjedt védőgát-rendszerrel e vízhalózat nagy, 5 000 000 hektárt kitevő árvízvédelemre szoruló területén; az árvízvédelem hatásfokát úgyszintén nemzetközi vízállás- és árvízjelző szolgálat biztosítaná; a medence hegyvidékein létrehozott erdőgazdaság, pontos vízszabályozóként értelmezve; hegyi víztározók a különböző vízfolyások szintjének szabályozása, vízenergiára és öntözésre való kihasználás céljából; árterületek hatásos kiszáritása két vagy több állam területén található hidrotechnikai rendszerekkel; a különböző országok rendezett vízelosztása és kihasználása, rendezett halászat és a vízgazdálkodás bármilyen egyéb formája; mindez nem végezhető el, nem tartható be és nem fejleszthető a part menti államok kölcsönös együttműködése nélkül.

A dunai hajózás nem kielégítő voltának bemutatásához elegendő az összehasonlítás a rajnai hajózással. Míg a dunai kereskedelmi flotta tonnatartalma 1 350 000 tonna volt (ennek egynegyedét Jugoszlávia adta), a rajnai kereskedelmi flotta tonnatartalma 8 millió tonnát (Hollandiáé 3 milliót, Németorszáé 2 600 000-et) tett ki; míg a dunai szállítás tonnatartalma évi 10-12 millió tonna volt, a rajnai 90 millió (legnagyobb részét szénszállítás).

A Duna-hajózás fejlesztésére irányuló törekvések mind ez ideig sikertelenek maradtak, mégpedig azon egyszerű okból, mivel nem vették számításba, hogy a hajózás fejlesztése csak a dunai államok egyidejű gazdasági fejlődésével párhuzamosan lehetséges.

Az angol-amerikai javaslat (1. par.) a teljes egyenlőség alapján tétel fel a szabad hajózást a Dunán, hajózható mellékfolyóin és összekötő csatornáin valamennyi állam polgárai, kereskedelmi hajói és áruai számára. Ezzel előre biztosítják a hajózás szabadságát valamennyi csatornán, amelyeket talán a későbbiekben hoznak létre és kapcsolják a Dunához vagy mellékfolyóihoz. Az ilyen, a folyórendszert korlátlanul nemzetközivé tévő alapelv, tűnjék bármilyen logikusnak és természetesnek, kárt okoz — és pedig nagy mértékben — bizonyos part

menti államok érdekeinek. Egészen mostanáig csak azokat a folyókat tették nemzetközivé, amelyek két vagy több országon folytak keresztül.

Főlegesen külön hangsúlyozni, milyen katasztrofális következményekkel járna a jugoszláv nemzetgazdaság számára, ha a tavak kivételével megfosztanák belső hajózási útjaitól. A Szávát, a Duna nagy hajózható mellékfolyóját, amely teljes hosszában jugoszláv területen, gazdag és termékeny síkságon folyik keresztül, az angol-amerikai javaslat szerint nemzetközivé tennék, ugyanígy a Dunába torkolló hajózható csatornákat, mégpedig olyan módon, hogy a jugoszláv érdekeket gazdasági szempontból sokkal erősebb államok sértene.

A Külügyminiszterek Tanácsa tervszövegéhez benyújtott angol-amerikai javaslatához az angol delegáció által hozzácsatolt javaslat valamennyi 'résztevő állam' konferenciájának összehívásával számol. 'Résztevő állam' alatt minden olyan állam értendő, amelyet bármiféle gazdasági érdek fűz a dunai hajózáshoz és szállításhoz, ami azt jelenti, hogy a konferencián nemcsak a konferencia huszonegy tagjának országai vehetnek részt, hanem olyan államok is, amelyek még nem tagjai az Egyesült Nemzeteknek.

Ez a megfogalmazás, amely kizárólagos érvénnyel határozza meg a 'résztevő államok' fogalmát, nyilvánvalóan szöges ellentétben van a part menti államok létérdekeivel, továbbá rámutat, hogy a kérdés megoldása a konferencia keretében teljesen lehetetlen.

A Dunának mind ez ideig hátrányt okozó, kizárólag békeszerződésekkel megszabott nemzetközi hajózási volt. A rendkívül jól indokolható, a nemzetközi folyók szabad hajózását a part menti nemzetek kölcsönös együttműködésén nyugvó alapelv, amelyet a francia forradalom hozott létre – csak az 1815-ös bécsi, az 1856-os párizsi, az 1878-as berlini és az 1918-as versailles-i kongresszuson érvényesült. A győztesek és legyőzöttek közötti hatalmi viszonyok súlyos, nyomasztó árnyékot vetettek a dunai hajózásra. Mivel az európai háborúk világháborúkká váltak, a Dunát – a nemzetek közeledésére és árucseréjére szolgáló folyót – eldobták a dunai államoktól, és bizonyos távoli 'szférák' és a 'hatalmi egyensúly' hálójába taszították.

E háború alatt azonban ez a háló szétszakadt. Jóllehet most bontakozunk ki a számunkra, különösen a Dunamédecében annyi pusztulást okozó háborúból – jóllehet megszűntek működni mindazok a nemzetközi intézmények, amelyek szabályozni akarták a dunai hajózást, de amelyek a háború kitörésétől 'alkalmatlannak' bizonyultak, és a legkritikusabb pillanatokban képtelenek voltak bármiféle védelmet biztosítani a part menti államoknak; jóllehet az alsó- és középső Dunán amúgy sem elegendő vízijármű-park azzal is gyérült, hogy a németek által elhurcolt hajókat még most is önkényesen a felső-Dunán tartják vissza; a közlekedés az alsó- és középső Dunán normális. A part menti államok minden szükséges feltételt teljesítettek a nemzetközi közlekedés számára, minden műszaki szolgálat normálisan működik. A Duna közpső és alsó folyásának teljes hosszában mentes bármiféle műszaki és nemzetközi akadálytól, és a mindenki számára észrevehető új, konstruktív szellem az 'akadályok' elhárítására törekszik és előkészíti a nemzetközi Duna-együttműködést valamennyi part menti demokratikus állam között.

A jugoszláv delegáció nem vállalhat olyan kötelezettséget, amelyet a békeszerződésbe foglalnának, és amely akár részleges kötelezettségeket róna rá, korlátozná szabad döntését a Jugoszlávia számára rendkívüli jelentőségű kérdésben.

Hasonlóképpen úgy véljük, békeszerződésekkel nem szabhatók ki ilyen kötelezettségek sem Romániára, sem Bulgáriára, sem Magyarországra, amelyek part menti államok.

A dunai kérdés a nemzetközi folyókon való szabad hajózás elve alapján csak a part menti államok konferenciáján rendezhető, mégpedig valamennyi tag teljes egyenjogúságának feltételével. Ez csak a békekötés után valósítható meg.

Mindezen okok alapján a jugoszláv delegáció elutasítja az angol-amerikai javaslatot és teljesen elfogadja a Szovjetunió delegációjának javaslatát, miszerint a dunai kérdés nem oldható meg a román, a bolgár és a magyar békeszerződéssel.

Végezetül a jugoszláv delegáció megragadja az alkalmat annak hangsúlyozására, mint azt már megtette ezen a konferencián, hogy a szám szerint 168 hajó visszaadása, amelyeket az amerikai hatóságok tartanak vissza a Duna felső szakaszán, a dunai hajózás igazságos rendezésének része.

Ez a kérdés azonban nem tartozik a konferencia hatáskörébe. Jugoszlávia már tájékoztatta erről az Egyesült Nemzetek Szervezetének illetékes szerveit. A jugoszláv delegáció úgy véli, szorgalmaznia kell a kérdést, hogy az amerikai delegáció megértse az amerikai hatóságok által visszatartott jugoszláv hajók jelentőségét Jugoszlávia gazdasági építése számára."

Az USA, az Egyesült Királyság és Jugoszlávia képviselőinek a három beszéde nemcsak ezen államok szempontjait, hanem az ellentét alapját is magyarázza. A nyugati hatalmak, amelyek ilyen-olyan formában már

száz éve részt vesznek a Duna igazgatásában, szeretnék fenntartani a korábbi állapotot. Ezzel szemben érvényesül a Duna menti államok fokozatos önállósulásának és erősödésének ténye. Védekeznek a "Boszporusz betegségével" szemben alkalmazott rendszer meghosszabbítása ellen. A nemzetközivé tételt igen, de "a nyitott ajtók politikájának" mellékfolyójaként. A közös folyó közös igazgatása, de modern alapelvek szerint. Semmiféle visszatérés a múltba. A Duna menti államok érzik és tudják, hogy egymás között kell megállapodniuk a Dunáról. Viszont éppen ezért megállapodást és nem diktátumot akarnak.

Jugoszlávia és Csehszlovákia 1918 után új Duna menti államként keletkezett. Ezzel szemben a Szovjetuniót kirekesztették a döntéshoz. A nem teljesen legyőzött Németország és Magyarország döntő tényező maradt a dunai államok között. Akkor ezért volt elfogadható, hogy más államok is érdeklődést tanúsítottak a Duna kérdése iránt.

A két világháború között még a relatív erő elve uralkodott, illetve a szomszéd meggyengítése és az abból eredő versengés. A mostani háború után az együttműködés és a kollektív erő alapelve érvényesül majd.

A jugoszláv delegátus fejtegetései után Franciaország képviselője vette át a szót. Beszédében ugyancsak gyakran fordult a történelemhez. Azt állította, hogy nem önző érdek vezérli Franciaországot, amikor a múltban már érvényes dunai rendszer kontinuitása mellett foglal állást. Franciaország csak együttműködni óhajt. Elismeri azonban, hogy Franciaországnak is vannak a térségben kereskedelmi és kulturális érdekei.

Annak előadása után, miként tekintett Franciaország a dunai rendszerre az elmúlt 150 év során, és mielőtt előadta volna kompromisszumos javaslatát, a francia delegátus ilyen módon elemezte az adott problematikát:

"Melyik pillanatban szűnt meg létezni ez a rendszer Franciaország számára? Melyik pillanatban szűnt meg Franciaország részvétele a Duna nemzetközi ellenőrzésében? 1940-ben történt ez, de minek az alapján? Azért, mert abban a pillanatban Németország egyoldalú diktátummal feloszlatta az 1921-ben alakított bizottságot. El kell ismerni, hogy eléggé ellentmondásos lenne, ha azt az aktust, amit valamennyien a nemzetközi joggal ellentétnek tartunk, megerősítene a békeszerződés, amelyben Franciaország győztes hatalomként vesz részt. Ezen felül azonban érvénytelennek tekintjük azt az aktust, amellyel Németország megszüntette az 1921-ben alakult bizottságot. Véleményünk szerint a Duna-bizottság továbbra is létezik, és Franciaország annak résztvevője.

E néhány tény felsorolása után jelezni szeretném, hogy a valóságban három kérdés vetődik fel.

Az első maga a Duna szabadságának alapelve, és azt hiszem, ezt bele kellene foglalni a békeszerződésbe úgy, ahogyan 1815-ben Bécsben és 1856-ban Párizsban történt.

A második kérdés egy konferencia összehívása, amelyen részt vennének a dunai államok, az USA, Nagy-Britannia, Franciaország és természetesen a Szovjetunió, mivel utóbbi egyrészt nagyhatalomként, másrészt part menti államként venne részt. Ennek a belátható időn belül összehívandó konferenciának lenne feladata az új nemzetközi dunai rendszer kidolgozása.

A harmadik pont maga a nemzetközi rendszer lenne. Elismerem, amit jugoszláv kollégánk mondott, hogy ezt nem prejudikálhatjuk ebben a szerződésben. A gyakorlatban ezt nem akarjuk, ámbar elméletileg az 1921-es bizottság továbbra is létezik és Franciaország a többi nem part menti állammal együtt továbbra is tagja e bizottságnak. Elismerem, hogy tárgyaljuk újra az egész kérdést az elejétől. Erre a szerződésben nem kerülne sor. Ez annak a konferenciának lenne feladata, amelynek összehívásáról ez a szerződés rendelkezne. Azt hiszem, meg tudnánk állapodni, proklamálva a szerződésben a szabad hajózást a Dunán, a jugoszláv delegátus okos kívánságának megfelelően kizárva belőle a Duna mellékfolyóit. Azt hiszem, nem szükséges a szabad hajózás rendszerének kiterjesztése a Duna más mellékfolyóira, amelyek eddig sem voltak alárendelve a nemzetközi rendszernek."

Lengyelországnak nem volt szavazati joga a Balkán és finn gazdasági bizottságban. A meghívott 21 állam tagjaként azonban előterjeszthette véleményét a konkrét kérdésekről. A lengyel delegáció élt ezzel a lehetőséggel a Duna-vitában. Lengyelországon kívül hozzászóltak Görögország és Belgium delegátusai is.

A Szovjetunió delegátusa az alábbiakban fogalmazta meg a szovjet delegáció álláspontját:

"Elnök úr, Nagy-Britannia és az USA delegációjának javaslatát vizsgálva a Dunáról, szeretném arra a tényre fordítani a figyelmet, hogy ezek a delegációk a probléma mesterséges megosztását javasolják. Lényegében első helyen egy Dunára vonatkozó záradék beillesztését javasolják a román, majd a bolgár és a magyar békeszerződésbe, de nehezen feltételezhető, hogy az USA és Nagy-Britannia, mint a hajózási ügyek ismerői, ne lennének tisztában a javasolt megoldás rossz minőségével. A dunai probléma megoldása nyilvánvalóan nem történhet a román, a bolgár és a magyar békeszerződés záradékával. Ezek az országok ténylegesen nem az egyedüli Duna menti államok. Vannak még mások is. A probléma olyan megoldása, miszerint záradékokat csatolnak a három ország békeszerződéséhez, nem követhet egyéb célt, mint a probléma előzetes eldöntését anélkül, hogy számításba vennék a többi part menti állam nézeteit.

Az USA és Nagy-Britannia azt a dunai rendszert akarja felújítani, amely az első világháború után létezett. Mint tudjuk, ez a rendszer ellene volt a part menti államok szuverenitásának. A nem part menti államoknak ténylegesen aktívabb részük volt a Duna igazgatásában, mint a part menti országoknak. Egyetlen példát: a galaci hajózást szabályozó bizottságnak a part menti államokból egyetlen képviselője volt.

Min alapulnak a nem part menti államok ún. jogai? Nem eléggé világos, hogy a dunai hajózás szabadsága a dunai államok ügye? A hajózási szabadság ezen a folyón olyan ügy, ami érinti a dunai államok szuverenitását. Egyedül ezek képesek a probléma megoldására. A dunai hajózásnak fontos szerepe van ezen államok és a közöttük levő kapcsolatok számára. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy ez a hajózás el lenne zárva a többi állam áruszállítása elől. De a hajózás rendezését egyedül a part menti országok végezhetik el.

Beszéltek itt nemzetközi kongresszusok döntéseiről. Jebb úr (az Egyesült Királyság delegátusa) például a bécsi kongresszus döntéséről szólt. De meg kell jegyeznem, hogy a bécsi kongresszus döntésében létezik a 108. cikkely, amely kimondja, hogy amikor egyes államokat azonos folyó határol vagy átfolyik területükön, ezek az államok maguk rendezhetik a hajózás kérdéseit az adott folyón. Ezt az alapelvet 1856-ban megerősítette a párizsi szerződés is, amelynek 15. cikkelye szerint a bécsi kongresszus által kimondott szóban forgó alapelvet megerősítették. Miért kell megfeledezni ezekről a cikkelyekről, ha már a bécsi kongresszus döntését idézzük. Idézésük során helyesen kell értelmezni, és néhányról nem szabad megfeledezni.

Az USA és az Egyesült Királyság delegációja azt akarja, hogy a dunai hajózási rendszert olyan államok aktív részvételével szervezzék meg, amelyeknek semmiféle kapcsolatuk sincs a Dunával. Szeretnék viszont feltenni egy kérdést ezeknek a delegációknak. Mindig védelmezték ezek a delegációk ezt az alapelvet? Amerikában van egy nagy folyó. A Szent Lőrinc. Részt vehetnek nem part menti államok a folyó hajózásának rendezésében? És ha ez az alapelv nem érvényes a Szent Lőrinc folyóra, miért lenne érvényes a Dunára?

Szeretném továbbá felhívni a bizottság tagjainak figyelmét arra, hogy nem következetesek Nagy-Britannia és az USA képviselőinek kijelentései. Ezek a delegációk javaslatuk második részében hat hónapon belül konferencia összehívását kívánják, amely rendezné a dunai hajózás problémáját. Ezen a konferencián részt venne Nagy-Britannia, az USA, Franciaország, a Szovjetunió és a dunai államok. Hogyan hozható összhangba a javaslatnak ez a két része? Miért kellene beleírni a békeszerződésekbe a dunai hajózást rendező záradékot, és miért kellene ezzel egyidejűleg konferenciát összehívni, amelynek más intézkedést kellene hoznia és érvénytelenítenie ezeket a záradékokat. Ez a javaslat valójában ellentmond az előzőnek. És másrésztől miért kellene most részt venni a Duna-hajózás alapelveinek kidolgozásában a Dunától olyan távoli országoknak, mint például India és Ausztrália, ugyanakkor pedig kijelentik, hogy hat hónap múlva nem lenne szükséges ezeknek az államoknak a részvétele. Miért kellene békeszerződésbe foglalni egy ilyen konferencia összehívását? Miért a román békeszerződésbe? E konferenciának nyilvánvalóan nem lehet pozitív eredménye a part menti államok részvétele nélkül. De egy ilyen konferencia összehívására más utakat kell találni.

Ezek a javaslatok a valóságban nemcsak a volt ellenséges államok szuverenitását korlátozzák, hanem egyéb olyan államokét is, mint például Jugoszlávia, Csehszlovákia és más szövetséges országok, amelyeknek közvetlen szerepük van a dunai hajózás problémájában. Azt hiszem, nem szükséges az Egyesült Királyság és az USA javaslata A-részének részletekbe menő elemzése. Egyszerűen ki kell emelni, hogy alapvető különbség van azon helyzetek között, amikor a part menti államok közvetlenül rendezik a folyami hajózást, és ez bizonyos jogaikról való lemondás formájában is történhet, ezt viszont maguk, szabadon és saját érdekükben teszik, illetve amikor egyoldalú kötelezettségekkel akarnák sújtani őket, amelyek korlátoznák jogaikat. A Szovjetunió delegációja ezért olyannak tartja az USA és az Egyesült Királyság javaslatát, amely nem foglalható bele a román békeszerződésbe. A Szovjetunió delegációja úgy ítéli meg, hogy ezt a javaslatot a bizottságnak el kell utasítania.

Csehszlovákia delegátusa kiegészítette a jugoszláv és a szovjet delegáció következtetéseit. Egyebek között elmondta:

"Minél inkább hivatkoznak a szónokok ez ügyben a történelemre, a történelem a megváltozott tények következtében annál inkább szól ellenük és azon érvek ellen, amelyeket a történelemmel akarnak alátámasztani.

Csehszlovákia már kinyilvánította a világ közvéleménye előtt, valamint hivatalos formában a nagyhatalmaknak is, mi az állásfoglalása ebben a kérdésben. Ezt röviden így foglalhatjuk össze: az a nézetünk, hogy egy ilyen, létünkben érintő kérdésben, amely egész gazdaságunkat befolyásolja, az a lehetőség szükséges és óhajjuk is, hogy megmondhassuk a magunkét, továbbá meg akarjuk őrizni a lehetőséget, és pedig mindenkivel szemben, hogy a magunk urai legyünk saját házukban. Ezen okokból nem lehetséges számunkra egyetéről az USA és az Egyesült Királyság, sem másrésztől a francia kompromisszumos javaslat elfogadása. Ezt már

néhányszor megmondtuk, most még egyszer megismétljük, hogy nem vagyunk a hajózás szabadsága ellen, ellenkezőleg, hívei vagyunk ennek az alapelvnek. De milyen értékű és milyen jelentőségű lenne egy olyan konferencia, amit a brit és a francia delegáció javasolt, amelynek a Duna-problémát kellene megtárgyalnia, amit azonban a javaslatok szellemében már előre megoldának és eldöntének.

Azokat a szövegeket, amelyeket akár az USA és az Egyesült Királyság delegátusai, akár a francia delegáció javasol, prejudikálnák egy esetleges döntéssel, amely a javasolt konferencián születne, vagyis egy ilyen konferencia kizárólag másodrangú technikai kérdések eldöntésére szorítkozhatna, míg a fő alapelveket, amelyekről más part menti államokhoz hasonlóan mi is szeretnénk kifejezni és alkalmazni nézeteinket, már előre meghatároznák és eldöntnék a békeszerződés szövegében, mégpedig beleegyezésünk nélkül, sőt akarataink ellenére.

Nem a kérdés formális oldala érdekes számunkra, nem a teljesen formális jellegű kérdésekre hivatkozunk, meg kell viszont ismételniünk, hogy ezek a szövegek prejudikálnák döntési szabadságunkat egy esetleges, Franciaország és az Egyesült Államok által javasolt konferencián. Ha ezekről a kérdésekről dönteni kellene, és bele kellene őket foglalni a békeszerződésekbe, legelőször lehetőség és idő kellene tanulmányozásukra. Ugyancsak lehetőségnek és időnek kellene lenni azok megtárgyalására és alkalmazására. Erre mindenképp nekünk és a többi part menti államnak lenne szüksége, de esetleg más államoknak is. Ez azonban már túlnőne a konferencia keretein. Nincs és nem is lehet sem lehetőségünk, sem időnk ennek elvégzésére, újabb konferencia összehívására lenne szükség a konferencia keretében, amely ezzel a kérdéskomplexummal foglalkozna."

Az USA és az Egyesült Királyság küldöttsége kijelentette, hogy elfogadják a Franciaország által javasolt szöveget úgy, ahogyan azt később a konferencia plénuma is megszavazta mindhárom, a román, a bolgár és a magyar szerződés-javaslatban. A Franciaország által javasolt, a nem Duna menti államok által elfogadott, de valamennyi Duna menti és szláv állam által elutasított szöveget 33. cikkelyként belefoglalták a magyar békeszerződés-javaslat szövegébe:

A Dunáról a Duna menti szövetségesek nélkül, illetve ellenükre dönteni akaró távolabbi államokkal szemben elhangzott számos kifogásra az USA állásfoglalását Vandenberg úr fogalmazta meg:

"Jugoszlávia delegátusának teljesen igaza van, amikor azt mondja, hogy Németország és Ausztria érdekei forognak kockán a Dunának ebben a kérdésében. Ki szólhat azonban addig Németország és Ausztria nevében, amíg szerződés nem adja vissza függetlenségüket – és ezeket a szerződéseket korántsem kötötték meg meg – ki más szólhat tehát Németország és Ausztria nevében, ha nem az őket megszálló hatalmak. Az USA ebben a pillanatban Németországot megszálló hatalom és ezzel egyben megbízás útján dunai állam is, és nyilván helyesen mondja, hogy a Duna sorsának alapvető fontossága lesz a két ország gazdasága számára."

Az Egyesült Királyság delegátusa még azt kérte, vegyék jegyzőkönyvbe a deklarációt, amit azonnal magáénak tekintett a francia delegátus is:

"Azok után, amit Vandenberg szenátor mondott, nem szeretnék ismét vitát indítani. Reményemet szeretném csupán kifejezni, hogy láthatom majd a bizottságot, amint megszavazza és megerősíti a francia javaslatot, amelyet, amint éppen hallották, magáénak vall az USA és a mi delegációnk is.

Szeretném továbbá hozzáfűzni, hogy a jogi- és szerkesztőbizottság nemrégiben megerősítette azt a jól ismert doktrínát, miszerint a multilaterális konvenciók időben továbbra is érvényesek és a háború kitörése nem érintette őket. Ezért úgy ítélem meg, és azt hiszem, a bizottság minden tagja egyetért velünk, hogy az 1921. évi konvenció érvényben van és érvényben is marad mindaddig, amíg nem helyettesítik egy másik nemzetközi megállapodással."

A Szovjetunió delegátusa a következőképpen határolta el magát ettől kísérlettől, hogy fenntartsák az 1921. évi konvenció rendelkezéseinek és érvényességének kontinuitását:

"Elnök úr, meg kell jegyeznem, hogy a dunai rendszer 1921. évi megállapodásairól van szó. Nem szabad elfelejteni, hogy a Szovjetunió nem aláírója ennek az egyezménynek, és meg sem hívták az előkészítés munkájában való részvételre. Az Egyesült Királyság képviselője már kijelentette, hogy sajnálatos tévedés volt, amikor a Szovjetunióknak nem nyílt lehetőség a részvételre a Duna-rendszer kidolgozásában. Most is, amikor új helyzetet akarunk kialakítani a rendszert illetően, fontolóra kell vennünk az Európában és különösen a Dunán 1921. óta lejátszódott eseményeket. A szovjet delegáció másrésztől úgy ítéli meg, hogy ma nem a jelenlegi Duna-hajózásról folyik a vita, hanem a Duna-hajózás rendszeréről. Erről volt szó az USA és az Egyesült Királyság eredeti javaslataiban, azokban a javaslatokban, amelyeket most ezek a delegációk visszavontak. Már kijelentettük ezen a helyen, hogy ilyen rendelkezések nem iktathatók be a békeszerződésekbe. Ezért nem támogathatjuk Franciaország javaslatát sem.

A Duna-hajózás rendszerét nem oldhatjuk meg békeszerződésekbe iktatott külön záradékokkal. A Duna-hajózás rendszere a valóságban nemcsak azokat a Duna menti államokat érinti, amelyekkel itt békeszerződéseket fognak aláírni, hanem más államokat is érint. Ezért a szovjet delegáció a francia javaslat ellen fog szavazni."

Ezután még rövid véleménycseré következett. Ennek során pontosabban megfogalmazták a francia javaslatot. Amikor azután a Balkán és finn gazdasági bizottságban szavazásra került sor a román békeszerződés 34. cikkelyéről, egyidejűleg döntöttek a tárgyalás és a szavazás lefolytatásáról a bolgár szerződés-javaslat 32., illetve a magyar szerződés-javaslat 33. cikkelyéről.

A francia javaslat mindkét fejezetét egyaránt megszavazta: Ausztrália, USA, Kanada, Franciaország, Egyesült Királyság, Görögország, Új-Zéland, Dél-Afrikai Unió.

Ellene szavazott: Fehéroroszország, Csehszlovákia, Ukrajna, Szovjetunió, Jugoszlávia.

India a gazdasági bizottságban tartózkodott a szavazástól a Dunáról.

A plénumon ugyanezek az arányok alakultak ki a Dunát illető cikkelyről való szavazáskor, akár Románia, akár Bulgária vagy Magyarország tekintetében. India közben csatlakozott a nem Duna menti többséghez.

A francia javaslat mellett szavazott a plénumon: USA, Ausztrália, Belgium, Brazília, Kanada, Kína, Etiópia, Franciaország, Egyesült Királyság, Görögország, India, Új-Zéland, Hollandia, Dél-Afrikai Unió.

A Duna-rendelkezésnek a Németország egykori csatlósáival kötendő békeszerződésekbe iktatása ellen szavazott: Fehéroroszország, Lengyelország, Csehszlovákia, Ukrajna, Szovjetunió, Jugoszlávia.

A norvég delegáció a francia javaslat első bekezdése mellett, de a második ellen szavazott.

G.

ZÁRÓVITA A MAGYAR SZERZŐDÉSRŐL

A párizsi konferencián 1946. október 12-én a plénüm három ülésén — délelőtt, délután és este — folytatták le az általános vitát és a szavazást a magyar békeszerződés-javaslatról. Az általános vitában Csehszlovákián kívül részt vettek Jugoszlávia, az USA, Ukrajna, Ausztrália, a Szovjetunió és az Egyesült Királyság delegátusai. Beszédek jelentős mértékben tükrözik, miként nyilvánult meg a Magyarországhoz fűződő viszony problematikája a párizsi konferencián. Ezeket a beszédeket nem abban a reményben adták elő, mintha az utolsó pillanatban bárkit is befolyásolhattak vagy meggyőzhettek volna, mintha hatásukra a szavazás során bárki megváltoztatna volna eredeti állásfoglalását. Ugyanaz az értelmük és ugyanaz a jelentőségük, mint valamennyi, az 1946. október 7-14. között a békeszerződés-javaslatok általános vitájában elhangzott beszédnek. Ezeket a beszédeket elsősorban úgy mond a békekonferencia jegyzőkönyve számára mondták el. Fontos bennük, amit elmondtak, de az is, ami nem hangzott el. Sőt, az is fontos, mikor mi hangzott el. Mi hangzott el korábban és mi később. Az is, vajon mire reagáltak a vita folyamán. Gyorsírással lejegyzések alapján, szó szerinti fordításban közlöm mind a nyolc elhangzott beszédet, mégpedig abban a sorrendben, ahogyan 1946. október 12-én következtek:

I. S. Simić úr, Jugoszlávia külügyminisztere:

"Elnök úr, delegátus urak, ma a magyar békeszerződésről szólni annyit jelent, mint a Duna menti államok nehéz múltjáról és nehéz kölcsönös kapcsolataikról beszélni, de azt is jelenti, hogy a kapcsolatok új kilátásairól beszélünk, az új fejlődési lehetőségekről a Duna-medencében.

A delegátusoknak a békeszerződés-javaslatokkal kapcsolatban mondott különböző beszédeit végighallgatva alkalmunk volt hallani néhány merész expozét mind az elmúlt háború okairól, mind egyes fázisairól. Végül alapvető problémák valamiféle filozófiáját tárták elénk, amely problémák még most is nemcsak a Szövetségeseket választják el egykori ellenségeiktől, hanem a Szövetségeseket is megosztják egymás között.

Gyakran előfordult madártávlat-szempon, ami az objektivitás rovására inkább homályt borított a közelmúlt történelmi eseményeire és az előttünk fekvő kérdésekre, mintsem megvilágította volna azokat.

Így történt, hogy ezen a konferencián a többség csakugyan a legsúlyosabb politikai ítéletet hozta nemcsak a fasiszmus fölött, amely nevet adott a világmozgalom ezen fajtájának — vagyis az olasz fasiszmus fölött — nemcsak a fasiszmus szülőföldje fölött, amely a hitleri náciizmus fő támasza és fő szövetségese volt, hanem a három Duna menti csatlós ország fölött is.

Távol áll a jugoszláv delegációtól, hogy csökkenteni kívánná a Hitler-csatlósok fasiszta és fasiszta gondolkodású rendszereinek felelősségét.

Még kevésbé szándéka ezen államok saját felelősségének csökkentése részvételükért a Szövetségesek ellen viselt háborúban. Ennek ellenére mesterkéltnek látszik annak megállapítása, hogy a fasisztaellenes záradékot például nem iktatták be az olasz békeszerződésbe, holott a Duna menti csatlósokéba ez megtörtént.

Magától értetődően nem az ellen vagyunk, hogy ezt a záradékot beiktassák a Hitler csatlósáival kötendő békeszerződésbe, ámde rendkívül nehezen fogjuk fel, miért nem iktatták be az olasz szerződésbe. Azaz egy olyan ország szerződésébe, amelyben a fasiszmus megszületett.

Korántsem reméljük, hogy ilyen fasisztaellenes záradékok lennének a fasiszta tevékenység megakadályozói. Ugyancsak távol állunk attól az aggodalomtól, hogy kihagyásuk önmagában feltámaszthatná azt.

A fasiszta mozgalmakat más eszközökkel hívták életre. Kiirtásuk és újbóli előfordulásuk megelőzése egészen más módszerekkel lehetséges, mint amelyeket ez az antifasiszta háború befejezése utáni konferencia használt. És ugyancsak a konferencia kapcsán folytatott általános gyakorlattól teljesen eltérő módszerekkel.

Nem arról van tehát szó, beiktatnak-e a szerződésbe egy fasisztaellenes záradékot vagy sem, hanem arról, nem olyan politika rejtőzik-e emögött, amely az agresszió és a fasiszmus legsajátabb forrásainak igazolására törekszik és egy egészen másodrangú jelentőségű irányba akarja fordítani az emberiség figyelmét.

Távol áll tőlem, hogy csökkentsem Magyarországnak a Duna menti országok szomorú múltjáért a legutóbbi háborúban is viselt felelősségét. A háború egész ideje alatt Magyarország a revizionizmus és az imperialista követelések politikáját folytatta a szomszédos nemzetek ellen, ami a német és az olasz imperializmus Duna-medencei bástyájává tette.

Hangsúlyozni szeretném viszont, hogy nem a magyar nemzet az egyetlen, amelyet felelősség terhel ezért a helyzetért, hanem részük van ebben a felelősségben azoknak a nyugati országoknak is, amelyek politikája a múltban lehetővé tette olyan, fasiszusra hajló rendszerek létrehozását és megszilárdulását, amelyek a Tengelyhez való csatlakozáshoz vezették Magyarországot.

Különösen arra gondolunk, hogy a müncheni egyezmény hozzájárult a politikai viszonyok kialakításához a Duna-medencében. Csakis így oszlik majd meg a felelősség igazságosan.

Az első világháború után Jugoszlávia a többi Duna menti országgal együtt a Népszövetség tagja lett, a legjobb elképzelések vezették, tele volt hittel és reménnyel, meg volt győződve arról, hogy ennek az új nemzetközi szervezetnek sikerül majd megeremtenie a Duna-medencei országok kollektív biztonságát a "Drang nach Osten" további Duna menti törekvéseivel szemben.

Ennek ellenére Jugoszláviának a többi országgal együtt alkalmat volt figyelemmel kísérni, milyen nyugodtan szemlélte a Népszövetség az új "Drang nach Osten" első felújított kísérleteit, amelyeknek célja az osztrák függetlenség aláírása volt Dolfuss és Schuschnigg közreműködésével.

Amikor a fenti események következtében teljesen természetesen bekövetkezett az osztrák függetlenség előre látható összeomlása az "Anschluss" formájában, valamint az úgynevezett német nemzeti kérdés rendezése, ismét lehetőségünk volt látni, miképpen marad passzív és néma a Népszövetség, mint a kollektív biztonság szervezete.

Megkezdődött a Nyugat szüleményeinek összeomlása, amiket a Népszövetség regionális kiegészítőjeként szánt a biztonság erősítésére. Ilyen a "Kis Egyezmény" esete.

A Nyugat megkezdte bezárkózását megerősített vonalainak leple mögé.

A közeli Kelet követte ezt a példát. De ez a bezárkózás csak növelte az aggodalmat, bizalmatlanságot keltett és félretolta az egyetlen logikus rendezést: a béke és a biztonság oszthatatlanságát.

Természetes, hogy a bezárkózásnak ezt az erődjét kritikus pillanatban bekerítették, mind politikailag, mind katonailag. Ez volt az utolsó gát a Dunán, amely összeomlott.

És akkor következett München és Nyugaton minden harang szólt és "Te Deum"-ot énekeltek a béke eme napjának ünneplésére.

Akkor osztoztunk a Duna menti országok sorsában. Észrevettük, hogy magunk állunk egy "vadállatketreccel" szemben, amelynek ajtaja Kelet felé volt nyitva. Nemzetünk néma borzalommal figyelte a hihetetlen gyorsasággal hömpölygő eseményeket. Az új keleti menetelés első csapása valóban a Duna-medence országain át vezetett.

Abban a pillanatban nekünk, Európa délkeleti felében valódi parlamentáris demokráciánk volt. Megvoltak parlamentjeink, nemegyszer grandiózus és dekoratív épületekben. Voltaképpen úgynevezett kormányaink is voltak. De ezek nem jelentettek semmiféle akadályt az ötödik hadoszlop és még kevésbé a fasiszta hadseregek fő erőivel szemben.

Mindenki sietett szerződéseket aláírni a fenyegető hatalommal.

Bécsben, a Duna-parti Ballhausplatz lett a színhelye az új térképek rajzolásának. Ez a helyzet ugyanazon okból végződött, amely létrehozta, és ott, ahol kezdődött. Az eredmény az volt, hogy minden politikai és katonai védvonal összeomlott a Kelet felé vezető úton, Narviktól egészen a Földközi tengerig.

És pontosan ebben a pillanatban, 1941. március 27-én a Duna menti Belgrádban a jugoszláv nép elutasítva a Tengellyel kötött, két nappal korábban aláírt szerződést, kesztyűt vágott Hitler arcába.

Az akkori Jugoszlávia tizennégy nap alatt összeomlott a német véderők csapásai alatt, de a jugoszláv nép folytatta a küzdelmet, a négyéves fárasztó, egyenlőtlen, de hatásos küzdelmet közvetlenül Hitler és Mussolini európai táborában. Jó magasra emelte a szabadság és a demokrácia zászlóját, teljesen egymaga, segítség nélkül.

Pontosan abban a pillanatban, amikor egész államok omlottak össze és amikor eltűnt valamennyi nemzetközi politikai szervezet, mi következünk, hogy megmentsük egyének pusztá életét és falvakat és városokat óvjunk meg a háborús pusztítástól. Abban a pillanatban lelkesen kiáltottuk: "Jugoszlávia nemzeti forradalmat hajtott végre, Jugoszlávia megtalálta lelkét."

És most, amikor emberi életek tízezreit áldoztuk a lemondásokkal teli harcokban, amikor ruha, tüzhely nélkül maradtunk, a demokrácia, a szabadság és a függetlenség egyedüli eszményétől vezérelve, veszedelmes ideológiaként tekintik azt a tevékenységet, amelyet meg kell törni, és azt mondják nekünk, "hogy a népnek ételre, lakásra, ruhára van szüksége."

Magyarországon nem volt március 27. Magyarországnak nem voltak elég erős demokratikus erői, hogy ártalmatlanná tegyék a Hitler oldalán álló, fasiszmus felé hajló vezető tényezőket. Az első naptól kezdve, amikor Horthy kormányzó átvette a hatalmat és amikor számos nyugati kör támogatásával biztosította Magyarország sorsát, előkészítette a magyar nép jövőendő sorsát. Azt a sorsot, amit a müncheni politikával még súlyosbított, amely politika a Kelet ellen csábította az összes fasiszta és fasiszmusra hajlamos erőt.

Igy vált Magyarország még egyszer eszközzé idegen kézben és érte katasztrófa. A történelem bebizonyította, hogy valahányszor hagyta magát konfliktusba sodorni a többi Duna menti nemzettel, valahányszor vállalta idegen imperializmus bástya-szerepének betöltését a környező szláv országokkal szemben, mindannyiszor vereség és szerencsétlenség érte.

Elérkezett az idő Magyarország számára, hogy más útra térjen. A magyar nemzet felelősségét illető kérdés módosítása Magyarország igazi demokratizálásától és viselkedésének radikális megváltoztatásától függ. Fel kell adnia eddig vallott nézeteit, és nem szabad többé kalandba bocsátkoznia a szabadság és a Duna menti nemzetek bármilyen ellenségével szövetkezve, mert ez a politika semmiféle eredményt sem hozhatott a magyar népnek. Ez a nép bizonyos mértékben levonhatja a tanulságot az utóbbi negyedszázadban lejátszódott eredményekből.

A Duna-medence nemzetei kölcsönös kapcsolatainak rendezése egyetlen koncepcióból indulhat ki, a nemzetek demokratizálódásából és a szabad és független államok együttműködéséből, amely államok kölcsönösen elismernek valamennyi jogot a nemzetiségi fejlődésre és amelyek szoros együttműködéssel igyekeznek legyőzni nehézségeiket, miközben felemelnék országukat.

Ezeknek az államoknak nem lenne szükségük kezességre. Minden olyan törekvésben veszélyt kell látni, ami lehetővé akarna tenni idegen hatalmak beavatkozását a Duna-medence ügyeibe olyan céllal, hogy felélessze az ellenségeskedést a dunai nemzetek között, mégpedig csakis a maga érdekében.

A kívánt együttműködési feltételek, amelyekről az imént szoltunk, csakis akkor alakíthatók ki, ha ezen nemzetek kebelében olyan demokratikus erők győznének, amelyek eltökélten védelmeznék függetlenségüket és fejlesztenék a kölcsönös együttműködést.

És a valóságban a szomszéd nemzetek és Magyarország viszonya már új irányt vett. Könnyű megérteni, milyen okokból nem valósult meg a helyes viszony.

Csehszlovákia és Magyarország elsőként hozott létre megállapodást kisebbségek cseréjéről. Ugyanígy volt ez Jugoszlávia részéről, amely nemrégiben, a konferenciával egyidőben megállapodást kötött Magyarországgal a kisebbségek szabad cseréjéről, valamint a szoros együttműködésről annak működésében, amit folyamigazgatásnak neveznek, azaz szövetségnek a folyamat és csatornák számára. A Dunán például minden szabályt felhasználtak a nemzetközi hajózás számára, végrehajtották a hajózást illető valamennyi műszaki munkát, különösen a "Vaskapuban" — ezen az oly fontos szakaszon — anélkül, hogy bármilyen nemzetközi bizottsághoz kellett volna fordulnunk. Az egyetlen akadály, amely ebben a háborútól legtöbbet szenvedett és csak igen korlátozott számú közlekedési eszközzel rendelkező országban a normális Duna-hajózást gátolja, kizárólag a Szövetségesek eljárásából következik, mivel régóta visszatartják a Felső-Dunán a németek által elhurcolt nagy számú vízi járművünket.

Jugoszlávia ügyel rá, hogy Magyarország teljes mértékben megfelcljen a Jugoszláviával és Csehszlovákiával kötött egyezményekben aláírt kötelezettségeinek, és arra is, hogy Magyarország belátható időn belül jusson megállapodásra Csehszlovákiával 200 000 szlovákiai magyar áttelepítésében Magyarországra.

Szilárd reményemnek adok kifejezést, hogy a magyar kormány kellőképpen megérti Csehszlovákia óhaját, miszerint a kérdést a Magyarországgal közvetlenül kötött megállapodással rendezzék. Csehszlovákia számára rendkívüli fontosságú igen komoly kérdéssről van itt szó, ami ugyanakkor próbakő Magyarország számára, tudatában van-e ez az ország múltbeli felelősségének és kész-e teljesen megszabadulni revizionista komplexumától. E kérdés rendezésével meg fog erősödni valamennyi Duna menti nemzet együttműködése.

Meggyőződésünk szerint a kérdés rendezése után Magyarország tudatában lesz, hogy itt a múlta való tekintettel bizonyos felelősségérzettel kell együttműködni, úgy, hogy biztosítékot adjon a Duna menti országoknak: a jövőben valamennyi nemzet szolidaritása szilárd alap lesz a Duna menti világ jobb jövőjének felépítése számára.

Befejezésül általános nyilatkozatot kívánok tenni a jugoszláv nemzet nevében.

A jugoszláv delegáció a legjobb akarattal vezérelve érkezett erre a konferenciára. Egészen a legutolsó pillanatig kimerített minden érvet, minden eszközt, hogy megállapodásos és kompromisszumos megoldást érjen el a Szövetségesekkel. Ám a konferencia többsége részéről csak elutasító álláspontra talált valamennyi megállapodási kísérletével szemben.

Ezen a konferencián a Dél-Afrikai Unió delegátusa még a nyilvánosság előtt is elismerését fejezte ki nekünk, amikor csodálattal adózott a jugoszláv delegációnak a konferencián végzett nagy küzdelméért, ami "sajnálattal keletett" benne, "hogy nem vagyunk azonos oldalon", mármint az ő oldalukon.

Ez a bók egy másikat juttat eszünkbe, amit a világháború alatt hallottunk. A szerb frontról érkezett egyik hírhez II. Vilmos sajátkezűleg hozzáfűzte: "Kár, hogy nem vagyunk a szerbek szövetségesei..."

Hitler semmit sem okult ebből a leckéből, a jugoszlávok sem adták fel álláspontjukat, amely két háború során mindkét-szer ugyanazon szövetségesek táborába sorolta őket. Ezért lép meg bennünket, hogy a dél-afrikai küldöttség először olyan oldalról beszél, amely az övék, majd egy olyanról, amely nem az övék.

Abban a meggyőződésben jöttünk a konferenciára, hogy csak egy oldal létezik: az, amely győzött a háborúban, míg a másik oldal a fasiszta Tengely és csatlósainak oldala.

Ezenkívül el kell mondanom, mindvégig óhajunk, hogy ne távolodjunk el az igazságtól és a lehető legnagyobb mértékben maradjunk igazságosak. Vagyis "a mi oldalunk". Elvárható lett volna, hogy ezen az alapon könnyen létrejön a megállapodás.

A párizsi konferencia felkészült munkájának befejezésére, a többség részéről egészen a tekintetnélküliség szélsőséges mértékéig hajtvá az elhibázott módszerű szavazási színjátékot a szövetséges nemzettekkel szemben, amelyeknek a kérdés a legközvetlenebb érdekük. Bevin úr hangsúlyozta, hogy a konferencia által használt módszerek a legjobbnak bizonyultak. Ezzel szemben a jugoszláv delegáció kezdettől fogva hangsúlyozta, hogy megállapodásra kell jutni, és az eredményt nem szabad esetleges szavazástól függővé tenni. Teljesen fordítva ítélt, vagyis ezek a módszerek a legrosszabbaknak bizonyultak, és nem vezethetnek igazságos béke létrehozásához.

A jugoszláv delegáció arra törekedett a plenáris konferencián, hogy végső erőfeszítéssel elérje, jussanak zárómegállapodással valamiféle eredményre. Mélységesen csalódott. Ezért a jugoszláv küldöttség nem ismeri el érvényesnek az ezen plenáris konferencia döntései nyomán megállapított és a Jugoszláv Szövetségi és Népköztársaságra kényszerített (impozíciós) kötelezettségeket, ezért megújítja követelését, hogy a Miniszterek Tanácsa ne hozzon végleges döntéseket a nemzeteinket érintő kérdésekben anélkül, hogy előzetes megállapodást kötnének a Jugoszláv Szövetségi és Népköztársasággal.

II. Dr. Vladimír Clementis, Csehszlovákia külügyminisztériumának államtitkára:

"Konferenciánk keretében azon öt békeszerződés egyikének végleges megtárgyalásához érkezünk, amelyben hazám a leginkább és a legközvetlenebbül érdekelt. Szomorú tapasztalataink Magyarországgal a távolabbi és a közelmúltban, Magyarország részecsedése népünk szenvedésében közvetlenül a háború előtt és alatt, sőt jelenlegi kapcsolataink nem megnyugtató helyzete politikai és erkölcsi jogot adott számunkra, hogy ezen a konferencián világos — bár kemény — biztosítékokat követeljünk, miszerint az okozott sérelmeket orvosolják és a jövőben sohasem kerül sor megismétlődésükre. Ennek ellenére a békeszerződéshez benyújtott javaslatainkban elkerültünk mindent, ami a mi népünkől idegen bosszúállás szellemének kifejezője volna. Csak azért igyekeztünk a jövő felé fordított tekintettel és a múltat felidézve együttműködni a békeszerződés tervezetének kidolgozásában, hogy figyelmeztessünk a múlt megismétlődésének lehetőségére."

Magyarország területének egyetlen darabját sem követeltük stratégiai vagy védelmi indokokból. Volt jogunk is és lehetőségünk is a katonai záradékok szigorításának követelésére — de nem tettük. Nem akarunk háborús fogalmakban gondolkodni, annak ellenére, hogy Csehszlovákia nemrégiben még mind nyugati, mind déli agresszió tárgya volt, és annak ellenére, hogy érzékeny és központi európai helyzete következtében területünk nem maradt érintetlenül egyetlen nagy európai katasztrófától sem.

Sajátos helyzetünkől kiindulva, lényegében csak két alapvető dolgot kívántunk ettől a konferenciától. Kértük München és a bécsi döntés következtetés és teljes likvidálását. Kissé megütköztünk, hogy kezdetben harcolnunk kellett ezért a természetes követelésünkért. Lojálisan nyugtázzuk, hogy végül egyhangúan elfogadták.

Másodszor azt kívántuk, hogy a békekonferencia határozata által lehetőséget kapjunk saját területünkön és szuverén államunk keretén belül azon aknamunka ismétlődésének megakadályozására, amely segített a külső támadónak államunk szétverésében. Ezért kívántuk, tegyék kötelezővé Magyarországnak maximum 200 000 etnikai magyar befogadását — akik ma a szlovák clemmel kevéredve élnek déli határaink közelében — és akiknek államunkból való távozásuk során készek vagyunk szavatolni valamennyi gazdasági igényt és emberi jogot.

Annak tudatában támasztottuk követelésünket, hogy ezek az etnikai magyarok eddigi helyükön hagyva mindig a revizionizmus és az irredentizmus okai lesznek, és ezzel a feszült viszonyoknak is köztünk és Magyarország között. Ezért meggyőződésünk, hogy áttelepítésük képviseli azt a megoldást, amely biztosítaná Európa e részének leggyorsabb megnyugvását és újjáépítését. Azt hisszük, hogy a háború borzalmaitól és saját rendszerei durvaságától megtizedelt magyar nemzet képes elegendő helyet találni a fiai számára Magyarországon, és nem kellene lemondania róluk a jelenlegi vagy elkövetkező revizionisztikus lehetőségek megőrzésének reményében.

Az e komoly problémáról kibontakozott bizottsági vitában minden résztvevő delegáció képviselői biztosítottak bennünket, hogy helyesnek tartják a javaslatunkban követelt célt, hogy annyi keserű tapasztalatunk után elismerik a cseh és a szlovák nemzet jogát egységes nemzetállam létrehozására, és bíznak Csehszlovákiában, hogy az átköltöztetést az összes humánus alapelv és egyéni jog tiszteletben tartásával hajtáná végre. A szláv államok delegációi, amelyekhez közel áll ez a probléma, teljes mértékben támogatták javaslatunk eredeti formáját. Ennek ellenére a Külügyminiszterek Tanácsában képviselt két állam delegációja kijelentette, hogy számukra elfogadhatatlan az áttelepítés alapelveinek belefoglalása a békeszerződésekbe. És így, Csehszlovákia beleegyezésével született javaslatunk megfogalmazása, amint azt a bizottság egyhangúan a jelenlegi plenáris ülés elé terjeszti.

Abban a reményben fogadjuk problémánknak ezt a megoldását, hogy a magyar kormány készen áll majd a mód lojális keresésére, hogyan fogadja be és helyezze el ezeket az etnikai magyarokat. Hogy végre a magyar kormány is belátja, amit szövetségeseink és barátaink már világosan elismertek és kimondtak, Csehszlovákiának — mint minden államnak — teljes joga, hogy biztosítsa magát a revizionizmus és az irredentizmus ellen, az ötödik hadoszlop ellen és a belügyeinkbe való beavatkozás ellen bárki részéről, bármilyen módon és bármilyen ürüggyel.

Népünk emberemlékezet óta olyan térségben él, amelyet agressziók fenyegettek és az elnyomók étvágyának tárgya volt. Ezért érthető, hogy nemzeteink tartós és igazi békére vágyanak.

Újonnan fogalmazott javaslatunk bizottsági szavazása előtt az Egyesült Államok képviselője figyelmeztette a magyar kormányt, hogy mind a 21, e konferencián részt vett állam gondosan figyeljen majd, mennyire lojálisan fog Magyarország együttműködni a probléma rendezésére elkövetkező kétoldalú tárgyalásokon. Örölnék neki, ha az itt egybegyűlt nemzetek ugyanilyen figyelemmel kísérnék a magyar kormány magatartását a már ez év februárjában megtárgyalt, aláírt és ratifikált csehszlovák-magyar részleges lakosságcsere-egyezmény teljesítésében vagy nem teljesítésében. A magyar kormány eljárása ez ügyben olyan jellegű, ami igen komoly nyugtalanságot támaszt Európának ezen az érzékeny pontján. Tragikus lenne a jövő fejlődés szempontjából, ha azt a tényt, miszerint a konferencia döntése, legalábbis az első stádiumban kétoldalú egyezményre bízta e probléma megoldását, Magyarország úgy értelmezné, hogy ez mentesíti a már ez év február 27-én aláírt kétoldalú egyezmény lojális teljesítése alól.

Nos, mindezen, köztünk és Magyarország közötti nehézségek ellenére úgy jártunk el, hogy a csehszlovák javaslatok döntő többsége az illetékes bizottságok egyhangú ajánlásával kerül a konferencia plénuma elé, illetve egy-két kevésbé fontos esetben jelentéktelen szavazati tartózkodással. Szerény büszkeséggel tekintünk erre az eredményre, ami, azt hiszem, egyedülálló eset e békekonferencia hosszadalmas és nehézségekkel teli történetében.

A csehszlovák külpolitikának megszületése óta az a törekvés volt az alapelve, hogy ne szolgáltatson okot a világon ellentétekre. Ehhez az alapelvhez tartotta magát és a háborút közvetlen megelőző korszak kínos tapasztalatai ellenére ma is tartja magát. Törekedtünk, mégpedig sikerrel ezen alapelv megtartására a

váratlanul bonyolult háború utáni világban is, annál inkább, mivel hisszük, hogy e háború alatt kialakultak az objektív alapok a békeszerető és demokratikus nemzetek tartós együttműködése számára.

Ámde nem következhet és nem következik ebből az alapelvől nemzeteink létérdekeinek feladása. A nemzetek együttműködése csak e létérdekek kölcsönös tiszteletben tartásával lehetséges, valamint azon nagy horderejű szociális és politikai változások következményeinek tiszteletben tartásával is, amelyek e háború folyamán jöttek létre, főleg a szláv nemzeteknél.

Ezért tartom nagyon veszedelmesnek azt a légkört, amely a konferencia körül és részben a konferencián is kialakult. A világsajtó bizonyos — nem jelentéktelen — részében használatossá vált az a szóhasználat, amely a Szovjetunió csatlósainak nevezi a szláv államokat. És hogy a tendencia még világosabb legyen, ezt azzal a konferenciával kapcsolatosan teszik, amelyen a hitleri Németország volt csatlós államainak szerződéseit tárgyaljuk. Bizonyosan nagyon aggasztó jelenség, amikor csatlósságnak bélyegzik a háborúban legtöbbet szenvedett és a legtöbb áldozatot hozó szláv nemzetek őszinte együttműködését és szövetségét a szabadságukért annyi áldozatot hozó Szovjetunióval. Eközben nem tartják tiszteletben azt a tényt, hogy a szláv államok közös fellépése ezen a konferencián nem valamiféle csatlósságból, vagy tömb-alakítási törekvésből, hanem történelmi tényekből és létérdekekből fakad.

A szláv nemzeteket évezredek közös sors fűzi össze. Sokukat évszázadokon át megfosztották a szabad élet lehetőségétől. E háború alatt ők hozták a legtöbb emberáldozatot. Az ő együttműködésük sohasem fenyeget és nem is fog másokat fenyegetni. Ellentétek a támadót bátorították.

Ezért azt hiszem, hogy a világnak sokkal inkább hálával, mint bizalmatlansággal kellene fogadnia a szláv nemzetek harmonikus együttműködését. Nagy hozzájárulás ez a béke biztosításához.

És ebből a tényből eredően meg kell érteni annak gyakorlati következményeit is, amit itt csak jelzésszerűen említettem. Mert ha felidézük e konferencia harcias szavazásának valamennyi esetét, megállapítják, ha sok ilyen volt is, minőségileg néhány, ezen a konferencián különböző politikai és gazdasági koncepciójú alapelv összeütközésére redukálhatók. Ez a már említett történelmi fejlődés és a háború alatt kialakult politikai-gazdasági változások természetes jelentkezése és következménye. Ezek a különböző koncepciók a konferencia számtalan konkrét kérdésében csaptak össze. Ezért volt olyan nehéz megegyezésre jutni. Ám hinni szeretnénk, hogy ami nem sikerült nekünk, végül sikerül majd a külügyminiszterek konferenciájának. Meggyőződésem, hogy az egész konferencia egyhangúan elfogadna egy ilyen kívánságot kifejező javaslatot.

És a megtárgyalt szerződéssel kapcsolatban hozzáteszem: Bízunk benne, hogy a javasolt békeszerződés alapot és lehetőséget ad a magyar kormánynak is nemzetének új utakra vezetésében. Hogy lehetővé teszi számára a hamis ideák elutasítását és a múlt veszedelmes módszereinek megszüntetését. Ez a szerződés lehetőséget ad számára, hogy közreműködjön a nyugalom és a béke, a politikai és gazdasági stabilitás kiépítésében a Duna-tájon.

Végezetül delegációm nevében tiszta lelkiismerettel kijelenthetem, hogy nemzeteinknek a tisztességes, igaz és tartós békére való igyekezetében — ezen a konferencián is — csak amellyel állunk és állunk ki, amit igazságosnak és képesnek tartunk arra, hogy megteremtse Európában a konszolidáció, a fejlődés és a jólét előfeltételeit."

III. Bedel-Smith tábornok, az Amerikai Egyesült Államok delegátusa:

"Az Egyesült Államok örömmel támogatja Csehszlovákia új javaslatát, miszerint 4. cikkelyként olyan szöveget iktatnak majd be, amely kétoldalú tárgyalásokra számít Magyarországgal a kisebbségek kérdésének megoldására, amiről Dr. Clementis beszélt. Ez a javaslat helyettesíti az eredeti csehszlovák módosító javaslatot (amendment), amely legfeljebb 200 000 magyar nemzetiségű személy kényszeráttelepítésére jogosította volna. Amint azt az Egyesült Államok delegációja a magyar bizottságban világosan előadta, teljes mértékben rokonszenvezünk azon indokokkal, amelyek Csehszlovákiát e kisebbségi probléma egyszer s mindenkorra való megoldásának kéréséhez vezették. Ámde emberiességi okokból nem tekinthetünk kedvezően arra, hogy a békeszerződésbe beiktassák az egyoldalú és kényszeráttelepítés alapelvét. Az Egyesült Államok szilárdan azt a nézetet vallja, hogy ez a téma azok közé tartozik, amelyek kétoldalú tárgyalást követelnek a két ország között, és hogy bármiféle, nem kölcsönös megegyezésen alapuló kisebbségi kérdés rendezése súrlódások forrása lenne a jövőben, és gátolná a Közép-Európa békés fejlődéséhez annyira nélkülözhetetlen baráti kapcsolatok kialakulását.

Ugyancsak valljuk, hogy a lehető legerősebben kell hangsúlyozni az önkéntes áttelepítés alapelvét, és minden erőfeszítést latba kell vetni, szükség esetén a legkisebb mértékű területmódosítást (modifications territoriales) is, amennyiben az elkerülhetetlen lesz, hogy a minimálisra korlátozzák azon személyek számát, akiket arról a vidékről telepítenek át, ahol az esetek többségében már nemzedékek óta laktak.

A csehszlovák kormány azzal, hogy nem ragaszkodik eredeti módosító javaslatához, kívánságával tanújelét kívánta adni békülékenységenek. Bizonyosak vagyunk benne, hogy a konferencia minden tagja élénk érdeklődéssel kíséri majd az elkövetkező tárgyalások menetét.

Addig is az Egyesült Államok delegációja biztos benne, hogy kialakul majd a kölcsönös jóindulat légköre, amint megmutatkozik a mérsékelt bánásmód azokkal az emberekkel, akik a csere-akciók tárgyává válnak, vagy a jövőben kötendő megállapodás szerint azzá válhatnak.

Ugyancsak elmondhatom, hogy a Csehszlovákia és Magyarország közötti megnyugtató szerződéskötés azt a reményt keltette az Egyesült Államokban, hogy Magyarország és Románia ugyanúgy kereshetné a kétoldalú tárgyalások útját bizonyos, eddig megoldatlan nehézségekben.

IV. Manuilszkij úr, Ukrajna első delegátusa:

"Elnök úr, uraim, az Ukrán Szovjet Köztársaság nevében szólva, két rendkívül fontos kérdésnél szeretnék néhány pillanatra megállni: Először a jóvátétel, majd a Duna kérdésénél. Ez az utóbbi kérdés ugyanis valóban közvetlenül érdekli Ukrainát, amelynek területe nincs nagyon távol ettől a folyótól.

A jóvátétel kérdéséhez: Sajnálatos, hogy a magyar bizottság egyik ülésén felizgatott bennünket az az Amerikai Egyesült Államoktól származó javaslat, ami arra irányult, hogy a Magyarország által fizetendő jóvátétel összegét 300 millióról csökkentésük 200 millió dollárra.

Ha úgy vélhetném, hogy az Egyesült Államok delegációja itt nem tartaná fenn ezt a javaslatot, tartózkodnék tőle, hogy szót ejtsek róla. Nem hiszem azonban, hogy ez így van, ezért kénytelen vagyok szólni.

Rendkívül nehezen értem meg, miért tett az Egyesült Államok delegációja ilyen javaslatot, annál kevésbé, hiszen ez a delegáció ismételtén védelmébe vette a százszázalékos kártalanítás alapelvét az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság és más országok polgárainak magyar területen lévő vagyonáért.

Másrészről ismeretes, hogy az a köztársaság, amelyet itt van szerencsém képviselni, a legsúlyosabb veszteségeket szenvedte, amit szerény számításokkal is több mint 285 milliárd rubelben állapítanak meg. Ha tehát a teljes jóvátétel, amit Magyarországnak fizetnie kell, Ukrainát illetné, alig 0,5 %-át tenné ki elszenvedett veszteségeinek.

Hogyan mehetett olyan messzire az Egyesült Államok delegátusa, hogy ilyen javaslatot tett a jóvátétel már amúgy is alacsony összegének csökkentésére? És ezt olyan ország teszi, amely nem tapasztalta, mi a pusztítás, amely nem élt át bombázásokat, amelyet nem nyomorított meg a háború, hanem éppen ellenkezőleg, meggazdagodott általa.

És mégis, az Ukrán Köztársaság előbb említett vesztesége csak egy része a különböző szovjet lakosság teljes veszteségeinek.

Nem láthatunk tehát egyebet az Egyesült Államok javaslatában, mint barátságtalan aktust, mindazok tényleges megsértését, akik minden tőlük telhetőt elkövettek, hogy a közös ügy diadalmaskodjon. Az egész történelem során soha nem tapasztalhatjuk, hogy ellenséges országoknak, legyőzött országoknak olyan alacsony jóvátételt szabjanak meg, mint azok a jóvátételek, amelyekkel az éppen tárgyalt békeszerződés-javaslatok számolnak. Az egész világ tudja — az Egyesült Államok ugyanúgy, mint a többiek — milyen szerepet játszott ebben a kérdésben a szovjet kormány és különösen a nagy Sztálin generalisszimusz, aki azt szorgalmazta, hogy ezek a jóvátételek lehetőleg alacsonyak legyenek.

A győztes nagylelkűségeit azonban nem szabad összetéveszteni a bűnös gyöngédséggel. A kíméletességnek valamely országgal szemben nem szabad nagyobbak lenni, mint az igazságosságnak, amire a támadó áldozatának joga van.

Másrészről úgy véljük, hogy az Egyesült Államok a gesztusát nem valamilyen morális megfontolások diktálják, hanem gyakorlati számítások. Arról van szó, hogy elhívti Magyarországgal, segíteni akar neki, hogy az Egyesült Államok elnézően hajlik fészke fölé.

De ha valaki igazán segíteni akar Magyarországnak, van számos más mód is. Mindenekelőtt vissza lehet adni Magyarországnak azt a vagyont, amely megilleti és amely a látszólag vele rokonszenvező országok területén található.

Itt van továbbá a lehetőség, hogy eltekintenek annak a vagyonnak a behajtásától, amely ezeket az országokat illeti és még Magyarországon található.

Végezetül itt van az a lehetőség, hogy ne kényszerítsék Magyarországot a háború előtti köteleességeiből származó adósságainak megfizetésére.

Ezeknek a Magyarországnak annyira kedvező országoknak tehát több módszer áll rendelkezésére.

A nemeslelkűség kétségtelenül dicséretes tett, de nem lehet valaki más rovására. Ennek azon ország terhére kell történnie, amely a nemes cselekedetet végre akarja hajtani.

Most áttérek a Duna kérdésre.

A magyar szerződés-javaslatban ott van az a bizonyos 33. cikkely, amely mint ismeretes, a Duna menti országok egyhangú ellenkezését váltotta ki a bizottságban.

Molotov és Kardelj a Szovjetunió, illetve Jugoszlávia képviselője a békekonferencián mondott beszédében rámutatott, miként kapcsolták össze mesterségesen a Duna-problémát a balkáni államok szerződés-javaslatával.

A szovjet delegáció elnöke kö-követ nem hagyott azon érvekből, amelyek előadására Vanderberg úr érkezett ide a Duna ellenőrzésének megszervezése érdekében, olyan ellenőrzését, amelyet korántsem part menti országok végeztek volna.

Az Ukrán Szovjet Köztársaság Duna menti állam; a Duna fontos szerepet játszott történelmében. A legrégebbi időktől keleti szláv telepek voltak a dunai kikötők mellett. A Duna volt mindig az a folyó, amely felé Ukrajna gazdasága irányult, az az útóér, amelyet a természet maga szabott meg, hogy összeköttetést teremtsen a többi állammal.

A Duna jelentősége különösen most növekedett meg, amikor Ukrajna nemzetgazdasága létfontosságúnak érzi a kijutást a Földközi tengerre.

A legjobb vízi út, amely Ukrajna legfontosabb vidékeit olyan kikötőkkel köti össze, mint Rényi, Kilia, Vilkosz, tulajdonképpen a Duna-Dnyeper és a Duna-Ogyessza rendszer.

Az Ukrán Szocialista Köztársaság, mint független köztársaság, tagja annak a nagy tömörülésnek, amit Szovjetunióknak neveznek, és annál inkább rendelkezik felhatalmazással, hogy szembeszegüljön a Duna menti államoknak önhatalmán diktálni akaró Egyesült Államok és az Egyesült Királyság alaptalan követeléseivel, mivel a Szovjetunió fiainak vérért áldozta a Duna menti országok felszabadítására a német betolakodóktól.

Ha valaki a történelem tanúságára hivatkozik, meglátja, hogy az utóbbi két évszázadban az orosz hadsereg 56-szor lépte át a Dunát. Az európai reakció a reakciós cári kormánnyal szövetségbe nemegyszer a nemzetek érdekeivel szöges ellentétben álló célokra használta fel az orosz fegyvereket.

Így volt ez 1848-ban a magyar forradalom idején. Ma viszont, azzal, hogy felszabadította Magyarországot Hitler igájából, a Szovjetunió népe százszorosan visszafizette azt a rosszat, amit a cári rendszer okozott a magyar népnek. A Duna mentének minden egyes négyzetméterét bőségesen öntözte a Szovjetuniót alkotó nemzetek vére.

Csaknem minden esetben, a mi, oly sok nemzetiségből összetevődő népünk fegyvereivel kivívott sikereinken keresztül a nagyhatalmak a maguk feje szerint, diplomáciai játékokkal rendezték a Duna sorsát, anélkül, hogy figyelembe vették volna, mit gondol erről a mi országunk, mit gondolnak róla a Duna menti államok. Ma úgyszintén a legrosszabb imperialista barbár elleni háború győztes befejezésekor — amiben a Szovjetunió az egyik legfontosabb szerepet játszott — az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság képviselői a legkövetlenebbül érdekelt országok akarata ellenére és a Szovjetunió kívánságára való tekintet nélkül gondolják rendezni a Duna-problémát.

Ezen országok nemzetei az egész világ nemzeteihez hasonlóan a demokratikus béke megteremtéséről álmodtak, minden egyes, akár kicsiny nemzet felségjogainak tiszteletben tartásáról, úgy vélték, hogy ez a béke nem vezet sem a nagy államok támadó nyomásához a kis országokkal szemben, sem a kis országok gazdasági és politikai életébe való beavatkozáshoz, sem közvetett vagy közvetlen alárendelésükhöz idegen erőknél.

Reméltük, hogy ez már nem fog ismétlődni, hogy az efféle kísérleteket egyszer s mindenkorra száműzték a demokratikus országokból. Sajnos, mind a békekonferencián, mind azon kívül bizonyos tények csalódást okoztak a nemzetek jogos reményeiben.

Az egyik legkirívóbb példa az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság, valamint más országok teljességgel indokolatlan javaslata, hogy ellenőrzésük alá vonják Kelet-Európa oly jelentős útóercjét, mint a Duna.

Milyen indokok alapján érvényesül ez az igény? Azon rendszer alapján, amit 90 évvel ezelőtt vezettek be, amikor más erőviszonyok voltak, amikor reakciós politikai rendszerek léteztek, amikor egészen más szinten volt a nemzetek tudata.

Minden úgy játszódik le, mintha sohasem lett volna a történelem legnagyobb háborúja, amelyben Kelet-Európa nemzetei önként hallatlan áldozatot hoztak és nagy nélkülözést vállaltak, hogy kivíjják az oly ragyogó győzelmet. Minden úgy játszódik le, mintha nem lenne előttük semmiféle Szovjetunió, az az ország, amely a demokrácia élharcosa, hanem a régi Oroszország a krími háború idejéből, mintha a Duna menti országoknak olyan kormányaik lennének, amelyek idegen kölcsönért készek voltak rabszolgaságba sodorni nemzetüket. Nem akarják látni, hogy a gyarmati nemzetek és ugyanígy a kis európai nemzetek gazdasági leigázásának hagyományos módszerei egyre növekvő ellenállásba ütköznek és fognak ütközni.

Egyébként hallottunk itt olyan, legalábbis különös hangokat, amelyek azt ajánlották a konferenciának, hogy térjen vissza a középkori Hanza-városok korához. Ma aligha alkalmas a Hanza-kor másolása, hiszen emléke, mint ismeretes, az imperialista hódítások emlékével kapcsolódik össze...

Hogy a történelem tanúsága minél hasznosabb legyen, előre kell tekinteni, nem pedig hátra. Az a tény kelti a legnagyobb zavart, amellyel a konferencia folyamán találkoztunk, hogy néhány politikus elvből hátrafelé néz, nem törődve a bekövetkezett változásokkal, és a reakciós múltat akarja feltámasztani.

Milyen egyéb indokkal magyarázható néhány nagy, a Dunától ezer kilométerekre fekvő ország beavatkozási igyekezte a Duna menti országok létfontosságú problémájába, mint más országok, más nemzetek feletti uralomvágygal, hiszen ezt a problémát csakis maguk a Duna menti országok oldhatják meg.

Képzeli-e el egy pillanatra, hogy a Duna menti államok igényt támasztanak valamennyi hajózható, néhány államon keresztül folyó folyam, kulcsfontosságú tengerszoros ellenőrzésére, amik ma még néhány nagyhatalom kizárólagos birtokában vannak. Az ilyen igények kétségtelenül a felháborodás viharát váltanák ki azokban az országokban, amelyek a kulcspozíciók birtokosainak tekintik magukat.

Nem kevésbé bizonyos, ha különböző államok a Biztonsági Tanács elé terjesztenék ezt a problémát, a többség nem szavazná meg hasonló napirendre tűzését. Még akkor is, ha egy ilyen javaslatot az igazságosság mérlegén indokoltnak lehetne tekinteni, és nehéz lenne szembehelyezkedni vele.

Nos ez a javaslat nem veszélyezteteti azon bizonyos államoknak sem gazdasági, sem politikai helyzetét. Ha viszont a kis Duna menti államok elfogadnák az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság ellenőrzését a Dunán, ez tényleges öngyilkosság lenne politikai és gazdasági függetlenségük szempontjából.

Ezen államok felháborodását nem nyugtathatja meg Vandenberg úr bizonygatása, aki szerint a történelmi tapasztalatok a nem part menti országok Duna parti jelenléte mellett szólnak.

Mivel éppen a Duna menti államok szenvedtek emiatt, tudják, mit jelentene a Dunán a nem part menti államok által végzett ellenőrzés. Azt jelentené, hogy a valóságban nem a Duna menti országok lennének ennek az útörnek az urai, hanem olyan emberek, akik a Hudson vagy a Temzé partjain élnek.

A Duna menti nemzetek a történelem során először szándékoznak felszabadulni a gazdasági függőségből, ami valamiféle mezőgazdasági fiókká vagy Európa nagy ipari országainak nyersanyagraktárává változtatta őket, abból a függőségből, amely gazdasági stagnálásra, másodrendűsége kárhoztatta őket, és amely függőség a legalacsonyabb életszínvonalra ítélte lakosságukat.

Akaratuk e tekintetben összhangban van a krími konferencia zárónyilatkozatával és az Egyesült Nemzetek San Franciscóban elfogadott Chartájával, és nem akarják, hogy légi és tengeri katonai támaszpontokat létesítsenek területükön, ahová idegen katonaság érkezne állomásozásra, ami oda vezetne, hogy néhány nagy állam a maga érdekében tenné nemzetközivé a kis államokhoz tartozó kikötőket, folyókat és szorosokat, míg maguk távol állnak saját kikötőik, saját folyók és saját szorosaik nemzetközivé tételétől.

Amennyiben az ilyen eljárást a legalitás alapelveinek tekintik, amint azt az Egyesült Nemzetek Chartája 1. cikkelyének 2. paragrafusában kifejtik, szíveskedjenek nekünk megmagyarázni, mi az illegális és miben nyilvánul meg.

A békekonferencián azt bizonygatták nekünk, hogy az Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország által végzett Duna-ellenőrzés az ezen államok közötti kereskedelem szabadsága érdekében szükséges. Nos, itt merül fel a kérdés, miért nem készítette a kereskedelem szabadsága az 1921-ben a dunai rendszerről egyezményt aláíró Nagy-Britanniát és Franciaországot, hogy kérjék a szovjet állam bekegyezését ehhez az egyezményhez...

Miért időszerű tehát ismét ama nevezetes szabad kereskedelem? Miért merül fel ma újból?

Ismeretes, hogy a szovjet államot távol tartották ettől a szerződéstől, mivel aláírói olyan Duna menti államok voltak, mint Belgium, Franciaország, Nagy-Britannia, Görögország és Olaszország. Csatlakoztatni akarták a Duna-ellenőrzéshez a volt támadót, azaz Németországot, de képesek kirekeszteni a Szovjetuniót addig a percig, amíg a szovjet-ellenes hullám tetőpontjára ér Európában.

Nos, ma, amikor a szovjet ország éppen befejezte a háborút a közös ellenség ellen, szintén alkalom nyílna az 1921-es dicstelen tapasztalat megismétlésére, és olyan államok bekapcsolására a Duna-ellenőrzésbe, amelyeknek nincs keresnivalójuk a Duna partjain, akár a Duna menti államoknak nincs keresnivalójuk a Mississippi vagy a Szajna partjain?

Ha viszont az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság delegációjának a Duna-kérdésben elfoglalt mai álláspontját vizsgáljuk, meglátjuk, hogy az alapján az 1921-es, a Szovjetunió érdekei ellen irányuló politika folytatása. Továbbá ugyanígy, ha mellőzzük azokat a nemzetközi jogi megfontolásokat, amelyek szerint az ellenségeskedés megkezdése érvényteleníti a háború előtt kötött szerződést, lehet hivatkozni más tényekre,

vagyis azokra a körülményekre, hogy néhány évvel a háború előtt a Duna menti államok kérték, vessenek véget a nem Duna menti államok uralmának a Duna vízrendszerén.

Ismeretes, hogy 1938-ban maga a Népszövetség volt kénytelen korlátozni a nem part menti államok által végzett ellenőrzést és kiterjesztést néhány Duna menti ország jogkörét. Miként lehetséges az, hogy valamennyi ünnepélyes, a nemzetek szuverenitásáról elhangzott nyilatkozat után ezen a konferencián olyan javaslatot nyújtanak be, ami egy lépést jelent hátrafelé, még akkor is, ha a háború előtti állapottal vetjük össze? Miért volt valakinek szüksége arra, hogy olyan benyomást keltsen az európai nemzetekben, miszerint egy olyan gyámsági, nem autonóm területre számított rendszert kezdünk kiterjesztetni olyan szuverén európai országokra, amelyek rendelkeznek saját parlamenttel, a parlamentnek felelős saját kormánnyal, azzal a súlyosbító körülménnyel, hogy itt olyan szövetséges államokról van szó, amelyek mélyreható demokratikus reformokat hajtottak végre? A Duna menti nemzetek a maguk urai akarnak lenni otthonukban, ugyanúgy hajózási rendet akarnak bevezetni a Dunán, mint más szuverén államok saját vízi útjaikon. Egyetlen Duna menti állam sem óhajt magának kivételes helyzetet, sem előnyöket, sem kiváltságokat. Egyszerűen annyit kíván, hogy törvényes jogait gyakorolhassa.

Az Ukrán Szovjet Köztársaság küldöttsége nem ismerheti el jogilag érvényesnek a Duna-rendszert illető szavazás eredményeit, amelyeket egyrészt a román békeszerződés-javaslatot vizsgáló október 10-i plenáris ülésen, másrészt a bolgár békeszerződés-javaslatnak szentelt október 14-i ülésen értek el.

A francia delegáció által benyújtott javaslat, amely a valóságban az Egyesült Államok és Nagy-Britannia eredeti javaslatának ismételése, egyik bizottságban sem kapott kétharmados többséget és nem lehetett elismerni a békekonferencia plenáris ülése elé terjeszthető ajánlásnak. A konferencián viszont csupa olyan állam szavazott, amelynek semmi része sem volt a Romániával, Bulgáriával vagy Magyarországgal viselt háborúban, és ezeknek az államoknak a szavazatai döntötték el a szavazás eredményét. Így teljesen abnormalis helyzet van előttünk. Az itt leszavazott államok éppen azok, amelyek a harc egész terhére viselték a német, a román és más ellenséges erők ellen, és amelyek ezenkívül még Duna menti országok is, míg azok, amelyek döntőbíróként léptek fel a dunai kérdésben, olyan távoliak, mint Kína vagy Brazília, vagy a Dunától olyan idegen európai államok, mint Hollandia vagy Belgium, amelyeknek már elég munkájuk van Indonéziában vagy Kongóban.

A fent kifejtett indokok alapján az ukrán delegáció ragaszkodik hozzá, hogy szüntessék meg a korábbi szerződésekben a Dunát illető cikkelyekről a plenáris konferencián történő szavazás nyomán kialakult abnormalis helyzetet, illetve, hogy a 33. cikkelyt ne iktassák be a magyar békeszerződésbe.

Az ukrán delegáció annak a kívánságának ad hangot, hogy a Miniszterek Tanácsa a szerződés-javaslatot jóváhagyásakor vegye tekintetbe delegációknak itt előadott megjegyzéseit, és tegyen eleget a Duna menti országok igazságos igényeinek.

V. Beasley úr, Ausztrália első delegátusa:

"Az ausztrál delegáció, mint az albizottság és egyben az általános bizottság tagja, eléggé szorosan kapcsolódott a magyar békeszerződés-javaslatához. Ezért örömmel ragadjuk meg ezt az alkalmat, hogy ismertessük a szerződéssel kapcsolatos észrevételeinket.

Amikor a csehszlovák delegáció benyújtotta a jelenlegi magyar határ újabb módosításának javaslatát, miszerint váljék lehetővé a pozsonyi hídfő kiszélesítése, az ausztrál delegáció véleménye szerint ez a kérdés eléggé létfontosságú, hogy albizottság alakítását kérjék a felmerült tények kivizsgálására, és ezt a kezdeményezést mi ragadtuk magunkhoz.

Ami a szlovákiai magyar kisebbség áttelepítésével kapcsolatos csehszlovák javaslatot illeti, az ausztrál delegáció ezt a problémát mérlegelve teljes rokonszenvével biztositotta a csehszlovák kormány óhaját, hogy legyen biztosítva a homogenitás és a nemzeti egység, és hogy kisebbségi problémáját igazságosan rendezzék. Mindazonáltal az ausztrál delegációnak, más delegációkhoz — nevezetesen az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok delegációjához — hasonlóan az a rendkívül erős érzése volt, hogy igazságtalan lenne beiktatni ebbe a szerződésbe egy olyan záradékot, amely a befogadó ország akaratára ellenére megengedi ezrek áttelepítését.

Az ausztrál delegáció rendkívül helyesli a kétoldalú tárgyalás alapelvét, és őszinte reményének ad kifejezést, hogy a módszer segítségével gyorsan el lehet majd jutni az egyik legkényesebb probléma igazságos és tartós rendezéséhez.

A magyar szerződés gazdasági záradékaiban előfordulnak bizonyos, valamennyi balkáni állam és Finnország szerződéseivel közös problémák, úmde, ami Magyarországot illeti, bizonyos szempontokból sürgetőbbek. Olyan országcsoporttal kell itt foglalkoznunk, amelynek gazdasági élete a háború előtt fokozatosan német befolyás alá került, és amelyet Németország kihasznált a támadó háborúhoz való felkészülésében. Nem könnyű feladat ismét az Európa és az egész világ békéje és jóléte érdekében szükséges gazdasági együttműködés keretébe juttatni

ezeket az országokat. Ezért nem is meglepő, hogy a konferencia nyilvánvalóan eléggé különböző nézeteket mutatott e feladat teljesítésének legjobb módszerét illetően.

A szovjet delegáció és más delegációk igen hangsúlyozták a baráti kapcsolatok jelentőségét a volt ellenséges országok és közvetlen szomszédaik között, és különböző, a baráti együttműködést támogató kétoldalú megegyezéseket vettek védelmükbe. Ennek ellenére sokunknak az volt a benyomása, hogy a kétoldalú gazdasági módosítások túlzott támogatásában van bizonyos veszély, különösen ha megengedik, hogy akadályozzák a kereskedelmi kapcsolatok felújítását és fejlődését ezen, korábbi ellenséges országok és a többi távolabbi szövetséges országok között.

Ausztráliának a múltban csak másodlagos kereskedelmi kapcsolatai voltak ezekkel az ellenséges országokkal, és nem mondható, hogy pénzügyi vagy egyéb közvetlen érdekeit kellene védeni ebben a térségben.

Nagyon reális érdekek fűznek azonban a világkereskedelem fokozatos kiterjesztéséhez, és úgy véljük, meg kell engedni ezeknek a korábban ellenséges országoknak kereskedelmi kapcsolatok kialakítását valamennyi más országgal, és ebben támogatni kell őket.

Ezek a kapcsolatok a szomszéd államokkal kétségtelenül szorosabbak lesznek, és a kereskedelem aránya ebben a térségben nagyobb lesz, mint más országok esetében.

Ámde a békeszerződéseknek nem szabad felhasználniuk semmiféle mesterséges, regionális gazdasági jövő felé mutató tendenciát, sem megkönnyíteniük, akár részlegesen is, e korábban ellenséges országok gazdasági életének meggyengítését közvetlen győztes szomszédaik által.

Ezen okokból Ausztrália támogatja azt a szerződésbeli rendelkezést, amelynek célja azonos lehetőségek biztosítása valamennyi Egyesült Nemzetnek és jogos kereskedelmi tevékenységük védelmezése bármiféle önkényes diszkriminációval szemben. A mi véleményünk szerint ebben a szellemben kell megoldani a Duna-hajózás súlyos és összetett alapelveit. Itt ismét nem lényeges Ausztrália közvetlen érdeke, de amellett vagyunk, hogy a dunai vízi utat nemcsak Európa e régiója egyesítésének jelentős tényezőjeként kell tekinteni, hanem fontos csatornának is, amelynek segítségével a dunai országok árukeresét folytathatnak távolabbi országokkal mindazon esetekben, ha ez a kereskedelem mindkét fél számára eredményes.

E konferenciának nem feladata a részletes foglalkozás a Duna-hajózás problémáival, ámde a béke megteremtésének feladata magában foglalja azon szükségesség biztosítását, hogy ezeket a problémákat alkalmas nemzetközi alapon fogják megvizsgálni. Célszerű, hogy ez a konferencia olyan intézkedéseket foglaljon bele a békeszerződésekbe, amelyeknek célja e kérdések lehetőleg minél gyorsabb vizsgálata valamennyi közvetlenül érintett ország által.

Magyarország esetében különösen nehéz a jóvátétel áttekintése, mivel számos bizonyítéka van a Magyarország gazdasági helyzetét fenyegető veszélynek a háború következtében és inflációja miatt.

Az ausztrál delegáció megítélése szerint, ha valahol megalapozott indokok lennének szakértői vizsgálat kérésére valamely ország fizetőképességének megállapítására, mielőtt megszabnák a jóvátétel összegét, akkor ebben az esetben ez különösen helyénvaló lenne.

Eredetileg azt reméltük, hogy ezt az eljárást minden ország elfogadja majd, és a feladattal egyetlen központi szervet bíznák meg.

Ámde tekintettel a nem kielégítő támogatásra, amellyel ezzel kapcsolatban álláspontunk találkozott, nem ragaszkodtunk hozzá, hogy javaslatunkat szószerint alkalmazzák.

A román és a bolgár bizottságban megszavaztuk a bizottságok jóvátételi ajánlását, Magyarország esetében viszont nem vagyunk hajlandók bármilyen számjegy megszavazására, mivel szerintünk itt alaposabb vizsgálat szükséges.

Ugyanígy Finnország esetében is a javasolt 300 millió dolláros összeg ellen fogunk szavazni, mivel túlzottnak tartjuk és mivel kedvezően kellene megítélni a finn küldöttség kérését az összeg 200 millió dollárra való csökkentésére.

Azt is kívánjuk, vegyék figyelembe komoly aggodalmunkat, amely a kétoldalú megállapodások módszerének elfogadását illeti valamennyi jóvátételi tervben, egyrészt a jóvátételt kapó, másrészt az azt fizető ország között, amint azt a szerződésben javasolják.

Olaszország esetében 12:9 arányú szótöbbséget értünk el azon javaslat érdekében, miszerint Olaszországnak a Szovjetunió kívül más országokkal kötött egyezményeit az olasz jóvátételi bizottság elé terjesszék jóváhagyásra, és azt kívánnánk, hogy ezt az alapelvet terjesszék ki valamennyi jóvátételi tervre, ha csak egy gyarapodó félről lenne is szó.

Ismét figyelmeztetni szeretnénk a kétoldalú megállapodások e módszerének két főveszélyére:

Az első az, hogy a jóvátételt fizető ország a leggyőzött nemzet gyöngébb helyzetére való tekintettel kénytelen lehet hozzájárulni a jóvátételi cikkek abnormálisan alacsony értékeléséhez, és ilymódon a jóvátételi összegek valódi értéke ténylegesen sokkal magasabb lehet, mint a szerződésben foglalt számok.

A másik veszély az, hogy a jóvátételi rendszer felhasználható a volt ellenséges országok gazdasági életének a jóvátételt élvező országok gazdasági életéhez való odaláncolására szorosabban, mint kívánatos lenne a világ gazdasági együttműködés szempontjából, ami minden béketörekvésünk elsődleges alapja kellene legyen.

E kérdésekkel kapcsolatos álláspontunkat a bizottságok nem támogatták, ezért a jelen időszakban nem szándékozunk ragaszkodni hozzájuk, de feljegyeztettük őket, és úgy véljük, nem többéves tapasztalat kell majd, hogy bebizonyosodjék, nézeteink gyakorlatilag helyesek voltak, és ebben a szakágban, akár másokban is, előrelátásra, szükség esetén a szerződés revíziójára lett volna szükség."

VI. Guszev úr, szovjet külügyminiszterhelyettes:

"Jól ismert a fasiszta Magyarország részvétele a háborúban a hitleri Németország oldalán és a szövetséges országok, elsősorban a Szovjetunió ellen, és a szerep is, amelyet ebben Magyarország játszott.

Magyarország volt az utolsó Németország csatlósai közül, amely megszakította vele a kapcsolatokat, és beszüntette a hadviselést a szövetséges hatalmak ellen.

A régi Magyarország a legbensőségesebben Németországhoz kötődő országok egyike volt. A német külügyminisztérium közzétett dokumentumaiból már ismeretes, hogy még az európai háború kitörése előtt Magyarország fasiszta kormányai Németországgal közösen készítették a Csehszlovákia és más szomszéd országok elleni katonai terveket.

Magyarország fasiszta kormányainak sikerült mindkét bécsi döntéssel annektálnia jelentős, Csehszlovákiához és Romániához tartozó területet. Ezeknek az úgynevezett "bécsi jutalmaknak" az volt az eredménye, hogy a fasiszta Magyarország teljesen Németország rendelkezésére állt, és a háború egész ideje alatt szállította neki a katonaságot, élelmiszerkészleteket, nyersanyagot és mindazt, ami a háborúhoz szükséges. A magyar hadosztályok Fehéroroszország, Ukrajna és a Szovjetunió más területén végrehajtott hadműveleteik során kitüntek a partizánmozgalom elfojtásának kegyetlenségével és a polgári lakosság elleni megtorlással.

A magyar egységek jelentős károkat okoztak a Szovjetunió területén a népgazdaságnak és úgyszintén nagy szenvedést és nélkülözést a polgári lakosoknak. Ismeretes, hogy amikor Románia, Bulgária és Finnország elpártolt Németországtól, és beszüntették a harcot a szövetséges hatalmak ellen, Magyarország volt kormányai a maguk részéről szintén kísérletet tettek a háború befejezésére. Ebben azonban mégis meggátolták a szökevényeket, az őrjöngő magyar hitleristákat, akik magukhoz ragadták a hatalmat, és az előrenyomuló Vörös Hadsereg elleni dühödt harcok arénájává változtatták az országot.

Súlyos és véres harcok után Budapest térségében és Magyarország más vidékein szétverték a Balkánon előkészülő német offenzívát, és a hadsereg maradványait a Németországhoz szegődött szökevényekkel együtt kiűzték a magyar területről. Visszavonulásuk során a szökevények Németországba és Ausztriába vitték a magyar államot illető javak és értéktárgyak jelentős részét. Magyarország mind ez ideig a legsúlyosabb módon szenvedte a fosztogatás következményeit.

Az új demokratikus magyar kormány adatai szerint a németek és a szökevények a legértékesebb javakat szállították el Magyarországról, összesen három milliárd dollár értékben. Íme néhány magyar adat, amelyekből képet alkothatunk a fosztogatás mértékéről:

- 1 320 mozdony,
- 55 430 vasúti kocsi, ebből
- a) 4 964 személyvagon,
- b) 50 466 tehervagon,

63 900 magán- és közforgalmú gépkocsi, motorkerékpár stb., 370 személy- és tehervető, csónak, úszódaru, ponton, gépek, ipari anyagok, nyersanyagok, félkészárúk és ipari termékek 415 legnagyobb gyárból,
605 000 szarvasmarha,
250 000 ló
1 500 000 sertés
500 000 juh

A kifosztásnak ebből a mértékéből nyilvánvaló, hogy a magyar gazdaság nagy kárt szenvedett, és a javak visszaszolgáltatása hozzájárulhatna Magyarország gyors gazdasági megújulásához.

A szovjet delegáció azért taftja szükségesnek e tények megemlítését, hogy a konferencia tagjainak helyes elképzelésük legyen Magyarország valós gazdasági helyzetéről. Ez annál szükségesebb, mivel bizonyos delegációk, különösen az Egyesült Államoké, a szerződés gazdasági cikkelyeinek tárgyalásán a gazdasági bizottságban bizonyos aggodalomnak adtak hangot Magyarország gazdasági helyzetével kapcsolatban. Rá kell mutatni, hogy az Egyesült Államok kormánya még a konferencia előtt frásos diplomáciai összeköttetésben volt a Szovjetunió kormányával Magyarország gazdasági és pénzügyi állapotának kérdésében. Az Egyesült Államok kormánya abban az időben azt javasolta, hogy az Egyesült Államok, a Szovjetunió és az Egyesült Királyság képviselőiből alakítsanak különbizottságot Magyarország gazdasági újjáépítési tervének kidolgozása céljából.

A szovjet kormány nem érthetett egyet az Egyesült Államok kormányának javaslatával, mivel e javaslat megvalósítása a magyar kormány kizárásához vezetett volna az ország gazdasági életének rendezéséből, valamint indokolatlan beavatkozás lett volna belügyeibe.

A tapasztalat azt mutatja, hogy Magyarország új kormánya, amely végrehajtotta országában a demokratikus átalakítást, szerencsés módon oldja meg a gazdasági rekonstrukció problémáit.

Elegendő, ha felhívjuk a figyelmet arra, hogy ebben az időszakban a magyar kormány radikális földreformot hajtott végre, hogy jelentős mértékben növelte az ipari termelést, hogy stabilizációs pénzreformot hajtott végre, és hogy még egyéb intézkedéseket is tett.

Teljesen nyilvánvaló, hogy Magyarország gazdasági újjáépítésének folyamata gyorsabb is lehetne, ha a magyar kormány megkaphatná a németek és a szászok által elvitt értékeket, amelyek ez idő szerint az amerikai hivatalok ellenőrzése alatt vannak Németország és Ausztria területén.

Ismeretes, hogy a magyar kormány több ízben kéréssel fordult az amerikai hatóságokhoz a magyar javak visszatérítése ügyében. E kéréseknek azonban nem tettek eleget. Ha az Egyesült Államok delegációjának valóban szándékában áll hozzájárulni és segíteni Magyarországot gazdasági rekonstrukciójában, számos lehetősége lesz e kívánságának teljesítésére azzal, hogy visszaadja Magyarországnak azokat a javakat, amelyekre olyan nagy szüksége lenne gazdaságának újjáépítéséhez.

A szovjet delegáció Magyarország gazdasági életének megkönnyítésére a békeszerződés 26. cikkelyeként javasolta Magyarország jogainak elismerését a Németország területén található magyar javak visszatérítésére.

A szovjet delegáció javasolta a Németország vagy más, a háborúban Németország oldalán részt vett országok területén található magyar javakat illető korlátozás megszüntetéséről szóló szöveget is.

E javaslattal szemben mindenképp az Egyesült Államoknak és bizonyos más delegációknak is kifogásaik voltak, és a gazdasági bizottság végül nem fogadta el.

Ismeretes, hogy az Egyesült Államok kormánya nem támaszt jóvátételi igényeket Magyarországgal szemben, de az Egyesült Államok kormánya nem akarja elismerni Magyarország jogát javainak visszatérítésére. Netán a demokratikus magyar kormány elleni politikai nyomás eszközeként fogja felhasználni ezeket a javakat?

A szovjet delegáció a 25. cikkelyt illető javaslatot tett Magyarország és polgárai jogainak megújítására a szövetséges és társult hatalmak területén található vagyonára. Ez a javaslat is hasonló ellenkezésre talált az Egyesült Államok részéről, és a gazdasági bizottság nem fogadta el.

Az Egyesült Államok delegációja rámutatva Magyarország gazdasági nehézségeire és e helyzet könnyítésére törekedve nyilván a Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia számlájára, a gazdasági bizottságnak ezen az ülésen olyan javaslatot adott be, amely 300-ról 200 millió dollárra kívánja mérsékelni Magyarország jóvátételi tartozását a Szovjetunió, Csehszlovákiának és Jugoszláviának. Ez azonban semmi egyéb, mint tüntetés a Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia legális jogai ellen.

Meg kell jegyezni, hogy a magyar kormány 3 000 millió dollárra becsüli a magyar területről elhurcolt javakat, amelyek most Németország és Ausztria területén vannak.

Fontos megjegyezni, hogy maga a magyar küldöttség nem nyújtott be ilyen kívánságot a békekonferenciának. A magyar küldöttség egyszerűen kijelentette, hogy köteletségének tartja a jóvátételt illető kötelezettségének teljesítését. Az Egyesült Államok delegációja azzal a ténnyel indokolta módosító javaslatát, hogy Magyarország olyan jóvátétel-terhet visel, amely túlságosan súlyos gazdasága számára.

Valóban olyan nehéz és elviselhetetlenek a jóvátételi terhek Magyarország számára?

Ismeretes, hogy a Magyarországgal kötött fegyverszünet a teljes jóvátételi összeget 200 millió dollárban szabta meg a Szovjetunió és 100 millióban Csehszlovákia és Jugoszlávia részére.

A Szovjetunió, amelyet ebben az ügyben a kezdeményezés illeti, igen szerény jóvátételi igényt nyújtott be Magyarországnak azokhoz a károkhoz képest, amelyeket a háború folyamán országunk gazdaságának Magyarország okozott. A fegyverszüneti rendelkezésekkel összhangban a Szovjetunió megállapodást kötött Magyarországgal a jóvátétel végrehajtásáról.

1945-ben Magyarország 10 500 000 dollár értékű árut szállított a Szovjetuniónak. Ezzel szemben a Szovjetunió és Magyarország közötti kereskedelmi szerződés alapján Magyarország 6 300 000 dollár értékű árut kapott a Szovjetuniótól, ami hozzájárult Magyarország gazdasági nehézségei rendezésének megkönnyítéséhez.

Ha az 1945-ben a Szovjetunió jóvátétel céljára történt egész szállítás mennyiségét egybevetjük azzal az árumennyiséggel, amit Magyarország kapott a Szovjetuniótól a kereskedelmi megállapodás alapján, a jóvátétel összege csak 4 200 000 dollárral haladja túl a Szovjetunió áruszállítását.

Ez az 1945. évi jóvátétel nyilvánvalóan nem lehetett súlyos teher Magyarország számára, miként itt a pontos tényekkel szemben bizonyítani akarják.

A szovjet kormány éppen Magyarország gazdasági nehézségeit tekintetbe véve fogadta kedvezően a magyar kormány kívánságát, és 6-ról 8 évre hosszabbította meg a jóvátétel fizetési határidejét.

A szovjet kormány teljesen elengedte Magyarországnak azt a 6 millió dolláros büntetést, amellyel a jóvátételben meghatározott szállítás késése címén tartozott volna, a megállapodás végrehajtásának első évében a határidőre le nem szállított áruk miatt.

1946. júliusában a magyar kormány revideált jóvátételi szállítási tervet javasolt a következő évekre.

A szovjet kormány teljes mértékben eleget tett a magyar kormány e kérésének.

Mindezen tények ellenére az Egyesült Államok delegációja azt javasolta, hogy csökkentsék Magyarország jóvátételi adósságának teljes összegét. Mit jelent az Egyesült Államok delegációjának ez a javaslata?

A fegyverszüneti rendelkezés értelmében a Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia megállapodást kötött Magyarországgal a jóvátétel címén végrehajtandó szállításokról. Magyarország tudja, milyen árukat kell előkészítenie szállításra a Szovjetunió népgazdaságának rekonstrukciós terve szerint, azaz a Szovjetunió elpusztított területeinek újjáépítéséhez szükséges áruszállítást.

Vegyük figyelembe azt a tényt is, hogy egyrészt a Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia, másrésztől Magyarország megállapodásra jutott a jóvátételi tervről, és hogy ezek az országok már több mint egy éve a gyakorlatban valósítják meg azt.

Az Egyesült Államok delegációja e terv megszüntetését és ezzel tulajdonképpen a Szovjetunió gazdasági rekonstrukciójának lassítását javasolja, végeredményben pedig viszályt okoz a Szovjetunió és Magyarország között.

Az ausztrál delegátus éppen az imént jelentette itt ki, veszedelmet lát abban, hogy a Szovjetunió kétoldalú megállapodást kötött Magyarországgal e gazdasági kérdések ügyében. Engedtesse meg számára egy kérdés: Miben áll ez a veszedelem? Abban a tényben, hogy a Szovjetunió sikert kétoldalú megállapodások alapján elrendezni ezt a problémát a magyar kormánnyal?

Abban, hogy a Szovjetunió gazdasági megállapodása szerint szállított Magyarországnak a magyar kormány gazdasági terveinek végrehajtásához szükséges árukat?

Ha Ausztrália delegátusa ebben veszedelmet lát, miképpen kívánná kapcsolatok létesítését Magyarország és a Szovjetunió, mint szomszédos államok között?

Az ausztrál delegátus nem elégedett azzal, hogy baráti, gazdasági kapcsolatok alakultak ki a Szovjetunió, Románia, Magyarország, Bulgária és Finnország között, ámde azt hiszem, a konferencia egyetért majd abban, hogy ezek a szavak nem a béke ügyét szolgálják.

Hogy az ausztrál delegátus nem elégedett a kialakult baráti kapcsolatokkal, az az ő dolga. Ami minket illet, az ellenkezőjét állítjuk, ugyanis a baráti kapcsolatoknak gazdasági és politikai téren maguknak a volt ellenséges országoknak az érdekeire kell épülniük ugyanúgy, mint a szövetséges országok érdekeire és végeredményben az egész világ érdekeire.

Az Egyesült Államok delegációja ennek ellenére előterjesztette és védelmezte módosító javaslatát a bizottság előtt. Mi viszont azt ajánlhatnánk az Egyesült Államok delegációjának, hogyha bőkezűnek akar mutatkozni, azt a maga számlájára tegye, ne más államok számlájára.

A Szovjetunió a bizottsági üléseken és a konferencia ülésein nemegyszer hangsúlyozta nyilatkozataiban, milyen fontosságot tulajdonított az elszenvedett károkhoz képest csak jelentéktelen töredéket jelentő jóvátételeknek.

Nem tűnik szükségesnek indokaink újbóli megismétlése.

A szovjet delegáció ragaszkodik hozzá, hogy a békeszerződés 21. cikkelyét a külügyminiszterek tanácsa által előterjesztett formában fogadják el.

Magyarország teljesítheti és köteles teljesíteni a Szovjetunió szánt jóvátétel ügyében vállalt kötelezettségeket.

A szovjet delegáció mellett van, hogy bizonyos delegációk jóindulatú segítőkészségének Magyarország gazdasági rekonstrukciójában mindenképp a németek és a szászok által Magyarországról elszállított magyar javak visszaadásával kellene megvalósulnia, amely javak jelenleg a szövetséges hatóságok ellenőrzése alatt vannak. Ennek az intézkedésnek a végrehajtása jelentősen meggyorsíthatná Magyarország gazdasági rekonstrukciójának folyamatát és hozzájárulhatna az ország jóvátételi és egyéb, a Szövetségekkel szemben fennálló kötelezettségeinek teljesítéséhez.

A szovjet delegáció javasolja a konferenciának, fogadja el a 25. cikkelyt illető javaslatát a Szövetséges és Társult Hatalmak területén lévő magyar javak ügyében, valamint a 26. cikkely javaslatát Magyarország jogáról elvett javainak visszatérítésére és a Németország területén lévő magyar vagyonhoz való jogainak helyreállításáról.

Ha ezeket a javaslatokat elfogadják, az jelentős hozzájárulás lesz Magyarország gazdasági újjászüléséhez.

A magyar politikai bizottság megtárgyalta a csehszlovák delegáció javaslatát 200 000 magyar áttelepítése ügyében Csehszlovákiából Magyarországra. A szovjet delegáció védte ezt a javaslatot, mert igazságosnak tartotta. München és a bécsi döntések tapasztalatai és bizonyos magyar reakciók körében megnyilvánuló revizionista törekvések bizonyítják a csehszlovák kormány aggodalmainak jogosságát és magyarázzák törekvését nemzetiségileg homogén állam kialakítására. Egy ilyen megoldás hozzájárulna a Csehszlovákia és Magyarország közötti tartós baráti kapcsolatok kialakulásának útjában álló akadályok elhárításához, és ezzel a tartós béke létrehozásához is hozzájárulna Közép-Európában.

Bizonyos delegációk — nevezetesen az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság delegációjáról van szó — a bizottsági ülésen nem támogatták a csehszlovák javaslatot. Ez azt a benyomást kelti, hogy nem érdekük a vitás kérdések rendezése, amelyek mostani megoldása eltávolítaná a jövőben lehetséges vitákat és félreértéseket Csehszlovákia és Magyarország között.

A szovjet delegáció véleménye szerint mindkét közvetlenül érdekelt országot, azaz Csehszlovákiát és Magyarországot, de Európa e részének békéjét is szolgálja, ha végleges megoldást találnak 200 000 magyar áttelepítésére Csehszlovákiából Magyarországra.

A politikai bizottság elfogadta a javaslatot, miszerint kétoldalú tárgyalások legyenek Csehszlovákia és Magyarország között 200 000 magyar áttelepítéséről. A szovjet delegáció bizonyos benne, hogy a Csehszlovákia és Magyarország közötti tárgyalás e kérdés szerencsés megoldásához vezet majd, ami hozzájárul a jószomszédi kapcsolatok kialakulásához Csehszlovákia és Magyarország között, valamint az európai béke megteremtéséhez.

A magyar békeszerződés-javaslat tárgyalása során a szovjet delegáció nem szándékozik megismételni a 33. a Dunát illető záradékokat tartalmazó cikkelynek a szerződésbe iktatása elleni indokait. A szovjet delegáció nem tartja szükségesnek bármilyen, a Dunát érintő záradék beiktatását a magyar békeszerződésbe.

Befejezésül a szovjet delegáció szükségesnek tartja, hogy rámutasson: az új Magyarország, amely megtagadta fasiszta múltjából eredő nehéz örökségét és amely az ország demokratikus fejlődésének és átalakításának útjára lépett, elismeri a fegyverszüneti rendelkezésekben foglalt kötelezettségeit és igyekszik teljesíteni ezeket a kötelezettségeket.

A szovjet kormány a maga részéről már egész sor intézkedést tett, hogy megkönnyítse Magyarországnak kötelezettségei teljesítését, és reméli, a többi delegáció is, akiktől ez a kérdés függ, a maguk részéről megteszik azokat az intézkedéseket, amelyek hozzájárulnak az új Magyarország megszületéséhez, és nem fognak ragaszkodni a Magyarországra róható utólagos gazdasági kötelezettségekhez. Ezt cselekedve, valóban ott segítünk Magyarországnak, ahol az lehetséges és szükséges."

VII. Thorp úr, az USA delegációjának gazdasági szakértője:

"Elnök úr, uraim. A konferenciának ezt az ülését a magyar békeszerződés-javaslat megtárgyalására szánják, és az USA delegációjának véleménye szerint sem a hely, sem az időszak nem alkalmas itt olyan, azon indokokkal összefüggő problémák megvitatására, amelyeket az Egyesült Államok delegátusa egyik vagy másik javaslatban ismertetett.

Ellenkezőleg, úgy ítéljük meg, hogy a vitáink befejezésére maradt idő rövidségére való tekintettel célszerű lenne az itt előadásra kerülő intervenciókban kizárólag a magyar békeszerződés rendelkezéseit illető kérdésekre szorítkozni.

Az Egyesült Államok delegációja kötelességének tartja, hogy felhívja e konferencia figyelmét a magyar békeszerződés 21. cikkelyére, amely 300 millió dollárban szabja meg a Magyarország által fizetendő jóvátétel összegét.

A Jaltai Konferencia idején a Szovjetunió, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok kölcsönösen kötelezték magukat, hogy segítségükkel hozzájárulnak a Tengely volt csatlósainak azon gazdasági nehézségek leküzdéséhez, amelyek ezekre az országokra nehezednek.

Magyarország gazdasági nehézségeit eddig nem oldották meg.

Reméltük, hogy a másik két nagyhatalommal közös megállapodás alapján végrehajtott akcióval megoldjuk ezt, olyan akcióval, amely Magyarország gazdasági széthullását megállító programhoz vezet, olyan akcióval, amely biztosítaná az egész keretet is, amiben ez az ország képes lesz gazdasági életének felújítására.

Ha a Jaltán vállalt kötelezettség nem is létezne, gondunk nem kevésbé lenne nagy. Smuts úr keddi ragyogó beszédében ezeket a jelentős szavakat mondotta ki: 'kollektív jólét'.

Ismeretes számunkra, hogy a gazdasági jólét és a gazdasági hanyatlás arányainak világméretű jelentősége van, hogy egy bizonyos országot sújtó események áttérjednek más országokra is, ahol visszhangra találnak.

Az is ismeretes előttünk, hogy a gazdasági összeomlás egy bizonyos övezetben más övezeteket sújt, míg a gazdasági jólét újabb gazdasági jólétet hoz létre.

Milyen e percben Magyarország gazdasági helyzete? Ez a konferencia tényekben és elemző adatokban elegendően gazdag dokumentumot kapott a magyar kormánytól, ami fölöslegessé tesz minden nyilatkozatot utólagos részletekről.

A magyar nemzeti jövedelem, amit a háború előtti időszakban egy milliárd dollárra becsültek, a fegyverszünetet követő első év alatt 500 millió dollárra csökkent. A magyar kormány optimista becslése az 1947. július 31-én végződő gazdasági évre az egész évi eredményt 620 millió dollárnyi összegre becsüli.

Világosabban kifejezve: Ha az 1946 első negyedévi gazdasági tevékenység színvonalát egybevetjük az ilyenfajta becsléseknél megszokott 1938-i megfelelő időszakkal, akkor ez — a 6 tipikus iparágat tekintve, a magyar küldötteknek a konferenciára készült jelentései szerint — a következőképpen fest: (Megjegyzem, hogy százalékos összehasonlításról van szó az 1938-i számokkal.)

kohó- és fémipar:	94,3 %
bőr- és kaucsukipar:	12,6 %
faipar, ónpar és műanyagipar:	11,9 %
textilipar:	24,3 %
ruhaipar:	12,3 %
élelmiszeripar:	36,7 %

Az egyedüli eset, amelynél megnyugtató termelési szintet figyelhetünk meg, az a fémipar és a gépgyártás ágazata. Tudjuk viszont, hogy éppen ezt az iparágat lényegében a jóvátételeket szolgáló termelésre állították rá. Valamennyi más esetben a számadatok gyakorlatilag teljes gazdasági csődről árulkodnak.

Becsléseink azt mutatják, hogy a megszállítás kiadására lefoglalással szükséges összegek és a jóvátételi számlára való befizetések a nemzeti jövedelemnek mintegy 35 %-át teszik ki.

Ilyen súlyos terhekkel a magyar kormány költségvetése komoly egyensúlyzavarral küzd, és semmi jele sincs annak, hogy ez a jövőben enyhülni fog.

Ez az összkép a rendkívül nehéz terhekről, amelyek a németek által okozott károkkal, pusztítással és rablással sújtott nemzetgazdaságra nehezednek, azaz csupa olyan tényező, amelyek hozzájárultak Magyarország termelőképességének csökkenéséhez.

E kérdés tárgyalása során a Balkán gazdasági bizottságban felmerült egy bizonyos kérdéscsoport, amelyekre néhány percre szeretném ráirányítani e konferencia figyelmét.

Amint az lenni szokott, bárhol kerül is szóba a jóvátétel kérdése, valamennyi reklamáló fél részéről ismét végighallgattuk az elszenvedett károk jellegének és mértékének minden részletre kiterjedő leírását. Mindannyiunk számára fontos annak emlékeztetbe idézése, hogy a háborús kiadások mindig végtelenül magasak. Amennyiben az ellenséges államok adósság-összegeiről beszélnek, nem lehet semmi egyébről szó, mint arról, hogy világosan lássuk, ez az összeg nem képviselheti csupán szerény hányadát az ezekről az államoktól jogosan követelt kártérítésnek.

A károk kérdésében a számok nyilván segítenek minden olyan esetben, amikor az engedélyezett hozzájárulást fel kell osztani néhány érdekelt fél között, de ha a teljes összeg megállapításáról van szó, e számok valódi jelentősége kicsiny, mivel a korábbi ellenséges államok teljes adósság-összege nem határozható meg másképp, mint hogy figyelembe vesszük valamennyi többi pénzügyi kötelezettséget, amivel az illető országnak és fizetőképességének meg kell küzdenie.

Ha bizonyítható lenne, hogy egy ország elszennvedett kára kétszeresen felülmúlja a követelt összeget, vagy ha bebizonyíthatnánk, hogy indokoltan felére lehetne csökkenteni az összeget, ez mitsem változtatna a helyzeten azon jelentős különbségek miatt, amelyek a totális háborúból keletkező követelések összege és azon ország fizetőképessége között vannak, amelynek gazdasága a háborús események során részben megsemmisült.

Nem szükséges tovább szélesíteni a fejtegetést a kár jellegéről, amikor az már felbecsülése során elhangzott. Közölték velünk, az a körülmény, hogy itt a fegyverszüneti megállapodás mellett egyidejűleg az ezt kiegészítő egyezmények is léteznek, bizonyos értelemben akadályt jelent némely már elfogadott rendelkezés felülvizsgálása számára. Az azonban biztos, hogy a Magyarországgal szemben érvényesítendő jóvátételi jogot nem állapították meg végérvényesen sem a fegyverszüneti tárgyaláson, sem más korábbi egyezményekben, mert ha ez megtörtént volna, nem lenne szükség külön záradék beiktatására a magyar békeszerződésbe.

A fegyverszünet aláírásakor egyébként az Egyesült Államok nagyon nyilvánvalóan fenntartotta magának a jogot a Magyarországra zúdított köteleességek kérdésének ismételt fölvetésére a jóvátétellel kapcsolatban. Néhányszor — legutóbb ma délután — hallottuk annak a nézetnek az ismétlését, miszerint azok a nehézségek, amelyek előtt ma Magyarország áll, az Egyesült Államok kormánya balsikerének tudhatók be az Ausztria és Németország amerikai megszállási övezetében lévő magyar javak visszajuttatásában.

Szeretném kijelenteni, hogy az Egyesült Államok kormánya nemcsak a szövetséges nemzetekre, hanem ugyanígy a volt ellenséges államokra való tekintettel is fontosnak tartja a restitúció fogalmát. Mindazonáltal a visszajuttatás e kérdésének rendezése kizárólag a berlini Ellenőrző Tanács szövetséges hatóságai közötti négyhatalmi megállapodásra fog tartozni — az az alapelv, amelyet ki kell terjeszteni a volt ellenséges államokra is. Ezt az 1946. április 17-én létrejött és nemcsak a szövetséges nemzetekre, hanem a volt ellenséges államokra is vonatkozó új alapelvet védte az Ellenőrző Tanácsban az Egyesült Államok képviselője, aki 1946. június 26-án Berlinben azt javasolta a Szövetséges Tanácsnak, hogy a korábban ellenséges államoknak, különösen Magyarországnak engedjék meg a restitúciós előnyök élvezését.

Az Egyesült Államok kormányának erőfeszítése ellenére eddig nem került sor ez ügyben semmiféle négyoldalú megállapodásra. Az Egyesült Államok kormánya ennek ellenére egy ilyen megállapodás létrejöttében bízva annak idején minden tőle telhetőt elkövetett, hogy megkönnyítse az ez idő tájt az említett övezetben lévő magyar ingóságok meghatározását és áthelyezését. Megkezdtek a kutatást Németország és Ausztria amerikai megszállási övezeteiben; beszerezték a jegyzékeket és a magyar missziókat megbízták azon helyek megállapításával, hol találhatók a visszajuttatásra rendelt javak, kiküldték a missziókat az említett övezetekbe a nyomozás és kutatás végrehajtására és a Magyarországra való átszállítás előkészítésére, amint a négyoldalú megállapodás létrejön.

A magyar kormány megelégedésének adott kifejezést, hogy már most összeállíthatta a számításba jövő javak leltárát. Nevezetesen ami az osztrák területen az amerikai hadseregnek átadott aranyvaluta kérdését illeti, már ismeretes, hogy az Egyesült Államok kormánya feloldotta az erre az aranyra vonatkozó letiltást, és 32 millió dollár összegben visszaadta a magyar kormánynak.

Az Egyesült Államok kormánya reméli, hamarosan megkötik a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnál azt a négyhatalmi megállapodást, ami szükséges ahhoz, hogy Magyarországnak teljes mértékben megengedjék a restitúció jótéteményének kihasználását, és ezzel ez a kérdés megnyugtatóan rendeződni fog.

Az e fórum előtt történt közbeavatkozás során szó volt arról az általános pusztulásról, amit Magyarországnak a német tevékenység következtében el kellett szenvednie, és a 3 milliárd dolláros számot említették. Csakhogy nem szabad elfelejteni, ha ezzel az összeggel egybevetik Magyarország egész nemzeti jövedelmét, beleszámítva a földvagyonát is, az 10 milliárd dollár. És egyebek között arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy amikor a németek által elkövetett kényszer-elhurcolásokról és rablásokról beszélünk, olyan időszakról van szó, amelyben óriási fejtelenség uralkodott a közlekedésben, és ha ma fel akarnánk becsülni súlyra és mennyiségre, minnek felelne meg ez a három milliárdnyi áru és vagyon, amit állítólag elraboltak és elszállítottak Magyarországról, nagyobb áruértéket kapnánk, mint az, amit az UNRRA megalapításának első napjától a világ összes országába küldött. Ennek következtében úgy tűnik számunkra, hogy a sok aprólékossággal közölt három milliárdos számot nem kellene komolyan venni.

Önmagunk és a magyar kormány áltatása volna, ha megengednénk, hogy ez a kormány úgy vélje vagy azt higgye, bármilyen visszaszolgáltatási program, legyen akár a legtökéletesebb is, megoldást fog nyújtani azon valóban súlyos terhek kérdésében, amelyek előtt ma Magyarország áll.

Az Egyesült Államok kormánya tudatában van, hogy Magyarországnak a maga részéről meg kell győződnie arról: kormányunk folytatni fogja a visszaszolgáltatás terén végzett tevékenységét, hogy így lehetőséget adjon Magyarországnak legalább bizonyos mértékben annak visszaszerzésében, amit elraboltak tőle.

Többször megjegyezték, hogy bármilyen változás, aminck tárgya a jóvátételekről szóló megállapodás lenne, végtelenül nyugtalanítaná a nemzetközi jóakaratot és bátorítás lenne Magyarország reakciós elemeinek, hogy ismét magukhoz ragadják a hatalmat. Nem értjük, miféle logikai események vezetnek az ilyen jellegű következtetésekhez. A jóvátétel címén fizetett összegek, ha jól tudjuk, sohasem a nemzetközi jóakarat forrásai voltak, hanem ellenkezőleg, nekünk úgy tűnik, ha ezek az összegek túlságosan magasak, inkább ellenkező irányú reakcióra kell számítani.

Ezenkívül, ami minden ország belpolitikai stabilitását illeti, az állampolgárookra zúdított nagyobb gazdasági terhek sohasem szolgáltak megszilárdítására. Készek lennénk bebizonyítani, igen nyomós indokok felhasználásával, hogy az illető cikkely — a jóvátételi cikkely — megváltoztatása hozzájárulna Magyarország nemzetközi kapcsolatainak javulásához, és nagyobb politikai stabilitáshoz vezetne ebben az országban.

Az Egyesült Államok kormányának igen neheztére esik a 300. milliós szám elfogadása jóvátételi alapösszegként, amit Magyarországnak kellene fizetnie.

A plenáris ülés már különböző alapelveket engedett meg a jóvátételi követelések meghatározásában az egyik oldalon Bulgáriát, a másikon Romániát, Magyarországot és Finnországot illetően.

Az említett három ország számára azonos jelképes összeget alkalmaztak, holott jelentős különbségek vannak mind a népsűrűség, mind a nemzet gazdagsága és a magánjövedelem, illetve a háborús károk és pusztítások mértéke tekintetében egyaránt.

Meggyőződésünk, hogy a magyar jóvátételt revízió alá kellene venni a magyar nemzetgazdaság jellegének és jövőbeli kilátásának fényében.

Amennyiben a 300 millió dolláros szám igazságosnak és méltányosnak tűnik számunkra oly sokkal kevésbé feldúlt és gazdagabb gazdaságnak, — a román gazdaságot értem ezalatt — ha ésszerűnek tekintenénk 125 millió dollárban megszabni Bulgária esetében, amelynek sokkal szegényebb a gazdasága, számunkra úgy tűnik, a Magyarország számára javasolt teljes összeg valamennyi kéznél levő összehasonlító eszköz szerint vitathatatlanul túlságosan nagy.

Az Egyesült Államok delegációja nem fog ragaszkodni módosító javaslatához, amivel igyekezett elérni a Magyarországnak kiszabott jóvátételi összeg csökkentését 200 millió dollárra.

Ennek ellenére a jóvátétel e cikkelyéről az Egyesült Államok delegációjának szavazata elutasító lesz, ezt azonban nem szabad a jóvátételi elv ellenzésének magyarázni. Csakis e cikkely mostani formájának elvetését jelenti részünkről, mégpedig Magyarország mai helyzetének alapos ismeretére való tekintettel.

Végezetül, amennyiben néhány ország osztja kételyeinket, akkor ez a konferencia nem ajánlja a 21. cikkely szövegét a Külügyminiszterek Tanácsának, hanem a szavazás eredményével jelzi, hogy ez az egyik olyan probléma, amely rászolgál a Tanács újabb vizsgálatára.

VIII. Sír Alexander, az Egyesült Királyság első delegátusa:

"Az idő már előrehaladott és a konferencia megszabott idejének korlátozottságára való tekintettel nem óhajtom 2-3 percnél tovább feltartani önöket.

Szeretném itt közölni, hogy a tragikus következményű két világháború közötti időszakban Magyarország és Nagy-Britannia meleg baráti kapcsolatokat ápolott számos kereskedelmi ágazatban vagy a béke szándékai és alapelvei terén.

Reméljük, hogy most a békeszerződés aláírása után ezek a kapcsolatok megújulnak és továbbfejlődnek.

Meggyőződésünk, hogy ugyancsak a magyar nemzet óhaja is.

Számos beszéd hangzott itt ma el, de én csak háromra szeretném felhívni figyelmüket, vagyis Csehszlovákia, az Egyesült Államok delegátusának és Ausztrália képviselőjének beszédére. Azért kívánom figyelmükbe ajánlani ezt a három nyilatkozatot, mert olyan érzésről tanúskodtak, amely a brit nép legforróbb egyetértésével találkozik.

Amint azt Clementis úr kifejtette, nem a megtorlás békéjét akarjuk, és részünkről, az Egyesült Királyság részéről osztjuk az Egyesült Államok és Ausztrália delegátusának kormányaik nevében kifejezett véleményét, olyan terv megvalósítására törekedve, amely a csehszlovák és a magyar kormány között fennálló ellentétek okainak kiküszöbölésére irányulna.

Ezen a konferencián csakugyan nagy szükség volt mind a mérsékelt, mind a korrekt formától alaposan áthatott nyilatkozatokra, ami jellemző kell legyen államférfiak beszédeire.

A magyar békeszerződés vitája során mindvégig azt a célt követtük, hogy olyan megoldást találjunk a magyar problémára, ami véget vetne ennek az Európa szívében már régóta tartó sűrűlőds-forrásnak.

Amennyiben az elkövetkező hat hónapban célhoz érnének a csehszlovák és a magyar kormány közötti tárgyalások, amelyek ezzel a konferenciával kezdődtek, és megnyugtató megoldást találnának a magyar

kisebbségek problémájának megoldására, anélkül, hogy megsértenék az emberiség alapelveit, akkor az Egyesült Királyság teljes mértékben támogatni és szorgalmazni fogja az ilyen tárgyalásokat.

Reméljük, a magyar népnek a jövőben meglesz minden nélkülözhetetlen lehetősége és alkalma a gyors talpraállásra.

Egyébként nyilvánvaló, hogy egyetlen nemzet sem kerülhet ki a háborúból forradások vagy zúzdások nélkül, annál kevésbé, ha Magyarország esetében olyan országról van szó, amely a támadó oldalára állt és amely vereséget szenvedett.

Meggyőződésünk szerint a békeszerződés aláírása után gyorsan és rendszeresen halad majd előre Magyarország újjáépítése, úgyhogy lassan ismét biztosítva lesz a normális élet e nemzet számára. Részünkről és országunkban figyelemmel és együttérzéssel fogjuk kísérni Magyarország törekvéseit. És míg nemzeti iparunk kiheveri háborús sebeit, ami minket illet, minden lehetőséget el fogunk követni, hogy feljújtsuk a korábbi időkben Magyarországgal kialakult baráti kapcsolatainkat, mégpedig mindkét ország javára, hiszen tudjuk, amint itt is, nevezetesen az Egyesült Államok delegátusa részéről elhangzott, hogy Magyarország gazdasági újjászülése jelentős része annak a haladásnak, aminek meg kell valósulnia, hogy emelkedjen a jólét általános színvonala Közép-Európában és a Balkánon."

Amikor ez a nyolc beszéd elhangzott, a konferencia megkezdte a szavazást a Magyarországgal kötendő békeszerződés-javaslat egyes pontjairól. A konferencia által elfogadott javaslat szövegét a szavazás eredményeinek feltüntetésével a kötet végén közlöm.

H. A PÁRIZSI KONFERENCIA EREDMÉNYEI MAGYARORSZÁG TEKINTETÉBEN

Egy egész nemzedék élt Közép-Európában félelemben és bizonytalanságban. Végül borzalmas szenvedés és mérhetetlen veszteségek sújtották, mind emberéletben, mind anyagi javakban. Mindez azért, mert a németek és a magyarok, az első világháború támadói, nem voltak elégedettek az eredménnyel. Képtelenek voltak belenyugodni az 1920-21-ben Párizsban és környékén kialakított békefeltételekbe. Képtelenek voltak és nem is akartak megbékélni uralmi elképzelésük vereségével és sikertelenségével.

Magyarországon Horthy és reakciós sovinszta környezete a nemzeti hit alapvető dogmájává emelte "Trianon igazságtalanságának és tarthatatlanságának" tézisé. Kíméletlenül és megfontolás nélkül a múlt felújítására törek. Így jutott Magyarország céltudatosan és könnyelműen Hitler oldalán a második világháborúba. Megtámadta valamennyi szláv szomszédját. Szembefordult a világ valamennyi szabadságszerető nemzetével.

Az egész világnak, Európának, főleg azonban nekünk, Közép-Európában békére van szükségünk. Ezért a győztes második világháború után gyűlölet és a bosszúvágy érzése nélkül igyekeznünk megszüntetni minden ellentétkehez vezető okot. Megszüntetni minden régi követelést. Többek között meg akarjuk találni az alapot a Magyarországgal való tartós, lojális együttműködésre is. Ez eddig nekünk nem sikerült. Lehetetlen volt a meggyőzés és a megértés. Magyarország folytonosan a régi idők visszatérésére vágyott. Soha nem volt képes a szomszédaival való tárgyalásra ön maga és szomszédja helyes értékelése alapján. Magát túlbecsülte és a szomszédot lebecsülte. Ez a felsőbbiség-tudat valószínűleg az időnkénti fontosság-érzésből eredt. A magyarok időről időre azt látták, hogy feljük fordul a világ érdeklődése. Reméljük, az utóbbi szörnyű negyedszázad tapasztalatai után megértik ennek az érdeklődésnek az alapját, és tudomásul veszik, hogy Magyarország időnként érdekes kis figura lehet a világsakktáblán. Olyan kicsiny bábu, amely készséggel hagyja tologatni magát hatalmas pártfogóitól, nevezzék azt Mussolininak, Hitlernek vagy másnak. A nemzetek közötti szerény játékpártnerré csak a szomszédaival való meggyőzés után és azok egyetértésével válhat Magyarország.

Párizsban megszabták a békefeltételeket a háború után, amelyben Magyarország megint a támadók oldalán állt és amelyből megint alapos vereséggel került ki. A párizsi konferencia által javasolt békeszerződésben a magyarok valószínűleg csalódtak. Amennyiben a magyar sajtó és rádió a közvélemény tolmácsolójának tekinthető, Magyarország nemcsak a múlt valamennyi bűnének megbocsátását várta a békekonferenciától, hanem még valamilyen jutalmat is az előttünk és a világ előtt ismeretlen érdemeiért. A budapesti kormány talán tényleg azt hitte, hogy túlságosan szerény, ha támadó formában a status quo teljes helyreállítását fogja követelni Csehszlovákiától, Romániától pedig az 1940. augusztus 30-i bécsi diktátum döntésének legalább részleges elismerését.

Mindenféle kifogást lehet emelni a párizsi konferenciával szemben, azt azonban bizonyára nem, hogy a bosszú vagy az igazságtalanság szelleme vezérelné. Ha mégis olyan formában javasolja a békeszerződést Magyarország számára, ahogy megszavazták, a magyarok is kénytelenek lesznek tekintetbe venni, hogy valami hibának kell lennie Trianonnal kapcsolatos szónoklataikban. Ezenkívül megtudják, hogy minden agresszió után mindig újabb, nehezebb feltételek következnek. Talán tekintetbe veszik a magyarok, hogy az egyedüli, valóban hazafias álláspont a régi bűnök elismerése és a jóviszony keresése valamennyi szomszédossal.

A maximálisan 200 000 etnikai magyar áttelepítését öhajtó követelésünket elutasítva, a magyar kormány Csehszlovákia határainak Magyarország javára történő revízióját állította ellenkövetelésként. A kisebbségi jogok és kiváltságok visszaállítását és belső törvényhozásunk megszüntetését nemzetközi beavatkozással.

Magyarországnak a békeszerződésben sikerült ugyan elkerülnie az áttelepítés alapelveinek kifejezett elfogadását, de nem ért el semmilyen jogot és semmilyen lehetőséget, hogy bármi módon gátoljon bennünket olyan intézkedésekben, amelyeket szükségesnek fogunk tartani mindennemű revizionista és irredenta veszély végleges elhárítására határvidékünkön. Az pedig számunkra magától értetődik, hogy egyetlen kísérletre sem került sor szövetségeseink részéről, hogy komolyan szóljanak határaink revíziójáról vagy arról a szilárd elhatározásunkról, miszerint nem vagyunk hajlandók visszatérni az 1938. előtti kisebbségi rendszerhez.

Magyarország remélte, hogy sikerülni fog elkerülnie a Belveder-i erőszak anyagi felelősségét. Mindkét erről tárgyaló bizottság és a konferencia plénuma is egyhangúan elismerte igényünket.

A magyar delegáció minden lehetőséget elkövetett, a stratégiai okoktól a világközlekedést illető érvekig mindent latba vetett csakhogy megmentse az elfogadhatatlannak kikiáltott ún. "trianoni határok" érintetlenségének tézisé. A párizsi konferencia egyhangúan elismerte igényünk jogosságát a hídfő kiszélesítésére a Duna jobbpartján.

Megszületett a végleges döntés Erdélyről. Nem ismerték el Magyarország egyetlen igényét sem.

Magyarországnak vissza kell szolgáltatnia nekünk a Szlovákiából 1848 után elhurcolt történelmi-kulturális emlékeket.

Betiltottak bármiféle revizionizmust Magyarország részéről Csehszlovákia és Jugoszlávia ellen.

Magyarország köteles minden tőle telhetőt megtenni a szomszéd államok közötti közlekedés megkönnyítésére.

Tisztázódott a csehszlovákiai magyar vagyon kérdése. Stb., stb.

A párizsi konferencia eredményei jó tanulsággal szolgálhatnak Magyarország számára, és biztos kiindulópontot jelenthetnek a régi ellentétek tényleges kiküszöböléséhez. Új korszak kezdete ez a Duna-medencében.

VII. A PÁRIZSI KONFERENCIA UTÁN

Az eredetileg a Nagy Négyes által javasolt, majd a párizsi konferencián megtárgyalt és kiegészített békeszerződések alapvetően különböznek az első világháború után kötöttektől. Mind a versailles-i békeszerződésnek, mind az ún. Saint Germain-inak, a trianoninak és a többinek százszámra voltak cikkelyei és paragrafusai. Ezenkívül különböző részletmegállapodások, rendelkezések, mellékletek, jegyzőkönyvek stb. nagy tömege. A ma elkészült békeszerződések Olaszországgal, Romániával, Bulgáriával, Magyarországgal és Finnországgal viszonylag rövidek lesznek. Az olasz szerződés a leghosszabb. És mégsem lesz talán 80 cikkelye sem. Ezekbe belefoglalják a részletes rendelkezéseket a határokról, a volt olasz gyarmatokról, számos, igen összetett gazdasági kérdéstről, katonai és tengeri záradékokról stb. A román, a bolgár, a magyar és a finn szerződés terjedelme a fele sem lesz az olasznak. A legrövidebb közülük a finn szerződés. Csak 34 cikkelye lesz.

Az Olaszországgal és Németországgal csatlósaival a második világháború után javasolt békeszerződéseket tehát csak keretszerződésnek gondolják. Alapelveket tartalmaznak és alapkérdéseket rendeznek. A lehetőség szerint nem mennek részletekbe. A nagyhatalmak ezen általános irányvonala szerint kellett a párizsi konferencián résztvevő államoknak módosítaniuk javaslataikat és kívánságaikat. Újra és újra át kellett tanulmányozniuk és felül kellett vizsgálniuk már otthon előkészített aktacsomókat, amelyekben összegyűjtötték a haza, a különböző minisztériumok, intézmények, szövetségek stb. összes nagy és kis kívánságát.

A párizsi konferenciára előkészített számos aprólékos kérelmet nem kellett érvényesíteni, mert azokat az alap-rendelkezések tartalmazták. Másokat kicsinyességük miatt nem lehetett beleszorítani a keretszerződésekbe. Nem illettek oda sem tartalmukkal, sem szellemükkel.

A nagyhatalmak általános irányvonalában két koncepció volt megfigyelhető. A Szovjetunió politikai kérdésekben igen szigorúan járt el, de gazdasági téren igyekezett kimélni volt ellenségeit. A nyugati nagyhatalmak álláspontja ellenkező volt. Kisebbségi érdeklődést tanúsítottak a politikai rendelkezések iránt, de gondosan ügyeltek a gazdasági kérdésekre. Energikusan védtek és érvényesítették a maguk és néhány saját gazdasági szervezetük magánérdekeit. Gyakran azon az áron is, hogy ezáltal fékezheték egy volt ellenséges állam teljes gazdasági szabadságának visszaszerzését.

Ezt a két irányzatot állandóan egyensúlyban kellett tartani, kompromisszumokat kellett találni. Ezért végül többé-kevésbé a törekvések mindkét iránya érvényesült. Az ezen alapelvek szerint kidolgozott békeszerződésjavaslatokat a bizottságok által elfogadott valamennyi módosítással és kiegészítéssel a békekonferencia plénuma elé terjesztették. A bizottságok minden szerződéshez részletes jelentést nyújtottak be. A plénum minden békeszerződés komplex egészével foglalkozott. Cikkelyenként szavaztak az egyes rendelkezésekről. A szerződéseket a megszabott sorrendben tárgyalták. Először az olaszt, azután a román, a bolgárt, a magyart és végül a finnt.

A párizsi konferencia plénuma 1946. október 7-én kezdte meg a békeszerződések vitáját. A konferencia valamennyi résztvevőjén, a delegátusokon és a delegációk technikai személyzetén, valamint a főtitkárság személyzetén is általános fáradtság volt észrevehető. Naponta három plenáris ülést tartottak. Dél előtt, délután és este. Napi 10-12, néha több órát is ülésztettek. A program szerint és az ENSZ plenáris ülésének megnyitására való tekintettel október 15-ig minden munkát be kellett fejezni. Ez a tempó igen hamar kifárasztotta a közönséget is, amely az egykori francia szenátus üléstermének erkélyéről kísérte figyelemmel az üléseket. Végül 1946. október 12-én a magyar békeszerződés, 1946. október 14-én a finn szerződés tárgyalásán már csak a közvetlenül érdekelt voltak jelen.

Minden szerződésről először általános vitát folytattak, majd külön ülést szenteltek az egyes cikkelyekről való szavazásnak. Minden vitában sok érdekes beszédet tartottak. Mind speciális, mind általános témákról. Azt hiszem jó lesz, ha legalább néhány részletet szó szerint közlök ezekből a beszédekből:

M a s o n, az új-zélandi delegáció elnöke:

"...Az ilyen nézetkülönbségek természetesen elkerülhetetlenek. Ám az ilyen konferencián teljesen helyénvaló, sőt nélkülözhetetlen eltérő szempontok világos és pontos közlése a külvilággal teljesen hibás módon történt, az ellenszenv és a rosszindulat megnyilvánulásaként. Ez meglepett.

Nem igazságos a nyíltság közlése a világ nemzeteivel olyan módon, hogy azt rosszindulatnak tarthassák és aggodalmat keltsenek a béke iránt."

"Új-Zéland engedményeket tett, mivel elismerte a többi Egyesült Nemzet szükségleteit. Nem dicsekszünk ezzel, világos, hogy könnyebbek az engedmények olyan ország számára, amelynek semmiféle rendezésben nincsenek közvetlen anyagi érdekei; azt is elismerjük, hogy ezek az engedmények néhány más országnak kevésbé könnyűek."

"Beszéljünk nyíltan; nem vagyunk elégedettek néhány kompromisszummal, amit a világ jelenlegi hatalmi megoszlására és a világ elrendezésére való tekintettel el kellett fogadnunk. Lelkiismeretünk nyugtalan. Legyen azonban egynék viselkedése bármilyen, nem hiszük, hogy sokat érne egy nemzetközi összejövetelen, ha makacsul a magunkét hajtogatnánk a többi húsz nemzet véleményével szemben."

B i d a u l t, a francia delegáció elnöke:

"Németország, amely messze a Tengely legerősebb összetevője volt, a nemzetközi konfliktusokban mindig azok oldalára került, akik a szabadság ellen törtek és jogtiprók voltak. Hitlerrel legmagasabb fokát érte el a brutalitás és a felforgatás, ami igazol egy bizonyos tanácsot, amit 1942-ben vele kapcsolatban adtak a lordok házában: 'Ne próbálják óvni a vadembereket'. És ami nemzetének képességét illeti, hogy szembeszálljon a zsarnoksághoz és háborúhoz vezető rendszereivel, Hegel már több mint száz évvel ezelőtt kijelentette: 'A németek képesek lennének harcolni az adómentességért, de a gondolat szabadságáért soha'.

Olaszországban ezzel szemben a fasiszmus egy alaptulajdonságában békeszerető nemzetet tévesztett meg, amely nem vett részt készségesen gonosztevő vezéreinek (dirigeants) vállalkozásaiban. Ebben az országban, amelynek a civilizációja régi és nagyszerű, de politikai kialakulása nem régi keletű, és amelynek politikai nevelése még a kezdet kezdetén volt, és ahol a demokrácia az első lépésekkel próbálkozott, lelkiismeretlen kalandorok magas helyekkel kötött erőszakosközséggel és bűnrészességgel képesek voltak megragadni a hatalmat és előkészíteni támadó vállalkozásaikat. Gaztetteik és romlottságuk tragédiájáról ma lehull a lepel.

E gaztettekkel és romlottsággal kapcsolatban nem mondhatjuk ki, hogy az olasz nemzet mentesülne a felelősség alól, mivel egy nemzetnek, ha a terror béklyóiba kötötték is, mindig van valamelyes felelőssége vezéreinek tetteiért, ha e vezéreket nem külső hatalom erőszakolta rá.

Ugyanígy nem mondhatjuk ki, hogy teljesen megszabadult volna ettől a felelősségtől azzal, hogy három háborús év után megdöntötte Mussolini hatalmát, és azzal, hogy később fegyveres erővel és partizánjaival a Szövetségesek oldalán fegyvertársként részt vett a hadműveletekben.

De meggyőződésünk, hogy e nemzet valódi törekvései békeszeretőek, hogy nem vágyik sem felsőbbbségre, sem hatalomra. Ami fontos, az az, hogy ezekkel a törekvésekkel összhangban vezessék."

M o l o t o v, a szovjet delegáció elnöke:

"Mi az alapvető feladatunk? Feladatunk úgy irányítani, hogy a békeszerződés, amit előkészítünk, csakugyan összhangban legyen a népek érdekeivel, amelyek tartós és megbízható békére vágnak. Ennek a békének demokratikusnak kell lennie; nem hagyhatja büntetlenül a támadókat, nem feledkezhet meg valamennyi nép önkéntes áldozatairól ebben a szabadságért és a közös győzelemért vívott nagy küzdelemben.

A demokratikus békének egyben kedvező feltételeket kell teremtenie a baráti kapcsolatok fejlődésére mindazon népek között, amelyek biztonságot akarnak, és készek a közös fellépésre minden új támadási kísérlet ellen.

Ezért a demokratikus békének a fasiszmus ellen kell irányulnia. Hozzá kell járulnia a fasiszmus minden nyomának, minden új formájának teljes megsemmisítéséhez, amit magára ölthetne. Biztosítani kell továbbá a teljes támogatást a demokratikus alapelveknek és hozzá kell járulnia bevezetésükhöz a korábban ellenséges országokban.

Ilyen békefeltételekben nem szabad semmi megalázkodásnak lennie az érintett országok – a mi esetünkben Olaszország – szuverén jogai számára. E béke feltételeinek nem szabad semmi olyat tartalmazniuk, ami az érintett ország gazdasági függőségéhez vezethetne más, erősebb országoktól.

Ennek a békének meg kell felelnie a felszabadulás céljainak, amelyekért a Szövetségesek harcoltak, és egyben a volt ellenséges országok népei érdekeinek is, amelyek felszabadultak a fasiszmus alól, és a demokratikus fejlődés útjára léptek.

Ebben a szellemben lát hozzá a Szovjetunió az olasz békeszerződéshez, s ugyanígy a többihez is. Nagyon jól tudjuk, hogy korunkban a fasiszmus és az agresszió szorosan összekapcsolódik. Ez különösen Olaszországra vonatkozik, amely a fasiszmus hazája volt, és még a második világháború kirobbantása előtt szomorú hírnevet szerzett támadó hadműveleteivel Abesszíniában és Spanyolországban, és katonai és politikai szövetségeseivel a hitleri Németországgal, amely a második világháborút kirobbantotta."

A korábbi békekonferenciákkal szemben a párizsi konferencia valamennyi tárgyalása nyilvános volt; ez összhangban van a demokratikus alapelvekkel.

A szovjet delegáció szerencsésnek tekinti magát ebben a helyzetben, amely az egész világ népeinek közeli betekintést enged a konferencia munkájába, különösen akkor, ha a sajtó ezt a mindenképpen nélkülözhetetlen objektivitással és a nyújtott tájékoztatások pontosságának tiszteletben tartásával teszi.

Emlékeztetünkbe kell idéznünk, hogy szüntelenül a nemzetközi közvélemény ellenőrzése alatt dolgozunk. Ez hozzásegíthetne bennünket, hogy igazságos megoldást találjunk a fennmaradt kérdésekre, valamint azokra, amelyekhez még nem sikerült hozzálátni."

"Ezen a konferencián a demokratikus béke felépítéséről van szó. Ez kell legyen minden demokratikus ország célja. És ez a gondolat mégsem talál egyforma megértésre az itt képviselt valamennyi ország részéről.

A szovjet delegáció együttműködésre szólítja és buzdítja a többi ország delegációit a demokratikus béke felépítésének munkájára.

A cél elérése érdekében bizonyos számú megoldatlanul maradt kérdésben kompromisszumot kell találni, amint az számos kérdésben sikerült azóta, hogy foglalkozni kezdtünk ezekkel a problémákkal. Az ilyen megegyezés létrehozása lehetséges, mivel mindannyian elismerjük, hogy demokratikus békét akarunk, és nem akarjuk bizonyos országok akaratát másokra erőszakolni. Ellenkező esetben nem sok jó származna tanácskozásainkból.

Elhangzott itt, hogy a konferencia munkaménetét nem mindenki ismerte el megnyugtatónak. Ha valamennyiünket áthat a vágy, hogy valósítsuk meg a demokratikus békéből mindazt, ami az adott viszonyok között lehetséges, találunk majd megoldást minden megoldatlan kérdésre, és biztosak lehetünk benne, hogy a megoldás összhangban lesz valamennyi, a béke mellett elkötelezett nép vágyaival."

B e v i n, az Egyesült Királyság delegációjának elnöke:

"A brit delegáció jó dolognak tartja, hogy nemcsak a szövetséges országok álláspontját vették tekintetbe, hanem a korábban ellenséges országok is alkalmat kaptak, hogy előadják szempontjaikat és elmondják véleményüket. Jussunk bár akármilyen döntésekre, azt nem lehet majd mondani, hogy a konferenciának és az egész világnak ezúttal nincs tényismerete."

"A háború hat éve után, a szörnyű csalódások után a két háború közötti időszakban, valamint a filozófiák eltérő volta miatt is, amit az egész világon képviselünk, teljesen érthető, hogy ütközésekre kerül sor; eléggé eltérő dolog békét építeni és háborút folytatni. A háború alatt az ellenség minden ereje a Szövetségesek ellen fordul, és azok védekezésüket tekintetbe véve kölcsönös megegyezésre jutnak. Amikor viszont a világ újjáépítéséről van szó, különböző nézetek jelentkeznek, és nem létezik már a megegyezés kötelezettsége. Egyedül a türelem és a békétűrés teheti lehetővé, hogy a kívánt eredmény megszülessen."

Időnként valaki panaszokkal és rágalmakkal lép fel, de ez mind feledésbe merül, és nem eszerint ítélnék majd meg bennünket. A jövő ítélete annak a békének a végleges eszköz voltától függ majd, amit itt előkészítünk. Ugyanígy függ majd attól is, valóban megvédjük-e az emberiséget attól a katasztrófától, amit az utóbbi 25 évben kétszer éltünk át."

"Nem könnyű felülemelkedni a háború által felkorbácsolt szenvedélyeken, és ezért nem sajnálom, hogy hosszadalmasak voltunk, mivel ez a hosszadalmasság idővel jobb eredményben nyilvánulhat majd meg. És valóban, minél jobban távolodunk magától a háborútól, annál több a remény, hogy a mérséklet és a józan ész megértést hoz."

Engedjék meg, hogy az Egyesült Királyság delegációja nevében kijelentsem, az egymással szemben álló tömbök kialakulása a legutolsó, amit kívánánk. Az egység volt győzelmünk alapja. Békénk alapjának is kell lennie."

"Szeretném ugyanígy hangsúlyozni azt a nagy fontosságot, amit az Egyesült Királyság delegációja tulajdonít annak, hogy Olaszország alapelveit fogadja el, miszerint nem tesz különbséget kereskedelmi kapcsolataiban az Egyesült Nemzetek tagjai között."

Elnök úr, egy szörnyű háború után sohasem kellemes feladata a békefeltételek mérlegelése. De szeretném emlékeztetni a konferenciát és Olaszországot, hogy amint a hadiállapot véget ér, ha helyreáll a béke és Olaszország visszatér az Egyesült Nemzetek kötelékébe, számos lehetőség adódik majd számára termékeny együttműködésre mind a kereskedelmi kapcsolatokban, mind egyéb téren."

S m u t s marsall, a Dél-afrikai Unió nevében:

"Szeretném hozzátenni, hogy benyomásom szerint az eredmények, amelyeket a delegációk tagjai elértek, szerencsésebbek, mint feltételeztük. Az ezzel a békeszerződéssel kapcsolatos nagy nézetkülönbségek és ellentmondások követelések, valamint a bizottságokban kialakult élénk és heves viták miatt sokan már reményüket veszítették a konferencia sikerében. Vitathatatlanul sokan vannak, akik azt nyilatkozzák, hogy néhány eredményben csalódtak. De sikerült legalább választ találni megoldhatatlannak tűnő kérdésekre, és a konferenciának egészében nincs oka, hogy szégyenkezzen az elért eredmények miatt. Úgy tűnik, a közvélemény is általában úgy ítéli meg, hogy a nehéz körülmények között hasznos munka folyt. A legkevesebb, hogy elmondhatjuk, a konferencia nem végződött sikertelenül, és legyen a végeredmény bármilyen, ez a konferencia már eddig teljesítette vállalt feladatát."

"Trieszt ilyen módon azt a szerepet fogja játszani, amit a múltban a Hanza-városok Észak-Európában. Nagy siker, hogy megoldást találtak a problémára, és reméljük, a résztvevő felek elfogadják és a lehető legjobban hajtják majd végre."

"Így a nemzetiségi és stratégiai szempontokat tekintetbe véve támogattuk a határjavaslatot egyrészt Olaszország, másrészt Franciaország és Jugoszlávia között. Ugyanígy támogattuk az olasz igényeket néhány más esetben is, amikor úgy látszott, hogy az ész politikájával indokolták azokat."

A Mussolini által rosszul irányított Olaszország ellenséges állam volt, amely ellen Dél-Afrika fő háborús erőfeszítését fordította. De a háború utolsó éveiben Olaszország a mi oldalunkon vett részt a háborúban. Nemeslelkűen támogatta a Szövetségesek háborús erőfeszítéseit, önként súlyos áldozatokat vállalva és súlyos veszteségeket szenvedve."

Úgy tűnt nekünk, az a jó politika, ha nem feledkeznek meg ezekről a szolgálatokról, ha visszaadják Olaszországnak önbecsülését azzal, hogy ismét bevezetik az európai népek családjába, amelynek fontos tagja. A mi álláspontunk az ésszerű politikára támaszkodott, és semmiképpen sem előítéletekre a többi nemzet ellen, amelyeket egyébként a konferencia keretében erőteljesen védelmeztünk."

"Ha általában sikeresnek tekinthetjük ezt a konferenciát, egyik fő jellegzetessége csalódást és csüggedést okozott mindazoknak, akik távolabbra tekintenek, túl ezen a konferencián. A tárgyalások és a bennük

megnyilvánuló koncepciók meghasonlást mutattak, ami ha nem gátolták volna, szomorú előjel lett volna a konferencia és a világbéke jövője számára. Akik figyelmesen követik a tárgyalásokat és a szavazást, meglepődnek majd azon a rendszerességen, ahogyan az egyik oldalon a szlávnak, a másik oldalon a nyugatnak nevezett blokk egymás ellen szavazott. Ez volt a konferencia újdonsága. E tény fontossága végül háttérbe szoríthatná magát a konferenciát. Ezért úgy ítélem meg, hogy igazságos a tény hangsúlyozása, hogy ne becsüljük le, se ne mellőzzék elhallgatással, hanem tárgyalják meg nyilvánosan és rendezzék a konferencia befejezése előtt."

"A rosszindulatú propagandán kívül semmi sem teszi szükségessé egyesült világunk két táborra osztását, amelyek végül két világgá fognak válni. A propaganda sokkal hangosabban beszél, mint a tények."

"Nincs alapvető elszakadás Nyugat és Kelet között. Itt az ellenséges háborús propaganda következményeiről van szó. Van elég tér, hely és munka valamennyiünk számára ezen a világon, amely egy van. Nincsenek olyan ellentétek, amelyeket ne lehetne áthidalni, nincsenek olyan árkok, amelyeket ne lehetne feltölteni. Az a szerencsétlenség, hogy a sajtó és a propaganda nem éppen okosan az ellentétekre helyezi a hangsúlyt, mivel ez jobban felkelti a közönség érdeklődését és mivel az ilyen dolgoknak nagyobb a zsurnalisztikai értéke. Mindkét fél ideológiája az ad nauseum propagandák tárgya olyan mértékben, hogy a népek végül azt hiszik, semmi sem fontosabb a világon, mint saját ideológiájuk. Szeretném, ha vétőt lehetne emelni az ideológiák ellen, és így a világ eljutna odáig, hogy tényleges problémáival foglalkozzon."

L a n g e, a norvég delegáció elnöke:

"A bizottságok által elért eredményekkel kapcsolatos álláspontomat magyarázva, abból a tényből indulunk ki, miszerint minden itt képviselt állam munkálatokként elfogadta, hogy a konferencia feladata korlátozott. A mi feladatunk ténylegesen ajánlások (recommandations) előterjesztése a négy külügyminiszternek. A szerződések végleges formájáért a Négyeken van a felelősség, ők lesznek tehát elsősorban felelősök azért a békéért, amit ezek a szerződések létrehozhatnak."

Am maga a konferencia összehívásának ténye bizonyítja a Nagy Négyesnek azt a kívánságát, hogy tárgyaljanak a többi nemzettel, amelyek jelentős erővel vették ki részüket a közös háborús erőfeszítésekből. Ez világosan mutatja, hogyan értelmezik mindenütt, hogy a világbéke valamennyi szabad nemzet legszélesebb együttműködésétől függ. Mindannyiunknak meg van a magunk felelőssége, ami az erőfeszítést illeti, amit a nemzetközi együttműködés alapjainak lerakására okvetlenül ki kell fejteni, amely együttműködést minden téren ki kell fejlesztenünk."

Munkánk során egyre inkább meggyőződünk róla, milyen fontosságot kell tulajdonítani annak, hogy a lehető legnagyobb többséget érjük el a konferencia ajánlásainak. És csakugyan, a béke kizárólag mindannyiunk együttműködésével jön létre, kölcsönös engedményekkel és a kölcsönös megértés igyekezetével. Minél szilárdabb többséget érünk el azoknak az ajánlásoknak, amelyek megfogalmazásával megbíztak minket, annál nagyobb lesz a súlyuk ezeknek az ajánlásoknak a Külügyminiszterek Tanácsában abban a pillanatban, amikor meghatározzák a szerződések végleges szövegét."

Ezért a norvég delegáció úgy ítéli meg, ha kívánhatná is a szerződés néhány intézkedésének más formáját, kötelessége mindenütt, ahol csak lehetséges, úgy szavazni az ajánlásokra, ahogyan azokat javasolták, inkább, mint ellene szavazni és ezáltal gyengíteni a konferencia döntéseinek súlyát."

K a r d e l j, a jugoszláv delegáció elnöke:

"A mi nemzeteink sorsa keserű. Már néhányszor vérükkel kellett fizetniük minden előrelépésért a szabadsághoz vezető úton és saját földjük minden darabjának visszafoglalásáért. A békekonferenciák nem is egyszer elragadták tőlük, amit fegyverrel megszereztek."

Valóban sajnálatra méltó, hogy azon hatalmak között, amelyek nemzeteink felszabadulása és egysülése ellen fordultak, nemcsak a törökök, a németek, az osztrák-magyar monarchia és Olaszország volt, amely igazság szerint csak a XIX. század végén kezdte keresni a Balkánon érdekszféráját az imperialisták soraiban."

Nem, nemcsak ezek voltak, hanem voltak még közöttük — ritka kivételként — még néhány nyugat-európai állam egyes vezető személyiségei (dirigeants) is, azaz olyan országokban, amelyek büszkén dicsekszenek demokratikus hagyományaikkal."

1804 jelenti a szerb nemzet hosszú harcának kezdetét a török elnyomók ellen. E pillanattól Szerbia a balkáni szláv népek felszabadító harcának központja lett. Ettől az időtől egészen az első világháborúig Jugoszlávia népei sok háborút, felkelést, számos békekonferenciát éltek át, a bécsi kongresszustól kezdve (1814-1815) az 1856-os párizsi kongresszuson, az 1862-es konstantinápolyi konferencián, az 1878-as berlini kongresszuson és különböző más konferenciákon keresztül."

Valamennyi kongresszus és konferencia jellemző vonása a szemmel látható és szüntelen törekvés a szembeszállásra a délszlávok felszabadulása ellen. Minden egyes fenti konferencia újabb csalódást okozott Jugoszlávia népeinek; mindegyik elragadta tőlük saját földjük egy darabját, amit maguk, fegyverrel ragadtak ki az elnyomó kezéből.

Ám ezek a konferenciák nem tudták megállítani népeinket, sem elfojtani szilárd eltökéltségüket a felszabadulásra és az egyesülésre."

"Nemzetünk mindvégig folytatta felszabadító harcát Olaszországban a két háború közötti időszakban, hogy majd a Tengelyhatalmak elleni háború első napjától kezdve a fegyveres felkelés formáját öltse magára.

Jelen pillanatban Jugoszlávia népei ismét ugyanazokkal az akadályokkal kerülnek szembe ezen a konferencián és e konferenciával kapcsolatban, amelyek a múltban teljes felszabadulását gátolták.

A XIX. században néhány nyugati nagyhatalom Törökország integritása megőrzésének szükségességére hivatkozott, hogy biztosítsák saját befolyásukat a Balkánon. Ugyanezen okból mutatkozott akkor szükségesnek Ausztria-Magyarország hatalmának kiterjesztése a Balkánon. Ma pedig azt mondják nekünk, továbbra is ugyanezen okokból, hogy okvetlenül támogatni kell Olaszország imperialista követeléseit vagy megőrizni Ausztria integritását.

Ennek ellenére ez az egész történet ugyanazon folyamat két arcát mutatja számunkra: a 140 év alatt, mióta a felszabadító és egységesítő harc tart, számos felkelésen és számos háborún keresztül Jugoszlávia népei felszabadulásuknak és egyesülésüknek mindig ugyanazokkal az akadályokkal és ellenfelekkel találkoztak szembe, de valamennyi akadály és valamiennyi békekonferencia ellenére nem sikerült meggátolni e népeket, hogy ne bővítsék szabadságuk határait és ne biztosítsák egyre jobban függetlenségüket.

Nem először történik, hogy hősi és véres felszabadító harc után a jugoszlávok mélységesen csalódtak a nemzetközi imperialista politika irányzatai miatt. De nagyon jól tudják, hogy összeomlott a török császárság, hogy elbukott a velencei köztársaság, hogy eltűnt a szentistváni korona Magyarországa, hogy nincs már Ausztria-Magyarország, hogy Mussolini és Hitler is meghalt, míg a jugoszláv felszabadítás szüntelenül ment a maga útján: kezdve a kis Szerbia és Crna Gora létrehozásától, a boszniai felkelésen és balkáni háborúkon, az ausztriai nemzeti mozgalmon és a felszabadító harcon át az első világháború alatt egészen nemzetünk felszabadító harcáig a második világháború alatt a volt Jugoszlávia határain belül és kívül egyaránt.

Nincs erősebb és legyőzhetetlenebb a történelemben, mint egy nemzet szabadságharca, amely nemzet tudatában van annak, hogy jogait és létét védelmezi. Azok az erők, amelyek magából a néptömegek mélyéből törnek elő, hatalmasabbak, mint az összes kísérlet, hogy erőszakkal kényszerítsenek rájuk olyat, ami igazságtalan."

"Ugyanaz a szavazógép egészen a jóvátétel értelmezésének (notion) értelmetlenségéig forgott.

Olaszország bizonytalan anyagi helyzetéről beszélnek, és nem veszik tekintetbe az olasz támadás áldozatainak sokkal súlyosabb helyzetét. Nyilván nem kételkedünk benne, hogy Olaszország súlyos gazdasági helyzetben van. De ennek ellenére felteszük a kérdést: ha az Amerikai Egyesült Államok és az Egyesült Királyság őszintén aggódik az olasz gazdaság miatt, miért nem nyilvánítanak hasonló gondoskodást szövetségesük, az elpusztított Jugoszlávia gazdaságával kapcsolatban?

A bizottságban a többség azt javasolja, hogy Olaszország fizessen 100 millió dollár kártérítést Jugoszláviának, ami kevesebb, mint az okozott kár 1 %-a. Jugoszlávia nem tehet mást, csak beleegyezhet, annál inkább, mert ezt a nyomorúságos kártérítést éppen azok az országok kényszerítik rá, amelyeknek hasznuk volt a szerződés bizonyos gazdasági záradékaiból.

'E konferencia igazságossága' mibenlétének világos bizonyítására csak néhány számadatot közlök önökkel.

A konferenciának Olaszország gazdasági kötelezettségeiről hozott döntése szerint és amennyiben e kötelezettségek minden forrását számításba veszik, vagyis mit fizetett ki Olaszország a szövetséges országoknak és mit kell még fizetnie:

Nagy-Britannia	38 459 dollárt,
Franciaország	40 903 dollárt,
Jugoszlávia	268 dollárt

kap minden egyes áldozatért.

Ha ugyancsak az összegeket az ingatlan vagyonban közvetlenül esett anyagi károkhoz viszonyítjuk százalékban:

Franciaország
Nagy-Britannia
Jugoszlávia

139 %-ot,
1 130 %-ot,
25,5 %-ot kap

Uraim, a jugoszláv delegáció nem foglal az ellen állást, hogy legyenek tekintettel az olasz gazdaságra és akadályozzák meg összeomlását. Ez esetben viszont feltétlenül szükséges, hogy valamennyien egyformán és ugyanabban az arányban viseljék az azzal kapcsolatos áldozatot, ha egyáltalán 'igazságtalannak' tartják az előnyadást egy olyan országnak, amely a legtöbbet szenvedett a háború kellős közepén."

S p a k, a belga delegáció elnöke:

"Meg kell állapítani és ki kell mondani, hogy a közvélemény fáradt és egyben nagyon nyugtalan vitánk hosszadalmassága és szenvedélyessége miatt, ahogyan az ellentétes szempontok összeütköztek.

Az olvasói érzékenységet nem eléggé kímélő sajtó készségesen megfelel szenzációéhségének, és nem tett semmit, hogy ne emelje ki ezeket a pesszimista tendenciákat, hanem éppen ellenkezőleg.

Továbbra is úgy ítélem meg, hogy a csüggedtség és az aggodalmak túlzottak. Ugyancsak távol állok attól, hogy azt állítsam, mindaz, amit itt végeztek, igazságos módszerrel történt, illetve az elért eredmények feljogosítanak arra az állításra, hogy legnemesebb álmaink beteljesedtek. De mindenképpen igazságtalan lenne anélkül értékelni munkánkat, hogy pontosan felmérnénk feladatunk nagyságát és az azzal kapcsolatos nehézségeket. A háború áldozatává vált sok ember, bár alig fejeződött be a háború, már elfelejti annak minden anyagi és erkölcsi rontását.

Ne feledjük, olyan korban van szó a világ újjáépítéséről, amikor a szíveket még a sajnos érthető bosszú és visszavágás érzései uralják, olyan korban, amikor a felhalmozódott roncsok a legkisebb problémát is nehezé teszik."

"Annak az alapvető módszernek, miszerint a szerződések előkészítését a nagyhatalmakra bízta, megvannak a maga előnyei, de hátrányai is."

"Valóban szükséges és bölcs dolog azonban, hogy a nagyhatalmak úgy kötelezzék el magukat, ahogyan az élénk terjesztett javaslatokkal tették, azon javaslatokkal, amelyek a jelen eljárás során döntéssé válnak még mielőtt megvitatnák őket? Ezen felül ennek az eljárásnak az is a következménye, hogy megbénítja a kis államok által kifejezhető kezdeményezést és együttműködést, mivel igen nehéz, sőt majdnem lehetetlen a kétharmados vagy akár az egyszerű többség elérése, ha a nagyhatalmak közösen szavaznak. Meggyőződhetünk erről, ha az elfogadott módosító javaslatok kis számát említjük."

"Elismerem, anélkül, hogy mindenben osztanám nézeteit, csodáltam azt a tüzet és harciasságot, amivel a jugoszláv delegáció védelmezte téziseit, és gyakran őszintén sajnáltam is őket, látva, mennyi igyekezetet fejtettek ki hiába és hogy gyakran a nyilvánvaló jog már korábban megállapított (arreté) vagy elhatározott (décidée) ellenállásba ütközött, habár minden indokot objektíven áttanulmányoztak.

Ugyancsak elismerem, hogy néhányszor meggyőződésem ellen szavaztam, olyan dilemma elé kerülve, amitől meg kellett volna és meg is lehetett volna kímélni bennünket: vagy nem hagyni jóvá a nagyhatalmak megállapodása szerinti megoldást, amin az ő döntésük szerint nem volt szabad változtatni, tekintettel arra, hogy ezzel levegőbe röptük az építményt, amelynek törekvésüket maguk az alkotók szakadatlanul hangsúlyozták, vagy nem adni igazat azoknak, akiknek lelkiismeretünk szerint kötelességünknek éreztük, hogy igazat adjunk."

"Az ilyen tévedéseket el lehetett volna kerülni, ha a munka első stádiumában a résztvevő országokat bevonták volna a szorosabb együttműködésbe a nagyhatalmakkal, ha legalább az előkészítő bizottságokban megengedték volna nekik, hogy a teljes egyenlőség alapján dolgozzanak, ha nagyobb mértékben adtak volna elsőbbséget a közvetlen megbeszéléseknek, melyek során a nagyhatalmak megelégedtek volna azzal, hogy felajánlották volna hozzájárulásukat, és csak akkor döntöttek volna, amikor a megegyezés lehetetlenné mutatkozott.

Engedjék meg, hogy nyíltan kimondjam, más eljárást kérek, ha a Németországgal kötendő békéről lesz majd szó; biztos vagyok benne, hogy mások is ezt fogják kérni, ha a Japánnal kötendő békéről lesz szó."

"Talán még azt is mondhatnám, nem bölcs dolog úgy kezdeni egy konferenciát, mintha egész örökkévalóság lenne előttünk. Egész heteket szánni az eljárási kérdésekről folytatott vitákra, egy szerződés első, nem okvetlenül a legfontosabb cikkelyeit tárgyalni a szónoklati idő korlátozása nélkül, és közben újabb és újabb intervenciókat engedélyezni, majd gyorsan módszert változtatni, nem azért, mintha a témák másodrangúvá váltak volna, hanem mivel mindenki úgy érzi, hogy ezt már ideje befejezni.

A kezdetben lassú munka így a továbbiakban kapkodóvá válik. Éjjel-nappal folynak az ülések, és végül mindenki inkább fáradtan szavaz, mint meggyőződésből. A jó munkaeljárás az elejétől nélkülözhetetlen: a jó munka feltétele."

Mint ezekből az idézetekből is nyilvánvaló, kevés szó esett abban a reményben, mintha az utolsó pillanatban még kölcsönös meggyőződésre kerülhetne sor. Az egykorú világhelyzetben mindenkinek tudatában kellett lennie, nagyon valószínűtlen, hogy bárkinek sikerülne szónoklatokkal változtatni az egyes kormányok és delegációk már korábban elfoglalt álláspontján. Ezért a szónokok minden beszédükben elsősorban a hazai és a világközvéleményhez fordultak. Amint ilyen esetekben lenni szokott, sokat beszéltek a jövő számára is, a jegyzőkönyvbe. A plénumon részletesen megvitattott néhány témából számunkra két vita és két szavazás volt különösen érdekes. A vita és a szavazás a Duna nemzetközivé tételéről és az USA delegációja által az utolsó pillanatban javasolt jóvátétel csökkentés vitája és szavazása. A vitában megmutatkozott a különbség a távoli és a közvetlenül érdekelt államok között. A mindkét javaslatról tartott szavazás világosan megmutatta, hogy vannak olyan problémák, amelyekről nem lehet dönteni a szavazatok egyszerű összeszámlálásával, mert a jelenlevők nem minden szavazatának van mindig és nem is lehet azonos súlya.

Amikor a kulturális és történelmi emlékek visszaszolgáltatási albizottságáról döntöttek, az USA képviselője kifogásolta Csehszlovákia albizottsági tagnak való jelölését, mivel közvetlenül érdekelt a tárgyalandó kérdésben. Ekkor jegyezte meg igen szellemesen Új-Zéland delegátusa, hogy ezen a konferencián mindenben a győztes államok akarnak és kell dönteniük, amelyek minden egyes kérdésben többé-kevésbé érdekeltek. Ha azt az alapelvet, amelyet az USA ez esetben védelmez, maradéktalanul érvényesíteni akarták volna, Új-Zélandnak egymagának kellett volna kidolgoznia a békeszerződéseket, mert egyedül teljesen érdektelen valamennyi megvitattott kérdésben.

A két és fél hónapig tartó konferenciára igen sok különböző esemény volt hatással. A megnyugtató momentumok többségét nem tudatosították eléggé sem a konferencia résztvevői, sem a világközvélemény. Pedig nem kevés ilyen volt. Ezzel szemben minden disszonáns hangot, bárhol jelentkeztek is, fölöslegesen felnagyították és előtérbe állították.

A konferencia, a viták, a szónoklatok lefolyására, nemegyszer némely delegációk állásfoglalására is vitathatatlanul nagy hatással volt valamennyi ülés teljes nyilvánossága. A delegátusok majdnem mindig teljesen kisebbségben voltak a különböző megfigyelőkkel és a jelenlévő újságírókkal szemben, akik némi távolságban álltak és ülték a tárgyalóasztaloktól. Ez a nyilvánosság nemegyszer zavarba is hozta a konferencia résztvevőit. De úgy tűnik, általában sokkal jobb hatást tett, mint sokan várták.

A konferencia ideje alatt különféle események történtek vagy keletkeztek, amelyek nem hanyagolhatók el teljesen, ha eredményüket értékeljük. Lehetséges, hogy volt bizonyos hatásuk a konferenciára. Választások voltak Ausztráliában. Választásokra készültek az USA-ban és Új-Zélandon. Ugyanígy néhány volt ellenséges államban is. A per utolsó fázisa és a nürnbergi ítélet. Szlovénia fölött lelőttek vagy leszállásra kényszerítettek egy USA katonai repülőgépet. Byrnes hosszú beszédet tartott Stuttgartban az Egyesült Államok viszonyáról az új Németországgal. Ez a beszéd sok találgatásra és kommentárra adott okot. Washingtonban kénytelen volt benyújtani lemondását Wallace miniszter, Roosevelt utolsó bizalmas munkatársa. A Szovjetunió fölvetette a Dardanellák kérdését és a montreauxi egyezmény revízióját. Súlyos nyugtalanságok voltak Indiában és Palesztinában. Görögországban népszavazás és György király visszatérése. Amerikában különböző sztrájkok kezdődtek. Az emberek megjósolták a sztrájkhullámot az USA-ban. Sztálin generalisszimusz optimista interjút adott egy angol újság képviselőjének. Stb.

Minden mérlegelésre 1938-1941 tapasztalatai árnyékot vetettek. Akkor, a második világháború elején támadók állig felfegyverzett blokkja háborúzott meglepett és teljesen naív, felkészületlen népekkel.

Valamennyi demokratikus állam katonái és politikusai egyetértének azzal, hogy hasonló helyzetnek soha többé nem szabad megismétlődnie. Ezért akarnak és fognak fegyverkezni. De ugyanakkor mindenki látja, hogy a mai világban nincs senki, aki támadni akarna. Nincsenek sem egyének, sem lényeges agresszív csoportok. Annál kevésbé erős és felfegyverzett agresszív államok.

A párizsi békekonferencián lerakták Közép-Európa békés rendezésének alapjait. Közben azonban mindenfelé beszéltek valamilyen elkövetkező háborúról. Az biztos, hogy a légkör nem volt a legalkalmasabb a nyugodt, szenvedélyek és harag nélküli munkára. És mégis nagy munkát végeztek. Nagy lépést tettek előre.

A konferencia tartama alatt az egész világon új fegyverkísérletek és katonai előkészületek folytak. Bikinin atombombát próbáltak ki. Sugárhajtású repülőgépek túllépték az óránkénti 1000 km-es sebességhatárt. Sikertelenül a leszállás nélküli repülés Havaiból Kairóba, az északi-sark átrepülésével. Amerikában valamilyen V2, V3 vagy Vx nevű új lövedék újságírói tudósítások szerint túllépte az ötezer kilométeres óránkénti sebességet. Új, száztonnás tankok képei jelentek meg. Kísérleteket végeztek, a közvéleményhez szándékosan vagy indiszkréten találgatások jutnak a kozmikus sugárzás lehetőségeinek kihasználásáról. Ennek az atomnál többszörös hatású

energiának kell lennie, és talán bomba formájában is felhasználható. Cikkek jelennek meg, akár az első világháború után, a baktériumháború fantasztikus lehetőségeiről.

Mindezek érdekes technikai eredmények. Nem kell azonban fenyegetniük a békét. Ha valakinek birtokában van egy ilyen látszólag csodafegyver, nyilván csábítja a villámháború gondolata. De minden óvatos katona tudja, hogy ugyanazt a technikai fejlettséget, amit maga elért, az esetleges ellenfélnél is feltételeznie kell. Sőt meglepetésekkel is számolnia kell, mind odahaza, mind az ellenségnél. Hiszen az esetleges háborús uszítók és pánikkeltők sem úgy gondolnak a következő háborúra, mint valami "büntetőexpedícióra" egy gyarmati nemzet ellen. Egyenlő partnerek között senki sem mer kezességet vállalni a háború befejezéséért.

A párizsi békekonferencián ismét megmutatkozott, hogy a ma legfontosabb parancsa a bizalomébresztés, építés és teremtés az emberek, a nemzetek és az államok között. Az 1946-os párizsi konferencia már azért is pozitívan értékelhető, mert elért bizonyos eredményeket, anélkül, hogy növekedett volna a világon létező bizalmatlanság.

Néhány hét telt csak el a párizsi konferencia 1946. október 15-i ünnepélyes záróülése óta. Mindaz, amit ma, holnap vagy holnapután írni fognak róla, még erősen a közvetlen benyomás hatására történik. Sub specie historiae néhány év múlva mások értékelik majd lefolyását és eredményeit. Jelenleg mindannyian, akár közelebbi, akár távolabbi szemlélők, túlzottan az események, szónoklatok, javaslatok és kulisszatitkaik közvetlen hatása alatt vagyunk. Jó és rossz, szomorú és vidám élmények hatása alatt, és egyszerűen képtelenek vagyunk a magunk és mások indítékainak teljesen objektív megítélésére.

A békeszerződés-javaslatok a világ minden részéből származó politikusok, katonák, gazdasági szakértők, azok titkárai és segédstábjaik ezreinek művei.

A mű nem tökéletes és nem is lehet az. Hiszen sem a munkatársak, sem a tervezők nem egyeztek teljesen abban, hogyan kellene festenie a béke végleges épületének. Közben általában szinte a kimerülésig dolgoztak és az idő rövidségének súlya alatt. Az adatok és más problémák súlya alatt. Nagyobb, még megtárgyalásra váró kérdések előérzetében. A békeszerződések nyilvánvalóan magukon viselik az emberi tökéletlenség valamennyi jelét. Sokan, mind nagyhatalmak, mind kisebb államok, mind győztesek és legyőzöttek, nem értnek egyet bizonyos rendelkezésekkel. De ennek ellenére az elfogadott, aláírt és ratifikált békeszerződések — Olaszországgal, Romániával, Bulgáriával, Magyarországgal és Finnországgal — a konszolidáció igen értékes eszközei lesznek mindenki számára, győztesnek és vesztesnek egyaránt. Az eddigi fegyverszüneti provizórium végét jelentik.

A párizsi konferencia csak egy lépés volt a második világháború teljes likvidálásához vezető úton. A Külügyminiszterek Tanácsa novemberben New Yorkban vagy másutt fog tárgyalni a békeszerződés-javaslatokról. Ezután kerül napirendre Németország és a Csendes-óceán óriási kérdéskomplexuma.

Csehszlovákia alapvetően elégedett lehet a párizsi konferencia eredményeivel. Ha voltak is különböző nehézségek — igazságunk győzött.

Felróható a párizsi konferenciának, hogy viszonylag kevés pozitív eredménye van. Mindenképpen javára kell viszont írni, hogy gyakorlatilag egyetlen negatív eredményt sem hozott.

MELLÉKLETEK:

I.

Fegyverszüneti egyezmény egyrészről a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, Nagy-Britannia és Észak-Írország, Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok, másrészről Magyarország között

Magyarország ideiglenes nemzeti kormánya, elismerve Magyarország vereségének tényét a Szovjetunió, az Egyesült Királyság, az Amerikai Egyesült Államok és a többi Egyesült Nemzet ellen viselt háborúban, elfogadja a fenti három, a Magyarországgal hadiállapotban lévő valamennyi Egyesült Nemzet nevében tárgyaló nagyhatalom által közölt fegyverszüneti feltételeket.

A fentiek alapján egyrészről K.E. Vorosilov, a Szovjetunió marsallja, a szövetséges (szovjet) főparancsnokság képviselője, az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok valamennyi, Magyarországgal hadiállapotban lévő Egyesült Nemzet nevében tárgyaló kormányai által szükséges módon felhatalmazva,

másrészről Gyöngyösi János úr, Magyarország ideiglenes nemzeti kormányának külügyminisztere, Vörös János vezérezredes honvédelmi miniszter és Balogh István úr, a miniszterelnökség államtitkára a szükséges felhatalmazásokkal ellátva aláírták az alább ismertetett feltételeket:

1.a) Magyarország kilépett a Szovjetunió és más Egyesült Nemzetek ellen viselt háborúból, Csehszlovákiát is beleértve, megszakított minden kapcsolatot Németországgal, és hadat üzent Németországnak.

b) Magyarország kormánya kötelezi magát a Magyarországon lévő német véderő lefegyverzésére és hadifoglyokként való átadására. Magyarország kormánya kötelezi magát a német állampolgárok internálására is.

c) Magyarország kormánya köteles fenntartani és rendelkezésre bocsátani olyan szárazföldi, tengerész- és repülőegységeket, amelyek szolgálatra rendelkezhetők a szövetséges (szovjet) főparancsnokság közös vezetése alatt. Ennek során Magyarország legkevesebb 8 gyalogoshadosztályt bocsát rendelkezésre, nehézfegyverzettel. Ezeket az egységeket nem fogják felhasználni a szövetségesek területén az érdekelt szövetséges kormány előzetes hozzájárulása nélkül.

d) A Németország elleni hadműveletek befejezése után a magyar véderőt le kell szerelni és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság felügyelete alatt békeállományba kell helyezni. (Lásd az 1. cikkely mellékletét.)

2. Magyarország kötelezte magát, hogy végrehajtja valamennyi magyar katonai erő és tényező evakuálását Magyarországra Csehszlovákia, Jugoszlávia és Románia általa megszállt területeiről az 1937. dec. 31-én érvényes határai mögé, és ugyanígy határon kívül helyezi a Magyarországhoz anektált vagy csatolt csehszlovák, jugoszláv és román területre vonatkozó összes törvényhozási és igazgatási rendeletet.

3. Magyarország kormánya és főparancsnoksága biztosítja a szovjet és más szövetséges hadseregeknek a szabad mozgási lehetőséget magyar területen tetszés szerinti irányban, amint azt a szövetséges (szovjet) főparancsnokság nézete szerint a hadihelyzet megköveteli, amelynek során Magyarország főparancsnoksága mindenoldalú támogatást nyújt ehhez a mozgáshoz közlekedési eszközök segítségével saját költségére szárazföldön, vizen és levegőben. (Lásd a 3. cikkely mellékletét.)

4. Magyarország kormánya azonnal szabadon bocsát minden szövetséges hadifoglyot és az internált személyeket. További utasítások vételéig Magyarország kormánya saját költségére megfelelő megélhetést, ruházatot, orvosi ellátást és tisztasági szerteket, valamint közlekedési eszközöket is biztosít valamennyi szövetséges hadifoglynak, deportáltaknak és menekültnek a maga államába való visszatérésre.

5. A magyar kormány állampolgárságra és nemzetiségre való tekintet nélkül azonnal szabadon enged minden személyt, akik az Egyesült Nemzetek érdekében kifejtett tevékenységükkel vagy az Egyesült Nemzetek iránt kifejezésre juttatott rokonszenvével kapcsolatban, vagy származásuk, illetve vallási meggyőződésük miatt kerültek börtönbe, és megszüntet minden törvényhozási diszkriminációt és az abból eredő korlátozásokat.

Magyarország kormánya minden szükséges intézkedést megtesz annak biztosítására, hogy valamennyi magyar területen tartózkodó deportált személy vagy menekült a zsidókat is beleszámítva, valamint állampolgárság nélküli személy legalább olyan fokú védelmet és biztonságot élvezzen, mint saját állampolgárai.

6. Magyarország kormánya a szövetséges ellenőrző bizottság által megszabott határidőre kötelezi magát, hogy a Szovjetunió, valamint Csehszlovákiának és Jugoszláviának és más Egyesült Nemzetnek teljes épületben visszaadja a háború idején az Egyesült Nemzetek területéről Magyarországra szállított értékeket és anyagot, amely állami, nyilvános és szövetkezeti szervezetek, vállalatok, hivatalok és magánszemélyek tulajdona volt, mint gyár- és üzemi berendezések, mozdonyok, vasúti kocsik, traktorok, gépjárművek, történelmi emlékek, muzeális értékek és különféle más vagyontárgyak.

7. Magyarország kormánya és főparancsnoksága kötelezi magát arra, hogy hadizsákmányként a szövetséges (szovjet) főparancsnokság rendelkezésére bocsátja Németország magyar területen lévő minden hadianyagát, beleértve a német tengerészet hajóit.

8. Magyarország kormánya és főparancsnoksága kötelezi magát, hogy a szövetséges ellenőrző bizottság engedélye nélkül nem engedi semmilyen fajta vagyon (beleszámítva az értéktárgyakat és valutákat) kivitelét vagy kisajátítását, amely Németország és annak állampolgárai vagy a területén lakó vagy a Németország által megszállt területek személyeinek tulajdonában volt. Ezt a vagyont a szövetséges ellenőrző bizottság által megszabott rend szerint fogják őrizni.

9. Magyarország kormánya és főparancsnoksága kötelezi magát valamennyi hajó átadására a szövetséges (szovjet) főparancsnokságnak, amely hajók az Egyesült Nemzetekhez tartoznak vagy tartoztak és Magyarország dunai kikötőiben találhatók, tekintet nélkül arra, ki rendelkezik ezekkel a hajókkal, hogy a szövetséges (szovjet) főparancsnokság felhasználhassa őket a háború idején Németország ellen a Szövetségesek érdekében azzal, hogy ezt a hajóparkot a későbbiekben visszaadják tulajdonosaiknak.

A magyar kormány teljes anyagi felelősséget visel a fenti vagyon bármilyen károsodásáért vagy megsemmisüléséért egészen a vagyon átadásának pillanatáig a szövetséges (szovjet) főparancsnokságnak.

10. A magyar és idegen vizeken tartózkodó magyar kereskedelmi hajókat a szövetséges (szovjet) főparancsnokság hadműveleti ellenőrzése alá rendelik a Szövetségesek közös érdekében történő használatra.

11. A magyar kormánynak rendszeresen pénzüsségeket kell fizetnie magyar pénznemben, és árukat (üzemanyag, élelmiszerek stb.), eszközöket és szolgáltatásokat kell a szövetséges (szovjet) főparancsnokság rendelkezésére bocsátania, amelyeket feladatainak ellátására, valamint a szövetséges államok missziójának vagy meghatalmazottainak szükségleteire követhet a szövetséges ellenőrző bizottsággal kapcsolatban.

A magyar kormánynak a fegyverszünet idején a szövetséges (szovjet) főparancsnokság vagy a szövetséges ellenőrző bizottság által közzétett utasításokkal összhangban szükség esetén biztosítania kell az ipari és közlekedési vállalatok, távközlési eszközök, energetikai állomások, közhasznú vállalatok, tüzelő- és más anyagraktárak munkájának kihasználását és irányítását. (Lásd a 11. cikkely mellékletét.)

12. Magyarország meg fogja téríteni a Szovjetunió, Csehszlovákiának és Jugoszláviának a hadműveletekkel és ezen országok területének magyar megszállásával kapcsolatos károkat, de tekintettel arra, hogy Magyarország nemcsak kilépett a háborúból, hanem hadat is üzent Németországnak, a felek megállapodtak, hogy a fenti kártérítés Magyarország részéről nem teljes, csak részleges lesz, mégpedig 300 millió amerikai dollár összegben 6 évi lejáratra áruban (gépi berendezések, folyami hajók, gabona, állatállomány stb.), amelynek során a kártérítés a Szovjetunió 200 millió amerikai dollárt tesz ki, Csehszlovákiának és Jugoszláviának pedig 100 millió amerikai dollárt.

Magyarország megtéríti a más államoknak és azok polgárainak okozott háborús károkat és veszteségeket is, e kártérítés összegét azonban később határozzák meg. (Lásd a 12. cikkely mellékletét.)

13. Magyarország kormánya kötelezi magát az Egyesült Nemzetek és polgárai mindennemű törvényes jogainak és érdekeinek helyreállítására, ahogyan azok a háború előtt léteztek, és ugyancsak vagyonuk sértetlen állapotban való visszaszolgáltatására.

14. Magyarország együttműködik a háborús bűnösök letartóztatásában és átadásában az illetékes kormányoknak, valamint ezen személyek bírósági körözésének ügyében.

15. Magyarország kormánya kötelezi magát minden Magyarország területén található hitlerista vagy más fasiszta, politikai, katonai, félkatonai és más, az Egyesült Nemzetekkel szemben ellenséges propagandát folytató szervezetek azonnali felszámolására, és kötelezi magát a jövőben ilyen fajta szervezetek létezésének megakadályozására.

16. Az időszaki és nem időszaki sajtó behozatala és terjesztése, színházi- és filmelőadások, a rádióállomások, a posta, a távíró és a telefon működése a szövetséges (szovjet) főparancsnokság hozzájárulásával fog történni. (Lásd a 16. cikkely mellékletét.)

17. Magyarország egész szakaszán, a frontvontaltól 50-100 km-nél nem közelebb (a helyi feltételek szerint) megújul a polgári közigazgatás, amelynek során a magyar igazgatási szervek a béke és a biztonság felújítása érdekében kötelesek teljesíteni a szövetséges (szovjet) főparancsnokság vagy a szövetséges ellenőrző bizottság rendelkezéseit, amelyek kiadásával a fegyverszüneti feltételek betartását biztosítják.

18. Az egész fegyverszüneti időszakban ellenőrző bizottságot hoznak létre Magyarországon, amely a szövetséges (szovjet) főparancsnokság képviselőjének elnöklésével és az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok képviselőinek részvételével vezeti és felügyeli a békeszerződés feltételeinek betartását.

A fegyverszünet érvénybe lépésétől a Németország elleni hadműveletek befejezéséig tartó időszak alatt a szövetséges ellenőrző bizottság a szövetséges (szovjet) főparancsnokság vezetése alatt fog állni. (Lásd a 18. cikkely mellékletét.)

19. Ezzel az 1938. november 2-i bécsi döntőbíró és az 1940. augusztus 30-i bécsi döntés határozatait nem létezőnek nyilvánítják.

20. Ezek a feltételek az aláírás pillanatában érvénybe lépnek.

Összeállították Moszkvában, 1945. január 20-án, egy példányban, amelyet megőrzésre átadnak a Szovjetunió kormánynak orosz, angol és magyar nyelven, amelynek orosz és angol szövege hiteles.

E megállapodás hiteles másolatait a mellékletekkel együtt a Szovjetunió kormánya átadja valamennyi kormánynak, amelyek nevében ezt a megállapodást aláírják.

A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok meghatalmazásából:
K.E. Vorosilov s.k.

Magyarország ideiglenes nemzeti kormányának meghatalmazásából:
Gyöngyösi János s.k.
Vörös János s.k.
Balogh István s.k.

MELLÉKLETEK

üz. 1945. január 20-án Moszkvában aláírt "Fegyverszüneti egyezményhez egyrészről a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok, másrészről Magyarország között".

A. Melléklet a 1. cikkelyhez

A magyar főparancsnokság átad a szövetséges (szovjet) főparancsnokságnak az utóbbi által meghatározott ideig minden birtokában lévő jelentést a német erőkről és a német katonai vezetés terveiről a Szovjetunió és a többi Egyesült Nemzet elleni hadműveletek tárgyában, ugyanígy a német véderő hadműveleteivel összefüggő vázlatokat, térképeket és minden hadműveleti dokumentumot.

Az egyezmény 1. cikkelyében a magyar területen tartózkodó német állampolgárok internálásával kapcsolatos intézkedés nem vonatkozik ezen ország zsidó nemzetiségű polgáraira.

B. Melléklet a 3. cikkelyhez

Az egyezmény 3. cikkelyében ismertetett, a magyar kormány és Magyarország főparancsnoksága által nyújtandó segítség alatt az értendő, hogy a szövetséges (szovjet) főparancsnokság használatára biztosítja annak saját megítélése szerint a fegyverszünet idejére az összes, katonai célokra szükséges magyar hadi, légi és hadihajó berendezést és épületet, kikötőket, kaszárnyákat, raktárakat, repülőtereket, meteorológiai állomásokat, sértetlen állapotban, a működésükhöz szükséges személyzettel.

C. Melléklet a 11. cikkelyhez

A magyar kormány a szövetséges (szovjet) főparancsnokság által megszabott határidőre és feltételekkel bevonja és megvásárolja a szövetséges (szovjet) főparancsnokság által kibocsátott, magyar területen található valutát, és kártérítés nélkül átadja az így bevont valutát a szövetséges (szovjet) főparancsnokságnak.

A magyar kormány a szövetséges (szovjet) főparancsnokság vagy a szövetséges ellenőrző bizottság engedélye nélkül nem engedélyezi külföldi vagy beföldi magyar vagyonértékek átadását idegen államoknak vagy idegen állampolgároknak.

D. Melléklet a 12. cikkelyhez

Azon áruféleségek részletes megnevezését, amelyeket Magyarország a Szovjetunió, Csehszlovákiának és Jugoszláviának szállít az egyezmény 12. cikkelyének megfelelően, és ugyancsak a szállítás pontos, év szerinti határidejének megjelölését külön egyezmények szabják majd meg az illetékes kormányok között. E szállítások az 1938-as árak alapján történnek majd, felárral: az ipari berendezésekre 15 %-kal, a többi árura 10 %-kal.

Az egyezmény 12. cikkelyében foglalt kártérítés kiszámítási alapjául az amerikai dollár szolgál az egyezmény aláírásának napján érvényes aranyegyenértéke szerint, azaz 35 dollár egy uncia aranyért.

A 12. cikkellyel kapcsolatban feltételezik, hogy a magyar kormány azonnal élelmiszereket és más eszközöket biztosít, amelyek a helyreállításához szükségesek a magyar agresszió következtében megkárosított csehszlovák és

jugoszláv területek lakosságának. E szállítások mennyiségét a három kormány közötti megállapodás szabja majd meg, és azon kártérítés részének tekintik, amit Magyarország nyújt a Csehszlovákia és Jugoszlávia által szenvedett veszteségekért és károkért.

E. Melléklet a 16. cikkelyhez

A magyar kormány kötelezi magát, hogy a Magyarországon található követségek, missziók és konzulátusok rádióösszeköttetése, táviró- és postai összeköttetése, rejtjeles összeköttetése, valamint külföldi telefonkapcsolata a szövetséges (szovjet) főparancsnokság által megszabott intézkedések szerint fog történni.

F. Melléklet a 18. cikkelyhez

A fegyverszüneti egyezmény 18. cikkelye értelmében létrehozott szövetséges ellenőrző bizottságra hárul a fegyverszüneti, feltételek pontos teljesítésének ellenőrzése.

A magyar kormány és szervei kötelesek teljesíteni a szövetséges ellenőrző bizottságnak a fegyverszüneti egyezményből eredő valamennyi előírását.

A szövetséges ellenőrző bizottság különleges szerveket vagy osztályokat hoz majd létre, amelyeket különféle funkciók ellátásával bíz meg. Ezenkívül a szövetséges ellenőrző bizottságnak lehetnek tisztjei Magyarország különböző helyein.

A szövetséges ellenőrző bizottság székhelye Budapest lesz.

Moszkva, 1945. január 20.

II.

A párizsi konferencia által a Külügyminiszterek Tanácsának ajánlott, Magyarországgal kötendő békeszerződés-javaslat

1946. október 12.

NB: A zárójelekben közölt számok a szavazati arányt jelentik.

Pld.: 8:3:2. Az első szám a közölt szöveg mellett, a második ellene leadott szavazat, a harmadik a tartózkodás számát adja meg.

PREAMBULUM

[A bizottságban elfogadva 11 szavazattal, 2 tartózkodással, a plénumon 20 szavazattal, 1 tartózkodással.]

Egyrészről a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, az Egyesült Királyság, az Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália, a Fehérórosz Szovjet Szocialista Köztársaság, Kanada, Csehszlovákia, India, Új-Zéland, az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság, a Dél-Afrikai Unió és Jugoszlávia, mint Magyarországgal hadiállapotban lévő államok és amelyek aktívan, jelentős katonai kontingenssel vettek részt az európai ellenséges államok elleni háborúban, a továbbiakban "Szövetséges és Társult Hatalmak", másrésztől Magyarország;

tekintettel arra, hogy Magyarország a hitleri Németország szövetségese lett a Szovjetunió, az Egyesült Királyság, az Amerikai Egyesült Államok és más Egyesült Nemzetek elleni háborúban, részes a háborúért viselt felelősségben;

ámde tekintettel arra, hogy Magyarország 1944. december 28-án megszakította a kapcsolatokat Németországgal, hadat üzent Németországnak, és 1945. január 20-án fegyverszünetet kötött a Szovjetunió, az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok kormányaival, amelyek valamennyi, Magyarországgal hadiállapotban álló Egyesült Nemzet nevében tárgyaltak; tekintettel arra, hogy az Egyesült és Szövetséges Hatalmak és Magyarország békeszerződést kíván kötni, amely az igazságosság alapelveivel összhangban rendezi a fentiek következtében köztük fennálló rendezetlen kérdéseket, és amely szerződés a baráti kapcsolataik

alapjává válik, s ezáltal módot ad az Egyesült és Társult Szövetséges Hatalmaknak Magyarország azon nyilatkozatának támogatására, hogy felvegyék az Egyesült Nemzetek Szervezetének tagjai sorába, valamint, hogy Magyarország csatlakozhasson bármely megállapodáshoz, amelyet az Egyesült Nemzetek Szervezete kezdeményezésére kötöttek;

mindezekkel való egyetértésben úgy döntöttek, hogy befejezettnek nyilvánítják a hadiállapotot és e célból megkötik ezt a békeszerződést, kinevezték meghatalmazott képviselőiket, akik a vonatkozó formáknak és ügyrendnek megfelelően, felhatalmazásuk bemutatása után a következő határozatokban állapodtak meg:

I. RÉSZ. MAGYARORSZÁG HATÁRAI

1. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

1. Magyarország határai Ausztriával és Jugoszláviával az 1938. január 1-i állapot szerint maradnak.
2. Az 1940. augusztus 30-i bécsi döntést nem létezőnek nyilvánítják. Ezzel az 1938. január 1-i állapot szerint felülül a Magyarország és Románia közötti határ.
3. A Magyarország és a Szovjetunió közötti határt, attól a ponttól, amely közös a két állam és Románia között, addig a pontig, amely közös a két állam és Csehszlovákia között, az 1938. január 1-én érvényes magyar-csehszlovák határ szerint határozták meg.

4. a) Az 1938. november 2-i bécsi döntést nem létezőnek nyilvánítják.

b) A magyar-csehszlovák határt attól a ponttól kezdve, amely közös a két állam és Ausztria határai között, addig a pontig, amely közös a két állam és a Szovjetunió határai között úgy újították meg, ahogyan az 1938. január 1-én volt, a következő pont rendelkezéseinek megfelelő módosítást kivéve.

c) Magyarország átengedi Csehszlovákiának Horvátjárfalu, Oroszvár és Dunacsún falut a kataszterben megjelölt területtel, amelynek kiterjedését a szerződéshez csatolt I-a. sz. térkép jelöli meg. Ennek megfelelően a csehszlovák határt ezen a szakaszon a következőképpen állapítják meg: a közös hármast — osztrák, magyar és csehszlovák — határponttól, amint az 1938. január 1-én volt, a mai magyar-osztrák határ Ausztria és Csehszlovákia határává válik egészen addig a pontig, amely mintegy 500 méterrel északra található a 134-es magassági ponttól (a rajkai templomtól 3,5 km-rel északra), s ez a pont válik a fenti három állam közös határává; innen az új határ Csehszlovákia és Magyarország között keleti irányban folytatódik Rajka falu északi kataszteri határa mentén a Duna jobbpartjáig, egészen addig a pontig, amely a 128-as magassági ponttól mintegy két kilométerre található (a rajkai templomtól 3,5 km-rel keletre), ahol a Duna hajózási fővonalában húzódó új határ csatlakozik az 1938. január 1-én érvényes csehszlovák-magyar határhoz; a Rajka falu térségében lévő zsilip és visszaeresztő csatorna magyar területen marad.

d) Az előző pontban megszabott magyar-csehszlovák határ pontos vonalát a helyszínen a két érdekelt állam képviselőiből álló határbizottság jelöli majd ki. A bizottságnak a szerződés érvénybe lépésétől számított két hónap alatt kell befejeznie munkáját.

e) Abban az esetben, ha nem jön létre a kétoldalú megállapodás Magyarország és Csehszlovákia között az átengedett terület lakosságát illetően, Csehszlovákia biztosítja számára az emberi és polgári jogokat. Az 1946. február 27-i csehszlovák-magyar egyezmény valamennyi biztosítékát és kedvezményét, amelyek a lakosságcsere-re vonatkoznak, érvényesíteni fogják a Csehszlovákiát önként elhagyó személyekre.

5. A fent ismertetett határok azon a térképen találhatók, amelyet mellékeltek (I és Ia melléklet) a szerződéshez.

II. RÉSZ. POLITIKAI RENDELKEZÉSEK

Első szakasz

2. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Magyarország kötelezi magát minden szükséges intézkedésre annak biztosítására, hogy minden személy, faji, nemi vagy vallási különbség nélkül azonos emberi és alapvető szabadságjoggal rendelkezzen, beleértve a szólás-,

a sajtó- és kiadási, a vallásszabadságot, valamint a politikai meggyőződés szabad megvallását és a gyülekezési szabadságot.

[A bizottságban 8:3:2, a plénumon 14:6:1 arányban elfogadva.]

Ezenkívül Magyarország kötelezi magát, hogy a Magyarországon érvényes törvényeknek sem tartalmilag, sem az alkalmazás során nem lesznek diszkriminációs következményei magyar állampolgárságú személyek számára fajuk, nemük, nyelvük vagy vallásuk miatt, ami személyüket, vagyonukat, hivatásukat, szakmai vagy üzleti érdekeiket, személyi állapotukat, politikai vagy magánjogaikat illeti, vagy bármilyen más kérdés tekintetében.

3. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Magyarország, amely a fegyverszüneti egyezmény szerint intézkedett állampolgárságra és nemzetiségre való tekintet nélkül valamennyi olyan személy szabadon bocsátására, akiket az Egyesült Nemzetek érdekében kifejtett tevékenységük vagy faji származásuk miatt tartóztattak le, valamint intézkedett diszkriminációs törvényhozás és az abból eredő korlátozás megszüntetésére, kötelezi magát ezen intézkedések alkalmazásának beszüntetésére és arra, hogy a jövőben nem fogantatosít semmiféle intézkedéseket és nem hoz törvényt, amelyek összeegyeztethetetlenek lennének az ebben a cikkelyben említett elgondolásokkal és célokkal.

4. cikkely

[A bizottságban egyhangúan elfogadva. A plénumon 20 szavazattal, 1 tartózkodással elfogadva.]

Magyarország, amely a fegyverszüneti egyezmény szerint intézkedett minden, magyar területen lévő fasiszta szervezet, politikai, katonai és félkatonai szervezet feloszlásáról, amelyek ellenséges propagandát folytatnak a Szovjetunió vagy bármely más Egyesült Nemzet ellen, a revizionista propagandát is ideértve, kötelezi magát, hogy a jövőben nem engedi hasonló fajta szervezetek létezését és tevékenységét, amelyek célja a nemzet megfosztása demokratikus jogaitól.

4 b. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Magyarország kétoldalú tárgyalásokat kezd Csehszlovákiával, hogy megoldódjon azon, Csehszlovákiában élő, magyar etnikai eredetű lakosok kérdése, akiket nem telepítenek le Magyarországon az 1946. február 27-i lakosságcsere-egyezmény feltételei szerint.

Abban az esetben, ha a szerződés életbe lépésétől számított 6 hónapig nem jutnak megegyezésre, Csehszlovákiának joga lesz kérdésnek a Külügyminiszterek Tanácsa elé terjesztésére és a Tanács felkérésére, hogy segítsen a végleges megoldás elérésében.

5. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

1. Magyarország kötelezi magát, hogy megteszi a szükséges intézkedéseket az alábbi személyek letartóztatására és átadására a bírósági eljárás lefolytatására:

a) háborús vagy béke- és emberiség elleni bűnöket elkövető, azokra parancsot adó, elkövetésükben segítséget nyújtó személyek;

b) a Szövetséges és Társult Hatalmak polgárai, akiket országuk törvényeinek árulással vagy háború alatt az ellenséggel történő együttműködéssel való megsértéssel vádolnak.

2. Magyarország arra is kötelezi magát, hogy bármely érdekelt Egyesült Nemzet kívánságára biztosítja mindazon fennhatósága alá tartozó személyek tanúként való elővezetését, akiknek tanúvallomása szükséges az e cikkely 1. pontjában megnevezett személyek ellen folytatott bírósági eljáráshoz.

3. Az e cikkely 1. és 2. pontja rendelkezései alkalmazásával kapcsolatos minden nézeteltérést az illetékes kormánynak a Szovjetunió, az Egyesült Királyság és az USA budapesti misszióvezetői elé kell terjesztenie, akik megállapodnak a nézeteltérések ügyében.

6. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Magyarország kötelezi magát, hogy elismeri az Olaszországgal, Bulgáriával, Romániával és Finnországgal kötött békeszerződéseket, valamint azokat a megállapodásokat és módosításokat, amelyeket a Szövetséges és Társult Hatalmak a béke felújítására Ausztria, Németország és Japán tekintetében elértek vagy el fognak érni.

7. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

A Magyarország és Románia közötti hadiállapot jelen békeszerződés, valamint egyrészről a Szovjetunió, az Egyesült Királyság, az Egyesült Államok, Ausztrália, a Fehérorosz Szovjet Szocialista Köztársaság, Kanada, Csehszlovákia, India, Új-Zéland, az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság és a Dél-Afrikai Unió, másrészről Románia közötti békeszerződés érvénybe lépésének pillanatában megszűnik.

8. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Magyarország kötelezi magát mindazon egyezmények elismerésére, amelyeket a Nemzetek Szövetsége és az Állandó Nemzetközi Bíróság felszámolásának céljából kötöttek vagy a jövőben köthetnek.

9. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

1. Minden Szövetséges vagy Társult Hatalom e szerződés életbelépésétől számított 6 hónapon belül közli Magyarországgal azokat a háború előtti kétoldalú szerződéseket, amelyeket ezek a hatalmak érvényben akarnak tartani, vagy hatályukat meg akarják újítani. Bármilyen egyéb rendelkezést azonban, amelyek nincsenek összhangban a jelen szerződéssel, törölni fognak a fent említett szerződésekből.

2. Valamennyi ilyen módon ratifikált szerződést be fognak jegyezni az Egyesült Nemzetek Szervezete titkárságán, az Egyesült Nemzetek Szervezete alapokmányának 102. cikkelyével összhangban.

3. Valamennyi ilyen módon nem bejegyzett szerződést érvénytelennek fognak tekinteni.

9 b. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

1. Magyarországnak a jelen szerződés hatályba lépésétől 18 hónapnál nem hosszabb idő alatt át kell adnia a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaságnak és Csehszlovákiának az alább felsorolt kategóriák valamennyi tárgyát, amelyek Jugoszlávia és Csehszlovákia kulturális értékei és amelyek ezekből az országokból származnak és 1848 után a magyar állami hivatalok vagy a magyar állam birtokába kerültek az 1919-ig ezen területen lévő magyar uralom következtében:

a) történelmi levéltárak, amelyek Jugoszlávia vagy Csehszlovákia területén egész egységet alkottak;

b) jugoszláv vagy csehszlovák területen lévő hivatalok vagy jugoszláv, illetve csehszlovák nemzetiségű történelmi személyek tulajdonához tartozó könyvtárak, történelmi dokumentumok, régiségek és más műtárgyak;

c) jugoszláv vagy csehszlovák művészek, írók és tudósok eredeti művészi, irodalmi és tudományos tárgyai.

2. Nem tartoznak az 1. pont bekezdéseihez az ajándékozás, vásárlás vagy öröklés útján szerzett tárgyak, valamint magyarok eredeti művészi munkái.

3. Magyarországnak át kell adnia Jugoszláviának a XVIII. századi Illír Delegációt, az Illír Bizottságot és az Illír Kancelláriát illető levéltárakat is.

4. E szerződés érvénybe lépése után a magyar kormány köteles minden szükségset megadni Jugoszlávia és Csehszlovákia meghatalmazott képviselőinek e tárgyak felkutatására és vizsgálatra való bemutatására. Ezt követően, de nem később, mint e szerződés érvénybe lépése után egy éven belül Jugoszlávia és Csehszlovákia

kormányának át kell adnia Magyarország kormányának az ezen cikkely szerint igényelt tárgyak jegyzékét. Amennyiben Magyarország kormánya a jegyzék kézhezvételének napjától számított három hónap folyamán kifogást emel némely tárgyaknak e jegyzékbe sorolása ellen és a negyedik hónap folyamán az érdekelt kormányok nem jutnak megegyezésre, akkor ezt a kérdést e szerződés 35. cikkelyének rendelkezéseivel összhangban kell rendezni.

III. RÉSZ. KATONAI KÉRDÉSEKET ILLETŐ RENDELKEZÉSEK

Első szakasz

10. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

A szárazföldi és légi fegyverek és erődtémények fenntartását pontosan úgy korlátozzák majd, hogy belső jellegű feladatoknak és a helyi határvédelemnek feleljenek meg.

A fentiekkel összhangban Magyarországnak az alábbi legmagasabb létszámú fegyveres erő tartását engedélyezik:

a) szárazföldi hadsereget, beleszámítva a határőrséget, a légvédelmi tüzérség és a folyami flottilla személyi állományát, összesen 65 000 főt;

b) katonai légierőt 90 darab repülőgéppel, beleszámítva a tartalék állományt, amelyek közül 70-nél nem lehet több harci típusú, összesen 5 000 főnyi személyi állománnyal. Magyarországnak nem szabad rendelkeznie vagy beszereznie bombázásra vagy bombavetésre szolgáló szerkezettel ellátott repülőgépeket.

Ez a szám minden esetben magában foglalja a rendes és rendkívüli állapot, és a törzskarok személyzetét is.

11. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

A fent megjelölt számot meghaladó magyar hadsereget és légierőt e szerződés érvénybe lépésétől számított 6 hónapon belül meg fogják szüntetni.

12. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Az a személyzet, amely nem válik sem a magyar hadsereg, sem a légierő részévé, semmiféle formában nem kap sem katonai, sem légi-katonai kiképzést, amint azt a 2.sz. melléklet meghatározza.

13. cikkely

[A bizottságban 13:6:2, a plénumon 15:5:1 arányban elfogadva.]

Magyarország nem tarthat, nem állíthat elő és nem próbálhat ki semmiféle atomfegyvert, semmiféle nem irányított vagy irányított lövedéket vagy a kilövésükkel kapcsolatos szerkezeteket (a torpedó- és a torpedószerkezet kivételével a hadihajók számára, amelyeket jelen szerződés engedélyez); nem érintkező típusú, finom mechanizmus segítségével működő tengeri aknákat vagy torpedókat; legénységgel ellátható torpedókat, hasonló fajtájú tengeralattjárókat vagy más hajókat; semmiféle torpedócsónakokat és a támadó hajók különleges típusait.

14. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Magyarországnak nem szabad tárolnia, gyártania, sem más módon beszereznie több hadianyagot és technikát előállító berendezést, mint az a jelen szerződés 10. cikkelyében engedélyezett fegyveres erők fenntartásához szükséges.

15. cikkely

[A bizottságban egyhangúan, a plénumon 20 szavazattal, 1 tartózkodással elfogadva.]

1. A szövetségesektől származó hadianyag és műszaki berendezés fölöslegét az illetékes Szövetséges vagy Társult Hatalom rendelkezésére kell bocsátani az általa adott utasítások szerint. A magyar hadianyag és műszaki berendezés fölöslegét a Szovjetunió, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok kormánya rendelkezésére kell bocsátani. Magyarország lemond ezen anyagokat és műszaki berendezéseket illető minden jogáról.

2. A német eredetű vagy gyártmányú hadianyagot és műszaki berendezéseket, amelyek meghaladják az e békeszerződésben engedélyezett fegyveres erők szükségletét, a Szovjetunió, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok kormányának rendelkezésére kell bocsátani. Magyarország nem fog beszerezni vagy gyártani semmiféle német eredetű vagy gyártmányú hadianyagot vagy műszaki berendezést, sem olyan műszaki szakembereket alkalmazni vagy kiképezni, a katonai és polgári repülés személyzetét is beleértve, akik a Német Birodalom jelenlegi vagy volt állampolgárai.

3. Az 1. és a 2. pontban megnevezett hadianyag és műszaki berendezés fölöslegét e szerződés hatályba lépésétől számított egy éven belül át kell adni vagy meg kell semmisíteni.

4. A "hadianyag" és a "műszaki berendezés" szakkifejezés meghatározását, valamint a hadianyagjegyzéket e szerződés céljára a 3.sz. melléklet tartalmazza.

16. cikkely

[Mind a bizottságban, mind a plénumon egyhangúan elfogadva.]

Magyarország teljes együttműködésre kötelezi magát az Egyesült Nemzetekkel, hogy megakadályozzák Németországot, nehogy a német terület határain kívül lépéseket tegyen újrafegyverkezése érdekében.

17. cikkely

[Mind a bizottságban, mind a plénumon egyhangúan elfogadva.]

Magyarország kötelezi magát, hogy nem szerez be és nem fog gyártani német vagy japán konstrukciójú polgári repülőgépeket, vagy jelentős német vagy japán gyártmányú vagy konstrukciójú alkatrészeket tartalmazó repülőgépeket.

18. cikkely

[Mind a bizottságban, mind a plénumon egyhangúan elfogadva.]

E szerződés minden katonai és katonai-légügyi cikkelye addig lesz érvényben, amíg nem változtatják meg teljesen vagy részben a Szövetséges és Társult Hatalmak, illetve Magyarország közötti megállapodás alapján, vagy azután, amikor Magyarország az Egyesült Nemzetek tagja lesz — a Biztonsági Tanács és Magyarország közötti megállapodás alapján.

M Á S O D I K S Z A K A S Z

19. cikkely

1. A magyar hadifoglyokat a lehető leggyorsabban hazaszállítják a Magyarország és az ezen foglyokkal rendelkező egyes hatalmak közötti megállapodás szerint.

2. A magyar hadifoglyok szállításával kapcsolatos mindennemű költséget, beleszámítva fenntartásukat az illető Szövetséges vagy Társult Hatalom által megállapított gyülekezési helytől a magyar területre lépés pontjáig a magyar kormány viseli.

IV. RÉSZ. A SZÖVETSÉGES HADSEREGEK KIVONÁSA

20. cikkely

[Mind a bizottságban, mind a plénumon egyhangúan elfogadva.]

E szerződés érvénybelépését követően 90 napon belül ki kell vonni Magyarországról minden szövetséges hadsereget, a Szovjetunióknak azonban joga van magyar területen olyan fegyveres erő állomásoztatására, amely szükséges számára a szovjet hadsereg és Ausztria szovjet megszállási övezete közötti kommunikációs összeköttetés fenntartásához. A magyarországi szövetséges haderők rendelkezésére álló valamennyi felhasz-

nátlan magyar fizetőeszközt és vagyont, amely a fegyverszüneti egyezmény 11. cikkelye szerint került hozzá, ugyanezen 90 napon belül átadja a magyar kormánynak. Magyarország viszont kötelezi magát, hogy külön igényelhető ellátást és szolgáltatásokat fog nyújtani az ausztriai szovjet megszállási övezettel való kommunikációs összeköttetés fenntartásához, amiért a magyar kormány részére megfelelő ellenszolgáltatást kell fizetni.

V. RÉSZ. JÓVÁTÉTEL ÉS VISSZASZOLGÁLTATÁS

21. cikkely

[A bizottságban 8:5:1, a plénumon 12:2:7 arányban elfogadva.]

A Magyarország által a Szovjetunióknak, Csehszlovákiának és Jugoszláviának okozott háborús, valamint ezen országok területeinek elfoglalásával okozott károkat Magyarország meg fogja téríteni a Szovjetunióknak, Csehszlovákiának és Jugoszláviának, ámde annak következtében, hogy Magyarország nem csupán kilépett az Egyesült Nemzetek elleni háborúból, hanem hadat is üzent Németországnak, a felek úgy állapodtak meg, hogy Magyarország nem teljes mértékben téríti meg a fenti károkat, hanem csak részben, éspedig: 1945. január 20-tól 8 év alatt áruban (gépi berendezések, folyami hajók, gabona stb.) 300 millió dollárban, amelyből a Szovjetunióknak járó kártérítési összeg 200 millió amerikai dollár, a Csehszlovákiának és Jugoszláviának járó kártérítési összeg pedig 100 millió amerikai dollár lesz.

Az e cikkely szerinti rendezés elszámolási alapjául az amerikai dollárnak a fegyverszüneti egyezmény aláírásának napján érvényes aranyparitása szolgál, vagyis 35 dollár egy uncia aranyért.

21 b. cikkely

[Mind a bizottságban, mind a plénumon egyhangúan elfogadva.]

Az 1938. november 2-i bécsi döntés megsemmisítését e szerződés 1. cikkelye 4. pontjában kimondó határozat magában foglalja a két állam vagy annak nevében vagy csehszlovák és magyar jogi személyek között, a bécsi döntés alapján kötött pénzügyi, köz- és magánbiztosítási megállapodások jogi következményeinek megsemmisítését is, valamint az 1940. május 22-i jegyzőkönyvben foglalt átadott anyagra vonatkozó egyezmény megsemmisítését. Ez a megsemmisítés azonban nem lesz érvényes természetes személyek között. A fenti rendezés közelebbi feltételeit e szerződés érvénybe lépésétől számított 6 hónapon belül az érdekelt kormányok közötti kétoldalú tárgyalásokon állapítják majd meg.

22. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

1. Magyarország elfogadja az Egyesült Nemzetek 1943. január 5-i nyilatkozatának alapelveit és a lehető legrövidebb időn belül visszaadja az Egyesült Nemzetek országaiból elszállított javakat.

2. Egyes esetekben, amikor Magyarország nem lesz képes végrehajtani művészi, történeti vagy archeológiai értékek visszaszolgáltatását, amelyek azon Egyesült Nemzet kulturális örökségéhez tartoznak, amelynek területéről hasonló tárgyakat szállítottak el erőszakkal vagy a magyar fegyveres erők nyomására vagy magyar állampolgárok által, Magyarország kötelezi magát az elhurcoltakhoz hasonló fajtájú és azonos értékű tárgyak átadására az illető Egyesült Nemzetnek, amennyiben ilyen tárgyak Magyarországon beszerezhetők.

3. A magyar kormány kötelezi magát a jelen cikkelyben fent ismertetett vagyon teljes rendben történő visszaadására és kötelezi magát valamennyi költség magára vállalására, ami Magyarországot, a munkacserét, az anyagot és a szállítást illeti.

4. A magyar kormány segítséget nyújt az Egyesült Nemzeteknek és saját költségére minden intézkedést megtesz a jelen cikkely szerint visszatérítendő vagyon felkutatására.

5. A magyar kormány megtesz minden intézkedést, hogy visszakérüljön a jelen cikkelyben megállapított olyan vagyon, amely bármely más államban lévő, a magyar jogrend alá tartozó személyek tulajdonában van.

6. A vagyonvisszatérítési követeléseket azon ország kormányának kell a magyar kormány elé terjesztenie, amely ország területéről a vagyont elhurcolták; a vasúti szerelvényt azon államból elszállítottak fogják tekinteni, amelyhez eredetileg tartozott. Hasonló követelések előterjesztési lehetőségének határidejét e szerződés érvénybe lépésétől számított 6 hónapban határozzák meg.

7. A vagyon felkutatásával és a tulajdonjog bizonyításával kapcsolatos költségeket az igényt támasztó kormány fedezi, a magyar kormány pedig az annak bizonyításával kapcsolatos költségeket fedezi, hogy a vagyon kiadása erőszak és nyomás nélkül történt.

VI. RÉSZ. GAZDASÁGI RENDELKEZÉSEK

23. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

1. Magyarország amennyiben még nem tette meg, felújítja az Egyesült Nemzetek és állampolgárai valamennyi magyarországi törvényes jogát és érdekeltiségét, amint az 1939. augusztus 1-én létezett, és visszaadja az Egyesült Nemzetek és állampolgárai magyarországi vagyonát, abban az állapotban, ahogy e pillanatban létezik.

2. A magyar kormány kötelezi magát, hogy az e cikkely alá eső összes javakat úgy téríti vissza és valamennyi jogot és érdekeltiséget úgy újít meg, hogy azok megszabadulnak minden tehertől és megterheléstől, ami a háború következtében rájuk hárulhatott, és azon megterhelések nélkül, amelyeket Magyarország e vagyon visszaszolgáltatásával összefüggésben követelhetne. A magyar kormány megszüntet minden rendelkezést, ideértve az e kormány által 1939. augusztus 1. és a jelen szerződés érvénybe lépése között az Egyesült Nemzetek vagyonával szemben foganatosított foglalásokat, zár alá vételket vagy kényszerkezeléseket. Abban az esetben, ha a vagyont e szerződés hatályba lépésétől számított 6 hónapon belül nem adták vissza, a vagyonvisszatérítési követelést e szerződés hatályba lépésétől számított legfeljebb 12 hónapon belül be kell nyújtani a magyar szerveknek, azon esetek kivételével, amikor az igénylő bizonyítani tudja, hogy képtelen volt a követelés határidőn belüli benyújtására.

3. A magyar kormány kötelezi magát valamennyi vagyon, jog és érdekeltiségnek az Egyesült nemzetek állampolgáraitól történt átruházása megsemmisítésére, azon esetekben, amikor az átruházás erőszak következtében vagy a Tengely államainak kormányai vagy azok szervei által történő kényszer következtében jött létre a háború idején.

Ami a csehszlovák állampolgárokat illeti, ez a pont foglalja magában azon átruházásokat is, amelyeket 1938. novembere után erőszak vagy kényszer, vagy a magyar kormány vagy szervei által a Magyarországhoz csatolt csehszlovák területen vagyondiszkriminációs intézkedések alapján hajtottak végre.

4. a)

[A bizottságban 9:4:1, a plénumon 13:5:3 arányban elfogadva.]

A magyar kormány viseli a felelősséget az e cikkely 1. bekezdése szerint, az Egyesült Nemzetek állampolgárainak visszaadandó vagyon rendes állapotba helyezéséért. Azokban az esetekben, ha a vagyon visszaadhatatlan vagy ha a háború következtében az Egyesült Nemzetek állampolgára a vagyonban károsodást szenvedett, ezen állampolgárnak a magyar kormánytól helyi pénznemben kártérítést kell kapnia, azon összeg 75 %-át, amely a kifizetés napján azonos vagyon vásárlásához vagy a keletkezett károk helyreállításához szükséges.

[A 75 %-ot a bizottság 9:5, a plénum 12:6:3 arányban fogadta el.]

Az Egyesült Nemzetek állampolgárai a kártalanítás ügyében nem állíthatók kedvezőtlenebb feltételek elé, mint a magyar állampolgárok.

b)

[A bizottságban 9:5, a plénumon 13:7:1 arányban elfogadva.]

Az Egyesült Nemzetek azon állampolgárainak, akiknek közvetlen vagy közvetett tulajdoni érdekeltiségük van olyan társulásokban vagy egyesületekben, amelyek nemzetisége a 8.a) bekezdés szellemében más, mint az Egyesült Nemzetek állampolgárainak nemzetisége, de akik vagyonuk károsodásával veszteséget szenvedtek, az "a" betű szellemében kell kártalanítást kapniuk. Ezt a kártalanítást a társulásoknak vagy egyesületeknek okozott általános károk alapján kell kiszámítani, és azonos arányban kell lennie az olyan károkkal, amilyen ezen állampolgárok érdekeltiségének aránya a társulások vagy egyesületek egész tőkéjéhez.

c)

[A bizottságban 9:5, a plénumon 14:6:1 arányban elfogadva.]

A kártalanítást mindenféle adótól vagy más levonástól mentesen kell kifizetni. A kártalanításnak Magyarországon szabadon felhasználhatónak kell lennie, és nem szabad alávetni az idegen valuták ellenőrzésének, amit idővel Magyarországon bevezethetnek.

d)

[A bizottságban 9:5, a plénumon 14:6:1 arányban elfogadva.]

A magyar kormány kész igazságos kiutalást nyújtani az Egyesült Nemzetek állampolgárainak a javaik kijavításához vagy felújításához szükséges anyag elosztásával kapcsolatban, és ugyanígy a külföldi valuta-elosztásban, ami ezen anyag behozatalához szükséges és semmi esetre sem enged ezekben a kérdésekben diszkriminációs elbánást ezen állampolgárokkal szemben a magyar állampolgárokkal összehasonlítva.

e)

[A bizottságban 8:6, a plénumon 11:7:3 arányban elfogadva.]

A magyar kormány olyan összegű kárpótlást nyújt helyi pénznemben az Egyesült Nemzetek állampolgárainak, hogy az kiegyenlítse a háború alatt a vagyonuk ellen bevezetett különleges, a magyar vagyont nem érintő intézkedésekből eredő levonásokat, veszteségeket és károkat.

4.A. Eldöntötték, hogy e cikkely 4. bekezdésének rendelkezését alkalmazzák Magyarországgal szemben, amennyiben azon cselekmények, amelyek alapul szolgálhatnak az Egyesült Nemzeteknek vagy állampolgáraiknak Észak-Erdélyben lévő javaiban szenvedett károokra vonatkozó igényeknek, abban az időben történtek, amikor ez a terület Magyarország uralma alatt volt.

5.

[A bizottságban és a plénumon egyhangúan elfogadva.]

Mindazokat a megfelelő kiadásokat, amelyek az igények benyújtásával kapcsolatban Magyarországon felmerülnek, beleértve a károk vagy veszteségek nagyságának felbecsülésével kapcsolatos kiadásokat is, a magyar kormánynak kell fedeznie.

6.

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Az Egyesült Nemzetek állampolgárait és azok vagyonát mentesíteni kell minden olyan rendkívüli adó és levonás alól, amit Magyarországon a magyar vagy más kormány rótt ki rájuk a fegyverszünet napja és ezen szerződés érvénybe lépésének napja között abból a különleges célból, hogy fedezze a háborúval, a megszálló hadsereggel vagy valamely Egyesült Nemzetnek fizetendő jóvátétellel kapcsolatos kiadásokat. Minden ilyen címen kifizetett összeget vissza kell téríteni.

7.

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

A vagyonnal rendelkező érdekelt e cikkely rendelkezései helyett megállapodást köthet a magyar kormánnyal.

8. A jelen cikkelyben használt kifejezések:

a) "Az Egyesült Nemzetek állampolgárai" olyan személyeket jelent, akik e szerződés érvénybe lépésekor bármelyik Egyesült Nemzet állampolgárai, vagy ezen napig bármelyik Egyesült Nemzet törvényei szerint szervezett testületek vagy egyesületek tagjai voltak, azzal a feltétellel, hogy a fenti személyeknek, testületeknek vagy egyesületeknek a Magyarországgal megkötött fegyverszünet napján ilyen jogállásuk volt.

"Az Egyesült Nemzetek állampolgárai" jelenti továbbá mindazon személyeket, testületeket vagy egyesületeket, amelyeket a Magyarországon érvényes törvények szerint a háború idején ellenségesnek tekintettek.

b)

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

A "tulajdonos" valamelyik Egyesült Nemzetet vagy valamelyik Egyesült Nemzet állampolgárát jelenti, amint az a) bekezdés rendelkezik, akiknek joga van az illető vagyonra, és az ilyen tulajdonos utódját is azzal a feltétellel, hogy az a) bekezdés rendelkezésének megfelelően valamelyik Egyesült Nemzet állampolgára vagy valamelyik Egyesült Nemzet. Abban az esetben, ha az utód rongált állapotban venné át a vagyont, a vagyont átadó személy e cikkely alapján megtartja kártérítési igényét, anélkül, hogy ez az átadó és a megszerző személy között a belső törvény szellemében létező kötelezettségek rovására menne.

c)

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

A "vagyon" minden ingó és ingatlan, anyagi és nem anyagi vagyont jelent, beleértve az ipari, irodalmi és művészeti vagyont, valamint az összes jogot, vagyont vagy részérdekeltséget minden vagyonfajta tekintetében.

9.

[A bizottságban 9:5, a plénumon 13:6:2 arányban elfogadva.]

A magyar kormány kötelezi magát tárgyalások kezdésére az illetékes kormányokkal, a Száva-Duna-Adria vasúttársasággal és a társaság kötvénytulajdonosainak bizottságával az 1923. március 29-én Rómában aláírt szerződés feltételeinek meghatározása céljából, amelyek megszabják a társaság rendjét, a szükséges változtatások végrehajtását ebben a szerződésben és a társaság kötvénytulajdonosaira számított adósságok rendezése igazságos módjának biztosítását.

23 b. cikkely

1.

[A bizottságban 8:5:1, a plénumon 15:4:2 arányban elfogadva.]

Magyarország kötelezettséget vállal annak biztosítására, hogy minden esetben, amikor a magyar törvényhozásnak alávetett személyek vagyona, törvényes jogai vagy részérdekeltségei 1939. szeptember 1-től faji származás vagy vallási alapon zárolás, elkobzás vagy ellenőrzés tárgyává lettek, ezen vagyont, törvényes jogokat vagy részérdekeltségeket teljes mértékben megújítsák, ha pedig a megújítás nem lehetséges, teljes kárpótlást biztosítsanak.

2.

[A bizottságban 8:4:2, a plénumon 14:5:2 arányban elfogadva.]

A magyar kormány kötelezi magát, hogy a szerződés hatályba lépésétől számított 12 hónapon belül átadja a Nemzetközi Menekültügyi Szervezetnek (vagy más, az Egyesült Nemzetek gazdasági és szociális tanácsa által kijelölt szervezetnek) a Magyarország határain belüli segítségnyújtás vagy megújítás céljából mindazt az olyan személyekhez, szervezetekhez és egyesületekhez tartozó vagyont, jogokat és részérdekeltségeket, amelyek személy szerint vagy mint csoportok tagjai faji, vallási vagy más fasiszta módszerű üldözés vagy diszkrimináció tárgyává lettek, beleszámítva azt a vagyont, jogokat és részérdekeltségeket, amelyeket a cikkely értelmében meg kell újítani és amelyek a szerződés hatályba lépésétől számított 6 hónapon belül tulajdonos, örökös vagy várományos nélkül maradnak.

24. cikkely

[A bizottságban és a plénumon egyhangúan elfogadva.]

Magyarország elismeri, hogy a Szovjetunióknak joga van minden magyarországi német vagyonra, amelyet a németországi ellenőrző tanács a Szovjetunióknak átadott, és kötelezi magát, hogy minden intézkedést megtesz a vagyon kiadásának megkönnyítésére.

25. cikkely

[A bizottságban 7:4:3, a plénumon 15:5:1 arányban elfogadva.]

1. Minden egyes Szövetséges és Társult Hatalomnak átvételi, visszatartási, felszámolási joga lesz, valamint joga lesz bármilyen más intézkedés foganatosítására azon, területén lévő vagyonnal, jogokkal és érdekekkel kapcsolatban, amelyek a szerződés érvénybe lépésének napján Magyarország vagy magyar állampolgárok tulajdonában lesznek, és a vagyont vagy annak jövedelmét olyan célokra használni, amiket szükségesnek tart ezen állam és polgárai Magyarországgal vagy magyar állampolgárokkal szembeni igényei keretein belül az adósságokat is beleszámítva, akkor is, ha ezek más követelések, mint azok, amelyeket a szerződés más cikkelyeivel teljes mértékben teljesítenek. Minden magyar vagyont vagy annak jövedelmét, amelyek meghaladják az ilyen igények összegét, vissza kell téríteni.

2.

[A bizottságban 7:4:3, a plénumon 15:5:1 arányban elfogadva.]

A magyar vagyon felszámolását és rendezését az illető Szövetséges vagy Társult hatalom törvénycinck megfelelően fogják végrehajtani. A magyar tulajdonosnak nem lesznek jogai az ilyen vagyon tekintetében, azon eseteket kivéve, amelyek ezen törvények szerint számára nyújthatók.

3.

[A bizottságban 7:4:3, a plénumon 15:5:1 arányban elfogadva.]

A magyar kormány kötelezi magát azon magyar állampolgárok kártalanítására, akiknek vagyonát a cikkely szerint kisajátították és nem adták nekik vissza.

4.

[A bizottságban 7:4:3, a plénumon 15:5:1 arányban elfogadva.]

Ez a cikkely egyik Szövetséges vagy Társult Hatalomnak sem teszi kötelezővé ipari vagyon visszaadását a magyar kormánynak vagy magyar állampolgároknak, vagy hasonló tulajdon beszámítását azon összegek meghatározásakor, amelyek a cikkely 1. pontja szerint visszatartandók. Minden Szövetséges és Társult Hatalom kormányának joga lesz olyan jogi vagy érdekeltségi korlátozások és feltételek megszabására az ezen Szövetséges vagy Társult hatalom területén lévő, a szerződés érvénybe lépése előtt a magyar kormány vagy magyar állampolgárok által szerzett ipari tulajdonra, amilyeneket az illetékes Szövetséges vagy Társult Hatalom kormánya nemzeti érdekeinek keretében szükségesnek ítél.

5.

[A bizottságban 7:3:4, a plénumon 15:5:1 arányban elfogadva.]

Az a cikkely 1. pontjában említett tulajdonnak azt a magyar tulajdont kell tartani, amely fölött az illető Szövetséges vagy Társult Hatalom és Magyarország között fennálló hadiállapot következtében a hatalomnak ellenőrzési joga van, de nem szabad tartalmazniuk:

a) a magyar kormány konzuláris és diplomáciai célokra használt tulajdonát;

b) vallási szervezetek vagy magán jótékonyági intézetek vallási és jótékonyági célokra használt tulajdonát;

c) azon magyar állampolgárságú természetes személyek tulajdonát, akik tartózkodási engedélyt kaptak bármilyen más helyen az Egyesült Nemzetek államainak területén, azon magyar tulajdon kivételével, amely a háború folyamán bármikor olyan intézkedések tárgya volt, amelyeket ugyanazon a területen élő magyar állampolgárokkal szemben nem alkalmaztak;

d) olyan tulajdonjogot, amely a Magyarország és a Szövetséges vagy Társult Hatalom közötti kereskedelmi és pénzügyi kapcsolatok felújítása után vagy a Magyarország és bármelyik Szövetséges vagy Társult Hatalom kormánya között 1945. január 20. után folytatott tárgyalások következtében jött létre;

e) az irodalmi és művészeti tulajdonjogot.

26. cikkely

[A bizottságban 9:5, a plénumon 14:6:1 arányban elfogadva.]

Magyarország a maga és állampolgárai nevében ezennel lemond minden igényről, az adósságokat is beleértve Németországgal és a német állampolgárokkal szemben, amennyiben 1945. május 8-ig megoldatlanok maradtak, azok kivételével, amelyek 1939. szeptember 1-ig kötött tárgyalások és más kötelezettségvállalások következtében, valamint az ezen dátumig szerzett jogok következtében keletkeztek. Ezt a lemondást Magyarországnak úgy kell tekintenie, hogy az nemcsak valamennyi, a háború következtében kötött szerződéseket illető valamennyi kormányközi igényt foglalja magában, hanem valamennyi, a háború folyamán keletkezett igényt is, amennyiben veszteségekről és károkról van szó. E lemondásnak nem szabad érintenie semmilyen, Magyarország vagy magyar állampolgárok érdekében a Németországot megszálló hatalmak által tett intézkedést.

27. cikkely

[Mind a bizottságban, mind a plénumon egyhangúan elfogadva.]

1. A szerződő felek elismerik, hogy a hadiállapot létezését önmagában nem szabad olyan tényezőnek tekinteni, amelynek hatása van a hadiállapot beállta előtt létező kötelezettségekből és szerződésekből vagy az addig az ideig szerzett jogokból származó pénztartozások fizetési kötelezettségére, amelynek érvénye jelen szerződés érvénybelépéséig csendéssé vált, és amellyel a magyar kormány vagy magyar állampolgárok valamely Szövetséges vagy Társult Hatalom kormányának vagy állampolgárainak tartoznak, illetve amellyel valamely

Szövetséges vagy Társult Hatalom kormánya vagy állampolgárai Magyarország kormányának vagy állampolgárainak tartoznak.

2. Néhány különleges, jelen szerződésben előírányzott eset kivételével, semmit sem szabad a háború előtt a magyar kormány vagy magyar állampolgárok által kötött szerződések szerinti adós-hitelező viszony károsításának tekinteni.

28. cikkely

[Mind a bizottságban, mind a plénumon egyhangúan elfogadva.]

1. Magyarország a magyar kormány és magyar állampolgárok részéről lemond mindennemű igényről Szövetséges vagy Társult Hatalmakkal szemben, amennyiben ezek az igények közvetlenül összefüggnek a háborúval, vagy az 1939. szeptember 1. utáni európai hadiállapot következtében végrehajtott intézkedésekből erednek, tekintet nélkül arra, hogy az érdekelt Szövetséges vagy Társult Hatalom hadiállapotban volt-e Magyarországgal vagy sem, ideértve az alábbiakat:

a) a Szövetséges vagy Társult Hatalmak fegyveres erőinek vagy hivatalos tényezőinek tevékenység következtében keletkezett veszteséggel és károkkal összefüggő igények;

b) a Szövetséges vagy Társult Hatalmak fegyveres erőinek vagy hivatalos tényezőinek magyar területen való jelenlétéből vagy intézkedéséből eredő igények;

c) a Szövetséges vagy Társult Hatalmak zsákmánybíróságainak döntéseit vagy rendelkezéseit illető igények. Magyarország érvényesnek és kötelezőnek ismeri el az ilyen zsákmánybíróságoknak 1939. szeptember 1-én vagy később, magyar hajók vagy magyar költségek vagy kiadások fizetése tekintetében hozott valamennyi döntését vagy rendelkezését;

d) a hadviselő fél jogainak gyakorlásából vagy esetleges gyakorlásából eredő igények.

2. E cikkely rendelkezéseinek teljes tartalmában és véglegesen ki kell zárniuk valamennyi, fent részletezett fajtájú igényt, amelyeknek a jövőben megszüntetettnek kell lenniük, tekintet nélkül arra, kinek lesz az érdeke. A magyar kormány kész helyi pénzben igazságos kártérítés fizetésére azon személyeknek, akik magyar területen ellátást vagy a rekvirálások során szolgáltatásokat nyújtottak a Szövetséges vagy Társult Hatalmak fegyveres erőinek, és ugyanígy igények kielégítésére a magyar területen keletkezett, és a Szövetséges vagy Társult Hatalmak fegyveres erőinek felterjesztett nem katonai károk tekintetében.

3. Magyarország úgyszintén lemond mindennemű, az e cikkely 1. pontjában felsorolt, a magyar kormány vagy állampolgárok által felterjeszthető igényről bármely Egyesült Nemzetnek, amelynek diplomáciai kapcsolatait a háború alatt megszakították Magyarországgal és amely a Szövetséges és Társult Hatalmakkal közösen intézkedéseket hajtott végre.

4. A magyar kormány teljes felelősséget vállalt magára a Szövetségesek valamennyi katonai fizetőeszközéért, amit a szövetséges katonai hatóságok bocsátottak ki Magyarországon, ideértve valamennyi fizetőeszközt, amelyek e szerződés érvénybe lépésének napján forgalomban vannak.

5. Magyarországnak jelen cikkelyben foglalt igényekről való lemondása tartalmazza bármely Szövetséges vagy Társult Hatalom minden olyan intézkedéséből eredő igényét, amely intézkedéseket magyar hajókkal kapcsolatban 1939. szeptember 1. és jelen szerződés érvénybe lépésének napja közötti időben tettek, és valamennyi igényt és tartozást is, amelyek a hadifoglyokról jelenleg érvényes szerződésből erednek.

29. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

1. A Magyarország és az Egyesült Nemzetek közötti kereskedelmi szerződések vagy megállapodások megkötéséig a magyar kormány a jelen szerződés érvénybe lépésétől számított 18 hónap folyamán biztosítja az alábbi feltételeket minden egyes Egyesült Nemzetnek, amely a kölcsönösség alapelvei szerint ténylegesen megfelelő feltételeket nyújt Magyarországnak hasonló kérdésekben;

a) Az Egyesült Nemzeteknek a lehető legnagyobb segítség feltételeit kell biztosítani valamennyi behozatali és kiviteli vámnál és illetéknél, a behozott árucikkek belső megadóztatásánál és ugyanígy valamennyi ezzel kapcsolatos előírásnál.

b) Valamennyi egyéb tárgyalás során Magyarországnak nem szabad önkényes megkülönböztetést alkalmaznia bármelyik Egyesült Nemzet bármelyik területén gyártott vagy arra a területre irányított áruval

szemben, összehasonlítva hasonló, az Egyesült Nemzetek vagy bármelyik más idegen hatalom bármelyik területén vagy arra a területre irányított áruval.

c)

[A bizottságban 9:5, a plénumon 12:6:3 arányban elfogadva.]

Bármelyik Egyesült Nemzethez tartozó állampolgárságú természetes és jogi személynek a lehető legkedvezőbb feltételeket kell biztosítani Magyarországon minden kereskedelmi, ipari, tengerhajózási és más kereskedelmi tevékenységet illető kérdésekben.

[A bizottságban 9:5, a plénumon 15:6 arányban elfogadva.]

Ezenkívül feltételezik, hogy a fenti c) pontban leírt rendelkezést nem fogják érvényesíteni a polgári repüléssel szemben, hanem hogy Magyarország semmilyen országnak sem fog kizárólagos vagy megkülönböztető jogokat nyújtani a polgári repülőgépek felhasználásában a nemzetközi összeköttetésben, és valamennyi Egyesült Nemzetnek azonos lehetőséget nyújt azonos lehetőségek megszerzésére magyar területen a nemzetközi kereskedelmi légi összeköttetés szakágában, és ugyanígy a kölcsönösség alapján és megkülönböztetés nélkül bármelyik Egyesült Nemzetnek biztosítja a polgári repülőterek használatát a nemzetközi összeköttetésben, a magyar terület fölötti átrepülés jogát nem kereskedelmi célokból történő leszállás és tartózkodás nélkül.

2.

[A bizottságban 9:5, a plénumon 14:6:1 arányban elfogadva.]

Magyarország fenti kötelezettségei abban az értelemben értendők, hogy vonatkoznak rájuk azok a kivételek, amelyeket rendszerint belefoglaltak a háború előtti magyar kereskedelmi szerződésekbe, a valamennyi Egyesült Nemzet részéről biztosított kölcsönösségre vonatkozó rendelkezéseket pedig olyan értelemben kell értelmezni, hogy vonatkoznak rájuk azok a kivételek, amelyeket általában belefoglalnak az illető országok kereskedelmi szerződéseibe.

29 b. cikkely

[A bizottságban 11:3, a plénumon 16:5 arányban elfogadva.]

Magyarország a lehetőséghez képest olcsó tarifákkal együttműködik területén a vasúti- és átmenő forgalomban és e célból hajlandó kölcsönös megállapodások kötésére a szomszédos államokkal.

30. cikkely

[A bizottságban 9:5, a plénumon 15:6 arányban elfogadva.]

Mindazt a vitás ügyet, ami e szerződés 21/b, 22. és 23. cikkelyei (és a 4., 5., 6. melléklet) következtében felmerülhet, az érdekelt Egyesült Nemzet és a magyar kormány azonos számú képviselőiből álló békéltető bizottság elé kell terjeszteni. Abban az esetben, ha a vitás kérdésnek a Békéltető Bizottság elé terjesztése után három hónappal nem születne megállapodás, minden kormánynak kérnie kell harmadik tag kinevezését a bizottságba, és ha a két kormány között ezen tag megválasztásával kapcsolatban ellentétek merülnek fel, a nemzetközi bíróság elnökéhez kell fordulni ezen tag kinevezésének kérésével. Az ilyen módon összeállított bizottság döntését a nemzetközi bíróság döntése számára a bírósági szabályzat 48. és 55-57. cikkelyében megállapított eljárásmóddal összhangban véglegesnek és valamennyi fél számára kötelezőnek kell tartani.

31. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Jelen szerződés 22. és 23. cikkelye, valamint 6. melléklete a Szövetséges és Társult Hatalmakra és Franciaországra fog vonatkozni, valamint az Egyesült Nemzetek azon államaira, amelyek diplomáciai kapcsolatai a háború alatt megszakadtak Magyarországgal.

32. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

A 4., 5. és 6. melléklet, valamint a többi melléklet rendelkezései is e szerződés elválaszthatatlan részeként lesznek érvényesek.

VII. RÉSZ. A DUNÁT ÉRINTŐ RENDELKEZÉSEK

33. cikkely

1.

[A bizottságban 8:5:1, a plénumon 15:6 arányban elfogadva.]

A Duna folyón a hajózásnak szabadnak és nyitnak kell lennie, teljesen azonos feltételekkel az összes állam lakosai, kereskedelmi hajói és áruai számára.

2.

[A bizottságban 8:5:1, a plénumon 14:7 arányban elfogadva.]

E döntés gyakorlati érvényesítése céljából Magyarország kötelezi magát, hogy az USA-val, Franciaországgal, Nagy-Britanniával, a Szovjetunióval és a Duna menti országokkal közösen részt vesz egy konferencián, amelyet a békeszerződés érvénybe lépésétől számított 6 hónapon belül hívnak össze a Duna új nemzetközi rendjének megállapítására.

VIII. RÉSZ. ZÁRÓRENDELKEZÉSEK

34. cikkely

[A bizottságban és a plénumon egyhangúan elfogadva.]

A jelen szerződés életbelépését követő, 18 hónapnál nem hosszabb időszakban a Szovjetunió, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok budapesti diplomáciai képviselőinek tagjai egymással egyetértésben fogják képviselni a Szövetséges és Társult Hatalmakat a Magyarország kormányával való érintkezésben a szerződés teljesítését és értelmezését illető valamennyi kérdésben. A képviselők három tagja megadja a magyar kormánynak azt az irányítást, technikai tanácsokat és felvilágosításokat, amelyek nélkülözhetetlenek lehetnek a gyors és hatékony tárgyalások biztosítására összhangban a szerződés szellemével és feltételeivel.

Magyarország kormánya kötelezi magát, hogy megad minden szükséges információt a képviselők fenti három tagjának, és megad minden segítséget, amire szükségük lehet a jelen szerződésben rájuk bízott feladatok teljesítése során.

35. cikkely

[A bizottságban 8:5, a plénumon 15:6 arányban elfogadva.]

Olyan esetek kivételével, amikor a szerződés bármelyik cikkelye más eljárást ír elő, a szerződés értelmezésével és teljesítésével kapcsolatban felmerült vitás kérdéseket a diplomáciai testületek három, a 34. cikkellyel összhangban tárgyaló képviselője elé kell terjeszteni; abban az esetben, ha a vitás kérdéseket a diplomáciai képviselők tagjai két hónap leforgása alatt nem oldják meg, akkor az egyik vitázó fél kívánságára nemzetközi bíróságnak adják át azokat. Bármilyen vitát, ami a 34. cikkely értelmében működő diplomáciai képviselői tagok tevékenységi idejének lejártáig nem oldódik meg, vagy ezen dátum után keletkezik és nem oldják meg diplomáciai úton, úgyszintén az egyik vitázó fél kérésére nemzetközi bíróságnak kell átadni.

36. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Az Egyesült Nemzetek bármely más tagja, amely nem írta alá ezt a szerződést és hadiállapotban van Magyarországgal, csatlakozhat a szerződéshez és a csatlakozás után a szerződés alkalmazása során Társult Hatalomnak fogják tekinteni.

A csatlakozási iratokat a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége kormányánál helyezik letétbe, és az átadás napján érvényre lépnek.

37. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Ezt a szerződést, amelynek orosz és angol nyelvű szövege hiteles, a Szövetséges és Társult Hatalmak fogják ratifikálni. A szerződést Magyarországnak is ratifikálnia kell. A szerződés azonnal érvényre lép, amint a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok átadja a

ratifikációs okmányokat. A ratifikációs okmányokat a legrövidebb időn belül átadják megőrzésre a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége kormányának.

Ami azon Szövetséges és Társult Hatalmakat illeti, amelyek ratifikációs okmányai ezen határidő után kerülnek átadásra, a szerződés számukra a letétbe helyezés napján lép érvénybe. E szerződést a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége kormányának levéltárába helyezik, s a kormány hiteles másolatot küld mindazon államoknak, amelyek ezt a szerződést aláírták.

Kelt..... városban.

orosz, angol és magyar nyelven.

1. és 1a melléklet

(az 1. cikkelyhez)

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Magyarország határainak térképei

2. melléklet

(a 12. cikkelyhez)

[Az egész melléklet egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

A katonai és a katonai-légi kiképzés meghatározása

A "katonai kiképzés" kifejezés oktatást és gyakorlást jelent a kifejezetten katonai célokra rendelt vagy átalakított hadianyagok és műszaki berendezés, valamint az ezzel kapcsolatos oktatási segédeszközök használatának körében; minden olyan felvonulás vagy átcsoportosítás tanulmányozását és gyakorlását, amely az erők harcmozdulatait oktatja és gyakorolja, valamint a taktika, a stratégia és a vezérkari munka rendszeres oktatását.

A "katonai-légi kiképzés" kifejezés oktatást és gyakorlást jelent a kifejezetten katonai célokra rendelt vagy átalakított hadianyagok és műszaki berendezés, valamint az ezzel kapcsolatos oktatási segédeszközök használatának körében; minden kötelékrepülés oktatását és végrehajtását, ideértve a harci feladatok teljesítése során végzett repülést, valamint a repülő taktika, stratégia és vezérkari munka rendszeres oktatását.

3. melléklet

(a 15. cikkelyhez)

[Az egész melléklet egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

A hadianyagok és haditechnika meghatározása és felsorolása

A "hadianyagok és technikai anyag" a szerződésben használt kifejezésnek tartalmaznia kell az összes fegyvert, lőszert és segédeszközt, amelyet kifejezetten háborús felhasználásra szerkesztettek vagy alakítottak át, az alábbi felsorolásban.

A jelen szerződést aláíró hatalmak fenntartják maguknak a jogot a megadott jegyzék módosító vagy kiegészítő javaslatokkal történő időnkénti változtatására, tekintettel a tudomány várható fejlődésére.

I. csoport

1. Katonai puskák, karabélyok, revolverek és pisztolyok, e fegyverek csövei és más, polgári használatra nem alkalmazható tartalék alkatrészei.

2. Géppuskák, katonai automata és önműködő puskák, géppisztolyok; e fegyverek csövei és más, polgári célokra nem alkalmazható tartalék alkatrészei; géppuskaállványok.

3. Ágyúk, tarackok, mozsarak, légvédelmi ágyúk, lövegzár nélküli vagy nem hátrasikló lövegek és lángszórók; e fegyverek csövei és más, polgári célokra nem alkalmazható tartalék alkatrészei; lövegtalpak és szilárd állványok a fenti fegyverek számára.

4. Rakétavető; saját meghajtású és kormányozható lövedékek vető- és irányító szerkezetei; az ezekhez tartozó állványok.

5. Az 1-4. cikkelyben felsorolt fegyverekhez tartozó töltött vagy töltetlen saját meghajtású és kormányozható lövedékek, röppentyűk, rakéták, lőszer és töltények és az ezek felrobbantásához szükséges gyutacsok, gyújtószinórok vagy szerkezetek, a polgári használatához szükséges gyutacsok kivételével.

6. Töltött vagy töltetlen gránátok, bombák, torpedók, aknák, víz alatti bombák és gyújtóbombák vagy anyagok; a felrobbantásukhoz vagy kezelésükhöz szükséges valamennyi eszköz, a polgári használatához szükséges gyutacsok kivételével.

7. Szuronyok.

II. csoport

1. Páncélozott harci járművek; olyan páncélvonatok, amelyek műszakilag nem alakíthatók át polgári használatra.

2. Az 1. csoportban felsorolt minden fegyverhez tartozó mechanikus és sajátmeghajtású járművek, különleges típusú katonai al- vagy felvázak a fenti 1. cikkelyben felsoroltakon kívül.

3. Három hüvelyknél vastagabb, háborúban védelmi célokra használt páncéllemezek.

III. csoport

1. Tűzellenőrzéshez szükséges célzó- és mérőberendezések; beleértve a tűzvezető és célmeghatározó készülékeket; lövegirányzók, bombacélzó készülékek; gyújtóállítók, a lövegek űrmértékének meghatározásához szükséges űrmértező felszerelések és tűzellenőrző műszerek.

2. Támadó hídanyag és rohamcsónakok.

3. Leplező hadviselést szolgáló zavaró és álcázó berendezések.

4. Különleges természetű személyes hadfelszerelés, amely nehezen alakítható át polgári használatra.

IV. csoport

1. Bármilyen fajta hadihajók; beleértve az átalakított hajókat és a kiszolgálásukra vagy támogatásukra tervezett vagy szánt úszóegységeket, amelyek műszaki okokból nem alakíthatók át polgári használatra, továbbá fegyverzet, páncélzat, lőszer, repülőgépek és minden más berendezés, anyagok, gépek és felszerelések, amelyeket békében olyan hajókon, amelyek nem hadihajók, nem használnak.

2. Partraszállító csónakok és kételtű szállítóeszközök vagy bármiféle más berendezés; rohamcsónakok vagy minden fajta berendezés, továbbá katapultok és más egyéb, repülőgépek, rakéták, saját meghajtású fegyverek vagy bármilyen, személyzettel ellátott vagy anélküli, irányított vagy nem irányított lövedékek, eszközök vagy szerkezetek elindítására vagy kibocsátására szolgáló berendezések.

3. Tengeralattjárók vagy fél-tengeralattjárók, úszó járművek, harceszközök, mindennemű berendezések vagy készülékek, beleértve a különleges kikötővédelmi berendezéseket, azon esetek kivételével, amikor ezeket védelmi vagy más polgári célokra igényelhetik, minden olyan felszerelés, tartalék alkatrész, kísérleti vagy kiképző eszközök, olyan műszerek és berendezések, amelyek kifejezetten ezek építésére, kipróbálására, fenntartására vagy védelmére szolgálhatnak.

V. csoport

1. A levegőnél nehezebb vagy könnyebb, összeállított vagy szétszerelt állapotú repülő szerkezetek, amelyeket géppuskákkal, rakétavetőkkel vagy tűzérségi felszereléssel légicsatákra szántak vagy alakítottak át, vagy bombák szállítására és vetésére szerkesztették vagy alakították át, vagy az alábbi 2. pontban említett szerkezetekkel szereltek fel vagy tervezésük vagy felépítésük révén alkalmasak az ilyenek befogadására.

2. Repülőgépyárványok és keretek, bombatartók, torpedótartók, bomba- és torpedóvető szerkezetek; ágyútornyok és lövészkosarak.

3. Különlegesen a légi úton szállított alakulatoknak szánt és kizárólag általuk használt felszerelés.

4. Hajón szállított, szárazföldi vagy vízi repülő számára szolgáló katapultok; légi fegyverek kilövésére szolgáló katapultok.

5. Gázléggömbök.

VI. csoport

Háborús célokra szánt vagy a polgári szükségletet meghaladó mennyiségben gyártott fojtó, halált okozó, mérgező vagy bénító anyagok.

VII. csoport

Hajtó, robbanó és pirotechnikai anyagok és cseppfolyós gázok, amelyek az ezen csoportokba sorolt hadianyagok hajtására, felrobbantására, élesítésére vagy töltésére, vagy a velük kapcsolatos használatra szolgálnak, amelyek polgári célokra nem használhatók vagy a polgári szükségletet meghaladó mennyiségben készülnek.

VIII. csoport

Kifejezetten a fenti hadianyagok előállítására és karbantartására szerkesztett gyári és szerszámfelszerelés, amennyiben műszaki okokból polgári használatra nem alakíthatók át.

4. melléklet

Bizonyos tulajdonfajtákat érintő különleges rendelkezések

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

A. Ipari, irodalmi és művészeti tulajdon

1. a) E szerződés érvénybe lépésének pillanatától számítva egyéves határidőt kell biztosítani a Szövetséges és Társult Hatalmaknak vagy állampolgáraiknak, hogy minden meghosszabbítási díjtól vagy más bírságtól mentesen minden olyan szükséges lépést megtehesse ipari, irodalmi és művészeti tulajdonjogok megszerzésére Magyarországon, aminek megtételére a hadiállapot miatt nem volt lehetőség.

b) A Szövetséges és Társult Hatalmak vagy állampolgárai, akik a Magyarországgal való háború kitörése előtt 12 hónappal nem korábban, vagy a háború folyamán szabadalmat, illetve a Magyarországgal való háború kitörése előtt 6 hónappal nem korábban, vagy a háború folyamán ipari rajzot, mintát vagy védjegyet megfelelő módon bejelentettek bármely Szövetséges vagy Társult Hatalomnál, jelen szerződés érvénybe lépésétől számított 12 hónapon belül jogosultak a megfelelő jog Magyarországon való bejegyeztetésére elsőbbségi jogukkal együtt, ami az illető Szövetséges vagy Társult Hatalomnál történt korábbi bejelentésen alapul.

c) Minden Szövetséges és Társult Hatalomnak vagy állampolgárainak jelen szerződés érvénybe lépésétől számított egy év határidőt kell biztosítani, amelyen belül eljárást indíthatnak azon személyekkel szemben, akik ellen az a kifogás, hogy a háború kitörése és e szerződés érvényessége közötti időben jogellenesen megsértették ipari, irodalmi vagy művészeti tulajdonjogukat.

2. Azon idő megállapításánál, amelyen belül használatba kellett venni a szabadalmat, ipari rajzot vagy védjegyet, nem szabad számításba venni a háború kitörésétől a jelen szerződés érvénybe lépését követő 18. hónap végéig terjedő időszakot.

3. A háború kitörésének pillanatától e szerződés érvénybe lépésének napjáig tartó időszakot ki kell zárni a Magyarországon a háború kitörésének pillanatában érvényben volt, illetve a jelen melléklet alapján elismert vagy létrehozott és a Szövetséges és Társult Hatalmak vagy állampolgárai ipari, irodalmi vagy művészeti tulajdonát illető rendes oltalmi időből. Ezért az ilyen jogok fennállásának rendes időtartamát Magyarországon automatikusan meghosszabbítottak kell számítani olyan további határidőre, amely megfelel a fenti módon kizárt időszaknak.

4. A Szövetséges vagy Társult Hatalmak vagy állampolgáraik jogait illető fenti rendelkezéseknek azonos mértékben érvényeseknek kell lenniük Magyarországra és állampolgáraira is, de egyetlen fenti rendelkezés sem nyújthat kedvezőbb helyzetet Magyarországnak vagy állampolgárainak bármelyik Szövetséges vagy Társult Hatalom területén, amit az illető hatalom ilyen kérdésekben más Egyesült Nemzeteknek vagy állampolgáraiknak biztosít és ennek következtében Magyarországnak sem szabad biztosítania kedvezőbb helyzetet bármely Szövetséges vagy Társult Hatalomnak vagy állampolgárainak, mint amit Magyarországnak vagy állampolgárainak e hatalom területén a fenti rendelkezésekben felsorolt kérdéseket illetően biztosítanak.

5. Bármelyik Szövetséges és Társult Hatalom vagy Magyarország területén lévő harmadik személyeknek, akik jelen szerződés érvénybe lépésének napjáig jöhszeműen olyan ipari jogot szereztek, amely ellentétben van a

jelen melléklet alapján visszaállított vagy ugyanezen melléklet alapján megállapított elsőbbségi jogokkal, illetve jóhiszeműen előállítottak, felhasználtak vagy eladtak olyan tárgyat, amit e jogok illetnek, megengedik, hogy a jogsértésért járó bármilyen felelősségrevonás nélkül folytassák e jogok realizálását és folytassák vagy újítsák meg az olyan termelést, felhasználást vagy eladást, amire jóhiszeműen tettek szert vagy megkezdtek. Magyarországon az ilyen engedélyeket nem kizárólagos jogosítvány formájában fogják kiadni a felek kölcsönös megegyezésével megszabott feltételekkel vagy megegyezés nélkül — a 30. cikkely alapján létrehozott egyeztető bizottság által megszabott feltételekkel. Ezzel szemben a Szövetséges és Társult Hatalmak területén a jóhiszemű harmadik személyek olyan védelmet fognak élvezni, amelyet hasonló esetekben azon jóhiszemű harmadik személyeknek biztosítanak, akiknek jogai összeütközésben vannak más Szövetséges és Társult Hatalmak állampolgárainak jogaival.

6. Ebben a mellékletben semmit sem szabad úgy magyarázni, mintha Magyarországnak vagy állampolgárainak bármely Szövetséges és Társult Hatalom területén jogot biztosítana bármiféle szabadalomra vagy mintára, amelyek a jelen szerződés 3. mellékletében felsorolt hadianyagra és technikára vonatkoznak, illetve amelyeket Magyarország vagy bármelyik állampolgára Magyarországon vagy bármelyik Tengelyhatalom területén vagy bármilyen más területen jelentett be, amely a Tengelyhatalmak katonai megszállása alatt állt, olyan időben, amikor az illető területet ellenséges haderő vagy kormány ellenőrizte.

7. Magyarország biztosítja az e melléklet A. részében felsorolt előnyöket Franciaországnak és más országoknak, amelyek nem alkotják a Szövetséges és Társult Hatalmakat, azon Egyesült Nemzeteknek, amelyek diplomáciai kapcsolatai a háború folyamán megszakadtak Magyarországgal és amelyek kötelezik magukat azon kedvezmények megadására Magyarország számára, amelyeket számukra e melléklet A. részével összhangban biztosítanak.

8. E mellékletben semmit nem fognak a jelen szerződés 23., 25. és 27. cikkelyével ellentétesen magyarázni.

B. Biztosításügy

[A bizottságban 9:5, a plénumon 12:6:3 arányban elfogadva.]

1. A magyar kormány minden lehetőséget biztosít egykori tevékenységük megújítására azon biztosítóknak, akik az Egyesült Nemzetek állampolgárai.

2. Abban az esetben, ha egy Egyesült Nemzethez tartozó állampolgárságú biztosító fel akarja újítani magyarországi tevékenységét, és közben kitűnik, hogy a biztosító társaságok működési feltételeihez szükséges biztosítási letétek és tartalékalapok az azokat alkotó értékpapírok elveszése vagy elértéktelenedése folytán csökkentek, a magyar kormány kötelezi magát, hogy 3 évig a meglévő értékpapírokat olyanoknak fogadja el, amelyek megfelelnek az ilyen letétekre és tartalékalapokra vonatkozó törvényes követeléseknek.

5. melléklet

Értékpapírok

[A bizottságban 7:4:3, a plénumon 13:6:2 arányban elfogadva.]

1. Ellenségek közötti kapcsolatokban semmiféle, a háború előtt készített értékpapírt nem fognak csak azért érvénytelennek tekinteni, hogy az illető papírt nem mutatták be az előírt időben elfogadásra vagy kifizetésre, vagy mert a kibocsátókat vagy forgatókat nem értesítették az el nem fogadásról vagy nemfizetésről, vagy mert elmulasztották az értékpapír megóvatolását vagy mert a háború folyamán elmulasztották valamilyen formanyomtatvány kitöltését.

2. Azokban az esetekben, amikor az a határidő, amely alatt az értékpapírt elfogadásra vagy kifizetésre bemutatni kellett volna, vagy amely alatt a kibocsátókat vagy forgatókat az elfogadás vagy kifizetés megtagadásáról értesíteni kellett volna, vagy amely alatt az óvatot eszközölni lehetett volna, a háború folyamán járt le, és az a fél, amelynek az értékpapírt be kellett volna mutatnia vagy megóvatolnia, vagy értékesítenie kellett volna az elfogadás vagy a kifizetés megtagadásáról és ezt a háború folyamán nem tette meg, legalább három hónapos határidőt kap e szerződés érvénybe lépése után, amely alatt eszközölheti a bemutatást, az elfogadás vagy kifizetés megtagadását vagy az óvatolást.

3. Ha valamely személy a háború előtt vagy a háború alatt olyan értékpapírral összefüggésben vált kötelezetté, amit később ellenséggé vált személy bocsátott ki, akkor ez a személy köteles a kötelezettségben kártalanítani, tekintet nélkül a háború kitörésére.

[A bizottságban 7:4:3, a plénumon 14:5:2 arányban elfogadva.]

Tekintettel az USA jogrendszerének sajátosságaira, e melléklet rendelkezései az USA és Magyarország viszonylatában nem lesznek érvényesek.

6. melléklet

Bírósági határozatok

[A bizottságban 7:5:2, a plénumon 14:6:1 arányban elfogadva.]

A magyar kormány megteszi a szükséges intézkedéseket, hogy lehetőséget biztosítson bármely Egyesült Nemzet állampolgárának, hogy e szerződés érvénybe lépésétől számított egy évig tetszés szerinti időben felülvizsgálási kérelemmel fordulhasson az illetékes magyar hatósághoz bármely bírósági határozat ügyében, amit a magyar bíróság 1941. április 10. és jelen szerződés érvénybe lépése között bármilyen bírósági ügyben hozott, amelyben az Egyesült Nemzetek állampolgára akár alperesként, akár felperesként nem tudta megfelelő mértékben előadni ügyét. A magyar kormánynak gondoskodnia kell arról, hogy azon esetekben, amikor az Egyesült Nemzetek állampolgára bármilyen bírósági határozat következtében sérelmet szenvedett, ismét e bírósági határozat előtti állapotba kerüljön, vagy olyan kártérítést biztosítsanak számára, amely ilyen körülmények között igazságos lehet. "Az Egyesült Nemzetek állampolgárai" kifejezés magában foglal minden olyan testületet vagy társulatot, amit bármelyik Egyesült Nemzet törvényei alapján szerveztek vagy hoztak létre.

Megjegyzés:

E javaslat és ajánlás szerint dolgozta ki a Külügyminiszterek Tanácsa 1946. november-december folyamán New Yorkban folytatott tanácskozásain a magyar békeszerződés végleges szövegét.

Végrehajtottak néhány kisebb stilisztikai módosítást. Egy helyen megváltoztatták a cikkelyek sorrendjét. A cikkelyeket 1-42-ig sorszámozták. (Pld. a 4b cikkely 5. cikkelyként szerepel.)

A párizsi konferencia ajánlásától lényegesebb eltérésként kell említeni a következőket:

A. Teljesen kihagyták: a 8. cikkely 2. bekezdését és a 33. cikkely 2. bekezdését.

B. A 23. cikkely 4a bekezdésében a kártérítés díjtételét 75 %-ról 2/3-ra változtatták. A 26. cikkelyt kiegészítették azon magyar tulajdon visszatérítésének rendelkezéseivel, amit a németek 1945. január 20. (a fegyverszünet dátuma) után hurcoltak ki Magyarországról.

C. Lényegesen átfogalmazták a 23. cikkely 9. bekezdését;

a 29. cikkely 1c bekezdését és az 5. mellékletet.

Az így módosított végleges szöveget 1947. február 10-én írták alá Párizsban.

MELLÉKLET

a magyar békeszerződés-javaslat tárgyalásával foglalkozó
PLENÁRIS ÜLÉSEKRŐL SZÓLÓ JELENTÉSHEZ
(43., 44. és 45. ülés)

Az ausztrál, a kanadai, a görög, a norvég és a csehszlovák delegáció által átadott
IRÁSBELI MEGJEGYZÉSEK
állásfoglalásaik magyarázatához és a magyar békeszerződéssel kapcsolatos valamennyi kérdésben történt
szavazásuk indoklásához.

AZ AUSZTRÁL DELEGÁCIÓ ÉSZREVÉTELE a 4. cikkelyhez

Az ausztrál delegáció tartózkodik a szavazástól a magyar békeszerződés 4. cikkelyéről történő szavazástól, az
alábbi mondatrész beillesztése miatt: "belefoglalva ebbe a revizionista propagandát". Az ausztrál delegációnak
az a véleménye, hogy a "revizionista propaganda" kifejezés további meghatározás nélkül nem elég pontos, hogy
belefoglalható legyen ebbe a cikkelybe.

A KANADAI DELEGÁCIÓ NYILATKOZATA

a magyar békeszerződés-javaslat 5. mellékletével kapcsolatban.
A kanadai delegáció a Balkán és finn gazdasági bizottságban a mellékletéről való szavazás előtt nyilatkozatot
tett, amellyel megindokolta, miért kellene Kanadának tartózkodnia a kiegészítések tekintetében. A kanadai
delegáció kényszerítve érezte magát álláspontja fenntartására, amíg nem tanulmányozzák át alaposabban az
ezen szerződésekhez szóló 5. melléklet következményeit, amennyiben a szövetségi államokat illetik.

Ha Kanada az ezen szerződésjavaslatokhoz csatolt 5. mellékletre szándékozik szavazni, egy későbbi,
alkotmányos indokokból szükséges átvizsgálás során felmerülhetne, hogy abban a pillanatban, amikor Kanada
hozzájárulna a békeszerződésekhez, fenntartást kellene csatolnia ezekhez (a szerződésekhez) az 5. melléklet
alkalmazása tekintetében az öt (Kanadát) illető ügyekben.

A GÖRÖG DELEGÁCIÓ NYILATKOZATA

a 33. cikkelyt illető francia javaslat tekintetében.

A görög delegáció, mint azt a Balkán és finn gazdasági bizottságban kijelentette, a 33. cikkelyt illető francia
javaslatra fog szavazni.

Ennek ellenére, amennyiben a javaslat 2. pontjáról van szó, a görög delegáció meg kívánja ismételni azt a
nyilatkozatot, amit a bizottságban tett, vagyis: Görögország fenntartja magának az összes jogot, ami a Duna-
statútum konvenciójának 1921. július 23-án történt aláírásából rá vonatkozik.

A NORVÉG DELEGÁCIÓ NYILATKOZATA

a jóvátétel összegéről, amelyet a 21. cikkely tárgyal.

Mivel a norvég delegáció nem tagja a gazdasági bizottságnak és mivel nem vett részt a bizottság munkájában,
nem foglalhat állást a Magyarországra kiszabott jóvátétel teljes összegével kapcsolatban, ezért tartózkodnia kell
a szavazástól ebben az ügyben.

A NORVÉG DELEGÁCIÓ ÁLTAL TETT NYILATKOZAT a 33. cikkelyről.

Mint olyan ország, amely számára létfontosságú a hajózás és a nemzetközi kereskedelem, Norvégia
csatlakozik a szabad hajózás és az azonos teherviselés alapelveihez, amint azt a gazdasági bizottságban
szótöbbséggel elfogadott francia javaslat első paragrafusa tartalmazza.

Nem szavazhat viszont a norvég delegáció a 2. paragrafus mellett. Úgy véli, az a mód, ahogyan a Duna új
nemzetközi hajózási rendjét be akarják vezetni, nem illik bele a román, a bolgár és a magyar békeszerződés
keretébe.

A CSEHSZLOVÁK DELEGÁCIÓ NYILATKOZATA a 21. cikkely értelmezése tekintetében.

A csehszlovák delegáció visszavonta a 21. cikkelyt (C.P.Gen. Doc. 1. Q. 9) módosító javaslatát, megfontolás
tárgyává téve, hogy a Balkán és finn gazdasági bizottság nyolc szavazattöbbséggel hat nem szavazó mellett
csatlakozott a 21. cikkelynek a csehszlovák delegáció által benyújtott értelmezéséhez, amely így hangzik:

"A csehszlovák delegáció úgy ítéli meg, hogy a jóvátétel kifizetési határidő 6-ról 8 évre való meghosszabítása
nem lehetne más hatással a Csehszlovákia és Magyarország közötti kétoldalú jóvátételi tárgyalások
rendelkezésére, mint azzal, hogy ilyen módon Csehszlovákia kénytelen lenne meghosszabbítani az ebben
megállapodásban kijelölt határidőt."

A CSEHSZLOVÁK DELEGÁTUS VÁLASZA

azokra a kérdésekre, amelyeket az Egyesült Királyság delegációja és az Egyesült Államok delegációja tett fel
a csehszlovák delegáció által benyújtott javaslat ügyében, miszerint iktassák be a szerződésbe a 21 b. kiegészítő
cikkelyt:

A z E g y e s ü l t K i r á l y s á g d e l e g á t u s a:

"Legelőször szeretném megtudni, vajon ez a cikkely azon anyagi javakat és vagyont tartalmazza-e, amit a
bécsi döntés következtében Magyarországra ruháztak, vagy ennek végrehajtása a megállapítható javakra
korlátozódik-e."

"Hasonlóképpen szeretném megtudni, vajon azon vagyon esetében, amely azáltal, hogy azonossága
megállapíthatatlan és nem származtatható vissza, köteles-e Magyarország a vagyon kárpótlására néhány év
határidő alatt."

"Nézetünk szerint ennek a szövegnek tartalmaznia kellene egy békéltető betoldást, mivel az a kívánságunk,
hogy az országok közösen ápolják a jó kapcsolatokat, és ezzel a betoldással nem kívánjuk meghosszabbítani a
bizonytalan állapotot, ami a jövőben állandósulhatna."

A c s e h s z l o v á k d e l e g á t u s:

"A csehszlovák delegáció kész elfogadni az Egyesült Királyság delegációjának javaslatát a békéltetés
kérdésében."

"Úgy vélem, az lenne a legjobb mód, amivel eleget tehetnénk a javaslatnak, hogy egy új cikkely számát írják
hozzá a cikkelyek jegyzékéhez, amely vizsály esetén ösztönzést adhatna a megbékéléshez és amelyet a 30.
cikkely magában foglal."

"Ha azt a Egyesült Királyság delegációja elfogadja, a magunk részéről egyetértünk a békéltetési kérdésben."

A z E g y e s ü l t Á l l a m o k d e l e g á t u s a:

"Szeretnék kérdést feltenni a csehszlovák delegátusnak, hogy meggyőződjem, helyes-e a mód, ahogyan a
problémát felfogtam. Meg szeretném tudni, túlhaladja-e ez a probléma a megállapítható vagyon
visszaszolgáltatásának pusztá kérdését. Meg kívánom tudni, vajon a csehszlovák javaslatban foglalt alapelv, azaz
a bécsi döntés és következményeinek semmissé tétele vonatkozik-e a Magyarország és Csehszlovákia között, a
bécsi döntés következtében kötött különmegállapodásokra is."

"Más szavakkal, tudni szeretném, vajon ezeket a megállapodásokat belefoglalják-e a semmissé tétel egész
keretébe, aminek ratifikációját nekünk javasolják, és vajon azután nem kényszerülünk-e békéltető eljárásra."

"Szeretném tudni, helyes-e az a mód, ahogyan a problémát értelmeztem."

"Most egy másik kérdéskörre térek át: azokra, amelyek a szöveg szerkesztésével kapcsolatosak."

"Meg kell jegyezmem, hogy ez a szöveg angol nyelven eléggé homályos. Ám nem szabad szem elől
tévesztenünk, hogy itt nem olyan szöveggel állunk szemben, amelyet egyetlen személy vagy egyetlen delegáció –
a csehszlovák delegáció – ellenőrzött, hanem olyan szöveggel, amit egy öttagú albizottság ellenőrzött és
dolgozott ki."

"Ezért szeretném megtudni a szöveg pontos értelmét. Tudni kívánom, úgy feltételezi-e a bécsi döntés
következtében kötött megállapodások semmissé tételét, mint az a megállapodások következményeinek
semmissé tételét."

"Ez az, amit a csehszlovák delegáció javasolt az albizottságnak?"

A csehszlovák delegátus:

"Elnök úr, először a második kérdésre szeretnék válaszolni, és teljes mértékben kész vagyok megnyugtatni az Egyesült Államok képviselőit azzal, hogy javasolom a javaslat francia szövegében e második paragrafus harmadik sorának megváltoztatását. A 'következmények semmissé tétele' helyett ezt lehetne mondani: 'a megállapodások és azok következményeinek semmissé tétele'.

"Ami az első kérdést illeti, az első esetben pozitívan szeretnék válaszolni."

"Ténylegesen a visszaszolgáltatás bizonyos módjáról van szó, amit végre kell hajtani. Más szavakkal, el kell jutnunk ezen megállapodások legális következményeinek teljes megsemmisítéséhez, ami a dolgok 1938. évi állapotának felújítását jelenti, azaz mindazon javakat, amelyeket a bécsi döntésben megszabott kötelezettségeket teljesítve adtak át Magyarországnak, vissza fogják szolgáltatni Csehszlovákiának."

A CSEHSZLOVÁK DELEGÁTUS NYILATKOZATA

a 23. cikkely 8. bekezdésének b. pontját illetően

A csehszlovák delegáció amellet foglalt állást, hogy a 23. cikkely 8. bekezdés b. pontjába iktatott "unc Nation Unie" szavak nem akadályozzák Csehszlovákiát, hogy a 23. cikkely 8. bekezdés a. pontjában megállapított határidőket figyelmen kívül hagyva "volt állampolgárainak esetében, akik a megszállás idején csehszlovák állampolgárok voltak és akik azt az állampolgárságot Csehszlovákia felszabadulásától vészítették el, ne használja ki a 23. cikkellyel fenntartott jogokat."

A bizottság valamennyi tagja csatlakozott a csehszlovák delegáció ezen magyarázatához.

Sz 1/91: ☐ C ☐ 1024

DALIBOR M. KRNO: Jednali jsme O MÍR S MAĎARSKEM

A borítót tervezte Zdeněk Rossmann építész. Az I. kiadást 1947. februárjában 3500 példányban kiadta az Orbis Könyvkiadó, Praha XII. Stalinova 46. Garmond Old face speciál betűkkel nyomtatta a Rovnost Nyomdavidálla Brnoban.

Fűzve 100.- Kč

Dr. Dalibor Miloš Krno professzor (Újvidék 1901 – Pozsony 1983) a prágai Károly Egyetemen szerzett jogi diplomát.

1927–33 között belgrádi és zágrábi folyóiratok csehszlovákiai tudósítója volt. 1934–39 között a Szlovák Gabonatársulat munkatársa, az önálló szlovák állam idején (1939–44) pedig igazgatója. 1944 őszén Szlovákia Kommunista Pártjának megbízásából a szlovák felkelés gazdasági vezetője. 1948-tól Csehszlovákia Kommunista Pártjának tagja. 1945–50 között gazdasági és diplomáciai feladatokat látott el. 1950-től 1976. évi nyugdíjazásáig Pozsonyban egyetemi tanár. Szakirodalmi műveiben nemzetközi politikai kérdésekkel foglalkozott, elsőként Magyarországgal (A magyar demokrácia útja, Pozsony 1946).

1945-ben Budapesten a Szövetséges Ellenőrző Bizottság csehszlovák tagja. 1946-ban a párizsi békekonferencián a csehszlovák delegáció diplomatája. Részt vett a magyar békeszerződéssel foglalkozó tárgyalásokon, így azoknak egyik koronatanúja. Erről írt könyvében egyrészt személyes tapasztalatait, másrészt a tárgyalásokon elhangzottakat és a döntéseket hiteles dokumentumok közlésével írta le. Könyve 1947. februárjában, a békeszerződés aláírásának idején, Prágában, cseh nyelven jelent meg. Ezt követte 1948-ban egy szlovák nyelvű, rövidített kiadás.

Az 1948. évi kommunista hatalomátvétel után könyvének újabb kiadására nem került sor, mert Andrej V. Visinszkij szovjet külügyminiszter-helyettes, Jan Masaryk csehszlovák külügyminiszter, valamint dr. Vladimír Clementis csehszlovák külügyi államtitkár hírhedt, magyargyűlölő megnyilatkozásai zavarták volna az akkor szerveződő "szocialista tábor" "testvéri" együttműködésének koncepcióját. Krno professzor könyve a boltokból és a közkönyvtárakból eltűnt...

Az 1989-ben elkezdődött közép- és keleteurópai demokratikus forradalmak eseményei alapján ma már világosan látható, hogy az 1947. évi párizsi békeszerződés még rosszabb volt, mint az 1920. évi trianoni.

Krno professzornak ez a műve a magyar történetírás számára forrásértékű, mert bemutatja, miként láttak és minősítettek minket győztes ellenfeleink. Ennek megismerése és a magyar önismeret gyarapítása érdekében készült ez a fordítás, amelynek első kiadása 1990-ben jelent meg.